

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, Δ.
ΔΟΥΚΑ,

Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, Δ. ΚΟ-
ΝΤΟΓΙΑΝΝΗ, Α. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΞΕΝΟ-
ΠΟΥΛΟΥ, Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ, Γ. ΚΟΝΙΔΑΡΗ, Π. ΝΙΡΒΑ-
ΝΑ, Δ. ΖΗΣΗ.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1966

Α΄ - ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Σὲ νιώθω στῆς ζωῆς τὸ κάθε βῆμα,
στὴν ἀνθοστόλιστη τοῦ Ἀπρίλη γῆ,
μὲς στ' ἀφρογάλανο τὸ κύμα,
μὲς στὴ ροδολουσιμένη αὐγή.

Σὲ νιώθω στὶς νυχτερινές μου ὥρες,
ὅταν τῶν ἄστρον τὰ μυστήρια μελετῶ,
ὅταν μὲς στὶς οὐράνιες τὶς χῶρες
τὸ φωτεινό Σου θρόνο ἀναζητῶ.

Σὲ κάθ' ἐπίσημη στὸ σπίτι μας ἡμέρα,
ἢ σὲ γιορτὲς ἢ σὲ χαρές,
ἢ σὲ σκηνές τοῦ πένθους θλιβερές,
Σὲ νιώθουμε ἀνάμεσά μας σὰν πατέρα.

«Ἐμπρὸς στὸ Ἄπειρο» *Ἀριστομένης Προβελέγγιος*

2. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Εημέρωσαν Χριστούγεννα. Οί εκκλησιές σημαίνουν,
κουνιούνται τὰ καμπαναριά και οί φωνές που βγαίνουν
ἀπ' τὸ βαθύ, τὸ διάπλατο κάθε καμπάνας στόμα,
μοιάζουν χερουβικούς ψαλμούς, σὰν ἀπ' οὐράνιο δῶμα.
Χιλιάδες τὰ Χριστούγεννα τὰ τραγουδοῦν Ἄγγελοι
και κάθε ἀχτίδα ἀπὸ ψηλά, που κάθε ἀστέρι στέλλει,
μοιάζει ἀγγελική ματιά. Θρησκεία! Γλυκιὰ μάννα!
Τί ὄμορφη δίνεις ἐσύ λαλιά και στήν καμπάνα
και πόσο ἐκείνη ἡ λαλιά σαλεύει στήν καρδιά μας!
Πόσες ἐκεῖνος ὁ Σταυρός ἀπ' τὰ καμπαναριά μας,
στήν ἀντηλιάδα χύνοντας τόσες χρυσές ἀχτίδες,
χύνει βαθιά μας στήν ψυχή γλυκιές χρυσές ἐλπίδες!

«Ὁ Καλόγερος τῆς Κλεισούρας »

Κώστας Κρυστάλλης

3. Ο ΧΡΙΣΤΟΥΛΗΣ

Ἡ Φάτνη τῆς Βηθλεὲμ φεγγοβολεῖ στὴν παγωμένη χειμωνιάτικη νύχτα.

Τὸ μαγικὸ ἄστρο, ποὺ καθοδήγησε τοὺς Μάγους, λάμπει σταματημένο ἐκεῖ ἀπὸ πάνω της. Στὶς ἀκτίνες του, ποὺ ἀπὸ τὰ οὐράνια φτάνουν ὡς τὴ γῆ σὰν τόσες φωτεινὲς σκάλες, ἀνεβοκατεβαίνουν Ἄγγελοι.

Μέσα οἱ τρεῖς Μάγοι γονατιστοὶ προσφέρουν τὰ δῶρα τους σ' ἓνα νεογέννητο παιδί, ποὺ τὸ κρατεῖ ἡ μητέρα του στὴν ἀγκαλιά της, ἐνῶ οἱ βοσκοὶ τῶν ἀλόγων ἀπὸ πέρα ἐνώνουν τὰ τραγούδια τους μὲ τοὺς ὕμνους τῶν Ἄγγέλων.

Ἕνα βρέφος. Ἀλλὰ τί εἶναι τὸ βρέφος αὐτό, ποὺ γίνονται τόσα θαύματα καὶ στὸ κεφάλάκι του ἀστράφτει ἓνας φωτοστέφανος;

Εἶναι ὁ Θεός, ποὺ εἶχε πάρει τὴ μορφή ἑνὸς βρέφους. Εἶναι ὁ Χριστοῦλης, ποὺ, σὲ λίγο θὰ γίνῃ Χριστὸς καί,

ἀφοῦ πεθάνη μαρτυρικὰ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, θ' ἀναστηθῆ, θ' ἀναληφθῆ, θ' ἀνέβῃ πάλι στὸν οὐρανό, ἀπ' ὅπου κατέβηκε, γιὰ νὰ μείνῃ στὴ γῆ τριάντα τρία μόνο χρόνια, καὶ θὰ καθίσῃ γιὰ πάντα στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του.

Δὲν σημαίνει λοιπὸν τίποτε, ἂν σήμερα μᾶς παρουσιά-
ζεται σὰν ἓνα νεογέννητο παιδί στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας
του. Τὸ βρέφος αὐτὸ εἶναι ὁ Θεὸς μας, κι ἂν γονατίσωμε κι
ἐμεῖς, μπροστά του καὶ προσευχηθοῦμε, θὰ μᾶς ἀκούσῃ ὁ
Χριστοῦλης σὰν νὰ ἴταν κιόλας ὁ μεγάλος Χριστός.

Ἄς μποῦμε λοιπὸν στὴ λαμπρὴ Φάτνη, ποὺ βλέπουμε μετὰ τὴ
φαντασία μας, ὅπως τὴν εἶδαμε τόσες φορὲς σὲ ἅγιες εἰκόνες
ἢ στὰ παιδιὰτικὰ ὄνειρά μας. Ἄς γονατίσωμε μπροστά του
κι ἄς τὸν προσκυνήσωμε. Δὲν πειράζει, ἂν δὲν ἔχωμε νὰ
τοῦ προσφέρωμε, σὰν τοὺς Μάγους, «χρυσόν, λίβανον καὶ
σμύρναν». Τὰ δικά μας δῶρα, τὸ ἴδιο εὐπρόσδεκτα ἀπὸ ἓνα
Θεό, εἶναι ἡ πίστη μας, ἡ ἀγάπη μας, ἡ λατρεία μας. Ἐπει-
τα ἄς προσευχηθοῦμε, ἄς τοῦ ζητήσωμε νὰ μᾶς δώσῃ ὅ,τι
ποθοῦμε περισσότερο.

Ἄλλὰ τί νὰ ἴναι αὐτὸ τὸ ποθητό;

Μᾶς τὸ λένε οἱ Ἄγγελοι μετὰ τὸν ὕμνο τους:

«Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ

καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ναί, αὐτὸ θὰ ζητήσωμε καὶ μεῖς ἀπὸ τὸν νεογέννητο
Χριστοῦλη: νὰ ξαναφέρῃ στὴ γῆ τὴν εἰρήνη, ποὺ τόσο καιρὸ
τώρα λείπει μακριά. Καὶ θὰ τὸν παρακαλέσωμε τόσο θερμά,
ὥστε νὰ μᾶς εἰσακούσῃ.

«Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων»

Γρηγόριος Εξονόπουλος

4. ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΩΝ ΟΡΦΑΝΩΝ

Ο ξανθός επισκέπτης Ή χρονιά του 1943, όπως όλες οι χρονιές της μαύρης Κατοχής, ήταν φριχτή πείνα, άρρώστια και δυστυχία μάζιζαν τον τόπο. Ότι καλό είχε ο τόπος, το έπαιρναν οι Γερμανοί και ό,τι άφηναν εκείνοι, το άρπαζαν οι Ίταλοι και οι Βούλγαροι.

Μέσα στη γενική αυτή δυστυχία, ό Θεωδωράκης και ή Φανή ήταν όρφανά από πατέρα: τον σκότωσαν οι Γερμανοί στην άρχή του 1943, γιατί τον έπιασαν - έλεγαν - σε μιá σιδηροδρομική γέφυρα με χειροβομβίδες. Έτσι έμειναν τά δυό παιδιά μόνα στον κόσμο με τή μητέρα τους, μόνα και άπροστάτευτα.

Ή αλήθεια είναι ότι ή κυρα - Άννα δέν λύγισε. Έκρυψε στα κατάβαρα της καρδιάς τον πόνο της και άρχισε νά ξενοδουλεύη, για νά ζήση τά παιδάκια της. Και πάλι δέν πρόφταινε με τή μεγάλη ακρίβεια, πού έδερνε τότε τήν Ελλάδα.

Και σαν νά μήν έφταναν όλα αυτά, έπεσε και στο κρεβάτι με τά μεγάλα κρύα του Δεκεμβρίου. Πέρασε βέβαια τó κακό, άλλ' ήρθαν τα Χριστούγεννα και ακόμη αδύνατη δέν μπόρεσε νά έργαστῆ. Γι' αυτό ή παραμονή τῆς μεγάλης έορτῆς τῶν Χριστουγέννων βρήκε τó φτωχικό σπιτάκι - ένα δωμάτιο όλο όλο έρημο από πατέρα, άπροστάτευτο από μητέρα, άδειο άπ' ό,τι φέρνει τή χαρά. Τά δυό παιδιά - δέκα χρόνων τó άγόρι, όχτώ ή κορούλα - έκαναν τήν προσευχούλα τους και κοιμήθηκαν νηστικά, γιατί τó λίγο ψωμάκι του δελτίου τó

είχαν φάγει από το απόγευμα. Ποιός ξέρει τί άγνιστά ψωμιά να έβλεπαν τὰ καημένα στὸν ὕπνο τους!

Ἡ ἄμοιρη μητέρα ἀναψε τὸ καντήλι, γονάτισε κάτω ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα καὶ παρακάλεσε τὴν Παναγία καὶ τὸ θεῖο παιδάκι της, τὸν μικρὸ Χριστούλη, νὰ λυπηθοῦν τὰ ὀρφανά.

Πῶς ἦρθαν τὰ φετινὰ Χριστούγεννα! Χωρὶς τὸν ἄντρα της, χωρὶς ψωμάκι, χωρὶς ζεστὸ φαγάκι γιὰ τὰ παιδιά της!... Δάκρυα πλημμύρισαν τὰ μάτια τῆς πονεμένης μητέρας, πού ξέσπασαν σὲ θρήνο.

Ἄλλ' ὁ θρηνησὸς της ἔφερε κάποιον ἐλάφρωμα καὶ ἔτσι ἀποκοιμήθηκε κι ἐκεῖνη. Ὡρες πέρασαν καὶ ἡ κυρα - Ἄννα ἦταν θυδιασμένη στὸν ὕπνο· κάποτε, σὰν σὲ ὄνειρο, ἄκουσε νὰ χτυποῦν οἱ καμπάνες, πού καλοῦσαν τοὺς χριστιανοὺς στὴ μεγάλη ἑορτή· ὁ ἦχος τοὺς ἔφτανε στ' αὐτιά της χαρμόσυνος, ἀλλὰ μισοσβημένος.

Θελεῖ νὰ σηκωθῆ, νὰ τρέξῃ στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ ξυπόλητα παιδάκια της, ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρει νὰ ξυπνήσῃ, σὰν νὰ ἦταν ναρκωμένη. Ὁ κόπος, ἡ ἀδυναμία καὶ ὁ πόνος τὴν κρατοῦν μὲ ἄλυτα δεσμά.

Σὲ λίγη ὥρα πάλι νόμισε ὅτι χτύπησαν τὴ θύρα· ἦταν ὅμως τόσο βαρὺς ὁ ὕπνος της, πού οὔτε τώρα τὴν ἄφηνε νὰ σηκωθῆ. Κάποιος, πέρασε μέσα ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ, σὰν νὰ πατοῦσε στὰ νύχια, νὰ μὴν τοὺς ξυπνήσῃ. Ποιός τάχα νὰ ἦταν ; Ἄνοιξε τὰ μάτια της νὰ δῆ· τῆς φάνηκε ὅτι τὰ ἀνοιξε. Καὶ εἶδε τότε ὅτι ὁ ξένος ἦταν ἓνας νέος γλυκός, ξανθός, μὲ μάτια γεμάτα συμπάθεια, λέτε καὶ ἦταν ἄγγελος.

Ἔχαμε νὰ φωνάξῃ, νὰ ρωτήσῃ ποιός ἦταν αὐτὸς μὲ τὴν οὐράνια ὁμορφιά, ἀλλ' ὁ βαρὺς ὕπνος δὲν τὴν ἄφηνε. Ὁ ἐπισκέπτης προχώρησε δύο τρία βήματα καὶ ἔβαλε ἓνα χάρτινο κιβώτιο, ἓνα μεγάλο κιβώτιο, ἀπάνω στὸ τραπέζι.

του σπιτιού.

Άπλωσε έπειτα στα δύο παιδάκια τα άγγελικά του χέρια, που είχαν στις παλάμες κάποια παλιά ούλη. Τα χάιδεψε και ένα φως ζωηρό, άλλ' άπαλό και γλυκό, χύθηκε γύρω και φώτισε σαν γελαστός άνοιξιάτικος ήλιος· τους χαμογέλασε και ένα άρωμα από ρόδα πλημμύρισε το δωμάτιο.

- Χριστέ μου! είπε, σε γνώρισα από τις θείες πληγές Σου! Και με καρδιά πλημμυρισμένη λαχτάρα και πόθο πετάχτηκε να πέση στα πόδια του, να τ' άσπαστῆ να τὰ βρέξῃ με τὰ δάκρυά της.

Άλλ' όταν βρέθηκε όρθή, ό γλυκός και ξανθός επισκέπτης με τὰ ούράνια μάτια είχε χαθῆ. Το όνειρο είχε σβήσει μόνο το φως του καντηλιού τρεμόσβηγε στο εικονοστάσι.

Το χάρτινο κιβώτιο

Έχαμε το σταυρό της και έπειτα έριξε μιὰ ματιὰ στα παιδιά της ή άναπνοούλα τους άκουγόταν έλαφρά κοιμόνταν ήσυχα ήσυχα, σαν σε θείο παράδεισο, εύλογημένα από τὰ χέρια με τις θείες πληγές!

Όταν όμως το βλέμμα της έπεσε στο τραπέζι, είδε εκεί πάνω ένα κιβώτιο χάρτινο, σαν εκείνο που άφησε ό θεός επισκέπτης. Με όλη τήν άδυναμία της έτρεξε και το πήρε στα χέρια της· τῆς φάνηκε πολύ βαρύ. Το άνοιξε· ώ το θαύμα! χίλια δυο καλά.

- Χριστέ μου! Χριστέ μου! είπε πάλι. Και άρχισε να φωνάζῃ με χαρά τὰ παιδάκια της :

- Θεωράκη, Φανή! Ευπνήστε! Σηκωθήτε γρήγορα!

Και τὰ έπιανε πότε από τὰ πόδια, πότε από τὰ χέρια να ξυπνήσουν.

Τὰ δυο παιδιά ξύπνησαν τέλος από τον βαθύ πρωινό

Ύπνο και καθισμένα στο κρεβάτι έτριβαν τὰ ματάκια τους. Τρομαγμένα ἀπὸ τὸ πρωινὸ ἀγουροξύπνημα ρώτησαν μὲ ἀπορία:

- Γιατί, μανούλα, μᾶς ξύπνησες τόσο πρωί;

Ἐλάτε, ἐλάτε γρήγορα νὰ δῆτε· τοὺς ἀπάντησε καὶ τοὺς ἔδειξε τὸ κιβώτιο.

Τί νὰ δοῦν! Ἐπάνω ἦταν δύο ζευγαράκια παπούτσια ἀκριβῶς στὸ πόδι τους· ἓνα κοστούμι γιὰ ἀγόρι, ἓνα φορεματάκι ζεστὸ γιὰ κοριτσάκι, ἓνα φόρεμα μάλλινο σὲ πήχεις γυναικειο, δύο τόπια πολὺχρωμα, μιὰ κούκλα καὶ ἓνας σιδηρόδρομος, σιδηρόδρομος σωστὸς μὲ μηχανή, σκευοφόρο καὶ βαγόνια. Τὰ παιδιὰ δὲ χόρταιναν νὰ τὰ βλέπουν καὶ τὰ δάχτυλά τους ἄρχισαν νὰ τὰ ψάχνουν.

Ἀπὸ κάτω ἦταν καὶ δεύτερος θησαυρὸς. Κουτιά, κουτιά χάρτινα καὶ τενεκεδένια. Ἄλλα εἶχαν κρέας, ἄλλα ψάρια, ἄλλα συμπυκνωμένο γάλα, ἄλλα νωπὸ βούτυρο, ἄλλα φιστίκια, γαλατάκια, ζάχαρη, σοκολάτα, τσάι, καραμέλες, ἀφράτα μπισκότα· ὡς καὶ βόλοι ἦταν μέσα, νὰ παίξουν τὰ παιδιὰ.

Τὰ ὀρφανὰ τὰ ἔχασαν· ποιὸς τάχα νὰ ἔστειλε τὰ πολὺτιμα πράγματα! Καὶ ἔκπληκτα ρώτησαν:

- Ποιὸς τὰ ἔφερε αὐτά, μητέρα;

Ὁ καλὸς Χριστός! Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου!

Ὁ Θεωδωράκης ἀνυπόμονος πῆρε τὸ κοστούμι καὶ ἄρχισε νὰ τὸ ἐρευνᾷ. Σὲ μιὰ τσέπη βρῆκε ἓνα φάκελο.

- Μανούλα, κοίταξε ἐδῶ, ἓνα γράμμα· εἶπε καὶ τὸ ἔδωσε στὴ μητέρα του.

Τὸ ἀνοίξαν· εἶχε μέσα ἓνα χαρτονόμισμα τῶν 10 δολλαρίων καὶ ἓνα σημεῖωμα ἑλληνικὰ γραμμένο:

«Μιὰ οἰκογένεια ἀπὸ τὸν Καναδὰ στέλνει τὸ μικρὸ αὐτὸ δῶρο σὲ μιὰ Ἑλληνίδα μητέρα καὶ στὰ παιδάκια της». Τὴν

ώρα εκείνη - είχε βγῆ πια ὁ ἥλιος - ἄνοιξε ἡ θύρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ μπῆκε μέσα ἡ κυρία Χαρίκλεια, ἀδερφή τοῦ Ἐρυσροῦ Σταυροῦ καὶ γνωστὴ κυρία τοῦ Φιλόπτωχου Ταμείου τῆς ἐνορίας. Γύριζε ἀπὸ τὴ λειτουργία καὶ πέρασε νὰ πῆ στὴν κυρα - Ἄννα γιὰ τὸ δέμα, ποὺ εἶχε ἀφήσει περνώντας. Τὸ ἔστειλε ὁ Ἐρυσροῦ Σταυρός, ποὺ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φροντίζει γιὰ τοὺς δυστυχημένους ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε, γιὰ νὰ μὴν ταραξῆ τὴν προσευχὴ τους.

Γονατισμένοι, μητέρα καὶ ὀρφανά, ἐμπρὸς στὰ εἰκονίσματα εὐχαριστοῦσαν τὸ Θεῖο Παιδάκι, ποὺ γεννήθηκε τὴ μέρα ἐκείνη, γιὰ νὰ φέρῃ στὸ κόσμο τὴν παρηγοριά, τὴν ἀγάπη, τὴν καλοσύνη. Τὸ παρακαλοῦσαν ἀκόμη νὰ προστατεύῃ τὴν ἄγνωστη καὶ μακρινὴ ἐκείνη οἰκογένεια μὲ τὴ γενναία χριστιανικὴ καρδιά.

Θερμὰ δάκρυα, ποὺ ἔλαμπαν σὰν διαμάντια, κατέβαιναν ἀπὸ τὰ μάτια τους!

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

5. Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

- Άγιος Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία...
Όλη ή Γειτονιά άντηγούσε άπ' τὰ χαρμόσυνα κάλαντα,
πού τραγουδοῦσαν τὰ παιδάκια την παραμονή τής

πρωτοχρονιάς. Και τὸ βράδυ, μαζεμένη γύρω στὸ τζάκι ἡ οἰκογένεια τοῦ παπα - Θύμιου, καμάρωνε τὰ δῶρα, ποὺ χάρισε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, καὶ περιέμενε τὴν ὥρα τῆς βασιλόπιτας.

Ὁ Γιώργος, μαθητῆς τῆς πέμπτης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐπάνω κάτω ἔντεκα χρονῶ, κρατοῦσε στὰ χέρια του ἕνα χρυσοδεμένο βιβλίο καὶ τὸ στριφογύριζε ἀπ' ὅλες τὶς μεριές καὶ ξεφύλλιζε τὶς εἰκόνες του. Καὶ ἡ Μαρία, ἕνα χρόνο μικρότερη, κρατοῦσε καὶ χάιδευε καὶ καμάρωνε μιὰ πανώρια κούκλα.

Καὶ πάλι ἀντήχησαν στὴ γειτονιά οἱ χαρούμενες φωνές τῶν παιδιῶν

- Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία.

- Ποῦ εἶναι ἡ Καισαρεία, μπαμπά; ρώτησε ἡ Μαρία.

- Εἶναι πέρα στὴν Ἀνατολή, παιδί μου. Μὰ τὴ λένε Καισάρεια καὶ ὄχι Καισαρεία.

- Καὶ γιατί τὰ παιδιὰ τὴ λένε ἔτσι;

- Γιατί ἔτσι ταιριάζει καλύτερα στὸ τραγούδι τους. Μήπως θέλετε νὰ σᾶς πῶ τὴν ἱστορία τοῦ Ἅι - Βασίλη; Ἔτσι θὰ περάση καὶ ἡ ὥρα, ὅσο νὰ κόψουμε τὴ βασιλόπιτα.

Χαρούμενα τὰ παιδιὰ τριγύρισαν τὸν παπα - Θύμιο. Ἡ παπαδιά ἔριξε κι ἄλλα ξύλα στὴ φωτιά, ἔδωσε σ' ὅλους ἀπὸ ἕναν κουραμπιέ κι ὁ παπὰς ἄρχισε τὴν ἱστορία.

- Ὅπως σᾶς εἶπα καὶ πρωτύτερα, ἡ Καισάρεια εἶναι βαθιὰ στὴν Ἀνατολή, σὲ μιὰ χώρα ποὺ τὴ λένε Καππαδοκία. Ἐκεῖ γεννήθηκε ὁ Ἅι - Βασίλης τριακόσια τριάντα χρόνια ὕστερ' ἀπ' τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Οἱ γονεῖς του, ὅπως οἱ περισσότεροι πατριῶτες του, ἦταν εἰδωλολάτρες. Ἡ μητέρα του, ἡ Ἐμμέλεια, ἦταν μιὰ σπάνια γυναίκα κι ἔδωσε στὸ παιδί της πολὺ καλὴ ἀνατροφή. Πόσα χρωστοῦμε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ στὴν καλὴ αὐτὴ μητέρα!

Όταν μεγάλωσε ο Βασίλειος, πήγε στην Αθήνα να σπουδάσει κι εκεί γνωρίστηκε με τον Άγιο Γρηγόριο. Έγινε στην αρχή δικηγόρος. Στην πατρίδα του ήταν και δάσκαλος μερικά χρόνια. Αλλά ούτε το ένα ούτε το άλλο επέαγγελημα του γέμιζε την ψυχή.

Με το δυνατό του μυαλό είδε, πώς η νέα θρησκεία του Χριστού ήταν καλύτερη απ' την παλιά. Έβλεπε κάθε μέρα να κυνηγούν τους Χριστιανούς και να τους βασανίζουν. Ο αυτοκράτορας ήταν κι αυτός είδωλολάτρης και δεν ήθελε να πληθαίνουν οι Χριστιανοί.

Η ψυχή του Βασιλείου δέμπορούσε να υποφέρει τις αδικίες αυτές. Σε ηλικία 27 χρονών έγινε Χριστιανός, μοίρασε όλη την περιουσία του στους φτωχούς και ξεκίνησε να γυρίσει κι άλλους τόπους, να γνωρίσει κι άλλους Χριστιανούς, ν' αγωνιστή κι αυτός για τή θρησκεία του Χριστού.

Θέλοντας να ιδῆ με τὰ μάτια του τὰ μέρη, πού γεννήθηκε κι ἔζησε ὁ Χριστός, ταξίδεψε στην Αἴγυπτο, τὴν Παλαιστίνη, τὴ Συρία, τὴ Μεσοποταμία. Στὴν Αἴγυπτο γνώρισε καὶ τὸν Ἅγιο Ἀντώνιο.

Βλέπω στὰ μάτια σας, παιδιά μου, ν' ἀναγαλλιάζει ἡ ψυχή σας ἀκούοντας τὰ ταξίδια αὐτά, σὰ νὰ τὰ ζηλεύετε. Μὰ λέτε, πὼς ἦταν εὐχάριστα τὰ ταξίδια αὐτά; Ἐκείνον τὸν καιρὸ οὔτε σιδηρόδρομοι ὑπῆρχαν, οὔτε ἀτμόπλοια, οὔτε αὐτοκίνητα. Μὴν ξεχνᾶτε, πὼς οὔτε χρήματα εἶχε πιά ὁ Βασίλειος.

Μὴν ξεχνᾶτε καὶ πόσο κυνηγούσανε παντοῦ τοὺς Χριστιανούς καὶ, θὰ καταλάβετε πόσο βασανισμένο ἦταν αὐτὸ τὸ μεγάλο ταξίδι τοῦ Βασιλείου.

Σ' ἓνα ἄλλο του ταξίδι στὸν Πόντο, πού εἶχε κι ἓνα πατρικό

του κτήμα, ἀποφάσισε νὰ ζήσει κάμποσον καιρὸ στὴν ἐρημιά, μόνος του σὰν καλόγηρος. Διάλεξε μιὰ τοποθεσία ἤσυχη· καὶ τερπνὴ κι ἀφοσιώθηκε στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ἀκουστε, πῶς περιγράφει ὁ ἴδιος σ' ἓνα γράμμα στὸ φίλο του Γρηγόριο, τὸν τόπο πού διάλεξε νὰ ζήσει:

- «Ἀφοῦ ἀπελπίστηκα πιά ὅτι θὰ μ' ἀκολουθήσης, ζήτησα καταφύγιο ἐδῶ, στὸν Πόντο. Καὶ ὁ Θεὸς μ' ὀδήγησε σ' ἓναν τόπο, πού μ' εὐχαριστεῖ πάρα πολύ.

Θυμασαι καμιά φορά, πού παίζοντας πλάθαμε μὲ τὴ φαντασία μας ὁμορφες τοποθεσίες; Τέτοιο εἶναι καὶ τὸ μέρος πού ζῶ σήμερα. Εἶναι ἓνα ψηλὸ βουνὸ σκεπασμένο ἀπὸ πυκνὸ δάσος. Ἐδῶ κι ἐκεῖ τρέχουν κρύα καὶ κατακάδαρα νερά. Στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ εἶναι μιὰ πεδιάδα, πού ποτίζεται ἀφθονα ἀπὸ τὰ νερά αὐτά. Στὴν πεδιάδα αὐτὴ μόνα τους ἔχουν φυτρώσει ὄλων τῶν λογιῶν τὰ δέντρα καὶ τόσο πυκνά, πού καμιά φορά δυσκολεύεται κανένας νὰ περάση. Μπροστὰ στὴν τοποθεσία αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε τὸ νησί τῆς Καλυψῶς, πού τόσο θαύμασε τὴν ὁμορφιά του ὁ Ὅμηρος».

Πολλοὶ φίλοι του πηγαίνανε νὰ τὸν ἰδοῦν στὴν ἐρημικὴ ζωὴ του· πῆγε κι ὁ Γρηγόριος, μὰ πολὺ λίγο ἔμεινε μαζί του, γιατί δὲν τοῦ ἄρεσε ἡ ζωὴ τῆς ἐρημιᾶς.

Ἀλλὰ κι ὁ Βασίλειος ἀναγκάστηκε ν' ἀφήση τὴ μοναχικὴ ζωὴ· Οἰδιωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐξἄκολουθοῦσαν ἀγριότεροι καὶ ἡ ἐξάπλωση τῆς νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ κινδύνευε νὰ σταματήσει· Ὁ αὐτοκράτορας Ἰουλιανὸς προστάτευε μὲ φανατισμὸ τὴν εἰδωλολατρεία.

Γύρισε στὴν πατρίδα του ὁ Βασίλειος καὶ χειροτονήθηκε παπᾶς, τὸν ἴδιο σχεδὸν καιρὸ μὲ τὸ Γρηγόριο. Μὲ τὴ ρητορικὴ του δύναμη ἔδωσε θάρρος στοὺς κατατρεγμένους Χριστιανούς καὶ μὲ τὴν ἀπλὴ καὶ φιλόανθρωπη ζωὴ του

ἔδωσε τὸ καλύτερο παράδειγμα τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ. Καὶ ὅταν ἓνας μεγάλος λιμὸς ξαπλώθηκε σ' ὅλη τὴν Καππαδοκία καὶ τὸν Πόντο, ὁ Βασίλειος τρέχοντας παντοῦ, μάζευε βοηθήματα ἀπὸ τοὺς πλούσιους καὶ μοίραζε στοὺς φτωχοὺς καὶ παρηγοροῦσε τοὺς δυστυχισμένους, θυσιάζοντας καὶ τὴ λίγη περιουσία, ποῦ τοῦ εἶχε ἀπομείνει.

Σὲ ἡλικία σαράντα χρονῶν, ὁ Βασίλειος ἔγινε Ἐπίσκοπος Καππαδοκίας κι ἔμεινε πάντα ὁ πατέρας τοῦ λαοῦ κι ὁ φίλος τῶν δυστυχισμένων. Φορώντας πάντα τὸ ἴδιο ράσο καὶ τρώγοντας μόνο ψωμί καὶ χόρτα, ἐξοικονομοῦσε ὅ,τι χρειάζόταν γιὰ τοὺς φτωχοὺς κι ἔχτισε στὴν Καισάρεια μεγάλο νοσοκομεῖο καὶ πτωχοκομεῖο. Κι ἔτσι ὅλος ὁ βίος του ἦταν ἓνα πολῦτιμο στήριγμα τῆς χριστιανοσύνης.

Ὁ νέος αὐτοκράτορας Οὐάλης - ἐχθρὸς κι αὐτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔστειλε στὴν Καισάρεια ἓναν ἀξιωματικό, τὸ Μόδεστο, γιὰ νὰ φοβίση τὸ Βασίλειο καὶ νὰ τὸν ἀναγκάση νὰ πάψη τὸ κήρυγμά του καὶ τίς φιλανθρωπίες του.

Ἀτάραχος ἔμεινε ὁ Βασίλειος στὶς φοβέρες τοῦ ἀξιωματικοῦ.

- Πῶς, τοῦ λέει αὐτός, δὲ φοβάσαι τὴ δύναμή μου;
- Καὶ γιὰτί νὰ τὴ φοβηθῶ ; ἀπάντησε ὁ Βασίλειος. Τί μπορεῖς νὰ μοῦ κάμης;
- Τί μπορῶ νὰ σοῦ κάμω; Ὅλα εἶναι στὴν ἐξουσία μου. Μπορῶ νὰ δημῆψω τὴν περιουσία σου, μπορῶ νὰ σ' ἐξορίσω, μπορῶ νὰ σὲ βασανίσω, μπορῶ ἀκόμη καὶ νὰ σὲ θανατώσω.
- Μὲ τίποτε ἄλλο νὰ μὲ φοβερίσης, γιὰτί αὐτὰ δὲν τὰ φοβοῦμαι. Τὴ δήμευση δὲν τὴ φοβοῦμαι, γιὰτί δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο ἀπὸ δυὸ τριμμένα ράσα καὶ λίγα βιβλία. Τὴν ἐξορία δὲν τὴ φοβοῦμαι, γιὰτί ὅλη τὴ γῆ τὴ θεωρῶ πατρίδα

μου. Τὰ βάσανα δὲν τὰ φοβοῦμαι, γιατί τὸ σῶμα μου εἶναι τόσο ἀδύνατο, ὥστε θὰ νεκρωθῆ, πρὶν προφτάσης νὰ τὸ βασανίσης. Καὶ τέλος, δὲ φοβοῦμαι τὸ θάνατο, γιατί αὐτὸς θὰ μὲ φέρῃ συντομώτερα κοντὰ στὸ Θεό.

- Ποτὲ δὲν ἄκουσα τέτοια λόγια, ἀποκρίθηκε ὁ ἀξιωματικὸς μὲ ἀληθινὴν κατάπληξιν.

- Γιατί καὶ ποτὲ δὲν ἀπάντησες ἀληθινὸν Ἐπίσκοπο. Ἐμεῖς εἴμαστε ἡσυχιοὶ καὶ ταπεινοί, ὄχι μοναχὰ μπροστὰ στὸ βασιλιά, ἀλλὰ καὶ στὸν τελευταῖο ἄνθρωπο. Ἄμα ὅμως πρόκειται γιὰ τὴν πίστη μας στὸ Θεό, οὔτε τὴ φωτιά φοβόμαστε, οὔτε τὸ σπαδί, οὔτε τὰ ἄγρια θηρία· αὐτὰ τὰ θεωροῦμε διασκέδαση. Αὐτὰ ἄς μάθῃ ὁ αὐτοκράτορας μιὰ γιὰ πάντα.

Τέτοιος, ἐξακολούθησε ὁ παπα - Θύμιος, ἦταν, παιδιὰ μου, ὁ σπάνιος αὐτὸς Ἐπίσκοπος. Καὶ μὲ τὸ ἀσθενικὸ του σῶμα καὶ μέσα σὲ πολλές κακουχίες αὐτὸς ἐξακολούθησε νὰ περιοδεύῃ παντοῦ, νὰ ἐλεῆ τοὺς δυστυχισμένους, νὰ παρηγορῆ τοὺς θλιμμένους, νὰ δίνῃ θάρρος στοὺς βασανισμένους Χριστιανούς.

Κι ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὶς στερήσεις πέθανε σὲ ἡλικία πενήντα χρονῶν, τὴν ἡμέρα τῆς πρωτοχρονιάς.

Ὅλος ὁ τόπος ἔχασε τὸν πατέρα του καὶ τὸν προστάτη του. Χιλιάδες ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία ἔτρεξαν στὴν κηδεῖα του. Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ εἰδωλολάτρες ἔκλαψαν μαζί τὴν ἡμέρα αὐτή. Ἀπὸ τὸν πυκνὸ συνωστισμό πολλοὶ βροῦσαν τὸ θάνατο κι οἱ ἄλλοι τοὺς καλοτύχιζαν, ποὺ πέθαναν μαζί μὲ τὸ Βασίλειο.

- Καὶ τώρα, παιδιὰ μου, εἶπε τελειώνοντας ὁ παπα - Θύμιος, ἄς ζητήσωμε τὴν εὐχὴ τοῦ Ἁι - Βασίλη καὶ ἄς κόψωμε τὴ βασιλόπιτα γιὰ τὴν καλὴ χρονιά.

6. Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

Τί ώραία λόγια! Τί γλυκιὰ μελωδία
ἀκούσαμε ἀπόψε! ἔλεγε ἡ Ἑλένη στή
μητέρα της τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς
τῆς πέμπτης ἐβδομάδας τῆς Μεγάλης
Τεσσαρακοστῆς, καθὼς γύριζαν στὸ
σπίτι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Καὶ χwoίς νὰ
τὸ καταλάβῃ σιγοψιθύρισε :

Ἄγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν
ἐπέμψθη εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ Χαῖρε.

Δέν θυμόταν ὅμως τὸ παρακάτω κι
ἐξακολούθησε:

Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια·
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν,
εὐχαριστήρια

ἀναγράφω σοι, ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε.

Ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ Κράτος
ἀπροσμάχητον

ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι : Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

- Δέν ξέρω, μητέρα, γιατί αὐτὸ τὸ
τροπάριο μ' ἀρέσει πολὺ, συνέχισε ἡ
Ἑλένη, ὅταν τελείωσε τὸ ψάλσιμο.

- Μὰ εἶναι, παιδί μου, νὰ μὴ σ' ἀρέση καὶ νὰ μὴ σ'
ἐνθουσιάξῃ ὁ ὕμνος αὐτὸς τῆς Παναγίας μας, ὁ ὁποῖος

συνδέεται με μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδοξες σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑθνους μας;

-Ἀλήθεια, μητέρα, ἔχει κι αὐτός, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ μας ὕμνοι, σχέση με τὴν ἱστορία του Ἑθνους μας; ρώτησε τώρα ἡ Ἐλενη ἐπίτηδες, γιὰ νὰ κάμῃ τὴ μητέρα τῆς νὰ τῆς διηγηθῆ κάτι καινούργιο γιὰ τα, κατορθώματα τῶν προγόνων μας, τὰ ὁποῖα τόσο τὴν συγκινοῦσαν καὶ τὴν συνάρπαζαν.

Κι ἡ μητέρα, ἡ ὁποῖα ἀφορμὴ ζητοῦσε, γιὰ ν' ἀπασχολῆ τὴν κόρη τῆς με ὠφέλιμες ἱστορίες, ἄρχισε :

« Πολλές φορές ἡ Κωνσταντινούπολη παιδί μου ἡ θαυμαστὴ πρωτεύουσα τῆς ἐνδοξῆς Ἑλληνικῆς αὐτακρατορίας-, ἀντιμετώπισε μεγάλους καὶ φοβεροὺς κινδύνους καὶ, πολλές φορές χρειάστηκε ν' ἀγωνιστῆ σκληρὰ καὶ νὰ χύσῃ ἀφθονο τὸ αἷμα τῶν παλικαριῶν τῆς, γιὰ νὰ τοὺς νικήσῃ.

Μὰ ἐκείνη τη φορά βρέθηκε χωρὶς πολλοὺς ὑπερασπιστὲς καὶ ἡ ἀγωνία, τὴν ὁποῖα δοκίμασε ὁ λαὸς μπροστὰ στὴ βάρβαρη ἐπίθεση τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἦταν λίγη.

Ἦταν τὴν ἐποχὴ πού ὁ Ἡράκλειος, ἀφοῦ συνθηκολόγησε με τοὺς βορινοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κράτους, τοὺς Ἀβάρους, κήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν κι εἶχε πάει μακριά, μέσα στὰ βάθη τῆς Περσίας.

Ἦθελε νὰ χτυπήσῃ τὸ θηρίο στὴν καρδιά του, μέσα στὴ χώρα του, γιὰτὶ ὁ κίνδυνος ἀπ' αὐτὸ ἦταν μέγας. Κίνδυνος τοῦ Ἑθνους, κίνδυνος τοῦ Χριστοῦ, κίνδυνος τοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ νικηφόρες μάχες τῶν Ἑλλήνων ἀκολοθοῦσαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, κι ὁ Πέρσης βασιλιάς Χοσρόης εἶχε περιέλθει σὲ δύσκολη θέση. Ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ τὴ Χαλκηδόνα, ἀπὸ τὴν

ὅποια μὲ τὰ στρατεύματά του πίεζε τὴν πρωτεύουσα, καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Περσία. Προσπάθησε ὅμως στὸ μεταξύ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀβάρους, γιὰ νὰ παραβιάσουν τὴ συμφωνία, τὴν ὅποια εἶχαν κάνει μὲ τὸν Ἡράκλειο, καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸ βορρά. Προπαντὸς τώρα, ποῦ

ὁ αὐτοκράτορας μὲ τὸν πολὺ στρατὸ ἦταν πολὺ μακριὰ καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ γυρίσῃ. Καὶ οἱ Ἄβαροι, χωρὶς πολλοὺς δισταγμοὺς ἢ ἐπιφυλάξεις δέχτηκαν καὶ παρασπόνδῃσαν.

Ἐπετέθησαν λοιπὸν ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἄρχισαν νὰ καίνε, ν' ἀρπάζουν, νὰ λεηλατοῦν καὶ νὰ καταστρέφουν τὶς βορινὲς ἐπαρχίες, προχωρώντας σιγὰ - σιγὰ πρὸς τὴν Πόλῃ, ἕως ὅτου ἔφτασαν ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς καὶ τὴν πολιορκήσαν.

Φαντάζεσαι τώρα, Ἑλένη, τὴν ἀγωνία τοῦ πολιορκημένου λαοῦ. Οἱ ἱκανοὶ μαχητὲς του ἦταν στὴν Περσία. Καὶ αὐτοὶ ἦταν τόσο λίγοι... Καὶ πάλι ὅμως δὲν δειλιάσαν. Ἐνίσχυσαν τὴ φρουρὰ τῶν τειχῶν καὶ ἀντέταξαν ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα.

Ἀλλὰ ἡ πολιορκία γινόταν πιὸ στενὴ καὶ ἡ πίεση στὰ τείχη μεγάλωνε. Μάταια ὁ πατριάρχης Σέργιος καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Βῶνος παρακαλοῦσαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν Ἀβάρων Χαγάνο νὰ δεχτῆ ὅσα δῶρα θελήσῃ νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πόλῃ.

Ἵπερήφανος ἐκεῖνος γιὰ τὴν εὐκολία, ὅπως νόμισε, κατάκτηση ἔδωξε μὲ θάναυσο τρόπο τοὺς ἀπεσταλμένους μ' αὐτὰ τὰ ἀγέρωχα λόγια:

- Δὲν δέχομαι τίποτε. Νὰ φύγετε ὅλοι ἀπὸ τὴν Πόλῃ, γιὰτὶ δὲν πρόκειται νὰ γλιτώσῃ κανεὶς. Εἶναι ἀδύνατο νὰ σωθῆτε, ἐκτὸς ἂν γίνετε ψάρια καὶ περάσετε τὴ θάλασσα κολυμπώντας ἢ πουλιὰ καὶ πετάξετε στὸν ἀέρα.

Κι ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσή του αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ ξηρὰ μὲ τὶς περίφημες πολιορκητικὲς μηχανές, τοὺς κινητοὺς πύργους, καὶ ἀπὸ τὴ θάλασσα μ' ἀναρίθμητα μονόξυλα.

Ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποστήριζε τὴν ἄμυνά του. Ἔστρεψε ὅμως τὰ βλέμματα καὶ τὴν ψυχὴ του στὸ

Θεό.

Ἐκεῖ κοντὰ στὰ τείχη, στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν, γονατιστοὶ ὅλοι προσεύχονταν μπροστὰ στὴν Ἅγια εἰκόνα γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Πόλεως. Καί, ὦ θαῦμα!

Τὴ θάλασσα, γαλιηνεμένη ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη, τάραξε τρομερὴ τρικυμία. Τὰ μονόξυλα ἕνα ἕνα ἀναποδογύριζαν καὶ βούλιαζαν. Κι ἡ ψυχὴ τῶν πολιορκημένων μεμιάς γιγαντώθηκε, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. Ὁρμησαν ἐναντίον τῶν Ἀθάρων ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη. Κι αὐτοί, φοβισμένοι ἀπὸ τὴ συμφορὰ τῆς θάλασσας κι ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη τροπὴ τῆς καταστάσεως, διαλύθηκαν κι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν. Νὰ φύγουν καὶ νὰ μὴν ξαναγυρίσουν!

Κι ἀμέσως πολεμιστὲς ἀνδρεῖοι, γέροντες σεβάσμιοι, γυναῖκες εὐσεβεῖς καὶ παιδιὰ χαρούμενα, ὅλοι πλημμυρισμένοι ἀπὸ εὐτυχία, μὲ τὸν Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος κρατοῦσε τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα μπροστὰ, ξεκίνησαν γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας.

Ὅλη τὴ νύχτα, ὄρδιοι, χωρὶς κανεὶς τους νὰ καθίση, ἔψαλλαν στὴν Ἰπέρμαχο Στρατηγὸ νικητῆριους ὕμνους, εὐχαριστίες καὶ δοξολογίες γιὰ τὸ θαῦμα τῆς σωτηρίας τους. Ἐψάλλαν τὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο, παιδί μου, τὸν ὁποῖο κι ἐμεῖς κάθε χρόνο, σὰν ἀπόψε, ἐπανα λαμβάνομε στὴ μνήμη τῆς προστάτισσάς μας Παναγίας καὶ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων».

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

7. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
πού ἀκοῦς τὴ δέηση τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
ἄκου καὶ μᾶς, πού ὑψώνομε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
πού ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχὴ μας
βγαίνει γιὰ Σὲ θερμῆ.

Ἔχε, Κυρά, στὴ σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἀνοιξε, Σὺ, σπλαχνικὰ τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
πού πλέει στὴν ξενιτιά.

Εὐλόγησε τὰ ὄνειρατα τοῦ βρέφους πού κοιμᾶται.
Ὁδήγησε τὰ βήματα τῆς κόρης πού φοβάται.
Στείλε δροσιὰ κι ἀνάπαυση στοῦ ἄρρωστου τὸ κλινάρι,
ἔχε στὴ θεία Σου χάρη
τὰ μαῦρα τὰ φτωχά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε, πού ἔχει παιδι στὰ ξένα,
καὶ χύσε μιὰν ἀκτίνα Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, πού βυζαίνει,
στρέψε στήγ οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μας Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στή δυστυχία.
Συγχώρεσε καὶ φώτισε κι ἐκεῖνον, πού πλανήθη,
καὶ χύσε του στὰ στήθη
τὴν πίστη τὴ γλυκιά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὀμορφὴ Πατρίδα,
πάλι στὸν κόσμον δεῖξε τὴν μὲ σκῆπτρο καὶ γλαμύδα.
Κάμε νὰ σφίξει ἐλεύθερα μὲς στή θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιὰ της,
πού κλαῖνε στή σκλαβιά.

Στέφανος Μαρτζώκης

8. ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΓΟΛΓΟΘΑ

Τὸ ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ ξένου κόσμου, ποὺ μαζεύτηκε ἐκεῖνον τὸ χρόνο στὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν ἦταν τόσο γιὰ τὸ Πάσχα, ἀν καὶ γι' αὐτὸ ἦρθαν, παρὰ γιὰ τὴ δίκη τοῦ Γαλιλαίου Ἰησοῦ. Αὐτὸν ἀποκαλοῦσαν ἄλλοι μεγάλον κακοῦργο, ἀπατεώνα, ἀγύρτη, ἐπαναστάτη καὶ ἄλλοι μεγάλο Διδάσκαλο, Μεσία, προφήτη. Οἱ τελευταῖοι ἦταν πρὸ πάντων Γαλιλαῖοι ψαράδες τῆς Γενησαρέτ, ποὺ πολλές φορὲς εἶχαν φάει μαζί του ψάρια καὶ εἶχαν ἀκούσει τὶς θεῖες ὁμιλίες του. Καὶ αὐτοὶ ἦταν, ποὺ ἔστρωσαν τρεῖς ἡμέρες πρὶν τὰ ἱμάτιά τους στὸ δρόμο τοῦ Ἰησοῦ κι ἔκραζαν: «Ὡσανὰ ἐν τοῖς Ἰψίστοις!»

Καὶ γι' αὐτὸ τὴ νύχτα τῆς δίκης ἦταν πολλοί, πάρα πολλοί, μαζεμένοι στὸ πραιτώριο, νὰ παρακολουθήσουν τὴ δίκη καὶ νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ πρῶνι διαδόθηκε σὲ ὅλη τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅτι ὁ Γαλιλαῖος καταδικάστηκε νὰ σταυρωθῆ στὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ μαζί μὲ δυὸ ληστές. Καὶ γι' αὐτὸ ἀπὸ νωρὶς κι ὁ ντόπιος πληθυσμὸς καὶ οἱ ξένοι ἄρχισαν νὰ μαζεύονται στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ καὶ στὸ λόφο ἐπάνω φαίνόταν κόσμος πολὺς σὰν μυρμήγκια. Ἔτρε-

χαν ὅλοι ν' ἀπολαῖψουν τὸ θέαμα τριῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸ πάντων νὰ ἰδοῦν τὸν παράξενο ἐκεῖνο Γαλιλαῖο, ποὺ τόσες φῆμες διαδίδονταν γι' αὐτόν.

Ἐβλεπε λοιπὸν κανεὶς ἀπὸ τὸ ἓνα κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ δρόμου ἀνθρώπους κάθε ἡλικίας καὶ κάθε φυλῆς νὰ περιμένουν ἀνυπόμονα τὸ πέρασμα τῆς συνοδείας.

Ἦταν πιά μεσημέρι κι ἔλαμπαν στὸν ἥλιο οἱ πανοπλίες τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, ποὺ ὀδηγοῦσαν στὸ Γολγοθᾶ τοὺς καταδίκους.

Σὲ λίγο ἡ συνοδεία τῶν στρατιωτῶν, ποὺ βάδιζαν μὲ κανονικὸ βῆμα, ἀνέβαινε στὸν ἀνήφορο τοῦ Γολγοθᾶ ἔχοντας στὴ μέση τοὺς τρεῖς καταδίκους φορτωμένους μὲ τοὺς σταυροὺς τους. Ὅλοι οἱ θεατὲς ἔτρεχαν τότε στὸ δρόμο, ὅσοι ἦταν πίσω ἔσπρωχναν τοὺς μπροστινοὺς, ὅλοι σηκώνονταν στίς μύτες τῶν ποδιῶν τους, τέντωναν τοὺς λαιμούς τους κι ἀνοίγαν διάπλατα τὰ μάτια τους νὰ ἰδοῦν, νὰ ἰδοῦν τοὺς καταδίκους καὶ πρὸ πάντων τὸ Γαλιλαῖο. Γυναῖκες κρατοῦσαν στὴν ἀγκαλιά τους τὰ μικρὰ παιδιὰ τους κι ἔδειχναν σ' αὐτὰ μὲ τὸ δάχτυλο τὸ Γαλιλαῖο.

Ἐκεῖνος βάδιζε σκυφτὸς ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ κι ὁ ἰδρώτας ἔπεφτε σταγόνες ἀπὸ τὸ μέτωπό του στὴ γῆ. Λένε πὼς τὴν ἄλλη μέρα ὁ δρόμος τοῦ Γολγοθᾶ ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀνθισμένους κατάλευκους κρίνους, ποὺ φύτρωναν ἀπὸ κάθε σταγόνα τοῦ ἰδρώτα τοῦ Ἰησοῦ καὶ γέμιζαν ἀπὸ εὐωδιὰ τὸν ἀέρα.

Στὸ πλῆθος μέσα ἦταν καὶ πολλὲς γυναῖκες ἀπὸ τὴ Γαλιλαία, ποὺ εἶχαν ἀκολουθήσει τὸν Ἰησοῦ μαγεμένες ἀπὸ τὴ γλυκιά του μορφή καὶ τὴ γλυκιά του ὁμιλία. Τὸν εἶχαν ἀκούσει πολλὲς φορὲς στὴν ὠραία πατρίδα τους νὰ διδάσκη μὲ τὴ μελωδικὴ φωνή του στίς ἐξοχές, στὴν ἀκρογιαλιά, στίς καταστέλιστες ἀπὸ παπαροῦνες πεδιάδες καὶ ἡ φωνή του

ἔφτανε ὡς αὐτὲς μυρωμένη ἀπὸ τὶς ἀνθισμένες πορτοκαλιές. Καὶ τώρα τὸν ἔβλεπαν νὰ σηκώνη τὸ σταυρὸ του καὶ δάκρυα γέμιζαν τὰ μάτια τους, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ τ' ἀφήσουν νὰ τρέξουν, γιατί τὸ μάτι τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἔφτανε παντοῦ κι ἔβλεπε καὶ κατασκόπευε κάθε ἐνδειξὴ συμπάθειας στὸν καταλυτὴ τοῦ Νόμου.

Στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου στεκόταν καὶ μιὰ Γαλιλαία, ποὺ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι ἓνα παιδάκι ἕξι χρονῶ κι ἔσκυβε σ' αὐτὸ καὶ τοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ δάχτυλό της τὸν Ἰησοῦ, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ συνοδεία περνοῦσε ἀπ' ἐμπρὸς της. Τὸ παιδί ὅμως, ὅταν εἶδε τοὺς ψηλοὺς καὶ αὐστηροὺς Ρωμαίους στρατιῶτες, ὅταν εἶδε τὰ ὅπλα τους, ποὺ συμβόλιζαν τὴν κυριαρχία τῆς Ρώμης, ν' ἀστράφτουν στὸν ἥλιο, φοβήθηκε, ἔβαλε τὶς φωνές καὶ προσπαθοῦσε νὰ κρυφτῆ στὶς δίπλες τοῦ φορέματος τῆς μητέρας του. Ἐκεῖνη τοῦ ἔδωσε θάρρος μὲ λόγια, τοῦ ἔστρεψε τὸ κεφάλι πρὸς τὸ μέρος τῆς συνοδείας καὶ τοῦ ἔδειχνε τὸν Ἰησοῦ.

Ἐκεῖνο τόλμησε νὰ παρατηρήσῃ καὶ μόλις ἀντίκρισε τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, ἔτρεξε χαρούμενο, πέρασε τὴ γραμμὴ τῶν στρατιωτῶν, πλησίασε τὸν Ἰησοῦ, ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του καὶ τὸν ἔβλεπε κατάματα μ' ἓνα ἀγγελικὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη. Ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιά ἐκεῖνα ποὺ εἶχε εὐλογῆσει ὁ Ἰησοῦς λίγες μέρες πρὶν κι ἔτρεξε νὰ τὸν ἀγκαλιάσῃ, γιατί τὸν εἶχε ἀγαπήσει.

Ὅταν ὁ Ἰησοῦς εἶδε ὅτι ἀπ' ὄλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος μόνον ἓνα μικρὸ παιδί τόλμησε νὰ τοῦ δείξῃ συμπάθεια, ἀπόθεσε τὸ βαρὺ σταυρὸ καταγῆς, ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ παιδί στὸ μέτωπο.

Μὲ τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ ἡ συνοδεία σταμάτησε καὶ τὸ δειλὸ πλῆθος ἦταν ἑτοιμο νὰ φύγῃ τρομαγμένο, μόλις εἶδε τοὺς Ρωμαίους στρατιῶτες νὰ σταματήσουν. Κάποιος κρύος

φόβος ἔπιασε τὸ πλῆθος κι οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶτες, ποὺ δὲν ἀγαποῦσαν τὶς ἀταξίες, χτύπησαν τὰ δόρατα στὶς ἀσπίδες τους. Ξεροὶ κρότοι ἀκούστηκαν. Ἦταν ὁ βρυχηθμὸς τῆς Ῥώμης. Τὰ πλῆθη πάγωσαν στὴ θέση τους.

Ὁ κεντυρίωνας ἔτρεξε βιαστικός, γιὰ νὰ ἰδῆ τί τρέχει καὶ κεντώντας μὲ τὸ δόρυ του τὸν Ἰησοῦ τοῦ εἶπε ἀπότομα :

- Ἐμπρός, δὲν ἔχομε καιρὸ νὰ χάνουμε! Εἶστε τρεῖς ποὺ θὰ σταυρωθῆτε καὶ ἡ ὥρα περνᾷ.

Τὸ παιδί δόθηκε στὴ μητέρα του, ὁ Ἰησοῦς σήκωσε τὸ σταυρό του καὶ ἡ συνοδεία ἐξακολούθησε τὸ δρόμο τῆς πρὸς τὴν κορφὴ τοῦ λόφου.

9. ΤΟ ΧΤΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

(Βυζαντινές παραδόσεις)

1. ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΦΡΟΥΡΕΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Όταν χτιζόταν ἡ Ἁγία Σοφία, ἓνα Σάββατο, τὸ μεσημέρι, ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸς κάλεσε τὸν πρωτομάστορα, τοὺς τεχνίτες καὶ τοὺς ἐργάτες σὲ τραπέζι.

Ὁ πρωτομάστορας εἶχε ἓνα παιδί δεκατεσσάρων χρόνων, ποὺ τοῦ ἀνέθεσε νὰ φυλάη τὰ ἐργαλεῖα του, ὅση ὥρα θ' ἀπουσίαζε.

Ἐκεῖ ποὺ καθόταν τὸ παιδί κοντὰ στὰ ἐργαλεῖα, νά σου ξαφνικά καὶ τοῦ παρουσιάζεται ἓνας ἄρχοντας μὲ λαμπρὰ λευκὰ φορέματα καὶ μὲ πρόσωπο ποὺ ἀστραφτε σὰν ἥλιος. Φαινόταν σὰν ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα κι ἔδειχνε πὼς ἦταν θυμωμένος.

- Γιατί οἱ τεχνίτες ἄφησαν τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ καὶ πῆγαν νὰ τρῶνε καὶ νὰ πίνουν; ρώτησε τὸ παιδί ὁ ἄγνωστος ἄρχοντας.

- Ἄρχοντά μου, τώρα σὲ λίγο ἔρχονται.

- Πήγαινε καὶ φώναξέ τους νὰ ρθοῦν γρήγορα νὰ ἐργαστοῦν στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ.

- Άρχοντά μου, φοβοῦμαι νὰ πάω, νὰ μὴ χαθῆ κανένα ἀπὸ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ πατέρα μου.

- Πήγαινε κι ἐγὼ σοῦ ὀρκίζομαι στὴν Ἁγία Σοφία, πὺ χτίζεται τώρα, ὅτι δὲ θὰ φύγω, ὥσπου νὰ ἐπιστρέψης, γιατί μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ εἶμαι φύλακας ἐδῶ.

Τὸ παιδί ἔτρεξε στὸ βασιλικὸ τραπέζι, γιὰ νὰ πῆ στὸν πατέρα του τὴν ἐντολὴ πὺ τοῦ ἔδωσε ὁ ἄγνωστός του ἄρχοντας. Κι ὁ πρωτομάστορας ἀνέφερε τὸ γεγονός στὸν αὐτοκράτορα.

Παραξευέτηκε ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ διέταξε ἕναν ἀξιωματικὸ νὰ πάη νὰ δῆ τί συμβαίνει.

Ὁ ἀξιωματικὸς πῆγε ἀμέσως ἐκεῖ, ὅπου ἦταν τὰ ἐργαλεῖα τοῦ πρωτομάστορα, ἀλλὰ κανέναν δὲν βρῆκε νὰ τὰ φυλάη. Καὶ γύρισε καὶ τὸ ἀνέφερε στὸν αὐτοκράτορα.

Κάλεσε τότε ὁ αὐτοκράτορας ὅλους τοὺς ἄρχοντες τοῦ παλατιοῦ καὶ τοὺς ἔδειξε ἕναν ἕναν στὸ παιδί νὰ τοῦ πῆ ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος πὺ τὸ ἔστειλε.

- Κανένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντές σου δὲν ἦταν, βασιλιά μου, εἶπε τὸ παιδί. Ἐκεῖνος ἦταν μὲ λαμπρὰ λευκὰ φορέματα καὶ μὲ τόσο ὠραῖο καὶ φωτεινὸ πρόσωπο, πὺ δὲν ἔχω δεῖ ἄλλον ὅμοιό του.

Κατάλαβε πιά ὁ Ἰουστινιανὸς τί συμβαίνει καὶ συγκινημένος εἶπε μὲ εὐλάβεια :

- Ἀλήθεια, Ἄγγελος Κυρίου παρουσιάστηκε στὸ παιδί καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἐντολή. Σὲ εὐχαριστῶ, Παντοδύναμε πὺ μοῦ φανέρωσες τὴν ἀγάπη Σου καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας. Σὲ εὐχαριστῶ ἀκόμη, πὺ μοῦ ἔστειλες τὸν Ἄγγελό Σου φύλακα τῆς ἐκκλησίας στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.

Στὸ παιδί ἔδωσε διαταγὴ νὰ μὴ γυρίση κοντὰ στὸ χτίσιμο, καὶ κάλεσε τὸν Πατριάρχη, τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς

ἄρχοντες νὰ τοὺς συμβουλευθῆ. Ὅλοι συμφώνησαν νὰ μὴν πάη ἄλλη φορὰ τὸ παιδί στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ τὸ περιμένῃ ὁ Ἄγγελος καὶ νὰ μένη φύλακὰς τῆς, ὅπως τοῦ ὀρκίστηκε. Κι ἀφοῦ ἔδωσε πολλὰ δῶρα στὸ παιδί καὶ τὸ ἔκαμε πολὺ πλούσιο, μὲ τὴ συγκατάθεση τοῦ πατέρα του τὸ ἔστειλε νὰ περάσῃ ὅλη τὴ ζωὴ του στὰ Δωδεκάνησα.

2. ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΧΡΥΣΑΦΙ

Τὸ χτίσιμο τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶχε φτάσει ὡς τὸ σημεῖο, ποὺ θὰ γύριζαν τὸ μεγάλο τροῦλο. Τὸ βασιλικὸ, ταμεῖο ὅμως εἶχε πιά ἀδειάσει ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς του. Κι ὁ Ἰουστινιανός, πολὺ στενοχωρημένος, στεκόταν πάνω σὲ μιὰ σκαλωσιὰ καὶ σκεφτόταν, πῶς νὰ ἐξοικονομήσῃ κι ἄλλα πολλὰ χρήματα ποὺ χρειάζóταν ἢ ἐκκλησία, γιὰ νὰ τελειώσῃ.

Ἐκεῖ τοῦ παρουσιάσθηκε ἔξαφνα ἓνας λευκοφορεμένος καὶ μὲ φωτεινὸ πρόσωπο ἄρχοντας καὶ τὸν ρώτησε:

- Γιατί εἶσαι λυπημένος, Δέσποτά μου;

- Μοῦ ἔχουν τελειώσει τὰ χρήματα καὶ δὲν ἔχω νὰ πληρώσω τοὺς μαστόρους σήμερα, ποὺ εἶναι Σάββατο, ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτορας.

Καὶ παρατηροῦσε μὲ ἀπορία τὸν ἄρχοντα, γιατί πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπε.

Μη λυπᾶσαι γι' αὐτό, Δέσποτα. Αὔριο τὸ πρωὶ στείλε μου μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες μὲ πενήντα ὑπηρέτες καὶ εἴκοσι μουλάρια, γιὰ νὰ σὲ δανείσω ὅσο χρυσάφι χρειάζεσαι. Ἐγὼ θὰ τοὺς περιμένω στὴ Χρυσὴ Πόρτα.

Τόση ἦταν ἡ χαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γιὰ τὴν ἀνέλπιστη προσφορὰ τοῦ ἄρχοντα, ποὺ τὰ ἔχασε κι οὔτε τ' ὄνομά του ρώτησε νὰ μάθῃ οὔτε τὸν τόπο του.

Κι ἐκεῖνος ξαφνικὰ ἐξαφανίστηκε, ὅπως εἶχε ξαφνικὰ παρουσιαστῆ.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ τέσσερεις ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἄρχοντες μὲ πενήντα ὑπηρέτες καὶ εἴκοσι μουλάρια ἔφτασαν στὴ Χρυσὴ Πόρτα, ὅπου τοὺς περίμενε λευκοφορεμένος καὶ καθάλα σὲ κόκκινο ἄλογο ὁ ἄγνωστος ἄρχοντας. Κι ἀπὸ κεῖ τοὺς ὁδήγησε σ' ἓναν τόπο, ὅπου ἀντίκρισαν καταμαγεμένοι ἓνα τόσο ὠραῖο καὶ πλούσιο παλάτι, πού ποτέ τους δὲν εἶχαν ξαναδεῖ. Κι ὅταν τοὺς ὁδήγησε στὸ ἐσωτερικὸ καὶ μ' ἓνα χρυσὸ κλειδὶ ἀνοίξε τὸ θησαυροφυλάκιό του ἔμειναν ἄφωνοι. Ἦταν ἓνα μεγάλο δωμάτιο γεμάτο χρυσὰ νομίσματα.

Τοὺς γέμισε λοιπὸν σαράντα σακίδια χρυσάφι καὶ τοὺς ἔστειλε πίσω στὸν Ἰουστινιανό, δίνοντάς τους τὴν ἐξῆς παραγγελία: «Νὰ πῆτε στὸν αὐτοκράτορα νὰ χτίση τὴν Ἁγία Σοφία τοῦ Θεοῦ».

Ὅταν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶδε τὸν ἀμύθητο πλοῦτο, θαύμασε καὶ ρώτησε τοὺς ἄρχοντες σὲ ποιὸ τόπο πῆγαν κι ἂν ἔμαθαν ποιὸς ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄρχοντας. Οἱ ἄρχοντες τοῦ εἶπαν τὸν τόπο, δὲν ἤξεραν ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ δανειστή.

«Ἀσφαλῶς θὰ ἔρθῃ νὰ μοῦ ζητήσῃ κάποιον μεγάλο ἀξίωμα γι' ἀνταμοιβή», σκέφτηκε ὁ αὐτοκράτορας.

Ἀλλὰ ὁ ἄγνωστος ἄρχοντας δὲν παρουσιάστηκε πιά. Καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε τοὺς ἴδιους, πού ἔφεραν τὸ χρυσάφι, νὰ φέρουν καὶ τὸν ἄρχοντα. Μὰ οὔτε παλάτι οὔτε σπίτι οὔτε δρόμο πατημένο βρῆκαν στὸν ἴδιο τόπο.

Ἐνωσε πιά τὴν ἀλήθεια ὁ αὐτοκράτορας καὶ εὐχαρίστησε μὲ μεγάλη εὐλάβεια τὸ Θεό. «Τώρα γινώρισα ὅτι ἔστειλες, Θεέ μου, τὸν Ἄγγελό Σου καὶ μοῦ ἔφερε τὴ μεγάλη δωρεά Σου, γιὰ νὰ χτίσω τὴν ἐκκλησία Σου. Εὐλογημένο νὰ εἶναι τὸ Ἅγιο Ὄνομά Σου».

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

10. ΤΟ ΓΙΑΤΡΕΜΑ ΤΟΥ ΤΥΦΛΟΥ

Σε κάποια γωνιά ενός δρόμου τῆς Ἱερουσαλήμ ἕνας τυφλὸς χρόνια τώρα ζητάει ἐλεημοσύνη. Εἶναι γνωστὸς σ' ὅλους τοὺς διαβάτες. Κάθε πρωὶ μιὰ σκελετωμένη γριά τὸν φέρνει στὴ γωνιά καὶ τὸ βράδυ ἔρχεται καὶ τὸν παίρνει.

Γεννήθηκε τυφλὸς καὶ ζῆ σ' ἕναν κόσμον ἀλλιώτικο ἀπ' αὐτὸν ποὺ ζοῦν ὅσοι ἔχουν τὸ φῶς τους. Αὐτὸ τὸ νιώθει καλά· γι' αὐτὸ κι αἰσθάνεται τὴν καρδιά του ραγισμένη ἀπὸ τὸν πόνο· κι ἀπὸ τὴν κρυφὴ πληγὴ τῆς σιγᾶς σιγᾶς χάνεται κάθε γλυκιὰ ἐλπίδα!

Τί κερδίζει, ποὺ ἔχει ὅλες τὶς ἄλλες αἰσθήσεις του! Τὸ φῶς τοῦ λείπει, ὅλα τοῦ λείπουν. Ἀκούει τοὺς ἄλλους νὰ μιλοῦν γιὰ τὶς δλόχρυσες τοῦ ἡλίου ἀχτίδες, ποὺ φέρνουν τὴν ἡμέρα. Ἀκούει τὴ ζωὴ, τὴν κίνηση τῶν ἀνθρώπων. Καταλαβαίνει πὼς αὐτὸ τὸ λένε ἡμέρα ὅσοι ἔχουν τὸ φῶς τους. Μὰ ἐκεῖνος δὲ μπορεῖ νὰ νιώσῃ τί εἶναι ἡμέρα.

Μιλοῦν ὅσοι ἔχουν τὸ φῶς γιὰ τὴν ὀμορφιὰ τῆς ἀνοιξῆς, γιὰ τὰ λουλούδια τῆς, γιὰ τὰ πουλάκια ποὺ κελαηδοῦν, γιὰ τὰ ρυάκια ποὺ κελαρύζουν. Μιλοῦν γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ καλοκαιριοῦ, γιὰ τὰ ὄριμα σπαρτά, γιὰ τὸ θερισμὸ καὶ γιὰ τ' ἀλώνια. Μιλοῦν γιὰ τὴ γλύκα τοῦ χινόπωρου, γιὰ τὰ ξερὰ τὰ φύλλα τῶν δένδρων, ποὺ τὰ στριφογυρίζει ὁ ἀγέρας καὶ τὰ σωριάζει στὴ γῆ. Μιλοῦν γιὰ τὰ γυμνὰ κλαδιά, ποὺ εἶναι σὰ χέρια προσευχῆς σηκωμένα κατὰ τὸν οὐρανό. Μιλοῦν γιὰ τὰ χιόνια τοῦ χειμῶνα, γιὰ τὸ ἄγριο σάλεμα τοῦ δάσους, γιὰ τὶς μπόρες καὶ τὶς καταιγίδες. Μιλοῦν γιὰ τὴ θάλασσα, γιὰ τὰ ποτάμια, γιὰ τὰ νερά, γιὰ τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ.

Γιὰ ἕνα σωρὸ τέτοια πράγματα ἀκούει τοὺς ἄλλους νὰ μιλοῦν, κι αὐτὸς ἀναστενάζει. Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν καταλαβαίνει. Ἕνα ἀτέλειωτο σκοτάδι τοῦ κρύβει κάθε

ὁμορφιά τοῦ κόσμου. Σκοτάδι!

Ἀλίμονο! Οὔτε τί εἶναι σκοτάδι δὲ μπορεῖ νὰ καταλάβῃ ὁ τυφλὸς ζητιάνος! Γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὸ σκοτάδι, πρέπει νὰ ἴχῃ δεῖ τὸ φῶς...

Καὶ πῶς φαντάζεται τὸν κόσμον! Καὶ τὸν πατέρα του καὶ τὴ γλυκιά του τὴ μανούλα δὲ γνωρίζει πῶς εἶναι· ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοὺς καταλαβαίνει. Καὶ πῶς ἤθελε νὰ τοὺς ἔβλεπε!

Καὶ τώρα τόσα χρόνια ὁ τυφλὸς κάθεται πάντα στὴν ἴδια γωνιά τοῦ δρόμου, καὶ μὲ φωνὴ γεμάτη πόνου ξορκίζει τοὺς διαβάτες στὸ φῶς τους, ζητώντας ἐλεημοσύνη...

Ὁ κόσμος τρέχει σὰν τρελός. Ὁλη ἡ συνοικία εἶναι στὸ πόδι. Περνάει ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴ δύναμη νὰ διώχῃ τὸ σκοτάδι καὶ νὰ φωτίξῃ τὰ βάθη τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς.

Ὁ τυφλὸς ρωτᾷ τοὺς διαβάτες:

- Τί τρέχει, παιδιά; Ἔσεῖς ποὺ μπορεῖτε νὰ βλέπετε, γιὰ πέστε καὶ σ' ἐμένα, τὸν τυφλό, τί τρέχει;

- Τὸ φῶς τοῦ κόσμου περνάει, τοῦ ἀπαντᾷ κάποιος καὶ τρέχει νὰ φτάσῃ κι ἐκεῖνος κοντὰ του.

- Τὸ φῶς τοῦ κόσμου περνάει, ἐπαναλαβαίνει καὶ ὁ τυφλός· καὶ μαζί μὲ μιὰ ἀνατριχίλα τοῦ κορμιοῦ του, τοῦ ἔρχεται καὶ μιὰ ἐλπίδα:

- Ἄχ, νὰ μοῦ ἴδινε κι ἐμένα τὸ φῶς! λέει μέσα του. Κι ἀμέσως ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ μὲ ὄλη του τὴ δύναμη:

- Ἰησοῦ, γιὲ τοῦ Δαβὶδ, ἐλέησέ με. Καὶ φωνάζει καὶ φωνάζει πάντα τὰ ἴδια λόγια, μὰ καὶ πάντα πιὸ δυνατὰ τὴν κάθε φορά.

Μερικοὶ δὲ μπόρεσαν νὰ βαστάξουν στίς φωνές του καὶ προσπάθησαν νὰ τὸν σταματήσουν:

- Πάψε πιά, στραβέ, τοῦ λένε. Μᾶς πῆρες τ' αὐτιά μὲ τίς φωνές σου! Ἐσένα δ' ἀκοῦμε;

Μὰ ὁ τυφλός, χωρὶς νὰ προσέξῃ διόλου στὰ λόγια τους, φωνάζει τώρα πιὸ δυνατὰ στὸ Φωτοδότῃ:

- Ἰησοῦ, ἐλέησέ με!

Οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου συγκινήθηκαν ἀπ' αὐτὴ τὴ σκηνή, αἰσθάνθηκαν τὸν πόνο τοῦ τυφλοῦ καὶ θέλησαν νὰ μάθουν ἀπὸ τὸ δάσκαλό τους τὴ γνώμη του γιὰ τὴν αἰτία, ποὺ ἔφερε μιὰ τέτοια δυστυχία σ' αὐτὸν τὸ ζητιάνο.

Ἐκεῖνος μὲ λόγια στοχαστικὰ τοὺς ἔδειξε τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἐπειτα στάθηκε μπροστὰ στὸν τυφλὸ καὶ τοῦ λέει μὲ ὀλόγλυκια φωνή:

- Τί θέλεις, παιδί μου;

- Τὸ φῶς μου, κύριε! Νὰ ἰδῶ, κύριε. Τὸ φῶς μου ζητῶ, φωνάζει ἐκεῖνος μὲ τρεμάμενη καὶ κομμένη ἀπὸ τὴ συγκίνηση λαλιά.

Χωρὶς νὰ πῆ τίποτε ὁ Φωτοδότῃς, σκύβει χάμω, φτύνει στὸ χῶμα, κάνει πηλὸ μὲ τὸ δάχτυλό του, τὸν παίρνει, γεμίζει μ' αὐτὸν τὶς κόγχες τῶν ματιῶν τοῦ τυφλοῦ κι ὕστερα τοῦ λέει:

- Πήγαινε στὴν κολυμπήδρα τοῦ Σιλωάμ. νὰ πλυθῆς καὶ θὰ ἰδῆς.

Μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ ὁ τυφλός, μὴν τύχη καὶ τοῦ πέση ὁ πηλός, κι ἔχοντας ἀτράνταχτη πίστη, ἀρχίζει ἀμέσως νὰ πηγαίνει κατὰ τὸ θαυματουργὸ νερό. Ψαχουλεύει ἀπὸ τοῖχο σὲ τοῖχο. Μὰ κάποιος πονετικὸς ἄνθρωπος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν παρακολουθήσει τὴ σκηνή, τὸν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ὀδηγεῖ ἴσαμε κεῖ.

Τώρα ὁ τυφλός νιώθει τὸ νερὸ τῆς κολυμπήδρας μέσα στὰ δάχτυλα τῶν χεριῶν του. Τὸ σηκώνει μὲ τὶς φουχτες καὶ πλένει μ' αὐτὸ τὶς λασπωμένες κόγχες του.

Καὶ νά! Τί θάμα! Θαμπὰ στὴν ἀρχή, ὀλοκάθαρα κατόπι,

ἀρχίζουν τότε και παρουσιάζονται τὰ πράγματα ἐμπρός του. Τρέμει σύγκορμος και κοντεύει νὰ πέση ἀπὸ τὴ συγκίνηση ὁ τυφλός.

- Τί εἶναι αὐτά; φωνάζει τρέμοντας. Ποιοί εἶστε ἐσεῖς; λέει στοὺς ἀνθρώπους πού τὸν κοίταζαν ξαφνιασμένοι.

Γυρίζει δεξιά κι ἀριστερά. Δὲν ξέρεי πού βρίσκεται και συχνά κλείνει τὰ μάτια του, γιὰ νὰ βρῖσκη τὸ γνῶριμο κόσμο του. Και τότε ἀρχίζει νὰ κλαίη.

Σὲ λίγο ὅλη ἡ Ἱερουσαλήμ εἶναι στὸ πόδι ἀπὸ τὸ θαῦμα αὐτό. Πού ἀκούστηκε ποτὲ νὰ βρῆ τὸ φῶς του ἀνθρωπος γεννημένος τυφλός! Ὅλοι τρέχουν νὰ ἰδοῦν τὸν ἀνθρωπο αὐτό. Τρέχουν κι οἱ γονεῖς του.

- Παιδί μου, παιδί μου! φωνάζει ἡ μάνα του και ρίχεται στὴν ἀγκαλιά του.

Ἐκεῖνος κλείνει τὰ μάτια του, γιὰ νὰ τὴ γνωρίση. Ἐτσι εἶχε συνηθίσει νὰ γνωρίζη ὡς τότε τὴ μητέρα του. Τί δόρυθος σ' ὅλη τὴν πόλη! Οἱ ἀνθρωποι δὲ μποροῦν νὰ πιστέψουν πῶς ὁ ἄλλοτε τυφλός ζητιάνος εἶναι δυνατὸ νὰ βλέπη. Και λένε πῶς κάποιος ἄλλος θὰ εἶναι πού τοῦ μοιάζει. Ἐκεῖνος τοὺς βεβαιώνει μὲ χαρά: Ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι και τοὺς ἐξιστορεῖ ὅλο τὸ θαῦμα μὲ συγκίνηση.

Τί χαρὰ σὲ ὅλες τίς ἀγνὲς καρδιές! Μονάχα οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ἐχτροὶ τοῦ Ἰησοῦ, κιτρινίζουν ἀπὸ τὸ φθόνο και τὴν κακία τους. Μονάχα αὐτοὶ λυσομανοῦν ἀπὸ τὸ κακό τους και ζητοῦν, σώνει και καλά, νὰ πείσουν τὸν ἄλλοτε τυφλὸ πῶς ἐκεῖνος πού τὸν ἔκαμε καλά εἶναι ἕνας ἀμαρτωλὸς ἀνθρωπος. Μὰ ἐκεῖνος μ' ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸν εὐεργέτη του ἀπαντᾷ:

- Ἐγὼ ἐκεῖνον τὸν θεωρῶ ἕναν μεγάλο προφήτη. Δὲν ξέρω, ἂν εἶναι ἀμαρτωλός. Ξέρω πῶς ἤμουν θεόστραβος και

τώρα βλέπω. Ξέρω ακόμα πώς ο Θεός δεν ακούει αμαρτωλούς ανθρώπους, παρά μονάχα τους αγίους.

Τότε οι Φαρισαίοι έτρεξαν στους γονείς του, για να πληροφορηθούν καλύτερα. Κι εκείνοι τους είπαν ὅ,τι τους ἔλεγε κι ὁ γιός τους: πώς δηλαδή τὸν ἔκαμε καλὰ ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὴ Ναζαρέτ.

- Μὰ αὐτὸς εἶναι ἓνας περιφρονητὴς τοῦ νόμου. Πῶς εἶναι δυνατὸ ἓνας τέτοιος αμαρτωλὸς νὰ κάνη θαύματα;

Καὶ πάλι ἄρχισαν νὰ ρωτοῦν τὸν τυφλὸ: Ἔλα - γιὰ πές μας, ποιὸς σοῦ ἀνοιξε τὰ μάτια; Πῶς ἔγινες καλὰ;

Ἔχασε πιά ἐκεῖνος τὴν ὑπομονή καὶ τοὺς ἀπάντησε:

- Μά, τέλος πάντων, τί μὲ ρωτᾶτε καὶ μὲ ξαναρωτᾶτε; Μήπως θέλετε νὰ γίνετε κι ἐσεῖς μαθητὲς του;

Ἐκεῖνοι τὸν ἀποπῆραν καὶ τοῦ εἶπαν:

- Ἐσὺ εἶσαι μαθητὴς ἐκείνου. Ἐμεῖς εἴμαστε μαθητὲς τοῦ Μωυσῆ. Ἐμεῖς ξέρομε, πῶς ὁ Θεὸς μονάχα στὸ Μωυσῆ φανερώθηκε. Τὸν Ἰησοῦ δὲν τὸν ξέρομε ἀπὸ ποῦ μᾶς ἤρθε.

Ὁ ἄλλοτε τυφλὸς τοὺς ἔδωσε τότε ὅπως ἔπρεπε τὴν ἀπάντησή. Κι ἐκεῖνοι στὸ τέλος μὲ σπρωξίες τὸν ἔβγαλαν ἔξω ἀπὸ τὸ ναό, λέγοντάς του: Πήγαινε! Ἐσὺ γεννήθηκες ὀλόκληρος μὲς στὴν ἁμαρτία, καὶ θέλεις νὰ διδάξης ἐμᾶς;

Ὡστόσο αὐτὸς μέρα νύχτα, ὅπου πάει κι ὅπου σταθῆ, δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ Φωτοδότη του. Ἐνα μόνον παράπονο τοῦ τρώει τὴν καρδιά. Δὲν ἔχει κατορθώσει ἀκόμα νὰ γνωρίσῃ τὸν εὐεργέτη του. Ἄ!, ἂν τὸν ἔβλεπε, θὰ ἔπεφτε στὰ πόδια του, καὶ θὰ ἔχυνε ἀπάνω του ὅσα δάκρυα δὲν εἶχε χύσει τόσα χρόνια στερημένος τὸ φῶς του.

Ἄχ! ἄς τὸν ἔβλεπε κάπου!

Μιὰ μέρα κάποιος ἄγνωστος τὸν σταμάτησε στὸ δρόμο καὶ τοῦ μίλησε μὲ στοργικὸ χαμόγελο:

- Τί σοῦ ἔκαμαν, καημένο παιδί, οἱ Φαρισαῖοι; γιατί σ'

ἔδιωξαν ἀπὸ τὸ ναό;

Ἐκεῖνος στάθηκε εὐλαβικὰ μπροστὰ στὸν ἄγνωστο. Κι εὐχαριστημένος, γιατί τοῦ δινόταν ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ πάλι γιὰ τὸν εὐεργέτη του, ἀπάντησε:

- Μὴν τὰ ρωτᾶς, κύριε, μὴν τὰ ρωτᾶς! Καὶ καλὰ καὶ σώνει νὰ μὲ πείσουν κι ἐμένα τὸν ἴδιο πὼς δὲν ἦταν ὁ Χριστὸς ἐκεῖνος ποῦ μοῦ ἔδωσε τὸ φῶς μου!

- Ἐσὺ πιστεύεις στὸ Γιὸ τοῦ Θεοῦ; τὸν ἐρωτᾷ ὁ ἄγνωστος.

- Ἄχ, κύριε, ἀπάντησε ἀναστενάζοντας ὁ εὐεργετημένος. Τὸ παράπονό μου εἶναι αὐτό. Δὲν τὸν γνωρίζω. Τὸν αἰσθάνθηκα μόνο, ὅταν ἦμουν τυφλός. Αἰσθάνθηκα νὰ μοῦ γεμίζῃ τὶς κόγχες τῶν ματιῶν μου. Ἄκουσα καὶ τὰ γλυκόλογά του, ποῦ μοῦ χάρισαν τὸ φῶς. Ὅμως δὲν τὸν γνωρίζω, δὲν τὸν εἶδα, ἀφότου ἀπόχτησα τὸ φῶς μου. Καὶ πὼς τὸν ἀποζητῶ, νὰ ἔξερεις, κύριε, πὼς τὸν ἀποζητῶ!

Ἐγὼ εἶμαι, παιδί μου, που μὲ βλέπεις. Ἐγώ, ποῦ μιλῶ μαζί σου τώρα, τοῦ λέγει ὁ εὐεργέτης του.

Κατάματα κοιτάζει τότε τὸ Φωτοδότη ὁ ἄλλοτε τυφλός, μὲ παρμένη τὴ λαλιά του ἀπὸ συγκίνηση. Κι ὕστερα ξεσπάει σ' αὐτὰ τὰ λόγια μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του:

- Πιστεύω, Κύριε, πιστεύω! καὶ πέφτει στὰ πόδια του, μισολιποθυμισμένος καὶ μουσκεύοντάς τον μὲ δάκρυα εὐχαριστίας.

Παντελεήμων Φωστίνη

11. ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

«Χριστός Ἀνέστη»

Τὸ πλοῖο ὀλοσκοτεινο ἔσκιζε τὰ νερὰ ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του. Δὲν εἶχε ἄλλο φῶς παρὰ τὰ δύο χρωματιστὰ φανάρια ζερβόδεξα τῆς γέφυρας· ἓνα ἄλλο φανάρι ἄσπρο, ἀχτινοβόλο, ψηλὰ στὸ πλωριὸ κατάρτι καὶ ἄλλο ἓνα μικρὸ πίσω στὴν πρύμνη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ὅλοι ξαπλωμένοι στὶς καμπίνες τους, ἄλλοι παραδομένοι στὸν ὕπνο καὶ ἄλλοι στοὺς συλλογισμοὺς. Οἱ ναῦτες καὶ οἱ θερμαστές, ὅσοι δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, κοιμόνταν βαριὰ στὰ κρεβάτια τους. Ὁ καπετάνιος μὲ τὸν τιμονιέρη ὄρθοι στὴ γέφυρα, μαῦροι ἴσκιοι, σχεδὸν ἀνάεροι, ἔλεγες ὅτι ἦταν πνεύματα καλόγνωμα, ποὺ κυβερνοῦσαν στὸ χάος τὴν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμισμένων ἀνθρώπων.

Ἐξαφνα ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας σήμανε μεσάνυχτα. Μεσάνυχτα σήμανε καὶ ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. Τὸ καμπανοχτύπημα γοργό, χαρούμενο, ἐπέμενε νὰ ρίχνη τόνους μεταλλικοὺς περίγυρα, κάτω στὴ σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ψηλὰ στὸν ἀστροφώτιστο οὐρανό, καὶ νὰ κράζη ὅλους στὸ κατὰστρομα. Καὶ μεμιάς τὸ σκοτεινὸ πλοῖο πλημμύρισε ἀπὸ φῶς θόρυβο, ζωὴ. Ἄφησε τὸ πλήρωμα τὰ κρεβάτια του καὶ οἱ ἐπιβάτες τὶς καμπίνες τους.

Ἐμπρὸς στὴν πλώρη
καὶ στὴν πρύμνη πίσω,
ἀνυπόμονα ἔφευγαν ἀπὸ
τὰ χέρια τοῦ ναύκληρου τὰ
πυροτεχνήματα, ἔφταναν,
λές, τ' ἀστέρια, καὶ ἔπειτα
ἔσβηναν στὴν ἄβυσσο.

Τὰ ξάρτια, τὰ σχοινιά,
οἱ κουπαστὲς ἔλαμπαν, σὰν
ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κεριά.
Καὶ δὲν ἦταν ἐκεῖνη τὴ
στιγμὴ τὸ καράβι παρὰ ἓνα
μεγάλο πολυκάντηλο, πού
ἔφευγε πάνω στὰ νερά σὰν
πυροτέχνημα.

Ἡ γέφυρα στρωμένη μὲ
μιὰ μεγάλη σημαία ἔμοιαζε
Ἄγια Τράπεζα. Ἐνα κανίστρι
μὲ κόκκινα αὐγά καὶ ἓνα
μὲ λαμπροκούλουρα ἦταν
ἐπάνω. Ὁ πλοίαρχος σοβαρὸς
μὲ ἓνα κερὶ ἀναμμένο στὸ
χέρι ἄρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ
«Χριστὸς Ἀνάστη». Τὸ
πλήρωμα καὶ οἱ ἐπιβάτες
γύρω του ξεσκύφωτοι καὶ μὲ
τὰ κεριὰ στὰ χέρια ξανάλεγαν
τὸ τροπάρι ρυθμικὰ καὶ μὲ
κατάνυξη.

- Χρόνια πολλά, κύριοι!...
Χρόνια πολλά, παιδιά μου!...

εὐχήθηκε, ἅμα τελείωσε τὸν ψαλμό, γυρίζοντας πρῶτα στοὺς ἐπιβάτες καὶ ἔπειτα στὸ πλήρωμα ὁ πλοίαρχος.

- Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά!... Ἀπάντησαν ἐκεῖνοι ὁμόφωνα.

- Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ του χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά, ξαναεῖπε ὁ πλοίαρχος, ἐνῶ ἓνα μαργαριτάρι φάνηκε στὴν ἄκρη τῶν ματιῶν του.

- Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε.

Εὐχές καὶ χαρές

Ἐπειτα πέρασε ἓνας ἓνας, πρῶτα οἱ ἐπιβάτες, ἔπειτα τὸ πλήρωμα, πήραν ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ κόκκινο αὐγὸ καὶ τὸ λαμπρο κούλουρο καὶ ἄρχισαν πάλι οἱ εὐχές καὶ τὰ φιλήματα.

- Χριστὸς Ἀνέστη!

- Ἀληθινὸς ὁ Κύριος!

- Καὶ τοῦ χρόνου σπίτια μας!

Οἱ ἐπιβάτες τράθηξαν στὶς θέσεις τους, φᾶνε τὴ μαγερίτσα. Οἱ ναῦτες ζευγαρωτὰ στοὺς διαδρόμους τσούγκριζαν τ' αὐγά τους, γελοῦσαν, σπρώχνονταν μεταξύ τους, ἔτρωγαν λαίμαργα, καλοχρονίζονταν σοβαρὰ καὶ κοροϊδευτικά.

Ἐπαψε τὸ καμπανοχτύπημα ἓνα ἓνα ἔσβησαν τὰ κεριά. Τὸ καράβι βυθίστηκε πάλι στὴν ἠσυχία του. Ὁ καπετάνιος καὶ ὁ τιμονιέρης καταμόναχοι πάνω στὴ γέφυρα, πνεύματα, θαρρεῖς, ἀνάερα, ἐξακολοῦθούσαν τὴ δουλειά τους σιωπηλοὶ καὶ ἄγρυπνοι.

- Γραμμή!

- Γραμμή!

Καὶ το πλοῖο ὀλοσκότεινο πάλι ἐξακολούθησε νὰ σκιῖζε τὰ νερά, ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του.

«Διηγήματα τοῦ γυλιῦ»

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Β. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

12. Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ

Όταν ο Πάρις έκλεψε την Έλένη από το φιλόξενο παλάτι του Μενέλαου, όλη η Ελλάδα αναταράχτηκε. Όλοι οι Έλληνες το πήραν για δική τους προσβολή και αποφάσισαν να εκδικηθούν. Σύναξαν το στρατό τους και με τα καράβια τους πήγαν στην Αϋλίδα και περίμεναν τον καιρό για να περάσουν στην Ασία.

Άδικα όμως περίμεναν. Οι άνεμοι ήταν κλεισμένοι στις σπηλιές του από τον Αΐολο. Ούτε φύλλο σάλευε ούτε πούπουλο. Ο στρατός άρχισε να στενοχωριέται, να μουρμουρίζει και ν' αρρωσταίνει, γιατί θυμόταν την πατρίδα και τους δικούς του. Οι βασιλείς ρώτησαν το γέρο - Κάλχα, τον μάντη, πού ήξερε όχι μονάχα τα τωρινά, μα και τα περασμένα και τα μελλούμενα. Κι ο μάντης απάντησε άφοβα:

- Δεν θ' αρμενίσω πανί, αν πρώτα ο Άγαμέμνονας δεν θυσιάση την πρωτότοκη κόρη του στην Άρτεμη. Η δεά το ζητεί, είναι θυμωμένη, γιατί ο βασιλιάς της σκότωσε στο κυνήγι το ιερό της ελάφι.

Καθώς το άκουσε ο Άγαμέμνονας, φώναξε:

- Έγώ να θυσιάσω την κόρη μου; Ποτέ!

Κι άμέσως πρόσταξε τον κάθε βασιλιά να πάρη τους δικούς του και να γυρίση στον τόπο του. Βούιξε το στρατόπεδο από φωνές, θυμούς και φοβερίσματα.

Ο Μενέλαος τρέχει και πέφτει στα πόδια του.

- Τί λές, αδελφέ μου; του λέει συλλογίστηκες καλά; Ο

στρατός δύμωσε πολύ. Στείλε νά φέρης τήν κόρη σου, καί, ὥσπου νά ρθῆ, θά βροῦμε τρόπο νά τή γλιτώσωμε.

Ὁ Ἀγαμέμνωνας θέλοντας καί μὴ ἔγραψε στή γυναίκα του νά στείλῃ τήν Ἴφιγένεια. Ἐπειδὴ ὅμως ἤξερε πὼς ἂν μάθαινε ἡ Κλυταιμῆστρα τήν ἀλήθεια δὲν θά τήν ἔστελνε, τῆς ἔγραψε πὼς θά τήν παντρέψῃ μὲ τὸν Ἀχιλλέα.

Δὲν πέρασαν πολλές μέρες καί νά σου φτάνει στὸ στρατόπεδο ἡ Ἴφιγένεια μὲ τὴ μάνα της καί τὸ μικρὸ ἀδελφό της, τὸν Ὀρέστη. Καθὼς τοὺς εἶδε ὁ Ἀγαμέμνωνας, ἀπελπίστηκε. Ὁ στρατός ὅμως, ὅταν ἔμαθε τὸν ἐρχομὸ της, τριγύρισε στὴ σκηνὴ τοῦ βασιλιᾶ καί βλέποντας τέτοια κάλλη θαύμαζε καί φώναζε:

- Τέτοια θυσία πρέπει στὴ θεᾷ τοῦ κυνηγιοῦ!

Οἱ γυναῖκες, καθὼς ἄκουσαν ἔτσι, ταραχτήκαν. Ἡ Κλυταιμῆστρα παραπονιόταν στὸν ἄντρα της, πὼς τήν γέλασε κι ἔφερε τήν κόρη της, στὸ στρατόπεδο· ἡ Ἴφιγένεια ἀγκάλιαζε τὰ γόνατά του καί τὸν παρακαλοῦσε νά μὴν τῆς κόψῃ τὴ ζωὴ πάνω στὸν ἀνδρό της.

- Εἶναι γλυκιά, πατερούλη, ἡ ζωὴ, ἔλεγε κλαίοντας.

Ὁ Ἀγαμέμνωνας ἔστεκε μπροστά τους κρύος καί ἀσυγκίτητος σὰ μάρμαρο. Δὲν ἦταν πατέρας ἐκείνη τὴ στιγμή· ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ποὺ πήγαινε νά πολεμήσῃ γιὰ τὴν τιμὴ τῆς Ἑλλάδας.

- Ἐχεις δίκιο, παιδί μου, εἶπε ἀργά, μεγάλο δίκιο ἔχεις· μὰ τί νά κάμω; Ἔτσι προστάζουν οἱ θεοί.

Καί βγῆκε ἀπὸ τὴ σκηνὴ μὲ βῆμα ἀργὸ κι ἐπίσημο, μὲ χεῖλη σφιγχοκλεισμένα καί πρόσωπο ἀκίνητο, λὲς καί φοροῦσε προσωπίδα. Ἡ Ἴφιγένεια γύρισε τότε τ' ἀπελπισμένα μάτια της στὸ Μενέλαο.

- Ἔτσι λοιπὸν, δεῖτε μου, εἶπε μὲ παράπονο· ἐγὼ θά πληρώσω, γιὰ τὸ σφάλμα τῆς Ἑλένης;

- "Όχι, παιδί μου, απάντησε ο Μενέλαος σφουγγίζοντας τὰ δάκρυά του μὴν τὸ πιστεύης πὼς θυσιάζεις για τὴν Ἑλένη. Κοίταξε ἐκεῖ, πρόσθεσε σηκώνοντας ἕνα φύλλο της σκηνηῆς, πόσα καὶ πόσα παλικάρια πῆραν τὰ ὄπλα καὶ ἤρθαν μαζί μας! Ὡς καὶ ὁ βασιλιάς τῆς Πύλου μὰ τὰ χιονάτα του μαλλιά καὶ τὴ φρόνιμη γνώμη του ντύθηκε στ' ἄρματα. Νά ὁ πονηρὸς Ὀδυσσεάς, ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης· νά ὁ Αἶας καὶ ὁ φοβερὸς Διομήδης καὶ ὁ Ἴδομενέας ἀπὸ τὴν Κρήτη· καὶ οἱ ἄλλοι. Μὴν τὸ πιστέψης πὼς παράτησαν τὰ καλά τους για τὴν Ἑλένη. ἤρθαν για τὴν τιμὴ τῆ δικῆ μας! Καὶ πὼς μπορεῖ ὁ πατέρας σου νὰ τοὺς πῆ: «προτιμῶ τὴ ντροπὴ μου παρά νὰ χάσω τὴ θυγατέρα μου;» Καὶ πὼς ἐσύ, κόρη τῶν Ἀτρειδῶν, θὰ καταδεχτῆς τέτοιο πράγμα, για νὰ σώσης μιὰ ζωὴ, πού αὔριο, μπορεῖ νὰ τὴ χάσης ἀπὸ τὴν παραμικρὴ αἰτία;

Ἡ βασιλοπούλα σιγὰ - σιγὰ λιγότεψε τὰ δάκρυά της, σήκωσε τὸ κεφάλι της, ἔδωσε στὸ κορμί της βασιλικὴ στάση, καὶ ἡ ματιὰ της ἔλαμψε μὲ ὄλη τὴ δύναμη τῆς νιότης καὶ τῆς ἀρχοντιάς. Ὅταν τελείωσε ὁ θεῖος της, ἦταν δίβουλη ἀκόμη. Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκούστηκαν δυνατὰ πατήματα ἔξω καὶ χύθηκε στὴ σκηνὴ ὁ Ἀχιλλέας ἀρματωμένος. Χαιρέτησε, ὅπως συνήδιζαν τότε, ἀπλώνοντας τὸ χέρι στὴν Κλυταιμῆστρα, καὶ εἶπε μὲ θυμό:

- Σεβαστὴ βασίλισσα, ἔρχομαι νὰ προστατέψω, ὅσο μπορῶ, τὴ θυγατέρα σου. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κάνω, ἀφοῦ ὁ βασιλιάς μεταχειρίστηκε τ' ὄνομά μου, για νὰ τὴ φέρῃ ἐδῶ. Ὁ στρατὸς θέλει νὰ θυσιάσῃ τὴν Ἰφιγένεια. Ὁ Ὀδυσσεάς ἔρχεται μὲ χίλια παλικάρια νὰ τὴν πάρῃ μὲ τὴ βία. Μὰ ὀρκίζομαι στοὺς θεοὺς πὼς δὲν θὰ τὴν πάρῃ, ὅσο εἶμαι ζωντανός.

Ἡ Κλυταιμῆστρα ἀμέσως ἄπλωσε τὰ χέρια νὰ τὸν

εὐχαριστήση. Ὁ μικρὸς Ὀρέστης, ποὺ δὲν ἔπαυε νὰ κλαίῃ τὴν ἀδερφοῦλα του, ἔτρεξε κι ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του. Ὁ Μενέλαος ἔστυχε σαστισμένος καὶ οἱ ἄλλοι ὄλοι ἔπεσαν σὲ συλλογῇ. «Ποῦ θὰ καταντήση τὸ κακό;», ρωτοῦσαν, ἀφοῦ ὁ πιὸ γενναῖος ἀπὸ τοὺς βασιλιάδες μὲ τοὺς φοβεροὺς Μυρμιδόνες του ἀποφάσισε νὰ σταθῇ ἀντίθετος ὄλου τοῦ ἄλλου στρατοῦ;

Τὴν ἴδια ὅμως στιγμὴ ἡ Ἰφιγένεια χῶρισε ἀπὸ τὴ μάνα της, στάθηκε στὴ μέση τῆς σκηνῆς καὶ μὲ φωνή, ποὺ δὲν ἔτρεψε, εἶπε:

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ θυσιά σου, γιὲ τοῦ Πηλέα. Μὰ βάλε τὸ σπαθὶ στὸ θηκάρι του καὶ κράτα τὸ θυμὸ σου. Ποτὲ δὲ θὰ δεχτῶ νὰ χυθῇ αἷμα ἑλληνικὸ γιὰ χάρη μου. Φυλάξετε ὄλοι τὴν παλικαριά σας γιὰ τοὺς Τρῶες. Ἐγὼ θυσιάζομαι δεληματικά στὸ βωμὸ τῆς Ἄρτεμης.

- Παιδί μου, τί λές; φώναξε μὲ λαχτάρα ἡ Κλυταιμῆστρα.

- Τι κάνεις ἀδερφοῦλα; φώναξε κι ὁ μικρὸς Ὀρέστης τρέχοντας νὰ τῆς ἀγκαλιάσῃ τὰ γόνατα.

Μὰ ἐκείνη ἔτρεξε στὸν Ὀδυσσεά, ποὺ φάνηκε τώρα στὴν πόρτα τῆς σκηνῆς, καὶ τοῦ εἶπε βιαστικά:

- Πᾶμε! Θὰ δῆτε πῶς πεθαίνει μιὰ κόρη τῶν Ἀτρειδῶν! Γιὰ τὴν πατρίδα ὁ θάνατος, θάνατος δὲν εἶναι: μάθετέ το ἀπὸ μένα.

Ὁ Αγαμέμνωνας, ὅταν εἶδε τὴν κόρη του νὰ πηγαίνῃ στὴ θυσιά, δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ.

- Ἀλίμονο! φώναξε βραχνὰ καὶ γύρισε ἀλλοῦ τὸ πρόσωπο, σκεπάζοντας μὲ μιὰ ἄκρη τῆς γλαμύδας του τὸ κεφάλι. Ἐκείνη ὅμως ἔτρεξε, ἔπεσε στὰ πόδια του, ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του καὶ φιλώντας τὸ χέρι του:

- Τὴν εὐχὴ σου, πατέρα μου! φώναξε σπαραχτικά.

Ὅρ-κίζομαι στὸ Δία πὼς δὲν σοῦ κρατῶ κακία. Πεθαίνω μὲ τὴ θέλῃσή μου. Ἔλα, πατέρα, εὐχῆσου με.

Ἄφωνος ἀνοιξε τὴν ἀγκαλιά του ὁ ἄτυχος πατέρας καὶ ἔσφιξε μέσα τὴν ἔτοιμοθάνατη, τὴ φίλησε, τὴν εὐχῆθηκε καὶ πάλι ἄφωνος τὴν ἔριξε στὰ χέρια τοῦ μάντη. Ἐπει-
τα μπῆκε στὴ μέση τῶν ἄλλων κι ἔφτασαν ὅλοι τους στὸ δάσος τῆς Ἄρτεμης. Στὴ μέση ἦταν ὁ βωμὸς στεφανωμένος μὲ λουλούδια. Τριγύρω στεκόταν ὁ στρατός. Ὁ Κάλχας στεφάνωσε τὴν κόρη κι ἔτοιμάστηκε γιὰ τὴ θυσία.

- Καλὸ ταξίδι σ' ὅλους! φώναξε ἡ βασιλοπούλα. Γρήγορα νὰ γυρίσετε νικητὲς στὴ γλυκιά μας πατρίδα!

Ὁ Κάλχας κάνει τὴν προσευχὴ του στὴ θεὰ καὶ παίρνει τὸ μαχαίρι. Ὅλοι βλέπουν τὴ λεπίδα νὰ λάμπη πάνω ἀπὸ τῆς κόρης τὸ λαϊμό.

Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή ἓνα σύννεφο κυλιέται μὲ ἀστραπόβροντο, κάθεται πάνω στὸ βωμὸ καὶ πάλι σηκώνεται καὶ φεύγει κατὰ τὸ βοριά.

- Ἄ! βγαίνει ἀπὸ τὰ στόματα ὄλων.

Ἐπάνω στὸ βωμὸ ἓνα μεγάλο καὶ πανώριο ἐλάφι σπαράζει καὶ χύνεται τὸ αἷμα του.

- Ἄτρεῖδες καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι, χαρῆτε! φωνάζει ὁ μάντης. Ἡ θεὰ δὲν θέλῃσε τὴ θυσία τῆς βασιλοπούλας καὶ μᾶς ἔστειλε τὸ ἐλάφι. Μᾶς ὑπόσχεται καλὸ ταξίδι. Σήμερα ὁ στόλος μπορεῖ ν' ἀφήση τὴν Αὐλίδα.

Ἀναγνωστικὸ «Τὸ ραζακὶ σταφύλι»   Ἀνδρέας Καρακίτσας

13. Η ΑΡΑΧΝΗ

Μιά φορά κι έναν καιρό ζούσε μιὰ κόρη, πού τήν ἔλεγαν Ἀράχνη. Ἦταν ψηλή, περήφανη, κι ἐπιτήδεια σέ ὅλες τίς δουλειές. Μιά ἐργασία ὅμως προτιμοῦσε περισσότερο ἀπ' ὅλες. Σκυμμένη στὸν ἀργαλειό της, ὅλη μέρα ὕφαινε. Μόνη της ἔκλωθε τὸ νῆμα, ψιλὸ καὶ γυαλιστερό, ἔπειτα τὸ τέντωνε στὸ τελάρο κι ἄρχιζε τὴ δουλειά. Γοργὰ καὶ ἐπιτήδεια τὰ λεπτά της δάχτυλα πετοῦσαν τὴ σαΐτα, καὶ στὰ χέρια της γίνονταν ἀριστουργήματα. Χαμογελώντας περνοῦσε τὸ χέρι ἀπάνω στὸ μαλακὸ ὕφασμα καὶ χαιρόταν τὴν ὀμορφιά του.

Σὰν ἐκείνη καμιὰ γυναίκα δὲν ὕφαινε!

Τὸ ἤξερε καὶ τὸ εἶχε καμάρι καὶ μιὰ μέρα εἶπε:

- Κανένας δὲ μὲ περνᾶ στὴν τέχνη μου, οὔτε ἄνθρωπος οὔτε θεός· κι αὐτὴ ἀκόμα ἢ μεγάλη Ἀθηναῖ!

Τὸ ἄκουσε ἡ Ἀθηναῖ, καὶ πολὺ τῆς βαρυφάνηκε. Ἐκείνη εἶχε μάθει τίς γυναῖκες νὰ ὕφαινουν, καὶ τώρα ἔβγαине ἓνα δνητὸ κορίτσι, πού τολμοῦσε νὰ πῆ τέτοιο λόγο;

Ντύθηκε γιὰ γυναίκα καὶ κατέβηκε στὴ γῆ: Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τῆς Ἀράχνης, ἔβλεπε τὴν κόρη στὸν ἀργαλειό της νὰ τραγουδᾷ, καὶ τὰ σκαλιστὰ βαρίδια σειοῦνταν μὲ τὸν ἄνεμο, καὶ τὸ ζωηρό τους κουδούνισμα συνόδευε τὸ τραγούδι της.

Ἦ γιὰ μπῆκε μέσα.

- Ὠραία εἶναι ἡ δουλειά σου, κόρη μου, εἶπε μὲ γεροντικὴ τσακισμένη φωνή. Ἀλήθεια, χάρη νὰ ἔχη καὶ ἡ Ἀθηναῖ ἡ ἀθάνατη, πού ἔδωσε στὶς γυναῖκες τὸν ἀργαλειό καὶ τῆς ἔμαθε λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της.

Ἦ Ἀράχνη τὴν κοίταξε καὶ χαμογέλασε.

- Λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη της, λές; Ἦ Ἀθηναῖ τάχα ξέρει νὰ κάνη ὕφασμα σὰν αὐτό; Κοίταξέ το!

Καὶ μὲ γρήγορη κίνηση ἔσπρωξε τὰ χτένια καὶ σταμάτησε

τὴ δουλειά. τῆς, νὰ δῆ ἢ γιὰ τὸ ἔργο τῆς. Ἐκείνη ὅμως κούνησε τὸ κεφάλι τῆς.

- Πρόσεχε, κόρη μου, εἶπε· μὴ λές τέτοια λόγια. Ποιὸς ξεπερνᾷ ποτὲ τοὺς θεοὺς ; Ὡραῖο εἶναι τὸ ἔργο σου, δὲ λέω, μὰ μετριέται μὲ τίποτα ἐκεῖνο πὺ βγαίνει ἀπὸ ἀθάνατα χέρια;

Ἡ Ἀράχνη ἔγειρε λίγο τὸ κεφάλι καὶ ὕψωσε κοροϊδευτικὰ τὰ φρύδια τῆς.

- Ἔτσι, νομίζεις, μάνα; Κι ἄρχισε πάλι νὰ ρίχνη τὴ σαίτα. Κρίμα, πὺ δὲ μᾶς ἀκούει ἢ Ἀθηνᾶ, νὰ ἐρχόταν νὰ μετρηθοῦμε. Κι ἐγὼ ἤθελα νὰ ἔβλεπα τὴν τέχνη τῆς, πὺ τόσο τὴν παινεύουν!..

- Ἀλήθεια θὰ τὸ ἤθελες; ρώτησε ἡ γριά.

- Ἀφοῦ σοῦ λέω, ἀπάντησε ἡ κόρη.

- Ἐδῶ εἶμαι λοιπόν! φώναξε τότε ἡ Ἀθηνᾶ, πετώντας τὰ κουρέλια τῆς καὶ δείχνοντας τὴν ἀληθινὴ μορφή τῆς. Καὶ τώρα, θέλεις νὰ μετρηθοῦμε;

Τὴν κοίταξε στὸ πρόσωπο ἡ Ἀράχνη, καὶ δὲ φοβήθηκε τὰ ὠραῖα τῆς μάτια.

- Τὸ θέλω! εἶπε. Νά, ἓνας ἀργαλειὸς τεντωμένος κι ἔτοιμος.

Κάθισε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἄρχισε νὰ ὑφαίνει. Ἀλήθεια στὰ γυναικεῖα ἔργα ἦταν ἐπιτήδεια ἢ πολεμικὴ θεά.

Μὲ σουφρωμένα φρύδια ἐργαζόταν στὸν ἀργαλειό τῆς καὶ προσπαθοῦσε νὰ κάμη τέλειο τὸ ὕφασμά τῆς, γιὰτι βαθιὰ τὴν εἶχαν πληγώσει τὰ λόγια τῆς κόρης. Καὶ λίγο λίγο μάκραινε τὸ ὕφασμα, καὶ ἦταν πολὺ ὠραῖο, λεῖο καὶ λεπτό. Παράσταινε διάφορες σκηνὲς πολεμικῆς, σωροὺς ἀπὸ πτώματα, ὅπλα σπασμένα, ἄλογα πληγωμένα, πολεμιστὲς ματωμένους, πὺ ἀκόμα βαστοῦσαν τὸ σπαδί. Σὲ ὅλες ὅμως τίς μάχες, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά οἱ θεοὶ νικηφόροι, κι ἀπὸ τὴν

ἄλλη οἱ ἄνθρωποι νικημένοι καὶ σπασμένοι.

Σήκωσε μὲ καμάρι τὸ κεφάλι τῆς ἡ Ἀθηνᾶ.

Ἀλήθεια, πιὸ ὁμορφο πρᾶμα, δὲν εἶχε ξαναἰδεῖ μάτι ἀνθρώπινο. Γύρισε καὶ κοίταξε τὴν Ἀράχνη μὲ περιφρόνηση.

Λεπτὴ καὶ λυγερή, ἔσκυβε στὸν ἀργαλειό τῆς ἡ κόρη, καὶ τ' ἄσπρα τῆς τὰ χέρια πηγαινοέρχονταν. Τὰ μάτια τῆς γυάλιζαν ἀπὸ χαρὰ καὶ τὰ μάγουλά τῆς ἦταν ροδοκόκκινα.

Ὅμορφα ἦταν καὶ τ' ἄλλα τῆς τὰ ἔργα, μὰ σὰν αὐτὸ κανένα δὲν ἦταν. Στὸ ὕφασμα ἔβλεπες διάφορες εἰκόνες ἀρμονικὲς καὶ ζωντανὲς καὶ τόσο τέλεια ἐργασμένο ἦταν, πού λές κι ἄκουες τὰ δέντρα νὰ μουρμουρίζουν καὶ τὰ πουλιὰ νὰ κελαηδοῦν.

Τὸ εἶδε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ μαύρισε ἡ καρδιά τῆς. Ἡ τέχνη τῆς δὲν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ.

Ὅταν ὁμως σήκωσε τὰ μάτια ἡ κόρη καὶ κοίταξε χαμογελώντας τὴ θεά, βέβαιη γιὰ τὴ νίκη τῆς, ὁ θυμὸς κυρίεψε τὴν Ἀθηνᾶ. Ἄρπαξε τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀράχνης, τὸ ξέσκισε καὶ τὸ πέταξε στὸ πρόσωπο τῆς κόρης.

Ἡ προσβολὴ ἔτσουξε τὴν Ἀράχνη. Πετάχτηκε ἀπάνω, ὄχι πιὰ γελώντας, μὰ θυμωμένη κι ἐκείνη, καὶ στάθηκε μὲ φοβέρα μπρὸς στὴν Ἀθηνᾶ.

Ἀλλὰ ἀκόμα δὲν εἶχε ἐκδικηθῆ ἀρκετὰ ἡ θεά, καὶ μὲ γρήγορη κίνηση χτύπησε μὲ τὸ ραβδί τῆς τὴν κόρη στὸν ὦμο, κι ἀμέσως ζάρωσε τὸ ὁμορφο κορμί, μίκρυνε καὶ μαύρισε κι ἔγινε ζυῦφιο μικρό, μαυριδερό μὲ μεγάλο κεφάλι καὶ λεπτὰ ποδαράκια.

- Ἔτσι τιμωροῦνται ὅσοι τὰ βάζουν μὲ τοὺς θεοὺς, φώναξε ἡ Ἀθηνᾶ. Ὑφαίνε τώρα ὕφαινε ἀδιάκοπα. Ἄλλη δουλειὰ δὲ θὰ ἔχης στὴ ζωὴ, μὰ ὁ ἀνεμὸς θὰ σκίζη τὸ ἔργο σου, ὅπως τὸ ἔσκισα ἐγώ, καὶ πάντα μοναχὴ σου θὰ κλαῖς τὴ μοῖρα

σου!

Από τότε ἡ Ἀράχνη, ὅλο ὑφαίνει καὶ ὅλο καταστρέφεται
ἢ ἐργασία της. Κρυμμένη σὲ γωνιές, σὲ χαμόκλαδα, γυρεύει
νὰ ξεχάσῃ τὴ ντροπὴ της, μὰ ἡ δυστυχία τὴν ἔκαμε κακιά,
κι ὅ,τι πέσῃ στὸν ἱστό της, ἢ μύγα ἢ κανένα ἄλλο μικρὸ
ζωύφιο, τὸ σκοτώνει καὶ τὸ τρώει ἀλύπητα.

Ἀλεξάνδρα Δέλτα

14. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί εἶν' ἡ πατρίδα μας; Μὴν εἶν' οἱ κάμποι
Μὴν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλὰ βουνά;
Μὴν εἶν' ὁ ἥλιος της, ποὺ χρυσολάμπει;
Μὴν εἶναι τ' ἄστρα της τὰ φωτεινά;

Μὴν εἶναι κάθε της ρηχὸ ἀκρογιαλὶ
καὶ κάθε χώρα της μὲ τὰ χωριά,
κάθε νησάκι της, ποὺ ἀχνὰ προβάλλει,
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μὴν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα της, χρυσὴ στολή,
ποὺ ἡ τέχνη φόρεσε, καὶ τὸ καθένα
μιὰ δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

Ὅλα πατρίδα μας! Κι αὐτὰ κι ἐκεῖνα,
καὶ κάτι, ποὺ ἔχομε μὲς στὴν καρδιά,
καὶ λάμπει ἀδῶρητο σὰν ἡλίου ἀκτίνα
καὶ κράζει μέσα μας: Ἐμπρός, παιδιὰ!

Ἰωάννης Πολέμης

15. ΟΡΦΕΑΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΔΙΚΗ

Πατέρας του μουσικού Όρφέα ήταν ο θεός Απόλλωνας και μητέρα του η μουσα Καλλιόπη. Ο πατέρας του, σαν θεός της μουσικής, του χάρισε μια λύρα και τον έμαθε να παίζει αριστοτεχνικά.

Τίποτε δὲ μπορούσε ν' αντισταθῆ στὴ γοητεία τῆς μουσικῆς τοῦ Όρφέα. Οἱ ἄνθρωποι, ἅμα τὸν ἄκουαν νὰ παίζει τὴ λύρα του, γοητεύονταν κι ἐπεφταν σὲ βαθιὰ μελαγχολία. Τὰ ζῶα, καὶ τὰ πιὸ ἄγρια καὶ τὰ πιὸ αἰμοβόρα, ἔρχονταν καὶ πλάγιαζαν στὰ πόδια του. Κι αὐτὰ ἀκόμα τὰ δέντρα κι αὐτοὶ οἱ σκληροὶ βράχοι ἐνιωθαν τὴ μουσικὴ του καὶ τὴν ἀντιλαλοῦσαν πολὺ μακριά.

Ὁ Όρφέας παντρεύτηκε μὲ τὴ Νύμφη Εὐρυδίκη. Ἀλλὰ ὁ γάμος τους δὲν ἦταν τυχερός. Μιὰ μέρα ἡ Εὐρυδίκη περπατοῦσε μὲ τὶς φίλες τῆς σ' ἓνα ἀνθοστόλιστο λιβάδι. Ἐκεῖ πού γύριζαν ἀμέριμνες καὶ χαρούμενες, ἡ Εὐρυδίκη πάτησε ἓνα φίδι φαρμακερό. Καὶ σὲ λίγο πέθανε μὲ πόνους φριχτούς.

Ὁ Όρφέας ἦταν ἀπαρηγόρητος γιὰ τὸ θάνατο τῆς Εὐρυδίκης. Γύριζε δῶ κι ἐκεῖ ραγίζοντας τὴν καρδιά θεῶν καὶ ἀνθρώπων μὲ τὰ θλιβερὰ τραγούδια τῆς λύρας του. Ἀναζητοῦσε παντοῦ τὴν Εὐρυδίκη. Ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ κανεὶς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἤξερε νὰ τοῦ πῆ πού μπορούσε νὰ βρῆ τὴν ἀδικοχαμένη γυναίκα του.

Ὅπου ἀντηχοῦσε ὁ σπαραγμός του, τὰ δέντρα μαραίνονταν, τὰ πουλιὰ ἔπαυαν τὸ κελᾶδημά τους καὶ τὰ ζῶα δὲν ἄγγιζαν τροφή.

Ὅταν ἀπελπίστηκε ὁ θλιμμένος μουσικὸς ὅτι θὰ ἔβρισκε τὴν Εὐρυδίκη στὸν ἀπάνω κόσμος, ἀποφάσισε νὰ τὴν ἀναζητήσῃ στὸ βασίλειο τοῦ θανάτου. Ἀπὸ μιὰ βαθιὰ

σπηλιά κοντά στο Ταίναρο κατέβηκε στο σκοτεινό βασίλειο του Πλούτωνα και της Περσεφόνης.

Ποτέ δεν αντήχησε εκεί κάτω σπαρακτικότερος θρήνος. Η λύρα του συνόδευε το θλιβερό τραγούδι του.

- Ώ θεοί του κάτω κόσμου!, έλεγε, πού όλοι οί άνθρωποι καταλήγουν μιιά μέρα. Δέν έρχομαι νά κλέψω τά μυστικά του βασιλείου σας. Ώ βασιλιάδες του θανάτου και της σιωπής! δέν έρχομαι νά έρεδίσω τόν Κέρβερο, τόν άγριο φύλακά σας. Δέν έρχομαι έδω κάτω σαν έχθρός. Έρχομαι σαν ένας δυστυχισμένος άνθρωπος ζητώντας μιιά χάρη: Ζητώ τή γυναίκα μου, ζητώ τήν Εϋρυδίκη, τήν ωραιότερη Νύμφη, πού χάθηκε ξαφνικά και δέ μπόρεσα νά τή βρω πουθενά στον άπάνω κόσμο.

Σās ίκετεύω, ω θεοί, αν κρύβετε έδω τήν Εϋρυδίκη, νά μου τή δώσετε πάλι. Χωρίς αύτή ή ζωή μου είναι άχρηστη.

Έξρω, ω θεοί, πως όλοι θα πεθάνωμε μιιά μέρα και δέ μπορεί νά γλιτώση κι ή Εϋρυδίκη άπ' αύτή τή μοίρα. Αλλά είναι ακόμα νέα και δέ χάρηκε τή ζωή. Και αν πάλι δέ θελήσετε νά μου τή δώσετε, κρατήσετε τουλάχιστο και μένα στον Άδη.

Όσο βαστούσε ό θρήνος του Όρφέα, όλες οί σκιές του Άδη δάκρυζαν.

Ό Τάνταλος, πού χρόνια βασανίζοταν άπό δίψα και ήταν καταδικασμένος νά μή μπορέ νά πιη άπ' τή δροσερή λίμνη, πού ήταν μπροστά του, λησμόνησε τή δίψα του.

Οί Δαναίδες, πού καταδικάστηκαν νά ρίχνουν αιώνια νερό σ' ένα τρύπιο πιθάρι όσο νά γεμίση - και δέ γέμιζε ποτέ - σταμάτησαν τή δουλειά τους.

Ό Σίσυφος, πού βασανίζοταν αιώνια νά κυλάη ένα βαρύν άγκωνάρι σ' έναν άνήφορο και μόλις έφτανε στην κορφή

ξαφνικά κατρακυλούσε στον πάτο, στέριωσε το άγκωνάρι, κάδισε άπάνω κι άκουε τo μοιρολόγι του Όρφέα.

Ή Περσεφόνη δέν είχε πιά τή δύναμη ν' άντισταδή. Κι αυτός άκόμα ό Πλούτωνας έχασε τήν άπονιά του και λυπήθηκε τόν Όρφέα.

Ή Εϋρυδίκη ήταν έλεύθερη πιά ν' άκολουθήση τόν άντρα της στον άπάνω κόσμο. Ξεχώρισε άπ' τις άλλες σκιές και προχώρησε στον Όρφέα με βήματα σιγανά, σέρνοντας τo πληγωμένο πόδι της.

Ξεκίνησε ό Όρφέας μπροστά κι ή Εϋρυδίκη άκολουθούσε. Ό Πλούτωνας όμως, πριν φύγουν, τούς πήρε με όρκο μιá υπόσχεση. Όσο νά φτάσουν στον άπάνω κόσμο, ό Όρφέας δέν είχε τo δικαίωμα νά γυρίση τo κεφάλι πίσω νά δή τήν Εϋρυδίκη. Τo πράγμα φάνηκε εύκολο στον Όρφέα και τo δέχτηκε.

Περνούσαν άμίλητοι σκοτεινά και δυσκολοπάτητα μονοπάτια. Βαδιά σιωπή βασιλευε παντού. Κι όλο προχωρούσαν, χαρούμενοι κι εύτυχισμένοι. Κόντευαν πιά νά φτάσουν στον άπάνω κόσμο. Και κάποια κακή στιγμή ό Όρφέας λησμόνησε τόν όρκο του. Θέλησε νά ιδή άν πραγματικά αυτή που τόν άκολουθούσε ήταν ή Εϋρυδίκη. Και γύρισε τo κεφάλι πίσω. Κι ένw οι δυο σύζυγοι άπλωσαν τά χέρια τους ν' άγκαλιαστούν, ή Εϋρυδίκη έξαφανίστηκε κι ό Όρφέας έμεινε με τά χέρια άπλωμένα.

- Έχε γειά! τού φώναζε εκείνη για στερνή φορά. Και χάθηκε.

Δοκίμασε ό άμοιρος Όρφέας νά ξαναζητήση τήν Εϋρυδίκη άπ' τόν Πλούωνα. Άλλά τόν έδιωξαν άπ' τόν Άδη με πολλή σκληρότητα. Και μόνο πεθαμένος πιά ξαναείδε τή σκιά τής Εϋρυδίκης.

Δ. Κοντογιάννης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ

Εἴμαστε στὶς ἡμέρες ποὺ ὁ Θρασύβουλος κυρίεψε τὸν Πειραιᾶ καὶ πολέμουσε τοὺς τριάντα τύραννους τῶν Ἀθηνῶν.

Μιά ἀπὸ τίς μέρες αὐτὲς ὁ Σωκράτης, ποὺ ἔμενε στὴν Ἀθήνα, ἀπάντησε στὸ δρόμο τὸν Ἀρίσταρχο, νέο μορφωμένο, εὐγενικὸ καὶ πολὺ γνωστὸ του.

Ὁ Ἀρίσταρχος ἦταν μελαγχολικὸς καὶ πολὺ λυπημένος.

Ὁ Σωκράτης τὸν ρώτησε :

- Τί ἔχεις, Ἀρίσταρχε, καὶ εἶσαι μελαγχολικός; Ἄν μὲ θεωρῆς φίλο σου, πρέπει νὰ μοῦ φανερώσης τὴν αἰτία τῆς λύπης σου, γιατί ἴσως μπορέσω νὰ σοῦ φανῶ ὠφέλιμος.

- Ἀλήθεια, φίλε Σωκράτη, ἀποκρίθηκε ὁ νέος. Βρίσκομαι σὲ μεγάλη στενοχώρια, γιατί ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἄρχισε ὁ πόλεμος, μαζεύτηκαν στὸ σπίτι μου πολλὲς συγγενισσές μου, ἀδερφές, ἀνεψιές, ξαδέρφες, καὶ δὲν ἔχω τὰ μέσα νὰ τίς τρέφω. Καὶ δὲ μπορῶ γιατί οὔτε ἀπὸ τοὺς αγροὺς μου ἔχω κανένα εἰσόδημα, ἐπειδὴ μὲ τὸν πόλεμο ἔχουν μείνει ἀκαλλιέργητοι, οὔτε ἀπὸ τὰ σπίτια μου, γιατί ἔχει φύγει ὁ περισσότερος κόσμος καὶ δὲ βρίσκω νὰ τὰ νοικιάσω. Θέλω νὰ βάλω ἐνέχυρο τὰ ἐπιπλά μου, μὰ κανεὶς δὲ μοῦ δανεῖζει. Εὐκολώτερο μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῆ χρήματα στὸ δρόμο παρὰ νὰ δανειστῆ.

Καταλαβαίνει λοιπὸν σὲ ποιὰ θέση βοίσκομαι. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά δὲν μπορῶ νὰ βλέπω τίς συγγενισσές μου νὰ ὑποφέρουν καὶ νὰ στεροῦνται, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ μὴν ἔχω χρήματα νὰ τίς βοηθῶ.

Ὁ Σωκράτης τὸν ρώτησε πάλι:

- Μὰ γιατί Ἀρίσταρχε, ὁ φίλος μας ὁ Κεράμων ποὺ ἔχει στὸ σπίτι του περισσότερους ἀπὸ σένα μπορεῖ ὄχι μόνο

νά τούς τρέφη και νά τούς βοηθά, ἀλλά και νά βάζη κατὰ μέρος ἀρκετὰ χρήματα πού τοῦ περισσεύουν; Και σὺ νά φοβάσαι πὼς ὅλοι θὰ καταστραφῆτε, γιατί δὲν ἔχετε ἀρκετὰ εἰσοδήματα νά ζήσετε!

- Μὰ τὴν ἀλήθεια, ἀποκρίθηκε ὁ Ἀρίσταρχος, ὁ Κεράμων τρέφει σκλάβους, ἐνῶ ἐγὼ συντηρῶ ἐλεύθερους ἀνθρώπους.

- Ἔ, λοιπόν, δὲν εἶναι λυπηρό, τοῦ λέει ὁ Σωκράτης, ἐκεῖνος μὲ δούλους νά ζῆ πλουσιοπάροχα και σὺ μ' ἀνθρώπους ἐλεύθερους νά εἶσαι φτωχός;

Οἱ συγγενίσσές σου δὲν ξέρουν καμιὰ δουλειά; νά ζυμώνουν π.χ. ψωμί, νά κάνουν τυρί, νά ράβουν ἀντρικά και γυναικεῖα φορέματα;...

Ἐγὼ ξέρω πὼς ὁ Ναυσικίδης μὲ μιὰ δουλειὰ μονάχα, τὴν ἀλευροποιία, ὅχι μονάχα τρέφει τὸν ἑαυτό του, τούς δούλους του, και πολλὰ ζῶα, ἀλλά και ἔγινε πλούσιος. Ὁ Κόροιβος ἀπὸ τὴν ἀρτοποιία και τὴ φιλία του τρέφει, και πλουσιοπάροχα ζῆ. Ἐπίσης ὁ Δημέας ζῆ καλὰ κάνοντας γλαυδές, και ὁ Πένων πουκάμισα, και ἄλλοι ἀπὸ διάφορες ἄλλες δουλειές.

- Δίκιο ἔχεις, Σωκράτη, ἀποκρίθηκε ὁ Ἀρίσταρχος. Μὰ ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν δούλους, πού τούς ἀναγκάζουν νά δουλεύουν, ἐνῶ οἱ δικοί μου εἶναι ἀνθρωποὶ ἐλεύθεροι και συγγενεῖς μου.

- Λοιπὸν νομίζεις, φίλε μου, λέει ὁ Σωκράτης, πὼς οἱ συγγενίσσές σου, ἐπειδὴ εἶναι ἐλεύθερες, δὲν πρέπει νά δουλεύουν, παρὰ νά τρῶνε και νά κοιμούνται; Νομίζεις πὼς πρέπει νά μένουν ἀνεργές και νά μὴν κάνουν καμιὰ δουλειὰ νά ζήσουν;

Και γι' αὐτό, ἐπειδὴ μένουν ἀνεργές, οὔτε ἐκεῖνες ἀγαπᾶνε ἐσένα, οὔτε σὺ ἐκεῖνες. Ἐσὺ νομίζεις πὼς αὐτὲς σὲ ζημιώνουν, κι ἐκεῖνες πάλι λυποῦνται γιατί σὲ βλέπουν νά

στενοχωριέσαι.

Ἄν ὅμως φροντίσης νὰ τίς κάμης ν' ἀγαπήσουν τὴ δουλειά, τότε καὶ σὺ θ' ἀγαπήσης ἐκεῖνες βλέποντας πὼς εἶναι ὠφέλιμες σ' ἐσένα, κι ἐκεῖνες πάλι τὸ ἴδιο θὰ σ' ἀγαπήσουν, γιατί θὰ βλέπουν πὼς μένεις εὐχαριστημένος καὶ χαρούμενος γι' αὐτές.

- Ἔχεις πολὺ δίκιο, φίλε Σωκράτη, ἀποκρίθηκε ὁ Ἀρίσταρχος. Ἀμέσως θὰ προσπαθήσω νὰ δανειστῶ χρήματα γιὰ νὰ προμηθευτῶ διάφορα ὑλικά γιὰ τίς δουλειές τῶν συγγενισσῶν μου.

Καὶ πραγματικά ὁ Ἀρίσταρχος ἔβαλε σ' ἐνέργεια τίς συμβουλές τοῦ Σωκράτη. Σ' ἄλλες ἀπὸ τίς συγγενισσές του προμήθεψε ὅ,τι ἔπρεπε γιὰ νὰ κάνουν σκεπάσματα, κι ἄλλα χρήσιμα πράγματα καὶ σ' ἄλλες ἔδωσε ἄλλες ἐργασίες.

Ἀπὸ τότε καὶ οἱ συγγένισσες τοῦ Ἀρίσταρχου ἔγιναν χαρούμενες κι ἀγαποῦσαν τὸν Ἀρίσταρχο σὰν προστάτη, κι αὐτὸς τίς ἀγαποῦσε πρὸ πολὺ, γιατί μὲ τὴν ἐργασία τους ζοῦσαν καλὰ καὶ δὲν τοῦ ἦταν πιά βάρος.

Κι ἔτσι μὲ τὴν ἐργασία κέρδιζαν ὅσο χρειάζονταν γιὰ νὰ ζήσουν, ἦταν εὐχαριστημένες, κι εὐγνωμονοῦσαν τὸ Σωκράτη, πὺ ἔδωσε στὸν Ἀρίσταρχο τόσο καλὲς καὶ ὠφέλιμες συμβουλές.

17. ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Ἀποικία τῶν Μεγαρέων. Οἱ περισσότερες πόλεις ὀφείλουν τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν ἱστορία τους στὴν κατάλληλη τοποθεσία ποῦ ἰδρύθηκαν. Τέτοια εἶναι καὶ τὸ Βυζάντιο, ἀποικία τῶν Μεγαρέων.

Τὰ Μέγαρα ἦταν πόλη κοντὰ στὴν Ἀττική, μὲ ὀνομαστὴ ἱστορία καὶ ναυτικὴ δύναμη. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἐπλήθυναν πολὺ οἱ κάτοικοι, καὶ ἡ χώρα, καθὼς ἦταν φτωγὴ, δὲ μποροῦσε νὰ θρέψῃ τόσο πληθυσμό· ἀναγκάζοταν λοιπὸν νὰ στέλνῃ στὰ μακρινὰ τὰ ξένα ἀποίκους, ὅπως ἔκαναν καὶ τόσες ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις.

Ἔτσι ἔστειλε κι ἐκείνους, ποῦ ἱδρυσαν τὸ Βυζάντιο. Οἱ ἀποικοι, λέει ὁ θρύλος, πρὶν ἀναχωρήσουν, θεώρησαν φρόνιμο νὰ συμβουλευτοῦν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Πόλη νέα θὰ ἔχτιζαν, καὶ ὁ θεός, σοφώτερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἤξερε καλύτερα ποῦ ἔπρεπε νὰ τὴ χτίσουν.

Οἱ ἀπεσταλμένοι δὲν ἄργησαν νὰ φέρουν τὴν ἀπάντηση: «Νὰ χτίσετε τὴν ἀποικία σας κοντὰ στὴν πόλη τῶν τυφλῶν».

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μαντείου ἦταν σκοτεινὴ καὶ κανένας δὲν ἤξερε οὔτε καὶ εἶχε ἀκούσει γιὰ τέτοια πόλη. Πίστευαν

ὄλοι, ὅτι ὁ χρησμὸς ἔκρυβε κάποιο μεγάλο καλὸ καὶ αὐτὸ τοὺς ἔβαλε σὲ μεγαλύτερη σκέψη γιὰ ν' ἀνακαλύψουν τὴν πόλη τῶν τυφλῶν.

Μὲ θάρρος λοιπὸν οἱ νέοι ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν πατρίδα. Ἀρχηγὸς τους, ἦταν ὁ Βύζας, ἕνας ἑξυπνος καὶ θαυστοχαστος ἄνθρωπος.

Στὴν ἀρχὴ ἔπιαναν σὲ κάθε λιμάνι τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, γιὰ νὰ μάθουν ἀπὸ τοὺς ντόπιους γιὰ τὴν περίφημη πιά πόλη τῶν τυφλῶν. Καὶ ἅμα ἔπαιρναν τὴ συνηθισμένη ἀρνητικὴ ἀπάντηση, συνεχίζαν ἀκατάβλητα τὸ κουραστικὸ ταξίδι.

Πέρασαν ἀπ' ὅλα τὰ λιμάνια, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ φωτιστοῦν, καὶ ἄρχισαν νὰ πιάνουν καὶ στῆς Ἀσίας τὰ παραλία. Ἔτσι ἔφτασαν στὴν Προποντίδα, χωρὶς οὔτε τώρα νὰ γίνουν πιὸ σοφοί.

Μερικοὶ ἄρχισαν νὰ χάνουν τὸ θάρρος τους, ἀλλὰ ὁ Βύζας δὲν τοὺς ἄφηγε νὰ ἀπελπιστοῦν· ἡ Πυθία, τοὺς ἔλεγε, ξέρει περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Κουρασμένοι ἔφτασαν στὴ Χαλκηδόνα, στὴ μικρασιατικὴ παραλία, πού κι αὐτὴ τὴν εἶχαν ἰδρύσει ἄποικοι ἀπὸ τὰ Μέγαρα.

Πολὺ εὐχαριστήθηκαν, πὺ ἀγκυροβόλησαν σὲ δική τους πολιτεία. Θὰ μπορούσαν ἐπιτέλους νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ πλοῖα, νὰ ξεκουραστοῦν, νὰ βροῦν τροφίμα καὶ νὰ ζητήσουν πληροφορίες ἀπὸ φίλους τουλάχιστο καὶ δεξιοὺς τους. Οἱ Χαλκηδόνιοι πλούσια τοὺς φιλοξένησαν, ὅπως ὁ ἀδερφὸς τὸν ἀδερφὸ, ἀλλὰ γιὰ πόλη τυφλῶν οὔτε αὐτοὶ εἶχαν ἀκούσει.

Ὁ Βύζας οὔτε τώρα ἔχασε τὸ θάρρος του ὅλη τὴ νύχτα βασάνιζε τὸ νοῦ του ὁ χρησμὸς καὶ πρῶι πρῶι κατέβηκε στὴν παραλία. Κάθισε σὲ μιὰν ἄκρη καὶ συλλογιζόταν. Κάποτε σηκώνει τὰ μάτια του καὶ βλέπει ἕνα ὠραιότατο

θάλαμα, πού τὸ ἔκαναν μαγικὸ οἱ χρυσές τοῦ ἡλίου ἀχτίνες. Μιὰ θάλασσα στενὴ καὶ ὀλογάλανη ἀπλωνόταν ἐμπρὸς του, πού πιὸ κάτω τὴν ἐστένευαν πιὸ πολὺ τὰ Δαρδανελλία μιὰ, θάλασσα στενὴ πρὸς τὰ πάνω, ὁ Βόσπορος, πού ἔβγαине στὸν Εὐξείνιο, ἀπ' ὅπου τὰ μύρια ἀγαθὰ τοῦ θεοῦ κατέβαιναν. Ἡ ἀπέναντι ἀκτὴ μὲ ἓνα μεγάλο κόλπο, ἀληθινὸς παράδεισος! Πλούσια βλάστηση ἀπὸ κάθε λογῆς φυτεία φανέρωνε τὰ κρυστάλλινα νερὰ πού τὴν ἐπότιζαν. Ἐφτὰ λόφοι γύρω κύκλωναν τὸ μέρος, τὸ προστάτευαν ἀπὸ τοὺς ἄγριους καιροὺς καὶ ἐπιτρέπανε στὰ κυματάκια τῆς θάλασσας νὰ γλείφουν ἀπαλὰ ἀπαλὰ τὰ πόδια τῆς ξηρᾶς. Σωστὸ κλειδί τῆς θάλασσας πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ κάτω ὅ,τι ἀκριβῶς χρειαζόταν σ' ἓνα θαλασσινὸ λαὸ σὰν κι αὐτοὺς.

Τὸ ἀνοιχτὸ μάτι τοῦ Βύζαντος τὰ εἶδε ὅλα αὐτὰ καὶ δὲν χόρταινε κι ὁ βαδυστόχαστος ἀρχηγὸς θυμήθηκε τότε τὸ χρῆσμά καὶ μὲ κρυφὴ λαχτᾶρα εἶπε μέσα του:

- Νὰ ὁ τόπος πού γυρεύουμε. Ἡ πόλη τῶν τυφλῶν εἶναι αὐτὴ ἐδῶ ἢ Χαλκηδῶν, πού οἱ κάτοικοί της καὶ πατριῶτες μου, λές καὶ ἦταν τυφλοί, δὲν εἶδαν τὸ ἔξοχο μέρος νὰ ἰδρῦσουν τὴ δική τους πόλη!...

Κι ἔτρεξε καὶ ἀνακοίνωσε τὴ σκέψη του στοὺς συντρόφους του. Ὅλοι ἔμειναν σύμφωνοι οὔτε ἓνας δὲν εἶχε ἀντίρρηση. Πέρασαν λοιπὸν ἀπέναντι κι ἔχτισαν γύρω στὸν κόλπο τὴν ἀποικία τους. Οἱ ἀποικοὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὸν ἄξιον ἀρχηγὸ τὴν ὀνόμασαν ἀπὸ τὸ ὄνομά του Βυζάντιο.

Πρωτεύουσα τῆς Ανατολῆς. Χίλια περίπου χρόνια πέρασαν, ἀπὸ τὸν καιρὸ, πού ἦρθαν ἀπὸ τὰ Μέγαρα οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ. Τὸ Βυζάντιο ἔγινε ἰσχυρὸ καὶ πλούσιο· εἶδε δόξες, ἀλλὰ εἶδε καὶ πολλοὺς ἐχθρούς πού ζήτησαν νὰ τὸ κατακτήσουν· μὲ ὅλες ὅμως τίς καταδρομὲς ἔμεινε πάντα πλούσιο, ἀπὸ τοὺς φόρους πού εἰσπράττανε ἀπὸ τὰ πλοῖα, πού ἀνέβαιναν ἢ

κατέβαιναν τὸ Βόσπορο.

Σὲ χίλια χρόνια ὕστερα, ἀνακάλυψε γιὰ δεύτερη φορά τὴν ἐπίκαιρη θέση τὸ μάτι ἐνὸς νέου βαθυστόχαστου ἀνθρώπου, τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου, ποὺ ἦταν ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴ λιπόψυχη Ρώμη. Δέν ἦταν μόνο προικισμένη μὲ πολλὰ φυσικὰ χαρίσματα ἦταν ἀκόμη τὸ κλειδί, ποὺ ἔνωσε δυὸ ἡπείρους, Εὐρώπη καὶ Ἀσία, δυὸ κόσμους, Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Καὶ τὴν ἔκαμε πρωτεύουσά του, πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ Βυζάντιο ἔχασε πιά τὸ ὄνομά του καὶ πῆρε νέο ὄνομα ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴ «Κωνσταντινούπολις». Ὀλόκληρη ὅμως ἡ αὐτοκρατορία ὀνομάστηκε ἀπ' αὐτὸ «Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία».

Καὶ ἡ πόλη μὲ τὸ νέο ὄνομα κατόρθωσε νὰ γίνῃ ὄχι μονάχα κέντρο αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ κέντρο ὅλου τοῦ κόσμου· κράτησε, σὰν ἄξια κόρη εὐγενικῆς μητέρας, ὀλομόναχη στὰ δυνατὰ της χέρια ἓνα νέο πολιτισμὸ, τὸ Βυζαντινὸ, καὶ ὑψωσε σὲ δεύτερη ἀκμὴ τὴν Ἑλληνικὴ δόξα!

18. Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΥΝΕΣΙΟΣ

Ήταν ἡ γιορτὴ τῶν Φώτων. Ἀραιὸ χιονάκι ἄρχισε νὰ πέφτη. Ἡ οἰκογένεια τοῦ παπα - Θύμιου ἦταν καὶ πάλι μαζεμένη γύρω στὸ τζάκι καὶ μιλοῦσε γιὰ τὴν τελετὴ τοῦ Ἁγιασμοῦ καὶ γιὰ τὸν караβοκύρη τὸν Περικλῆ, ποὺ εἶχε πάρει τὸ Σταυρὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

- Δέσποτα, εἶπε ξαφνικὰ ὁ Γιώργος, κοντεύουν νὰ τελειώσουν οἱ γιορτὲς καὶ δὲ μᾶς εἶπες τὴν ἱστορία τοῦ Δεσπότη, ποὺ μᾶς ὑποσχέθηκες.

- Καλὰ λές, παιδί μου, ἄς τὴν ποῦμε σήμερα.

Ἐκεῖ κάτω, στὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς, ἦταν τὸν παλιὸ καιρὸ πολλὲς καὶ μεγάλες ἑλληνικὲς πολιτεῖες· μιὰ ἀπ' αὐτὲς λεγόταν Κυρήνη, κι ἀπ' αὐτὴν ὀνομάστηκε κι ὅλη ἡ χώρα Κυρηναϊκὴ.

Ὁ ἐπίσκοπος Συνέσιος, πού θὰ σᾶς πῶ ἀπόψε τὴν ἱστορία του, γεννήθηκε στὴν Πτολεμαίδα τῆς Κυρηναϊκῆς στὰ 370 μ.Χ. Εἶχε πλούσιους γονεῖς καὶ τὸν ἔστειλαν νὰ σπουδάσῃ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἐγινε νομικός, ὅπως κι ὁ ἅγιος Βασίλειος, στὴν ἀρχή. Ἦταν ὅμως τόσο ἐνάρετος καὶ τόσο καλὸς πατριώτης, ὥστε, ἅμα πέθανε ὁ ἐπίσκοπος τῆς χώρας, ὅλος ὁ λαὸς ζήτησε νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος ὁ Συνέσιος. Καὶ ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια τὰ ἴδια τοῦ ἔγραφε.

Ὁ Συνέσιος δυσκολεύτηκε πολὺ νὰ δεχτῆ τὴ μεγάλη αὐτὴ θέση. Σῶζεται ἀκόμα ἓνα γράμμα του, σταλμένο τότε στὸν ἀδερφό του, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τοῦ γράφει πόσο ἀνάξιο θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος. Μὰ αὐτὰ ὅλα τὰ ἔγραφε ἀπὸ μετριοφροσύνη ὁ Συνέσιος. Ἀποδείχτηκε ἀργότερα πὼς καὶ ἄξιος καὶ ὑπεράξιος ἦταν.

Ὡστόσο, σχεδὸν παρὰ τὴ θέλησή του, ὁ Συνέσιος ἔγινε ἐπίσκοπος σὲ ἡλικία σαράντα περίπου χρόνων.

Διοικητῆς τῆς Κυρηναϊκῆς ἦταν τότε ὁ Ἀνδρόνικος. Κυβερνοῦσε τὸν τόπο μὲ πολλὴ ἀγριότητα. Στὴν ἀρχὴ μὲ συμβουλές καὶ παρακλήσεις ὁ Συνέσιος φρόντισε νὰ τὸν ἡμερέψῃ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀνδρόνικος ἔμεινε ἀδιόρθωτος, ὁ Συνέσιος ἄφηνε ἀνοιχτὲς τὶς ἐκκλησίες γιὰ νὰ βρῖσκουν ἄσυλο οἱ κατατρεγμένοι. Θύμωσε ὁ Ἀνδρόνικος γι' αὐτὸ καὶ τοιχοκόλλησε στὶς ἐκκλησίες διαταγὴ, πού ἀπαγόρευε νὰ καταφεύγουν ἐκεῖ καὶ στοὺς παπάδες νὰ τοὺς δέχωνται μέσα.

Ἀπελπισμένος πιά ὁ ἐπίσκοπος ἀναγκάστηκε νὰ ἀφορίσῃ τὸν Ἀνδρόνικο καὶ νὰ τὸν ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἄμα ἔμαθαν στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν ἀφορισμὸ αὐτό, ἔπαψαν τὸν Ἀνδρόνικο ἀπὸ τὴ θέση του καὶ τὸν τιμώρησαν αὐστηρότατα μὲ φυλάκιση. Καὶ τότε ὁ ἴδιος ὁ Συνέσιος τὸν λυπήθηκε κι ἔγραψε στὸν αὐτοκράτορα νὰ μετριάσῃ τὴν

ποινή του.

Σε λίγο όμως παρουσιάστηκε άλλος ἐχθρός, πολύ χειρότερος. Βάρβαρες φυλές ἀπ' τὰ βάθη τῆς Ἀφρικῆς ἤρθαν νὰ κυριέψουν τὴν Πτολεμαΐδα. Ὁ διοικητὴς ἦταν τόσο ἐλλεινός ὥστε μάζεψε τοὺς θησαυροὺς, ποὺ εἶχε ἀρπάξει ἐδῶ κι ἐκεῖ· τοὺς ἔβαλε σὲ δυὸ καράβια, μπῆκε κι αὐτὸς μέσα στὸ ἓνα καὶ περίμενε νὰ δῆ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου.

Μεγάλη ἦταν ἡ ὀργὴ τοῦ Συνέσιου γιὰ τὴ διαγωγὴ αὐτῆ τοῦ διοικητῆ. «Ἄντι νὰ κάθεται κοντὰ στὴν πολεμίστρα τοῦ κάστρου - ἔγραφε σ' ἓνα γράμμα του - κάθεται κοντὰ στὸ κουπί».

Ὁ γενναῖος ἐπίσκοπος, μ' ἓνα καλὸ ἄλογο, ὅλη τὴν ἡμέρα γύριζε στὰ περίχωρα τῆς Πτολεμαΐδας, γιὰ νὰ μαθαίνει τίς κινήσεις τῶν ἐχθρῶν· καὶ τὴ νύχτα, γιὰ νὰ κοιμούνται οἱ κάτοικοι μ' ἐμπιστοσύνη, ἔπαιρνε μερικὰ παλικάρια καὶ γύριζε γύρω γύρω στὸ λόφο, ποὺ ἦταν χτισμένη ἡ πολιτεία.

Οἱ ἐπιδρομὲς ὅμως τῶν βαρβάρων γίνονταν συχνότερες κι οἱ κάτοικοι ὑπόφεραν πολὺ. Ἄρχιζαν λίγο λίγο νὰ χάνουν τὸ θάρρος τους. Θὰ προτιμοῦσαν ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τοῦ διοικητῆ. Οἱ ἐχθροὶ εἶχαν ζώσει τὴν πόλη κι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ μπορούσαν νὰ τὴν κυριέψουν.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Συνέσιου πλημμύρισε ἀπὸ πόνο καὶ λύπη. Κάλεσε τὸν κόσμο στὴν πλατεία τῆς ἐκκλησίας. Κι αὐτὸς παρουσιάστηκε στὴν ἐξώπορτα ντυμένος τὰ χρυσά του ἄμφια καὶ πνιγμένος στὰ δάκρυα.

Ἐριξε μιὰ ματιὰ σ' ὅλη τὴν πόλη καὶ φώναξε:

- «Ἀλίμονο στὴν Κυρήνη μου! Ἀλίμονο στὴν Πτολεμαΐδα μου, ποὺ ἔγινα ὁ τελευταῖος τῆς παπάς!

»Μὰ δὲ μπορῶ νὰ μιλήσω, ὅπως θέλω. Τὰ δάκρυα μοῦ δένουν τὴ γλώσσα.

»Πρέπει λοιπὸν νὰ φύγωμε μὲ τὰ καράβια; Καλά· νὰ

φύγωμε! Τὸ καταλαβαίνω, πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἡσυχάσετε. Θέλω νὰ βρῆτε πιά ἡσυχὸ ὕπνο. Ὡς πότε νὰ καθόμαστε στὶς πολεμίστρες τοῦ κάστρου; Ὡς πότε ν' ἀγρυπνοῦμε τὴ νύχτα γυρίζοντας ἐδῶ κι ἐκεῖ;

»Στὰ νησιὰ θὰ γλιτώσετε ἀπ' ὅλα αὐτά. Τὰ καράβια εἶν' ἔτοιμα. Ἀλλὰ ἐγὼ θὰ μείνω στὸν τόπο μου. Θὰ μείνω κοντὰ στὸν τάφο τῶν γονέων μου. Θὰ μείνω στὴν ἐκκλησία μου. Θ' ἀγκαλιάσω τὶς κολόνες, ποὺ στηρίζουν τὴν Ἁγία Τράπεζα. Ἐκεῖ θὰ μείνω καὶ ζωντανὸς καὶ πεθαμένος. Κι ἐλπίζω στὸ Θεὸ νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ μολυνθῇ ὁ βωμὸς Του μὲ τὸ αἷμα ἐνὸς παπαῦ. Ἐλπίζω στὸ Θεὸ νὰ μὴν ἀφήσῃ οὔτε τὴν πατρίδα μου νὰ σκλαβωθῇ, οὔτε τὶς ἐκκλησίες μου νὰ μολυνθοῦν ἀπ' τοὺς βαρβάρους. Ἄς συγχωρεθοῦμε ζωντανοί. Πηγαίνατε στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ! Τὰ καράβια σᾶς καρτεροῦν».

Κανένας δὲν ἔφυγε, παιδιὰ μου, εἶπε συγκινημένος ὁ παπα - Θύμιος. Μὲ καινούριο θάρρος ἔτρεξαν ὅλοι στὸ κάστρο κι ἡ Πτολεμαΐδα σώθηκε.

Μὴν ξεχνᾶτε ποτέ, παιδιὰ μου, τὸν ἐπίσκοπο Συνέσιο.

19. ΠΩΣ ΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΔΕΡΦΟΥΣ ΤΗΣ Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΣΣΑ ΕΥΔΟΚΙΑ

Στήν Ἀθήνα, στὰ βυζαντινὰ χρόνια, ζοῦσε μιὰ νέα, ποὺ λεγόταν Ἀθηναΐδα.

Ἦταν κόρη τοῦ ὀνομαστοῦ φιλόσοφου Λεόντιου, ποὺ φρόντισε πολὺ γιὰ τὴν ἀνατροφή καὶ τὴ μόρφωσή της.

Ἡ Ἀθηναΐδα εἶχε πολλὰ χαρίσματα· σπάνια ὀμορφιά, μὰ καὶ μυαλὸ δυνατὸ καὶ καλὴ καρδιά.

Αὐτὰ τὰ χαρίσματα καὶ τὰ γράμματα ποὺ ἔμαθε ἔκαμαν τὴν Ἀθηναΐδα ξεχωριστὴ γυναίκα. Ἦξερε φιλοσοφία καὶ ποίηση καὶ μιλοῦσε μὲ μεγάλη εὐγλωττία.

Ὁ πατέρας της Λεόντιος εἶχε ἀρκετὴ περιουσία. Μὰ ὅταν πέθανε κι ἀνοίξαν τὴ διαθήκη του, εἶδαν πὼς τὴν περιουσία αὐτὴ τὴ μοίραζε στοὺς δύο γιούς του, τὸν Οὐλериανὸ καὶ τὸ Γενέσιο, καὶ στὴν Ἀθηναΐδα δὲν ἄφηγε σχεδὸν τίποτε. Ἴσως

τὸ ἔκαμε αὐτὸ γιατί νόμιζε πὼς οἱ γιοὶ του εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα γιὰ νὰ ζήσουν, ἐνῶ ἡ Ἀθηναΐδα μὲ τὰ χαρίσματά της θὰ ἔβρισκε εὐκολὰ κάποιον ἄρχοντα γιὰ νὰ τὴν πάρη γυναίκα χωρὶς προίκα.

Ἡ Ἀθηναΐδα εἶχε ἀνάγκη νὰ ζήση μὲ ἀξιοπρέπεια καὶ παρακαλοῦσε τ' ἀδέρφια της νὰ τῆς δώσουν κι αὐτῆς ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν κληρονομιά. Αὐτοὶ ὅμως μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἤθελαν ν' ἀκούσουν τὰ λόγια της.

Ἡ Ἀθηναΐδα εἶχε μιὰ θεία. Στὴν ἀπελπισία της ἔτρεξε σ' αὐτὴν κι ἡ καλὴ γυναίκα δέχτηκε μὲ προθυμία νὰ ταξιδέψη μαζί μὲ τὴν ἀνιψιά της ὡς τὴν Πόλη, πού θὰ πῆγαινε νὰ ζητήση δικαιοσύνη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν αὐτοκράτορα.

Αὐτοκράτορας τότε στὸ Βυζάντιο ἦταν ὁ Θεοδόσιος· κι ἐπειδὴ ἦταν μικρὸς ἀκόμα, τὸν ἀντιπροσώπευε ἡ ἀδερφή του Πουλχερία, μεγαλύτερή του, νέα πολὺ ὁμορφὴ, φρόνιμη καὶ καλή.

Ἡ Ἀθηναΐδα μὲ τὴ θεία της παρουσιάστηκαν στὴν Πουλχερία· ἡ ὁμορφιὰ τῆς νέας, ἡ κορμοστασιά της, ἡ εὐγένεια πού εἶχε σὲ κάθε κίνημά της, ἡ ἐξυπνάδα της, οἱ γνώσεις καὶ ἡ εὐγλωττία της μάγεψαν τὴν Πουλχερία. Πρῶτη φορὰ ἔβλεπε στὴ ζωὴ της τέτοια νέα, καὶ σκέφτηκε νὰ τὴ δώση γυναίκα στὸν ἀδερφό της. Τὴν ἴδια μεγάλη ἐντύπωση ἔκαμε ἡ Ἀθηναΐδα καὶ στὸ Θεοδόσιο. Καὶ πρόθυμα δέχτηκε ὁ νέος αὐτοκράτορας νὰ κάμῃ σύντροφο τῆς ζωῆς του τὴν ὠραία Ἀθηναία.

Πρὶν στεφάνωθῃ ἡ Ἀθηναΐδα ἔλαβε τὸ ἅγιο βάπτισμα, ἔγινε χριστιανὴ καὶ ὀνομάστηκε Εὐδοκία. Ἡ ὀρφανὴ καὶ ἀπροστάτευτὴ κι ἀδερφοδιωγμένη κόρη τῶν Ἀθηνῶν ἔγινε μονομιᾶς αὐτοκρατόρισα!

Ἡ ἀπότομη αὐτὴ μεταβολή, τὸ ξαφνικὸ αὐτὸ ἀνέβασμα, δὲν ἄλλαξαν διόλου τὸ χαρακτῆρα τῆς Εὐδοκίας. Ἄλλους τὰ μεγαλεῖα τοὺς κάνουν φαντασμένους, μερικοὺς τοὺς κάνουν καὶ σκληροὺς, μὰ ἡ σοφὴ καὶ ὠραία Ἑλληνίδα ἔμεινε ἀμόλυπτη ἀπὸ κάθε κακία.

Πρῶτη φροντίδα τῆς ἦταν νὰ διαδώσῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα στὸ Βυζάντιο· μάζεψε τριγύρω τῆς τοὺς σοφοὺς ἐκείνου τοῦ καιροῦ καὶ τοὺς τίμησε πολὺ.

Στὴν εὐτυχία τῆς συλλογίστηκε καὶ τοὺς ἀδερφοὺς τῆς. Μὰ αὐτοί, σὰν ἔμαθαν πὼς ἡ κατατρεγμένη ἀδερφή τους ἀνέβηκε στὸ θρόνο κι εἶχε δύναμη νὰ τοὺς βλάψῃ, κρύβονταν φοβισμένοι, γιατί ἔτρεμαν μὴν τοὺς ἐκδικηθῇ γιὰ τὸ σκληρὸ φέρισμό τους.

Ἡ Εὐδοκία ἔστειλε ἀνδρώπους ποὺ τοὺς ἀνακάλυψαν καὶ τοὺς ἔφεραν στὴν Πόλη.

Ὅταν οἱ δυὸ νέοι ἀνέβηκαν στὸ μεγαλόπρεπο παλάτι καὶ παρουσιάστηκαν μπροστὰ στὴν αὐτοκρατορίσσα, ποὺ καθόταν στὸ χρυσοῦ θρόνο μὲ κορὸνα στὸ κεφάλι καὶ βασιλικὸ σκῆπτρο στὸ χέρι, τὰ ἔχασαν ἡ καρδιά τους χτυποῦσε δυνατὰ, τὰ πόδια τους ἔτρεμαν, στέκονταν ἀμίλητοι καὶ ἀκίνητοι, μὲ κεφάλι σκυμμένο, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ ὑψώσουν τὰ μάτια τους καὶ νὰ τὴν κοιτάξουν.

Μὰ καὶ ἡ Εὐδοκία μόλις κρατοῦσε τὰ δάκρυα ἀπὸ τὴ μεγάλη συγκίνηση καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ τοὺς λέει:

- Εἶμαι ἡ Ἀθηναῖδα, ἡ ἀδερφή σας. Ἐλάτε κοντὰ μου χωρὶς κανένα φόβο. Ἄν ἐσεῖς δὲ φερνόσαστε ἔτσι σκληρὰ σέ μένα, δὲ θὰ ῥχόμουν κι ἐγὼ ἐδῶ, ὅπου μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἦταν γραφτό μου νὰ βαφτιστῶ καὶ νὰ γίνω αὐτοκρατορίσσα. Κανεὶς δὲν ξέρει τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ὅσα ἔγιναν καὶ ὅσα ὑπόφερα ἀπὸ σᾶς, ἦταν θέλημα Θεοῦ γιὰ τὴν καλὴ μου τύχη.

Λέγοντας αὐτὰ κατέβηκε ἀπ' τὸ θρόνο, ἀγκάλιασε τοὺς ἀδερφοὺς τῆς καὶ τοὺς φίλησε μὲ συγκίνηση. Μέσα στὴν εὐγενικὰ ψυχὴ τῆς δὲ μποροῦσε νὰ ριζώσῃ τὸ μίσος καὶ ἡ ἐκδίκηση. Τοὺς συχώρεσε, γιατί ἡ καρδιά τῆς τῆς ἔλεγε πὼς δὲν πρέπει νὰ κρατοῦμε ἔγχθρα σ' ὅσους θέλησαν νὰ μᾶς βλάψουν.

Σὲ λίγον καιρὸ ἡ Εὐδοκία ἔδωσε μεγάλα ἀξιώματα στοὺς ἀδερφοὺς τῆς· τὸν Οὐλεριανὸ τὸν ἔκαμε μάγιστο, δηλαδὴ ὑπουργό, καὶ τὸ Γενέσιο γενικὸ διοικητὴ στὴν Ἰλλυρία.

20. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΪΛΟ

Ναυμαχία. Οἱ Ἄραβες προετοιμασμένοι, μῆνες καὶ χρόνια, πολιορκοῦν τὸ 717 μ.Χ. τὴν Κωνσταντινούπολη. Θέλουν νὰ τὴν κυριέψουν, νὰ λεηλατήσουν, νὰ σκλαβώσουν, νὰ σύρουν τὸν ἴδιο τὸν αὐτοκράτορα τῶν Χριστιανῶν ἀλυσόδετο στὰ πόδια τοῦ σουλτάνου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτορας, Λέων ὁ Γ' ὁ Ἰσαυρος, δὲ μένει ἀργός. Ἐμφυχώνει ὄλους, καλοὺς καὶ κακοὺς, ὥστε νὰ μὴ σκέπτονται τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν κοινὴ σωτηρία. Μὲ τὴν ἐπίβλεψή του ἡ Πόλις γίνεται ἓνα ἀπέραντο στρατόπεδο καὶ ὁ Κεράτιος κόλπος ὁ μεγαλύτερος Ναύσταθμος,

Ὁ Λέων εἶχε σκοπὸ νὰ καταστρέψῃ πρῶτα τὸ στόλο τῶν Σαρακηνῶν ὁ στρατὸς τους τότε θὰ ἔμενε στὸ ἔλεός του. Ὅταν λοιπὸν νόμισε κατάλληλη τὴ στιγμή γιὰ τὸ ὀριστικὸ χτύπημα, ὕψωσε στὴν ἀκρόπολη, τὸ σημερινὸ Σαράι - Μπουρνού, τὸ σῆμα νὰ ἀποπλεύσῃ ὁ στόλος.

Πρῶτοι ἐκπλέουν ἀπὸ τὸν Κεράτιο οἱ δρόμωνες, τὰ

άνιχνευτικά, νά ποῦμε, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔχουν διαταγή νά ἐρευνήσουν τήν Προποντίδα, νά ἐξακριβώσουν τίς θέσεις καί τή δύναμη τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειτα δ' ἀκολουθοῦσαν τὰ βαρύτερα πλοῖα, γιά νά ναυμαχήσουν.

Ἄγρυπνοι οἱ Ἄραβες προβάλλουν ἀμέσως ἀπό τὰ ὀρμητήριά τους χίλια ὀχτακόσια πλοῖα εἶναι κρυμμένα στίς δυό παραλίες, τῆς Θράκης καί τῆς Ἀσίας. Προσβάλλουν πρῶτα τοὺς δρόμους, μέ τήν ἐλπίδα νά τοὺς διασκορπίσουν καί τέλος νά τοὺς συντρίψουν.

Οἱ Βυζαντινοὶ δέχονται τήν ἐχθρική ἐπίθεση ψύχραιμα. Ὁ ἀρχηγός τῆς μοίρας Μελιγούας, δίνει τὸ σύνθημα τῆς μάχης. Ὅποιος ἐχθρὸς πλησιάσῃ, καίεται μέ τὸ καταστρεπτικὸ ρευστό, τὸ «ὕγρον πῦρ». Ἄλλὰ οἱ Μωαμεθανοὶ εἶναι ἀτελείωτοι ἐπιμένουν καί κατορθώνουν ἔπειτα ἀπὸ πολλές ἀπώλειες νά χωρίσουν τοὺς δρόμους καί σέ μιὰ στιγμή κυκλώνουν καί αὐτὴ τήν ἀρχηγίδα τους.

Ὁ ἀρχηγός τῆς γράφει τότε ἓνα σημείωμα. Καλεῖ τοὺς ἄνδρες του:

- Παιδιά, τοὺς λέει, ὁ ἐχθρὸς μᾶς κύκλωσε· εἶναι ἀνάγκη νά μᾶς βοηθήσουν οἱ δικοί μας. Ποιὸς ἀπὸ σᾶς πάει νά δώσῃ ἓνα σημείωμά μου στὸν ἀρχιναύαρχο;

Εἴκοσι παλικάρια βγήκαν ἐμπρὸς ἓνα βῆμα. Βγήκε καί τὸ ναυτόπαιδο τοῦ πλοίου, δεκατεσσάρων - δεκαπέντε χρόνων. Σπάξει τὴ γραμμὴ καί παρουσιάζεται στὸ ναύαρχο.

- Ἐγὼ πηγαίνω, ἀρχηγέ! εἶπε. Ἐδῶ εἶμαι ἄχρηστος στὴ μάχη. Ἄφησέ με νά πάω εἶμαι τόσο μικρός, πού δὲ θά μὲ δοῦν οἱ ἄπιστοι, καί κολυμπῶ σὰ δελφίни.

Τὰ ἀνδρικὰ λόγια τοῦ μικροῦ ἔκαμαν ἐντύπωση καί ὁ ἀρχηγός τὸ ἀποφάσισε, χωρὶς νά ρωτήσῃ πιά τοὺς ἄλλους.

- Πήγαινε, παιδί μου, τοῦ εἶπε. Ἀπὸ σένα ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδας!

Τὸ ναυτόπουλο πέταξε τὰ ροῦχα του, δάγκασε στὸ στόμα τὸ χαρτί, σὰ σκύλος, καὶ πήδησε στὰ κύματα.

Ὁ στόλαρχος, μόλις ἔλαβε τὸ σημεῖωμα, εἰδοποίησε τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Λέων διέταξε ἀμέσως νὰ ἐκπλευσῇ ὅλος ὁ στόλος. Ἐπικεφαλῆς εἶναι ἡ ναυαρχίδα «Ἅγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης» καὶ μέσα ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας.

Ὁ βυζαντινὸς στόλος χτυπᾷ τώρα ἀπὸ τὰ πλάγια τὸν ἐχθρικό. Οἱ Ἄραβες, ποὺ δὲν περίμεναν ἀπὸ κεῖ τὴν προσβολή, στρέφουν ν' ἀμυνθοῦν· ἀλλὰ τότε θέλοντας καὶ μὴ ἔπεσαν σὲ σύγχυση. Ἡ ἴδια ἡ ἀραβικὴ ναυαρχίδα καίεται καὶ ὁ μωαμεθανὸς ἀρχινάναρχος φονεύεται.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων εἶναι μεγάλη· ὁ ἀραβικὸς στόλος ἐξολοθρεύεται. Ὅσος ἔμεινε ζήτησε νὰ σωθῆ φεύγοντας μὰ ἡ τρικυμία συμπλήρωσε τὴν καταστροφή. Πέντε πλοῖα μόνο ἔφτασαν στὴ Συρία, θλιβεροὶ ἄγγελοι τοῦ ὀλέθρου. Ὁ νέος Πέρσης ἤβρε τὴν τύχη τοῦ παλαιοῦ στὴ Σαλαμίνα.

Ἡ Κωνσταντινούπολη πανηγυρίζει τὸ βράδυ τὸ θρίαμβό της φωταγωγημένη. Χιλιάδες στόματα ψάλλουν:

«Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια...».

Ἐμπρὸς στὸν αὐτοκράτορα. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μελιγούας, παρουσίασε τὸν μικρὸ στὸν αὐτοκράτορα· τέτοια διαταγή εἶχε πάρει. Ὁ Λέων ἔριξε προσεχτικὰ τὸ βλέμμα του στὸ ναυτόπαιδο· ἔμεινε πολὺ εὐχαριστημένος. Τί ζωηρὰ καὶ ἔξυπνα μάτια! Τί κορμοστασιὰ λαμπαδωτὴ παρὰ τὴ μικρὴ του ἡλικία!

- Πῶς λέγεσαι; ρώτησε.
- Ἰωάννης Θρακιώτης, ἀπάντησε ἐκεῖνο, λέγοντας τὸ ὄνομα τοῦ τόπου του, κατὰ τὴν συνήθεια τοῦ καιροῦ του.
- Ἀπὸ ποῦ εἶσαι;
- Ἀπὸ τὴ Σηλυβρία.
- Τί δουλειὰ κάνει ὁ πατέρας σου;

- Φαράς· ἔχει δική του βάρκα.
- Ὠραία! ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτορας κρύβοντας κάποια σκέψη του.

Ἐπειτα πρόσθεσε:

- Ἐσωσες, παιδί μου, τὴν πατρίδα· πάρε λοιπὸν αὐτὰ τὰ εἴκοσι χρυσὰ νομίσματα...

Δὲν πρόφτασέ ὅμως νὰ τελειώσῃ τὴ φράση του ὁ γενναῖος Ἰσαυρος καὶ τὸν διέκοψε συγκινημένο τὸ ναυτόπουλο.

- Βασιλιά! εἶπε· ὅ,τι ἔκαμα, τὸ ἔκαμα, γιὰ νὰ σώσω τὴν πίστη μου καὶ τὴν πατρίδα ἀπὸ τοὺς ἄπιστους. Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ πάρω ἄλλή ἀμοιβή. Μοῦ φτάνει ὅτι πέτυχα τὸ σκοπὸ μου. Καὶ τὰ μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα.

Ὁ Λέων θαύμαζε τώρα τὸ θάρρος, τὴ φιλοτιμία καὶ τὴν ἀφοσίωση καὶ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὴ θρησκεία του καὶ τὴν πατρίδα· καὶ συμπληρώνοντας τὴν πρώτη σκέψη τοῦ εἶπε:

- Εἶμαι περήφανος, ναυτόπουλό μου, γιὰ τὸ Βυζάντιο γεννᾶ τέτοια Ἑλληνόπουλα. Ἀπὸ αὔριο θὰ εἶσαι μαθητὴς στὴ ναυτικὴ σχολὴ μου, γιὰ νὰ γίνῃς ἓνας λαμπρὸς ἀξιωματικὸς. Οἱ γονεῖς σου θὰ ἔχουν τὴν προστασία μου καὶ σὺ τὴν ἀγάπη τοῦ βασιλιά!

Ὁ Μελιγούας καὶ τὸ ναυτόπαιδο χαιρέτησαν κι ἔφυγαν.

Ἔτσι διάλεξαν οἱ βυζαντινοὶ στὴ μάχη καὶ στὴ δοκιμασία τοὺς γενναίους, ἄντρες καὶ παιδιὰ, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν ἀρχηγούς τοῦ ἔθνους. Ἔτσι ἀνανέωσαν μὲ καινούριες ρίζες τὸ φυτῶριο τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ πρόβλεψη τοῦ Λέοντος ἀλήθευσε· ὁ μικρὸς Ἰωάννης Θρακιώτης μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ἰδρυτὴς μιᾶς νέας φημισμένης ναυτικῆς οἰκογένειας.

N. A. Κοντόπουλος

21. ΤΟ ΘΑΡΡΟΣ ΣΩΖΕΙ

Στὰ 807 μ.Χ. οἱ Σλάβοι τῆς Πελοποννήσου ἐπαναστάτησαν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ πολιορκήσαν τὴν Πάτρα. Τὴν πολιορκήσαν καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τῆ θάλασσα.

Από τή θάλασσα εἶχαν βοήθους καί Μωαμεθανούς ἀπό τήν Ἀφρική καί τή Συρία.

Ἡ Πάτρα ἦταν καλὰ ὀχυρωμένη. Ἐνα γερό φρούριο τήν τριγύριζε καί οἱ Πατρινοί ἀντιστέκονταν μέ μεγάλη γενναιότητα.

Ἡ πολιορκία ὅμως κρατοῦσε πολὺ καί στήν πόλη παρουσιάστηκε ἔλλειψη ἀπό τροφές καί νερό. Ποιός μπορούσε τώρα ν' ἀντισταθῆ στή δύναμη τοῦ νέου αὐτοῦ ἐχθροῦ;

Τοῦ κάκου περίμεναν βοήθεια ἀπό τήν Κόρινθο, ὅπου μέ σπουδὴ εἶχαν εἰδοποιήσει τὸ στρατηγὸ τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου. Ἡ βοήθεια δὲν φαινόταν πουθενά! Τὰ παλικάρια εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἐξαντλοῦνται ἀπὸ τήν πείνα. Δὲν ἔμενε παρὰ νὰ παραδοθοῦν, ἀφοῦ πάρουν τήν ὑπόσχεση, πὼς κανεὶς δὲ δά πάθῃ τίποτε.

Προτοῦ ὅμως ὑποκύψουν ὀριστικὰ στή θλιβερὴ αὐτὴ ἀνάγκη, ἔστειλαν ἓνα σκοπὸ στ' ἀνατολικά βουνὰ νὰ παρατηρήσῃ, μήπως ἐρχόταν ἡ βοήθεια, πὺ περίμεναν ἀπὸ τήν Κόρινθο. Εἶχαν συνεννοηθῆ μαζί του, πὼς ἂν διακρίνῃ τὴ βοήθεια νὰ ἴσχηται, νὰ γυρίσῃ ἀμέσως κρατώντας γερμένη τὴ σημαία του. Ἄν δὲ διακρίνῃ τίποτε, τότε νὰ γυρίσῃ κρατώντας τὴν ὀρδὴ.

Εἶναι δύσκολο νὰ περιγραφῆ ἡ ἀγωνία τῶν πολιορκημένων, τίς ὥρες πὺ περίμεναν τήν ἐπιστροφὴ τοῦ σκοποῦ. Ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά εἶχαν μάζευτῆ στὸ ναὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα καί γονατισμένο μπροστὰ στήν εἰκόνα τοῦ πολιούχου, παρακαλοῦσαν θερμὰ νὰ τοὺς συντρέξῃ στή δύσκολη αὐτὴ στιγμή.

Οἱ ἀρχηγοὶ εἶχαν ἀνεβῆ στοὺς ψηλότερους πύργους τοῦ φρουρίου καί ἀπὸ κεῖ, ἔχοντας καρφωμένα τὰ μάτια τους στὰ ἀνατολικά βουνὰ, περίμεναν μέ ἀφάνταστη ἀγωνία νὰ

διακρίνουν τὸ σκοπὸ. Θὰ εἶχε γερμένη τὴ σημαία του ἢ θὰ ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ παραδώσουν τὴν ὀμορφὴ πατρίδα τους στοὺς Σλάβους;

Ὡστόσο ἐγινε τὸ θαῦμα. Ἐνῶ ὁ σκοπὸς γύριζε πίσω καθάλα στ' ἄλογο του, κρατώντας τὴ σημαία ὀρθή, ξάφνου γλιστρᾷ τὸ ἄλογο καὶ ὁ ἀναβάτης, γιὰ νὰ κρατηθῆ, ἔγειρε πρὸς τὰ μπρός. Μαζί του ἔγειρε καὶ ἡ σημαία.

Χωρὶς ἄλλο ἦταν θέλημα Θεοῦ! Γιατὶ τὴν ἴδια στιγμή τὰ μάτια τῶν ἀρχόντων ἔπεσαν στὸ σκοπὸ καὶ ξεχώρισαν τὴ γερμένη σημαία του!

Τρελοὶ ἀπὸ χαρὰ ἔτρεξαν τότε στὴν πόλη καὶ διάταξαν γενικὴ ἔξοδο τοῦ στρατοῦ. Οἱ στρατιῶτες μὲ τὸ θάρρος πῶς ἔρχεται βοήθεια, σὰ λιοντάρια ὄρμησαν καὶ σκόρπισαν τοὺς ἐχθρούς. Ἡ Πάτρα εἶχε σωθῆ. Καὶ εἶχε σωθῆ ἀπὸ μιὰ παρεξήγηση.

Ἐπειτα ἀπὸ τρεῖς μέρες ἔφτασε καὶ ἡ βοήθεια. Ὁ στρατηγὸς τοῦ Νικηφόρου, προσπαδώντας νὰ συνάξῃ περισσότερο στρατό, εἶχε ἀργήσει. Κατάπληκτος μάθαινε τώρα πῶς σώθηκε ἡ Πάτρα καὶ ἔγραφε τὰ καδέκαστα στὸν αὐτοκράτορα. Κι ὁ Νικηφόρος μαθαίνοντας αὐτά, ἔδωσε διαταγὴ ν' ἀφιερωθοῦν τὰ λάφυρα τῆς νίκης στὸ ναὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα καὶ ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Πατρῶν νὰ προβιβαστῆ σὲ μητρόπολη καὶ νὰ προστεθοῦν σ' αὐτὴν οἱ ἐπισκοπὲς Μεθώνης, Κορώνης καὶ Λακεδαιμόνος.

22. ΣΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΕΣΣΑΣ

Κουβαλητό και με δεμένα μάτια ανέβασαν οι Βούλγαροι τὸν Κωνσταντῖνο στὸ φρούριο και τὸν ἔβαλαν σὲ χωριστὸ κελί. Τὸν ἀκούμπησαν σ' ἓνα στρώμα, ἔλυσαν τὰ μάτια του και χωρὶς νὰ τοῦ ποῦν λέξη, βγήκαν ἔξω κι ἀμπάρωσαν τὴν πόρτα.

Ἦταν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Κρηνίτης, πὸς μαζί με τὸ Νικήτα και τὸ Μιχαήλ προσποιοῦνταν τὸ Βούλγαρο και παρακολουθοῦσαν τὸ βουλγαρικὸ στρατό. Τοὺς εἶχε στείλει ἐκεῖ κατάσκοπους ὁ στρατηγὸς Δαφνομήλης. Και τώρα ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε προδοθῆ...

Τὸ καμαράκι πὸς τὸν ἔκλεισαν, ἦταν μικρὸ και γυμνὸ ἐπιπλο ἄλλο δὲν εἶχε, παρὰ ἓνα σεντούκι ξύλινο, πὸς μπορούσε νὰ γίνῃ και κάθισμα και τραπέζι. Τὸ παράθυρο μικρὸ και καγκλωμένο ἦταν τόσο ψηλά, πὸς ἄνθρωπος δὲν ἔφτανε νὰ δῆ ἔξω, ὅσο ψηλὸς κι ἂν ἦταν.

Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ὁ Κωνσταντῖνος εἶδε, πὸς εὐκόλο δὲν ἦταν νὰ βγῆ ἀπ' τὴ φυλακὴ του μὰ αὐτὸ δὲν τὸν ἀπέλπισε· ἀποφάσισε νὰ φύγῃ. Πῶς; Δὲν τὸ ἤξερε ἀκόμα, μὰ θὰ ἔβρισκε τρόπο. Μέτρησε μετὰ τὸ μάτι τὸ ὕψος τοῦ παραθυριοῦ· ἂν ἔσερνε τὸ σεντούκι ὡς ἐκεῖ, θὰ ἔφτανε νὰ δῆ κι ἀφοῦ ἤξερε τὶ ἦταν ἔξω, δικὴ του δουλειὰ νὰ φύγῃ.

Ποῦ βρισκόταν, δὲν εἶχε ἰδέα. Σ' ὄλο τὸ ταξίδι οἱ στρατιῶτες τοῦ Δραζάν δὲν τὸν ἄφησαν στιγμὴ νὰ δῆ τὰ μέρη πὸς περνοῦσαν και κανένας δὲν τοῦ μιλοῦσε.

Ποιὸ τάχα νὰ ἦταν τὸ φρούριο αὐτό;

Ἐκλείσε τὰ μάτια του· πρῶτα πρῶτα ἔπρεπε νὰ γιάνουν οἱ πληγές του, ὕστερα θὰ φρόντιζε νὰ βρῆ τρόπο νὰ φύγῃ και σὲ λίγο ἀποκοιμήθηκε...

Ἀπὸ τὸ τρίξιμο τῆς κλειδαριάς ξύπνησε· ἦταν μέρα. Ἀπὸ ψηλὰ ὁ ἥλιος φώτιζε τὸ καμαράκι του, ἄρα εἶχε κοιμηθῆ πολλὰς ὥρες.

Σὲ λίγο ἓνας δοῦλος τοῦ ἔφερε φαγητό· ὁ Κωνσταντῖνος τὸν βάσταξε ἀπὸ τὸ ροῦχο του καὶ τοῦ εἶπε:

- Σὲ ὅ,τι ἀγαπᾶς, πές μου ποῦ βρίσκομαι;

Μὰ ὁ δοῦλος τοῦ χαμογέλασε μελαγχολικὰ καὶ μὲ τὸ χέρι τοῦ ἔδειξε τ' αὐτιά του καὶ τοῦ ἔκαμε νόημα, πὼς δὲν ἀκούει.

Πέρασε ἡ μέρα ὅλη χωρὶς νὰ πατήση πιά κανένας στὸ κελί του. Ὅσο βράδιαζε καὶ νύχτωνε κι ἀπλωνόταν ἔξω ἡ σιωπή, τόσο ἄκουε ὁ Κωνσταντῖνος καθαρότερα ἓνα ἀδιάκοπο βουητὸ νεροῦ, που ἔτρεχε κι ἔπεφτε ἀπὸ ψηλὰ σὲ βράχους.

Μὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἄκουσε.

Τὸ ἄλλο πρωὶ ὁ Κωνσταντῖνος αἰσθανόταν πιά τὸν ἑαυτό του καλά. Σηκώθηκε, τράβηξε τὸ ἄδειο σεντούκι στὸ παράθυρο κι ἀνέβηκε ἐπάνω. Μόλις ἔφτασαν τὰ μάτια του στὸ παράθυρο, εἶδε οὐρανὸ καὶ μόνον οὐρανό. Ἐπιασε τὰ σίδερα καὶ θέλησε ν' ἀνεβῆ στὸ παράθυρο, γιὰ νὰ δῆ καὶ κάτω· μὰ δὲ μπόρεσε· πόνος σουβλερός ἀπὸ τὴν πληγὴ του τὸν διαπέρασε, τὰ χέρια του ἀνοιζάν· ἔπεσε ἀναίσθητος στὸ πάτωμα.

Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ δοῦλος, σὰν ἔφερε τὸ φαγητό του. Τὸν σήκωσε, τὸν ἔβαλε στὸ στρώμα κι ἔσυρε τὸ σεντούκι στὴ θέση του.

Ὅταν συνῆλθε ὁ Κωνσταντῖνος, εἶδε τοῦ δούλου τὸ μελαγχολικὸ πρόσωπο σκυμμένο ἐπάνω του. Τὴν ἴδια ὥρα αἰσθάνθηκε, πὼς τοῦ ἔβαζε κάτι στὸ χέρι· ἦταν ἓνα ψωμί. Ἐκλείσε πάλι τὰ μάτια, μισοζαλισμένος ἀκόμα, κι ὅταν τὰ

ξανάνοιξε, ὁ δοῦλος εἶχε φύγει.

Τότε θυμήθηκε, πὼς εἶχε σύρει τὸ σεντούκι στὸ παράθυρο.

Τὸ εἶδε, ἄραγε, ὁ δοῦλος;

Μὰ τὸ σεντούκι ἦταν στὴ θέση του.

Αὐτὴ ἡ στοργικὴ φροντίδα τοῦ δούλου τὸν ἀνακούφισε·
πρῶτῃ φορὰ τότε μιὰ ἐλπίδα ἔλαμψε στὸ μυαλό του.

Ἐξέτασε τὸ ψωμί, ποῦ βαστοῦσε ἀκόμα στὸ χέρι καὶ
παρατήρησε μιὰ τρυπίτσα ἀπὸ κάτω. Τὸ ἔκοψε σὲ δυὸ
καὶ μέσα βρῆκε ἓνα μικρὸ χαρτάκι τυλιγμένο σφιχτά. Τὸ
ξεδίπλωσε καὶ διάβασε.

«Ὁ αὐτοκράτορας πέρασε τὸν πλημμυρισμένο Ἐριγώνα,
ἔφτασε προχτὲς στὸ φρούριο καὶ ἔφυγε χτὲς βράδυ. Ἔχε
ὁμως θάρρος· ὁ Κύριος σὲ φυλάει».

Τὸ γράψιμο ἦταν τοῦ Γρηγόρη.

Ὁ Γρηγόρης ἦταν ἓνας ἅγιος καλόγερος, ποῦ μὲ λαχτᾶρα
παρακολουθοῦσε τὴν τύχη τῶν τριῶν παιδιῶν, ποῦ γιὰ τὴν
πατρίδα τους δέχτηκαν νὰ γίνουν κατάσκοποι καὶ νὰ ζοῦνε
κοντὰ στοὺς Βουλγάρους. Καὶ τώρα πάλι ὁ Θεὸς τὸν ἔστειλε
ἐδῶ.

Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ κι ἀπὸ μερικὲς ὀμιλίες, ποῦ ἄκουσε
μιὰ μέρα στὸ διάδρομο τῆς φυλακῆς του, κατάλαβε ὁ
Κωνσταντῖνος, πὼς βρισκόταν στὸ φρούριο τῆς Ἐδεσσας.
Τώρα κατάλαβε, πὼς ὁ αὐτοκράτορας θεωροῦσε φιλικὸ τὸ
φρούριο αὐτὸ κι ἔφυγε ἡσυχος γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ἐνῶ
ἐκεῖ μέσα ἦταν τόσοι Βούλγαροι φωλιασμένοι καὶ ὥρα τὴν
ὥρα θὰ ἴκαναν ἐπανάσταση.

- Τί κατάρρα!... Μοῦ γκρίσε ὁ Κωνσταντῖνος μὲ φρίκη,
σφίγγοντας τὸ γράμμα στὰ χέρια του· νὰ ξέρω τὸ τρομερὸ
αὐτὸ μυστικὸ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ βγῶ, νὰ τρέξω, νὰ
σταματήσω τὸ βασιλέα μου καὶ νὰ τὸν γυρίσω πίσω νὰ

πνίξη τὴν ἐπανάσταση, πρὶν ζεσπάσῃ...

Σηκώθηκε πάλι κι ἔκανε μερικά βήματα νευρικά πάνω κάτω.

Νὰ φύγη! Νὰ φύγη! Νὰ φύγη!

Μὰ μὲ τί τρόπο;

Γύρισε στὸ κρεβάτι κι ἀποθαρρημένος ἔπεσε στὸ στρώμα. Ἀδύνατο! Γιὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ φύγη, ἔπρεπε πρῶτα νὰ γίνῃ καλά, νὰ σπάσῃ τὰ σίδερα, νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ παράθυρο· ἄλλο δρόμο δὲν εἶχε. Ἐκτός... Ἐκτός ἂν ὁ δούλος τὸν βοηθοῦσε.

Καὶ γιατί ὄχι; Ὁ δούλος εἶχε δάκρυα στὰ μάτια σὰν τὸν κοίταξε... Ὁ δούλος εἶχε φέρει τὸ γράμμα τοῦ Γρηγόρη, εἶχε σύρει τὸ σεντούκι στὴ θέση του.

Καὶ ἡ καρδιά τοῦ Κωνσταντίνου γέμισε πάλι ἐλπίδες. Ἐξαφνα ἀνατρίχιασε· τί ἦταν πάλι αὐτό;

Εἶχε ἀκούσει κάτι, ἓνα ἐλαφρὸ χτύπημα, σὰν πετραδάκι στὸν τοῖχο ἀπέξω.

Κοίταξε τὸ παράθυρο, μὰ δὲν εἶδε τίποτε. Βάσταξε τὴν ἀναπνοή του κι ἀκροάστηκε.

Δεύτερος χτύπος ἀκούστηκε καὶ μιὰ πέτρα πέρασε τὰ κάγκελα κι ἔπεσε στὸ πάτωμα.

Ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ἄρπαξε· ἦταν ἓνα στρογγυλὸ χαλίκι καὶ γύρω εἶδε χαραγμένες ἐλληνικὰ πέντε λέξεις:

«Σὰ νυχτώσῃ, ρίξε τὸ σκοινί».

Σαστισμένος, κοίταξε τὸ παράθυρο, ὕστερα στὴν πέτρα καὶ πάλι τὸ παράθυρο.

Ποιὸ σκοινὶ νὰ ρίξῃ κι ἀπὸ ποῦ;

Ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατά. Σκοινὶ δὲν εἶχε, μὰ εἶχε πάπλωμα· σκέφτηκε νὰ τὸ σκίσῃ λουρίδες λουρίδες, νὰ τὶς δέσῃ τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη καὶ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸ παράθυρο. Μὰ πρῶτα ἔπρεπε ν' ἀνοιξῆ δρόμο· καὶ μαχαίρι δὲν εἶχε νὰ χαλάσῃ λίγο τὸν τοῖχο καὶ νὰ βγάλῃ τὰ κάγκελα.

Είχε βραδιάσει πιά, όταν ξαφνα έτριξε ή κλειδαριά τής πόρτας. Ένα χέρι πέρασε μέσα, έριξε χάμω ένα κουλουριασμένο σκοινι κι εκλεισε πάλι βιαστικά.

Σα νύχτωσε καλά, ένα σιγανό σφύριγμα ακούστηκε. Ο Κωνσταντίνος κατάλαβε πώς ήταν σημείο γι' αυτόν έριξε τo σκοινι και περίμενε. Σε λίγο δεύτερο σφύριγμα ακούστηκε και κάποιος από κάτω κούνησε τo σκοινι.

Με βία τo τράβηξε ο Κωνσταντίνος στην άκρη ήταν δεμένο ένα μαχαίρι κι ένα πανάκι, όπου κάποιο άγνωστο, χέρι είχα γράψει με κάρβουνο:

«Σπάσε τὰ κάγκελα και κατέβα».

Με καινούριο θάρρος άρχισε ο Κωνσταντίνος να πελεκά και να ξεκολλά τήν πέτρα.

Μα ένα βουητό ακουόταν από μακριά πού πλησίαζε· σα φωνές πολλές και σίδερα, πού χτυπούσανε τo ένα με τ' άλλο.

- Στα όπλα... Προδοσία!...

Ένα κύμα ανθρώπινο πέρασε μπρός στην πόρτα του και μιὰ δυνατή φωνή ακούστηκε:

Ο Κωνσταντίνος δέν έχασε τo θάρρος του· εξακολούθησε τo χάλασμα τoυ τοίχου, πέταξε τρία κάγκελα και στο τελευταίο έδωσε τo σκοινι.

Απέξω από τήν πόρτα του φωνές βουλγαρικές ακούστηχαν:

- Σφάξτε τους όλους!... Κλειστε τις πόρτες!

Ο Κωνσταντίνος άτάραχος σκάλωσε στο παράθυρο, έπιασε τo σκοινι, κρεμάστηκε έξω στο γκρεμό και σε λίγο γερός βρέθηκε στα πόδια τoυ κάστρου. Και σαν αιτός πετώντας όλονυχτίς πήγε στο βασιλιά του τo μήνυμα τής βουλγαρικής προδοσίας, πού πληρώθηκε πολυ άκριβά στο γύρισμα τoυ αυτοκράτορα.

23. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ποιός ἦταν. - Ἔχετε ἀκούσει, παιδιά, γιὰ τὸν Διγενή; ρώτησε ἡ κ. Θάλεια τὰ παιδιά της, τὸν Τάκη καὶ τὴν Ἀγγελικὴ.

-Ὁχι, μητέρα, ἀπάντησαν ἐκεῖνα.

- Τότε θὰ σᾶς πῶ ἐγὼ τὴν ἱστορία του· μοῦ τὴν εἶπε ἡ μητέρα μου κι ἐκείνης ἡ δική της κι ἐκείνης πάλι ἡ δική της, κι ἔτσι ἀπὸ μητέρα σὲ μητέρα φτάνομε στὴν ἴδια τὴν ἐποχὴ τοῦ Διγενῆ, ποὺ τὴν ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι.

Ὁ Διγενὴς εἶναι ξακουστὸς βυζαντινὸς ἥρωας, ποὺ ἔζησε, ὅταν στὸ Βυζάντιο ἦταν αὐτοκράτορες ὁ Ρωμανὸς Β΄ καὶ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς.

Ὁλη του τὴ ζωὴ τὴν πέρασε στὰ βάρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου φύλαγε τὶς ἄκρες, τὰ σύνορα δηλαδὴ τῆς

αυτοκρατορίας· γι' αυτό λεγόταν και Άκριτας. Τὸν ἔλεγαν Διγενή, γιατί ἡ καταγωγή του ἦταν ἀπὸ δύο γένη, ἀπὸ ἑλληνικὸ καὶ ἀραβικὸ. Ἡ μητέρα του ἦταν ἑλληνίδα χριστιανὴ ἀπὸ μεγάλη ἀρχοντικὴ οἰκογένεια· ὁ πατέρας του ἦταν Σαρακηνός, δηλαδή μωαμεθανός ἀπὸ τὴν Ἀραβία, καὶ ἐμίρης (ἡγεμόνας)· ἔγινε ὅμως χριστιανός καὶ λαμπρός βυζαντινὸς πολίτης.

Ὁ Διγενὴς ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε μεγάλη τόλμη καὶ ρώμη καὶ γι' αὐτὸ τὸν θαύμαζαν ὅλοι. Ἀλλά, ὅταν μεγάλωσε, τότε πιά δὲ λέγονται τὰ ἀνδραγαθήματά του. Ἄλλοτε, ἂν μοῦ δοθῆ καιρός, θὰ σᾶς πῶ, πῶς δράκοντες μὲ πολλὰ κεφάλια καὶ πύρινες γλῶσσες, ἄγρια λιοντάρια καὶ ἄλλα θηρία ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὸ σπαθί του, ὅπως ἔπεσαν στὰ ἀρχαῖα χρόνια ἀπὸ τὸ ρόπαλο τοῦ Ἡρακλῆ ὅμοια θηρία. Σήμερα θὰ σᾶς πῶ μιὰ μόνο μικρούλα ἱστορία του.

Διγενὴς καὶ Μαξιμῶ. Ὁ γενναῖος Διγενὴς, εἶπαμε, φύλαγε τὰ σύνορα· γιὰ νὰ τὰ ὑπερασπίσῃ ἔστησε καθήμερινὸ πόλεμο μὲ φοβεροὺς ἐχθρούς. Φοβερῶτεροι ἀπὸ ὅλους ἦταν οἱ ἀπελάτες, δηλαδή οἱ ληστές τῶν βουνῶν καὶ οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπὸ τὶς ξένες γειτονικὲς ἐπαρχίες. Γρήγορα ὅμως αὐτοὶ κατάλαβαν, ὅτι δὲν ἦταν ἱκανοὶ νὰ τὰ βάλουν μὲ τὸν Ἀκρίτα πάντοτε ἔφευγαν λιγότεροι καὶ νικημένοι.

Ἀλλὰ τέτοιοι ληστές πῶς νὰ ἡσυχάσουν, ποὺ μόνος σκοπὸς τῆς ζωῆς τους ἦταν νὰ ληστεύουν τοὺς Βυζαντινοὺς; Ἀνέβηκε λοιπὸν στὸ ἄλογο του ὁ ἀρχηγός τους, ὁ Φιλόπαππος, κι ἔτρεξε στὰ βουνὰ νὰ βρῆ τὴ βασίλισσα Μαξιμῶ, νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθεια της.

- Καὶ ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ Μαξιμῶ; ρώτησε ἡ Ἀγγελικὴ.
- Μιὰ φοβερὴ βασίλισσα, παιδί μου, στὸ γυναικεῖο βασίλειο τῶν Ἀμαζόνων ποὺ εἶχε τὸν πόλεμο γιὰ τροφή. Εἶχε

νικήσει όλους τους γύρω πολεμιστές και τους είχε τρομάξει τόσο, που την αναγνώριζαν όλοι για αρχηγό και βασίλισσα. Ότι ήταν για τους Βυζαντινούς ο Διγενής, ήταν για τους άπελάτες και τους Σαρακηνούς η Μαξιμώ.

Η Μαξιμώ, λοιπόν, για να τους ευχαριστήσει, έσπευσε να τους βοηθήσει. Πόλεμο γύρευαν οι άπελάτες, πόλεμο ήθελε κι αυτή. Συγκέντρωσε τα παλικάρια της, διάλεξε εκατό, τα πιο γενναία και ρωμαλέα, και καλά όπλισμένοι όλοι ξεκίνησαν να συναντήσουν το Διγενή. Στο δρόμο ενώθηκαν μαζί της κι άλλοι άπελάτες και ο Φιλόπαππος. Έτσι χιλιάδες στρατός έφτασε στον Ευφράτη, που χώριζε τα σύνορα.

Έκείνη την ημέρα έτυχε να 'ναι ο Διγενής στο παρατηρητήριό του. Έρευνούσε τα γύρω, λέτε και του έλεγε κρυφά κάποιος:

- Φυλάξου, Διγενή, έρχονται άπελάτες.

Μόλις τους είδε να κατεβαίνουν από τις βουνοπλαγιές στον ποταμό, τόσο άμέτρητο πλήθος, ένας αυτός, δεν έχασε το θάρρος του· πήδησε στο άλογό του κι έτρεξε να τους συναντήσει.

Φτάνοντας στον Ευφράτη βλέπει για πρώτη φορά τη Μαξιμώ, την ξακουστή βασίλισσα, που τόσα είχε ακούσει για τη χάρη της και την παλικαριά της.

Πραγματική βασίλισσα! Τί χάρη, τί λεβεντιά!

Ίππευε ένα κατάμαυρο, σαν το χελιδόνι, άλογο, που με βία συγκρατούσε την όρμή του. Χρυσή περικεφαλαία προφύλαγε το κεφάλι της και χρυσή άλυσίδα κρεμόταν στο στήθος της· χρυσούφαντα ήταν και τα φορέματά της.

Στο ένα χέρι κρατούσε χρυσή άσπίδα και τα χαλινάρια, και στο άλλο χρυσωμένο κοντάρι. Σε κάθε κίνηση του περήφανου ζώου κουδουνάκια χρυσά, κρεμασμένα στο λαιμό του άφηναν χαρμόσυνο ήχο. Δεξιά κι άριστερά παράστεκαν

ἀπὸ πέντε γιγαντόσωμοι ἀπελάτες.

Ὅταν ἡ Μαξιμὼ εἶδε τὸν Ἀκρίτα, ρώτησε ἑκπληκτικῶς:

- Αὐτός, εἶναι ὁ Διγενής, Φιλόπαππε;

- Αὐτός, Βασίλισσα Μεγάλη!

- Καὶ οἱ στρατιῶτες τοῦ ποῦ εἶναι;

- Αὐτὸς δὲν ἔχει στρατό. Μονάχος τοῦ πολεμᾶ με ὅλους γιὰ τὰ σύνορά του. Ἄλλὰ κι ἔτσι μονάχος ποῦ εἶναι, μόνη σου μὴν πηγαίνεις νὰ μετρηθῆς μαζί του.

- Δειλὲ γέροντα, ξεσήκωσε ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος νὰ πολεμήσῃ ἕναν ἄνθρωπο; εἶπε ὀργισμένη ἡ Μαξιμὼ· δὲ ντρέπεσαι; Μόνη μου, μπρὸς στὰ μάτια σας, θὰ τὸν ξεκάμω. Μὴν κινηθῆ κανένας!

Καὶ με τὰ λόγια αὐτὰ ρίχνεται με τὸ ἄλογό της νὰ περάσῃ τὸ βαθὺ ποτάμι.

- Φυλάξου, Βασίλισσα! Ἄκουσέ με· κάτι ξέρω κι ἐγὼ ὁ γέρος. Πολλὰ ἔχουν δεῖ τὰ μάτια μου! Τῆς ἀπάντησε πειραγμένος ὁ Φιλόπαππος.

Ὁ Διγενής βλέποντας τὴν ὠραία Ἀμαζόνα νὰ ὀρμᾶ στὸν ποταμό, τῆς φωνάζει με εὐγένεια:

- Εἶναι πολὺ βαθὺ τὸ ρεῦμα, Βασίλισσα! Στάσου κι ἔρχομαι ἐγὼ μὴν κοπιάζεις ἐσύ, μιὰ γυναίκα. Στους ἄντρες πρέπει ὁ κόπος.

Κι ἔσυρε ἀμέσως τὸ σπαδί του, κέντησε τὸ ἄλογό του καὶ ρίχτηκε στὸν Εὐφράτη· σὰ βέλος ἔφτασε στὴν ἀντικρινὴ ὄχθη.

Οἱ δυὸ δυνατοί, ὁ ἀνδρειότερος ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ἡ γενναιότερη ἀπὸ τοὺς ἀπελάτες καὶ Σαρακηνοὺς, γιὰ πρώτη φορὰ συναντήθηκαν στὴ μάχη.

Ἡ Μαξιμὼ με μεγάλη ἐπιδεξιότητα τοῦ δίνει μιὰ δυνατὴ κονταριά· ὁ Διγενής τὴν πρόλαβε με τὸ σπαδί του· ἔσπασε τὸ κοντάρι, χωρὶς καὶ νὰ βλάψῃ τὸ σπαδί.

Ἄναψε τότε ἡ Μαξιμώ· σέρνει κι ἐκεῖνη τὸ σπαθὶ καὶ ἀτρόμητη ὄρμα· ἔβαλε ὅλη τὴν τέχνη της νὰ τὸν τρυπήσει, ἀλλὰ βρῆκε τὸν καλύτερό της. Μὲ μιὰ ἐπιδέξια κίνηση τῆς τρύπησε ἐλαφρὰ τὰ δάχτυλα ὁ Διγενῆς, γιὰ νὰ μὴν τὴ βλάβη, καὶ τῆς ἔριξε ἀπὸ τὸ χέρι κάτω τὸ σπαθί. Ἐπειτα μὲ ἄλλη σπαθιά πῆρε τὸ κεφάλι τοῦ ἀλόγου ἄλογο καὶ βασίλισσα σωριάστηκαν στὴ γῆ.

Ἡ περήφανη βασίλισσα τὰ ἔχασε· φοβήθηκε γιὰ τὴ ζωὴ της, ποῦ ποτὲ δὲν εἶχε φοβηθῆ. Ἐπεσε λοιπὸν στὰ γόνατα καὶ μὲ μάτια δακρυσμένα παρακάλεσε τὸ Διγενῆ νὰ μὴν τὴ σκοτώσει. Ὁ Ἀκρίτας τὴν ἐλέησε καὶ χωρὶς νὰ τῆς πῆ τίποτε τὴν ἄφησε κι ἔτρεξε στοὺς ἄλλους.

Διγενῆς καὶ ἀπελάτες. Οἱ ἀπελάτες, ἅμα εἶδαν νὰ κινδυνεύη ἡ βασίλισσα, ὄρμησαν νὰ κυκλώσουν τὸ Διγενῆ, σὰν τοὺς πεινασμένους λύκους, ποῦ χύνονται νὰ σπαράξουν τὴ βορά τους. Τὸν ἔβαλαν στὴ μέση καὶ τὸν χτυποῦσαν μὲ σπαθιά, μὲ κοντάρια, μὲ ρόπαλα.

Ἀλλὰ τίποτα δὲν κατόρθωσαν. Ὁ πόλεμος αὐτὸς μὲ τοὺς ληστὲς ἔσβησε γρήγορα, ὅπως σβῆνει ἡ φωτιά στὸ ἀνίκητο νερό. Οἱ περισσότεροι ἔφυγαν ὅσοι ἔμειναν, κείτονταν ἄλλοι πληγωμένοι καὶ ἄλλοι νεκροί. Κανένας δὲ μπόρεσε ν' ἀντισταθῆ ὡς τὸ τέλος στὴν ὄρμη τοῦ Ἀκρίτα.

- Ἄ, τί καλά! εἶπε ὁ Τάκης. Αὐτὸ μού θυμίζει τὸν Ἀχιλλέα, ποῦ ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος στοὺς Τρῶες καὶ μόνον ἡ φωνὴ του τοὺς ἀνάγκαζε νὰ κλείωνται στὰ τείχη! Ἐνας ποῦ τόλμησε νὰ μετρηθῆ μαζί του, ὁ Ἔκτορας, ἔπεσε νεκρός.

- Βέβαια, παιδί μου! Ὁ Ἀκρίτας δὲν ἦταν κατώτερος στὴν ἀνδρεία ἀπὸ τὸ γενναίτερο Ἕλληνα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Βλέπετε, ἡ φυλὴ μας γεννᾷ πάντοτε τὰ ἴδια παλικάρια!

Ἡ γενναιοψυχία του. Ἡ κ. Θάλεια ἔπειτα ἀπὸ τὴ μικρὴ αὐτὴ διακοπὴ συνέχισε :

“Ὅταν σκόρπισαν οἱ ἀπελάτες, ὁ Διγενῆς ἔτρεξε στὴ Μαξιμῶ αὐτὴ στὸ μεταξύ εἶχε σηκωθῆ καὶ περιμένε.

- Βασίλισσα, τῆς εἶπε, μάθε νὰ μὴν περηφανεύεσαι πιά, γιατί ὁ Θεός ταπεινώνει τοὺς περήφανους. Δὲν ἔχω κανένα σκοπὸ νὰ σὲ βλάψω· ὁ Διγενῆς δὲ σκοτώνει τοὺς νικημένους καὶ τὶς γυναῖκες.

Ἡ Μαξιμῶ σταύρωσε τὰ χέρια καὶ δακρυσμένη εἶπε λόγια, ποὺ ποτὲ δὲν εἶπε ἄνθρωπος στὸν ἐχθρό του:

- Κανένας, Διγενῆ, δὲν ἔχει τὴ δική σου ἀντρεία καὶ γενναιοφροσύνη. Μοῦ ἄφησες τὴ ζωὴ, σὰ δυνατὸς καὶ μεγαλόκαρδος ποὺ εἶσαι, ἐνῶ στὸ χέρι σου ἦταν νὰ μὲ σκοτώσης. Τὸ δοξασμένο ὄνομά σου θὰ τὸ διαλαλοῦν τὰ βουνὰ κι οἱ πεδιάδες τῆς Ἀσίας· ποτὲ δὲ θὰ σὲ λησμονήσουν.

Ὁ Διγενῆς φώναξε τότε τὸν ἵπποκόμο του, ποὺ ἔμενε στὴν ἀντικρινὴ ὄχθη, καὶ τοῦ ἔφερε ἓνα ὠραῖο ἄλογο· τοῦ ἔβαλε πάνω τὴ χρυσοστόλιστη σέλα τοῦ ἀλόγου τῆς βασίλισσας καὶ τὴν βοήθησε ν’ ἀνεβῆ. Χαιρετήθηκαν μὲ εὐγένεια κι ἡ Μαξιμῶ ἔτρεξε στὸ βουνὸ νὰ βρῆ τοὺς σκορπισμένους συντρόφους της...

Γεμάτη θαυμασμὸ εἶπε ἡ Ἀγγελικὴ:

- “ὦ, εὖγε, εὖγε στὸν Ἀκρίτα! Ἐτσικάνουν οἱ μεγαλόκαρδοι ἄνθρωποι· δείχνουν μεγαλοψυχία στοὺς νικημένους. Τέτοιος ἦταν καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

- Μάλιστα, παιδί μου· πολὺ σωστὰ τὰ λές! Τέτοιοι εἶναι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδας· τέτοιος ἦταν κι ὁ Διγενῆς.

Τόση ἦταν ἡ δικαιολογημένη φήμη του, ὥστε ὁ αὐτοκράτορας Ρωμανὸς παράγγειλε στὸν ἀνίκητο ὑπήκόό του νὰ πάη στὸ Βυζάντιο νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ τὸν

φιλοξενήση στὰ βασιλικά ἀνάκτορα. Ὁ Διγενής ὅμως, θέλοντας νὰ μὴν ἀφήσῃ μήτε στιγμὴ ἀφρούρητα τὰ σύνορα, μὲ εὐλάβεια ἀρνήθηκε τὴ μεγάλη τιμὴ, ποὺ καθέννας θὰ ζήλευε. Καὶ τότε ὁ Ρωμανὸς τοῦ ἔκανε τὴ μεγαλύτερη ἀκόμη τιμὴ, νὰ ξεκινήσῃ νὰ πάῃ μόνος του νὰ ἰδῇ τὸ μεγάλο πατριώτη ὑπήκοο!

Καὶ μὲ λίγα λόγια ὁ Διγενής, ἓνας μόνος, ὀπλισμένος μὲ ρώμη, ἀντρεία, μεγαλοψυχία καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα, ἔκαμε θαύματα. Κατόρθωσε ν' ἀσφάλισῃ τὰ ἀνατολικά σύνορα τοῦ Βυζαντίου· ἀπελάτες καὶ Σαρακηνοὶ δὲν τόλμησαν στὴν ἐποχὴ του νὰ ληστέψουν τὶς βυζαντινὲς ἐπαρχίες.

Ὁ τόπος βρῆκε τὴν ἡσυχία του καὶ οἱ κάτοικοι, χωρὶς κανένα φόβο, ἀσχολήθηκαν στὰ εἰρηνικὰ ἔργα τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ δόξα του γέμισε τὸν ἑλληνισμό. Ὅπου καὶ νὰ πάτε, ὅπου καὶ νὰ σταθῆτε, θ' ἀκούσετε νὰ τραγουδᾷ ὁ λαὸς μας τὰ τραγούδια τοῦ Διγενῆ...

24. Ο ΦΛΑΝΤΑΝΕΛΛΑΣ

[Στις 20 Απριλίου του 1453 τέσσερα πλοία με έπικεφαλής ένα βασιλικό σκάφος επιστρέφουν στην πολιορκημένη βασιλεύουσα, φορτωμένα εφόδια από διάφορες χριστιανικές χώρες. Ο Μωάμεθ διατάσσει τότε το στόλο του να συλλάβη ή να βυθίση τὰ πλοία, που τόλμησαν να παραβιάσουν τὸν ἀποκλεισμό τῆς πρωτεύουσας. Κυβερνήτης τοῦ βασιλικοῦ σκάφους ἦταν ὁ γενναῖος Φλαντανελάς].

Ἡ γριὰ τυφλή. Στὰ τείχη ἔφεραν μὲ εὐλάβεια τὶς ἅγιες εἰκόνες καὶ μιὰ γριὰ τυφλή, ἀκολουθώντας μὲ λαχτᾶρα τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ἥρθε κι ἐκεῖνη νὰ δῆ με τὰ ξένα μάτια. Ὁ αὐτοκράτορας τῆς ἔκαμε τόπο, χωρὶς νὰ σηκώσει τὰ μάτια του ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Σιωπὴ νεκρική βασιλεύει!

Θαρρεῖς καὶ ὁ Ἄετός, ὁ ψηλότερος τῆς Ἀσίας λόφος, ψήλωσε ἀκόμη πιὸ πολὺ νὰ δῆ τὴν πρωτάκουστη ναυμαχία ἐνὸς στόλου ὀλόκληρου μὲ τέσσερα πλοία.

Τὸ πρῶτο βασιλικὸ πλοῖο μὲ τὴ σημαία, πού τὴ στόλιζε ὁ δικέφαλος αἰετός, πρῶτο πρῶτο θέλει νὰ προχωρήσῃ, νὰ περάσῃ τὴν ἀλυσίδα τῆ χοντρή, πού εἶναι φραγμένος ὁ κόλπος καὶ νὰ φέρῃ τροφὴ στὴν κουρασμένη Πόλη.

Γιὰ μιὰ στιγμή ἔπαψε ὁ ἄνεμος φύλλο δὲ σαλεύει καὶ τὰ χριστιανικὰ πλοία ἤσυχα στέκονται σὰ μαρμαρωμένα καὶ καθρεφτίζονται στὴ γαλήνια θάλασσα.

Ξαφνικὰ ὁ τοῦρκος ναύαρχος Σουλεϊμάν πασὰς ὀρμᾶ μὲ τὸ στόλο του καὶ τὰ κυκλώνει. Ὁ κίνδυνος εἶναι μεγάλος, γιατί τὰ πλοία δὲ μποροῦν νὰ φύγουν. Καὶ ὁ περήφανος σουλτάνος, ξεχνώντας ὅτι βρίσκεται στὴν ξηρά, προχωρεῖ μὲ τὸ ἄλογό του στὰ ρηγά, νὰ τρέξῃ ὁ ἴδιος νὰ βουλιάξῃ τὰ

πλοῖα μὲ τὴ χριστιανικὴ σημαία.

Δίνει διαταγὲς κεραινοῦς· κανένας δὲν τολμᾷ νὰ τὶς παρακούσῃ.

Ἐτελείωσε! Θὰ χαθοῦν τὰ παλικάρια! Δεμένα τὰ πλοῖα, γιατί φύλλο δὲν κουνιέται, ἔπρεπε νὰ ξεχάσουν ὅτι εἶναι θαλασσινά· θὰ γίνῃ στεριανὸς ὁ πόλεμος.

Στὰ τεῖχη ὁ λαὸς μὲ μιὰ ἀναπνοή, μὲ μιὰ εὐχή, μὲ ἓνα ὄνειρο παρακολουθεῖ μὲ λαχτᾶρα τὴ ναυμαχία καὶ προσεύχεται. Προσεύχεται καὶ ὁ βασιλιάς καὶ δὲ δίνει διαταγὲς φοβερές. Ἐξέρι τὰ παλικάρια του· θὰ κάμουν μόνον τὸ καθήκον τους.

Καὶ ἡ γριὰ προσεύχεται κι ἐκεῖνη καὶ κλαίει. Ἀπὸ κάτι μισόλογα, πὺ ἀκούει, παρακολουθεῖ τὸ μεγάλο κακὸ σὰ νὰ τὸ βλέπη:

Ἦνίκη. Οἱ Τούρκοι ἔφεραν φωτιά καὶ ἄρχισε νὰ καίεται τὸ βασιλικὸ πλοῖο. Καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ὁρμοῦν σὰν ἀστραπὲς μέσα στ' ἄλλα πλοῖα.

Τότε ὁ κυβερνήτης Φλαντανελάς δίνει διαταγὴ στοὺς ναῦτες του: οἱ μισοὶ στὰ κατάρτια, μὲ τὸ ἓνα χέρι νὰ χύνουν νερὸ καὶ νὰ σβήνουν τὴ φωτιά, μὲ τὸ ἄλλο νὰ χύνουν ὑγρὴ φωτιά - τὸ ὑγρὸν πῦρ - καὶ νὰ καΐνε τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ νὰ πολεμοῦν στῆθος μὲ στῆθος, σπρώγοντας τοὺς Τούρκους, πὺ ἤθελαν νὰ πηδήσουν μέσα.

Ἐδῶ ἔγινε μεγάλῃ ἐκατόμβῃ. Ἐκατοντάδες χάνει ἀνώφελα ὁ Σουλεϊμὰν πασάς, καὶ ἀφρίζει ὁ σουλτάνος καὶ δείχνει τὸ χρυσὸ του ρόπαλο ἀγριεμένος. Ὁ κάθε ναύτης του χύνεται στὸ θάνατο, γιατί ξέρεῖ ὅτι τὸν περιμένει, ἂν παρακούσῃ, θάνατος πολυβασανισμένος.

Καὶ ὁ οὐρανὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι γαλανὸς καὶ ἡ θάλασσα λάδι. Ἀνοίγει τὰ χίλια στόματά της ἄδελα καὶ καταπίνει τὰ πτώματα καὶ τὰ ναυάγια.

Ξαφνικά μιὰ στιγμή στὰ τείχη τῆ νεκρική σιωπὴ ἀκολούθησε βοὴ μεγάλη.

Τῆς γριᾶς τὰ στήθη τὰ ξέσχιζε τὸ ἀναφιλητό. Δὲ μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται γύρω της καὶ τραβᾷ τὸ πλατὺ μανίκι τοῦ πλαῖνου τῆς καὶ ρωτᾷ μὲ λαχτάρα:

- Ἀδερφέ, τί γίνεται ἐκεῖ κάτω; Δὲν ἔχω μάτια νὰ δῶ.

- Τί γίνεται; ὁ Σταυρός, μάνα, ἔκαμε τὸ θαῦμα του. Ὁ Φλαντανελάς πέρασε τὴν ἀλυσίδα, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

- Δοξασμένο τ' ὄνομά του! εἶπε ἡ γριὰ καὶ κλονίστηκε.

Ὁ ξένος τὴ στήριξε καὶ δὲν τὴν ἄφησε νὰ πέση.

Ἐπειτα ἄκουσαν ψαλμοὺς· ὁ λαὸς ἔφερνε στὰ χέρια τὸν Φλαντανελά μὲ τὰ παλικάρια του καὶ μὲ τοὺς γενναίους τῶν ἄλλων πλοίων.

Ὁ Φλαντανελάς γελαστός γύρισε καὶ εἶδε τὴ θάλασσα, ποὺ ἦταν ἀκόμη γεμάτη συντρίμματα καὶ ναυάγια· ἔπειτα ἔτρεξε στὸ βασιλεῖα του. Ἀλλὰ ξαφνικά βλέπει τὴ μάνα του ἀκουμπισμένη πάνω στὸν αὐτοκράτορα.

- Ἡ μάνα μου! φώναξε.

Ὁ Κωνσταντῖνος τοῦ χαμογέλασε καὶ τὸν ἀγκάλιασε λέγοντας:

- Ἐσύ, Φλαντανελά, στήριξες γιὰ λίγο τὴν πόλη κι ἐγὼ τὴ μανούλα σου!

Στράφηκε ἔπειτα πρὸς τοὺς ἄλλους γύρω του καὶ εἶπε:

- Ἔ, παιδιά! Ἑλληνικὸ αἷμα βράζει μέσα μας. Μὲ τέτοιες μάνες καὶ τέτοια παιδιά δὲν πέφτει ἀκόμη ἡ Πόλη, δὲν πέφτει!

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

25. ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Όταν νόμισε ο Μωάμεθ πώς τὸ ἠθικὸ τῶν πολιορκημένων εἶχε πιά κλονισθῆ ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο βομβαρδισμὸ πολλῶν ἡμερῶν, ἔστειλε πάλι γιὰ τελευταία φορὰ τὶς προτάσεις τοῦ στὸν Κωνσταντῖνο. Τοῦ ζήτησε δηλαδὴ νὰ παραδώσῃ τὴν Πόλη. «Τί λές; Φεύγεις ἀπὸ τὴν Πόλη νὰ πᾶς ὅπου θέλεις μὲ τοὺς ἄρχοντές σου καὶ μὲ τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ ν' ἀφήσης τὸ λαό, χωρὶς νὰ πάθῃ καμιά βλάβη οὔτε ἀπὸ μᾶς οὔτε ἀπὸ σένα, ἢ ἐπιμένεις στὴν ἀντίσταση, πού θὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ δικό σου θάνατο καὶ τὸ θάνατο τῶν ἀρχόντων σου καὶ τὴν καταστροφὴ τῶν ὑπαρχόντων σου καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ διασπορὰ τῶν κατοίκων;».

Ὁ Κωνσταντῖνος, ἂν καὶ ἔβλεπε πὼς πολὺ δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ ἀποκρούσῃ ὡς τὸ τέλος τὸ χεῖμαρρο τῶν στρατιωτῶν τοῦ σουλτάνου, δὲν δίστασε νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησιν, πού ταίριαζε καὶ στὸ δικό του ἀξίωμα καὶ στὴ λαμπρὴ ἱστορία τῆς αὐτοκρατορίας του. Καὶ ἡ σύγκλητος τῶν ἀρχόντων τοῦ ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησίν του:

«Ἄν θέλῃς νὰ συζήσης μαζί μας εἰρηνικά, ὅπως ἔζησαν οἱ πατέρες σου, ἅς εἶναι δοξασμένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι θεωροῦσαν καὶ τιμοῦσαν τοὺς γονεῖς μου σὰν πατέρες, καὶ αὐτὴ τὴν πόλιν σὰν πατρίδα τους. Σὲ δύσκολες περιστάσεις σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλιν ἔβρισκαν καταφύγιον. Κράτησε ὅσα φρούρια καὶ ὅση χώρα ἀρπαξες ἀπὸ μᾶς ἄδικα, ὅρισε καὶ τὸ φόρο, πού θὰ σοῦ πληρώνωμε κάθε χρόνον, νὰ εἶναι ἀνάλογος

μέ τὰ εἰσοδήματά μας καί φύγε εἰρηνικά. Γιατί ποῦ ξέρεις, ἄν, θαρρώντας πῶς θά κερδίσης, δέ βγῆς ζημιωμένος; Τήν παράδοση ὅμως τῆς πόλης οὔτε ἐγώ τή δέχομαι οὔτε κανεῖς ἄλλος ἀπό τοὺς κατοίκους της, γιατί ὅλοι μαζί μέ μιὰ ἀπόφαση, ποῦ τήν πῆρε ὁ καθένας μας μόνος του, θά πέσωμε πολεμώντας, χωρὶς νὰ λογαριάσωμε τὴ ζωὴ μας».

Ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή οἱ δυὸ ἀντίπαλοι ἐτοιμάζονται γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ σύγκρουση.

Ὁ Μωάμεθ διατάσσει τριήμερο ἀδιάκοπο κανονισβολισμό τῶν τειχῶν, γιὰ ν' ἀνοιγοῦν πολλὰ ρήγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θά μπορούσαν νὰ περάσουν οἱ στρατιῶτες του. Σ' ἐκείνον, ποῦ πρῶτος θ' ἀνέβαινε στὰ τείχη, ὑπόσχεται τὴν καλύτερη ἐπαρχία τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Σὲ ὅλο τὸ στρατό του ἐπιτρέπει τριήμερη λεηλασία. Οἱ δερβίσηδες τριγυρίζουν τὸ στρατόπεδο κι ὑπόσχονται ἀκόμη μεγαλύτερες ἀμοιβές τοῦ Προφήτη γιὰ ὅσους θά σκοτωθοῦν πολεμώντας.

Μέσα στὴν πόλη, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, οἱ στρατιῶτες μέ τὴν προσωπικὴ ἐπίβλεψη τοῦ Κωνσταντίνου ξενοχτοῦν, γιὰ νὰ διορθώσουν τίς καταστροφές τῶν τειχῶν, ποῦ ἔκαναν τὴ μέρα τὰ κανόνια. Κι ὁ ἄμαχος πληθυσμὸς μέ τοὺς ἀρχιερεῖς, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχοὺς μπροστὰ ἔκαναν λιτανεῖα γύρω στὸν ἐσωτερικὸ περίβολο τῶν τειχῶν, ἔχοντας μαζί τους τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγήτριας. Οἱ ἱεσείες χιλιάδων λαοῦ: «Κύριε, ἐλέησον! Κύριε, ἐλέησον!» ὑψώνονται πρὸς τὴν Ὑπέρμαχο, ποῦ τόσες φορές εἶχε σώσει τὴν Πόλη.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς τρίτης ἡμέρας τοῦ ἀδιάκοπου κανονισβολισμοῦ ὅλα τὰ σημάδια ἔδειχναν πιά πῶς τὴν ἄλλη μέρα, στὶς 29 Μαΐου, θά γινόταν ἡ ἐπίθεση. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπίθεώρησε πρῶτα τὰ τείχη κι ἔδωσε τίς τελευταῖες ὁδηγίες γιὰ τὴν πούχειρη ἐπισκευὴ τῶν ρηγ-

μάτων. Καί κατόπιν πήγε να ἐκτελέση τὰ τελευταῖα καθήκοντα τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τοῦ χριστιανοῦ.

Ἄφοῦ συγκέντρωσε ὅλους τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀρχηγούς, τοὺς ἀνέπτυξε τῇ μεγάλῃ σημασίᾳ τοῦ ἀγώνα, στὸν ὁποῖον ἔπρεπε ἢ νὰ νικήσουν ἢ νὰ πέσουν ἥρωικά. Ἄλλ' ἀξίζει ν' ἀκούσωμε τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ θρυλικοῦ αὐτοκράτορα, ὅπως μᾶς τὰ ἔσωσε ὁ ὑπουργός του καὶ ἱστοριογράφος Γεώργιος Φραντζῆς.

«Σεῖς, εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ ἐκλαμπρότατοι δῆμαρχοι καὶ στρατηγοὶ καὶ γενναϊότατοι συστρατιῶτες καὶ ὅλος ὁ πιστὸς καὶ τίμιος λαός, γνωρίζετε καλᾶ ὅτι ἔφτασε ἡ ὥρα, ποῦ ὁ ἐχθρὸς τῆς πίστεως μας θέλει νὰ μᾶς ἐπιτεθῆ με ὅλη τὴν πολεμικὴ του τέχνη καὶ με ὅλα τὰ ὄπλα του. Μὲ ὅλη τὴ στρατιωτικὴ του δύναμη θὰ μᾶς ἐξαπολύσῃ ἐπίθεση καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴ θάλασσα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς κεντήσῃ με τὸ δηλητήριό του σὰν φίδι φαρμακερὸ καὶ

νά μᾶς καταπιῆ σάν λιοντάρι ἀνήμερο.

»Γι' αὐτὸ σᾶς λέγω καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μείνετε ἀκλόνητοι μὲ ἀντρεία καὶ μὲ ἀφοβὴ ψυχῆ, ὅπως κἀνατε πάντοτε ὡς τώρα χτυπώντας τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως μας. Στὰ δικά σας χέρια παραδίνω αὐτὴ τὴν πιὸ λαμπρὴ καὶ τὴν πιὸ περίφημη πόλη, πού εἶναι πατρίδα σας καὶ βασίλισσα ἀνάμεσα στὶς ἄλλες πόλεις.

»Γνωρίζετε καλά, ἀδέρφια, πὼς ὅλοι μαζί ὀφείλομε γιὰ τέσσερα ἀγαθὰ νὰ προτιμήσωμε νὰ σκοτωθοῦμε, παρὰ νὰ ζοῦμε: Πρῶτο γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴν εὐσέθειά μας, δεῦτερο γιὰ τὴν πατρίδα μας, τρίτο γιὰ τὸ βασιλιὰ καὶ τέταρτο γιὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους μας. Λοιπὸν, ἀδέρφια, ἂν ὀφείλωμε νὰ πολεμοῦμε ὡς τὸ θάνατο γιὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα αὐτὰ ἀγαθὰ, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ πολεμήσωμε γιὰ ὅλα μαζί, ἀφοῦ τὸ βλέπετε ὀλοφάνερα πὼς

κινδυνεύουμε να τὰ χάσωμε και τὰ τέσσερα ἀγαθά μας.

»Ἄν ὁ Θεὸς δώσῃ τὴ νίκη στοὺς ἀσεβεῖς γιὰ τὰ δικά μας ἁμαρτήματα, κινδυνεύουμε νὰ χάσωμε τὴν πίστὴ μας τὴν ἀγία, ποὺ μᾶς δώρισε ὁ Χριστὸς μὲ τὸ αἷμα του. Καὶ ἂν κερδίσῃ κανεὶς ὅλο τὸν κόσμο καὶ χάσῃ τὴν ψυχὴ του, ποῖό θὰ εἶναι τὸ ὄφελος του; Δεύτερο θὰ χάσωμε τὴν περίφημη πατρίδα μας καὶ τὴν ἐλευθερία μας. Τὸ τρίτο θὰ χάσωμε τὴ βασιλεία μας, ποὺ μιὰ φορὰ ἦταν λαμπρὴ, ἀλλὰ τώρα θὰ ταπεινωθῇ, καὶ θὰ περιπαιχθῇ καὶ θὰ ἐκμηδενισθῇ ἀπὸ τὸν τύραννο καὶ τὸν ἀσεβῆ. Τέταρτο θὰ χάσωμε τὰ πολυαγαπημένα μας πρόσωπα, τὰ παιδιὰ μας, τὶς γυναῖκες μας».

Μόλις τελείωσε τὴν ὁμιλία του ὁ Κωνσταντῖνος, ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἁγία Σοφία, ὅπου προσευχήθηκε γιὰ τελευταία φορὰ καὶ «μετέλαβε τῶν ἀχράντων καὶ θείων μυστηρίων». Ἐξαγνισμένος πιά ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες κακίες πῆγε γιὰ τελευταία φορὰ στὰ ἀνάκτορα, ὅπου κάλεσε ὅλους τοὺς αὐλικούς, ἀπὸ τοὺς ἀνώτατους τιτλούχους ὡς τοὺς ὑπηρετές, καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια ζήτησε ἀπὸ ὅλους συχώρεση. Ὁ τελευταῖος αὐτοκράτορας τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, βλέποντας πὼς ἴσως δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας, ἐτοιμάζεται νὰ πεθάνῃ, ὅπως ταιριάζει σ' ἓναν ἀληθινὸ Ἕλληνα κι ἓναν ἀληθινὸ χριστιανό.

Ἀπὸ τὸ παλάτι φεύγει νύχτα, ὅχι γιὰ ν' ἀναπαυθῇ, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ πάλι τὶς φρουρές. Δὲν ἐπρόκειτο πιά νὰ ξανακοιμηθῇ παρὰ μόνον τὸν αἰώνιο ὕπνο τοῦ «μαρμαρωμένου βασιλιά», ἀφοῦ θὰ πολεμοῦσε καὶ θὰ ἔπεφτε στὴν Πύλη τοῦ Ρωμανοῦ γενναϊότατος ἀνάμεσα στοὺς γενναίους του.

Ἡ ἐθνικὴ μας ἱστορία ἔχει πολλοὺς ἥρωες μέσα σὲ τὸσους

και τόσους αγώνες τριών χιλιάδων χρόνων. Λίγοι όμως έζησαν και ζουν ακόμη μέσα στην ψυχή και του αγράμματος Έλληνα, τόσο ωραίοι και τόσο πολυτραγουδημένοι όσο τρεις: Ο Λεωνίδα, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος και ο Άθανάσιος Διάκος.

Κι οι τρεις τους δεν νίκησαν τους έχθρους, αλλά κι οι τρεις τους δεν δίστασαν ούτε μια στιγμή να θυσιαστούν. Οι μυριάδες των έχθρων πάτησαν το ιερό χώμα, που υπερασπιζόνταν κι ο Λεωνίδα στις Θερμοπύλες κι ο Κωνσταντίνος στην Πύλη του Ρωμανού κι ο Διάκος στην Άλαμάννα, αλλά το πάτησαν ποτισμένο από το αίμα των νεκρών πια υπερασπιστών του. Και το αίματοποτισμένο εκείνο χώμα γέννησε τους έθνικούς μας θρύλους, με τους οποίους μορφώθηκαν και μορφώνονται οι ελληνικές γενεές.

Και στους νεώτερους έθνικούς μας αγώνες πόσοι και πόσοι Έλληνες αξιωματικοί και στρατιώτες, πολέμησαν έχοντας ολοζώντανο μπροστά στα μάτια τους το όραμα του Λεωνίδα, του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και του Άθανασίου Διακού! Κι όταν ή συντριπτική υπεροχή των έχθρων τους αφείρεσε τη νίκη, ή ανδρεία και ή αυτοθυσία τους κέρδισαν το φωτοστέφανο του έθνικού μάρτυρα. Άς θυμηθούμε τους λίγους υπερασπιστές των όχυρων της Μακεδονίας και της Θράκης στα 1941...

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

26. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει κι ἡ Ἄγια - Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκος.
Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικό καὶ νὰ ἔβγη ὁ βασιλέας,
φωνὴ τοὺς ἤρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:
«Πάψετε τὸ χερουβικό κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
παπάδες, πάρτε τὰ ἱερά καὶ σεῖς, κεριά, σθηστῆτε,
γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλις νὰ τουρκέψη.
Μόν' στειλτε λόγο στὴ Φραγκιά νὰ ἔρτουν τρία καράβια:
τὸ ἴνα νὰ πάρη τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τὴν Ἄγια Τράπεζά μας.
Ἡ Δέσποινα ταραχτήκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.
- Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρῦζης,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ μας εἶναι.

*Ν. Γ. Πολίτου: « Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγουδία
τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ »*

Δημοτικὸ

27. ΤΟ ΠΡΩΤΟ «ΟΧΙ»

Στὰ ξένα

Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1939 εἶναι ἀραγμένα στὸ μεγάλο λιμάνι τοῦ Μπουένος Άιρες, τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἀργεντινῆς, ἀρκετὰ ξένα πλοῖα περιμένοντας νὰ φορτώσουν. Ἐξαφνα σὰν βόμβα ἤρθε ἡ τρομερὴ εἰδηση, ποὺ ἀναστάτωσε τὸν κόσμος; Ἡ Γερμανία κήρυξε τὸν πόλεμο...

Τί θὰ γίνουν τώρα τὰ πλοῖα; Θὰ ταξιδέψουν; Καὶ θὰ ἀψηφήσουν τὰ ὑποβρύχια, τὰ ἀεροπλάνα, τὶς νάρκες, τὶς νηοψίες;

Θὰ μείνουν δεμένα στοὺς μόλους; Πῶς θὰ ζήσουν τὰ πληρώματα; Πῶς θὰ ζήση ἡ πατρίδα χωρὶς τρῶφιμα, χωρὶς προϊόντα, χωρὶς πρῶτες ὕλες;

Μὲ τίς ἀγωνιώδεις αὐτὲς σκέψεις ἀποσύρονται πλοίαρχοι καὶ ναῦτες, καθένας στὸ πλοῖο του, καὶ περιμένουν τὸν πρόξενο νὰ τοὺς δώσῃ ὁδηγίες.

Τὴν ἄλλη μέρα παίρνει κι ὁ δικός μας ὁ πρεσβευτὴς τὸ προσωπικὸ τοῦ προξενείου καὶ τῆς πρεσβείας καὶ ἀνεβαίνει στὰ ἑλληνικὰ πλοῖα. Στὸ πρῶτο, ποὺ ἀνέβηκε, κάλεσε ὅλους, ἀξιωματικούς καὶ ναῦτες, καὶ τοὺς μίλησε.

Μίλησε γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ παιδιά της. Τοὺς ἔφερε παράδειγμα τὸν τετραπέρατο ὁμηρικὸ Ὀδυσσεά, γιὰ νὰ

δείξη τις δυὸ μεγάλες ἀρετὲς τῆς φυλῆς μας : τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐξυπνάδα καὶ ἐφευρετικότητα τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ ἴδιος ὁμολόγησε ὅτι θὰ εἶναι μεγάλες οἱ δυσκολίες, πού θὰ βροῦν οἱ ναυτικοὶ στὰ ταξίδια τους ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου. «Ἀλλὰ τώρα θὰ δείξωμε τί ἀξίζομε· τοὺς εἶπε. Πρέπει νὰ βοηθήσωμε τὴν πατρίδα στὶς δύσκολες στιγμὲς· δὲν πρέπει νὰ τῆς λείψουν οὔτε τὰ τρόφιμα οὔτε οἱ πρώτες ὕλες οὔτε τὸ καυτετὶ, πού χρειάζεται. Καὶ αὐτὸ μόνον ἐσεῖς θὰ τὸ κατορθώσετε, νικώντας μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἰκανότητά σας ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ ὅλους τοὺς κινδύνους...»

Τοὺς εὐχάρησε τέλος καλὴ ἐπιτυχία κι ἀποχώρησε, ἐνῶ τὸ πλήρωμα δακρυσμένο χειροκροτοῦσε καὶ ζητωκραύγαζε.

Ὁ Θιακός

Ὅταν ἔφυγε ὁ πρεσβευτής, ἀναψε ἡ συζήτηση γιὰ τὸν πόλεμο. Καθένας ἔλεγε τὴ γνώμη του, καὶ πολλοὶ ὑποστήριζαν ὅτι θὰ ἦταν δύσκολο νὰ τὰ βγάλουν πέρα οἱ σύμμαχοι μὲ τὴ Γερμανία. Σὲ μιὰ στιγμή ἕνας ναύτης ἀπὸ τὴν Ἰθάκη ρώτησε κάποιον συνάδελφό του:

- Δὲν μοῦ λές, Φίλιππα, ἂν μᾶς ἐπιτεθοῦν κι ἐμᾶς οἱ Γερμανοί, τί θὰ γίνῃ;

- Ἄ! Ἐμεῖς εἴμαστε μιὰ φύχτα! Τί θέλεις νὰ κάνουμε; Θέλοντας καὶ μὴ θὰ περάσουν σὰν ὁδοστρωτήρας ἀπὸ πάνω μας; ἀπάντησε ἐκεῖνος ἀπὸ μικροψυχία ἢ κάνοντας τὸ μισοκακόμοιρο, γιὰ νὰ πεισμώσῃ τὸν πατριώτη τοῦ Ὀδυσσεᾶ.

Σὰν τὸ λιοντάρι, πού ἄξαφνα βλέπει νὰ τοῦ παίρνουν τὰ μικρά του, ἀγρίεψε ὁ Θιακός. Ἡ ματιά του ἔγινε φοβερή. Ἀπὸ τίς δύο κόγχες βγαίνουν φωτιές. Τρέμει σύγκορμος, ἔτοιμος νὰ χυθῇ καὶ μὲ φωνὴ τραχιὰ βρυχήθηκε :

-Ὅχι! ὄχι! δὲν θὰ περάσουν! Ἄς κοπιᾶσουν καὶ θὰ δοῦμε!

- Γειά σου, Θιακέ! Ζήτω! Ζήτω ἢ Ἑλλάδα! Φώναζαν ὅλοι.

Ἐκείνη τὴ στιγμή ἦταν ἄλλος ἄνθρωπος ὁ ἀπλοϊκὸς ναύτης. Ἦταν ὁ προφήτης ὁ ποτισμένος ὡς τὸ μεδούλι τῶν κοκάλων του ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς πατρίδας. Ἀπὸ τὸ στόμα του βγαίνει ἡ προσταγὴ της :

-Ὅχι! Δὲν θὰ περάσουν! Εἴμαστε λαὸς ἐλεύθερος!

Σὲ ἕνα χρόνο καὶ δυὸ μῆνες περίπου ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ βασιλιάς καὶ ὅλη ἡ Ἑλλάδα βροντοφώναξαν τὸ δεύτερο «ΟΧΙ» στὸν Ἰταλὸ πρῶτα καὶ σὲ λίγο ἀργότερα στὸ Γερμανό. Ὁ Θιακὸς ναύτης φάνηκε ἀληθινὸς προφήτης. Μὲ τὸ στόμα του μιλοῦσε ἡ αἰώνια Ἑλλάδα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη!

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

28. ΞΑΝΑΝΘΙΣΑΝ ΟΙ ΔΑΦΝΕΣ

Τῆς δάφνης ξανανθίσαν τὰ κλωνάρια
ἀπάνω στῆς Ἡπείρου τὶς πλαγιές,
τὰ νέα γιὰ νὰ στολίσουν παλικάρια,
ποὺ ἀπ' ὅλες τῆς Ἑλλάδας τὶς μεριές
τραβοῦν μ' ὄρμη, μὲ θάρρος καὶ μ' ἐλπίδα,
γιὰ νὰ δοξάσουν πάλι τὴν πατρίδα.

Ὁ θάρβαρος ἐχθρὸς τώρα ἄς τὸ μάδη
κι ἄς φύγη ντροπιασμένος, ταπεινός.
Ἡ δάφνη στὴν Ἑλλάδα δὲν ξεράθη,
τῆς λευτεριάς δὲν σβήστη ὁ αὐγερινός,
Κρατεῖ ἡ Ἑλλάδα κλώνο ἐλιάς, μὰ ξέρει
νὰ σπέρνη κερανοὺς μὲ τ' ἄλλο χέρι.

Ἐφημερὶς « Καθημερινή »

Σπύρος Παναγιωτόπουλος

29. ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΠΟΥΛΕΣ

Δύο λυγερόκορμες Κρητικοπούλες στέκονταν ίσιες σαν λαμπάδες μπροστά στο Γερμανό διοικητή των άλεξιπτωτιστών. Ήταν κι οι δύο ψηλές, λιγνές, αλλά γεροδεμένες, μελαχρινές, με έντονα χαρακτηριστικά, είκοσι δύο ως είκοσι πέντε χρόνων. Και φορούσαν άντρικές κρητικές βράκες και ψηλά υποδήματα. Ήταν αδερφές. Άρετή όνομαζόταν ή μεγαλύτερη κι Έλευθερία ή μικρότερη. Είχαν πιαστή αιχμάλωτες σε μια συμπλοκή κοντά στο αεροδρόμιο του Μάλεμε στη μάχη της Κρήτης. Κι ή διαταγή ήταν: "Όσοι ένοπλοι πολίτες συλλαμβάνονταν αιχμάλωτοι να τουφεκίζονται «επί τόπου».

Δέν μιλούσε όμως ή διαταγή καθόλου για γυναίκες. Κι οι δύο αδερφές είχαν πιαστή, αφού πολέμησαν σαν τὰ καλύτερα παλικάρια, όπλισμένες με δύο παλιούς γκράδες. Στα χέρια των έχθρων έπεσαν, μόνον αφού τους έστειλαν με αλάθειτο μάτι και την τελευταία τους σφαίρα. Καμιά προφύλαξη δέν πήραν σ' όλο τὸ διάστημα τῆς φονικῆς συμπλοκῆς. Οι σφαίρες ώρες όλόκληρες περνούσαν γύρω τους σαν μελισσες, χωρίς όμως να τις άγγίξουν καθόλου. Λές κι είχαν άπάνω τους Τίμιο ξύλο.

Η καταγωγή τους ήταν άπο ένα μικρὸ χωριὸ των Σφακιών. Τὸν πατέρα τους τὸν είχαν χάσει στὸ Μικρασιατικὸ πόλεμο. Τὰ δύο αδέρφια τους, ὁ Μανόλης κι ὁ Γιῶργος, είχαν

έπιστρατευθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου κι εἶχαν πάει στὴ Βόρειο Ἡπειρο, ὅπου μαζί μὲ τοὺς τόσους ἄλλους ἔδειξαν ἄλλη μιὰ φορά στὸν κόσμο τί ἀξίζει τὸ κρητικὸ τουφέκι. Ποιὸς ἤξερε τί νὰ ἀπόγιναν ὕστερα ἀπὸ τὴ γερμανικὴ ὑποδούλωση καὶ τὴ διάλυση τοῦ στρατοῦ μας! Τάχα νὰ ζοῦσαν; Ἡ χήρα μητέρα κι οἱ ὀρφανὲς ἀδερφές τους περνοῦσαν μέρες ἀγωνίας.

Ἄντὶ νὰ ρθῆ στὶς πονεμένες γυναῖκες κάποια εἶδηση γιὰ τὴν τύχη τῶν ἀγαπημένων τους, ξαφνικὰ ἓνα πρωὶ ἓνα τρομερὸ μῆνυμα συντάραξε ὅλη τὴν Κρήτη ἀπ' ἀκρὴ σὲ ἀκρὴ: Πολλὰ ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα ἔριχναν χιλιάδες ἀλεξιπτωτιστὲς γύρω στὰ ἀεροδρόμια καὶ στὶς μεγάλες πολιτείες.

Οἱ λίγοι Ἑλληνες στρατιῶτες, μὲ τὴ βοήθεια ὄσων Ἀγγλων, Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν εἶχαν φτάσει ἀπὸ τὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα, τοὺς ἀντιμετώπιζαν ἀδείλιαστα στὸν ἄνισο ἀγώνα. Μὰ τὰ ἀεροπλάνα ὄλο καὶ πλήθαιναν σὰν κοπάδια ὄρνια, ποὺ ὁσμίζονται πλούσιο κυνήγι.

Ἄλλὰ κι οἱ στρατιῶτες δὲν ἀπόμειναν μόνοι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Κρήτη. Λὲς καὶ κάποια μαγικὴ σάλπιγγα σήμανε γενικὸ συναγεμὸ στοὺς κάμπους καὶ στὰ βουνά. Γέροι ἀσπρομάλληδες καὶ παιδιὰ ἀμούστακα ἄρπαξαν ὅ,τι μισοσκουριασμένο τουφέκι ἢ μαχαίρι βρισκόταν στὸ σπίτι τους κι ἔτρεξαν νὰ μετρηθοῦν μὲ τὸν πιὸ τέλειο στρατό, ποὺ εἶχε γνωρίσει ὡς τότε ὁ κόσμος. Τὶς πιὸ πολλὲς ὀμάδες τῶν αὐτοσχέδιων πολεμιστῶν τὶς ὀδηγοῦσαν οἱ παπάδες, κρατώντας μὲ τὸ ἓνα χέρι τὸ σταυρὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὸ τουφέκι. Τότε πετάχτηκαν στὴ μέση καὶ πολλὲς Κρητικοποῦλες ὀπλισμένες. Κανεὶς δὲν θῆλῃσε νὰ τὶς ἐμποδίσῃ.

- Μανούλα, τὴν εὐχὴ σου!...

Κι ἔσκυψαν νὰ φιλήσουν τὸ χέρι τῆς οἱ δύο λεβεντοκόρες. Εἶχαν φορέσει τὶς τιμημένες κρητικὲς στολὲς τοῦ παπποῦ

τους, τοῦ φημισμένου καπετάν Μανόλη, καὶ τοῦ πατέρα τους, πὺ τίς φύλαγαν στὰ βάρη τοῦ σεντουκιῦ ἀκριβὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια. Στὰ χέρια τους κρατοῦσαν τοὺς δύο παλιούς γκράδες τοῦ σπιτιοῦ καὶ στὰ στήθη τους εἶχαν περάσει σταυρωτὰ τὰ φυσεκλίκια.

Ἡ χαροκαμένη μητέρα γιὰ μιὰ στιγμή ξαφνιάστηκε. Γιὰ μιὰ στιγμή μονάχα. Κι ἀμέσως, χωρὶς νὰ δείξῃ τὴν παραμικρὴ ταραχὴ, ἀνοιξε διάπλατα τὴν ἀγκαλιά της καὶ τίς φίλησε στὰ πυρωμένα μάγουλά τους.

- Στὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας!... Καὶ κοιτάξετε νὰ μὴν ντροπιάσετε τὴ γενιά σας.

Σὰν νὰ εἶχαν φτερὰ στὰ πόδια, ἔτρεξαν νὰ προφτάσουν τοὺς ἄλλους χωριανούς πολεμιστές, πὺ κατηφόριζαν. Καὶ μόνο σὰν τίς ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια της δάκρυσε ἡ μητέρα.

- Άχ! γιατί να μὴν, ἔχω κι ἐγὼ τὰ νιάτα σας νὰ ρθῶ μαζί σας, μουρμούρισε μὲ παράπονο.

- Εἴρετε ποιά εἶναι ἡ τιμωρία γιὰ τοὺς πολίτες, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποὺ χτυποῦν τὸ γερμανικὸ στρατό; ρώτησε τὶς αἰχμάλωτες ὁ Γερμανὸς διοικητής.

Ἕνας Γερμανὸς στρατιώτης ἔκανε τὸ διερμηνέα.

- Τὴν ξέρομε. Εἶναι ὁ θάνατος. Ἀπάντησε μὲ σταθερὴ φωνὴ ἡ Ἀρετὴ γιὰ λογαριασμὸ καὶ τῆς ἀδερφῆς της.

- Γιατί δὲν σεβαστήκατε τοὺς κανόνες τοῦ πολέμου; Μόνο τακτικὸς στρατὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πολεμᾷ τακτικὸ στρατό.

- Γιατί δὲν σεβαστήκατε ἐσεῖς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη; Ποιά ἀφορμὴ σᾶς δώσαμε, ποὺ ἤρθατε νὰ μᾶς ὑποδουλώσετε; Ἦταν ἡ πληρωμένη ἀπάντηση τῆς υπερήφανης Ἑλληνοπούλας.

Ὁ Γερμανὸς ἔγινε μαυροκόκκινος ἀπὸ τὸ θυμὸ του. Κάτι μουρμούρισε καὶ διάταξε νὰ τὶς κλείσουν στὸ ὑπόγειο τοῦ προσωρινοῦ διοικητηρίου.

- Ἔπρεπε νὰ τὶς τουφεκίσω ἀμέσως, εἶπε στοὺς ἀξιωματικούς του, ποὺ παρακολουθοῦσαν τὴ σκηνὴ ἀκίνητοι σὰν ἀγάλματα. Μὰ τί νὰ τοὺς κάμω; Μοῦ ἤρθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Βερολίνο νὰ στείλω ἐκεῖ ὅσες Κρητικοπούλες ἔνοπλες πιάσωμε. Βλέπετε πρώτη φορὰ ἀντιμετωπίσαμε καὶ γυναῖκες νὰ μᾶς πολεμοῦν μὲ τόσο πείσμα. Φαίνεται πὼς θέλει νὰ τὶς γνωρίσῃ ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ.

Στὰ ψυχρὰ πρόσωπα τῶν ἀξιωματικῶν ζωγραφίστηκε μελαγχολικὴ ἔκφραση: «Πὼς θὰ κρατήσωμε ὑποδουλωμένη μιὰ χώρα, ὅπου κι οἱ γυναῖκες μᾶς πολεμοῦν παλικαρίσια!»

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

30. Η ΣΗΜΑΙΑ

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρίζω
μὲ λαχτάρω σταματῶ
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδας ἡ ψυχὴ.
Ὅταν ξάφνου σὲ χαιδεύη
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζεις κύμα, πὺλ σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

Κι ὁ Σταυρός, πὺλ λαμπυρίζει
στὴν ψηλὴ σου κορυφή,
εἶν' ὁ φάρος, πὺλ φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφὴ.

Σὲ δωρῶ κι ἀναδαρρεύω
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,
σὰν ἀγία σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή:
Νὰ εἶσαι πάντα Δοξασμένη,
ὦ Σημαία γαλανή!
« Τὰ πρῶτα βήματα »

Ἰωάννης Πολέμης

31. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΕΛΑΦΟΣ

Μετὰ τὸν ὠκεανὸ ἢ Μεσόγειος καὶ μετὰ τὴ Μεσόγειο τὰ ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια μας. Καὶ τὰ μάτια τῶν νοσταλγῶν καρφώνονται στὰ ποδητὰ βουνά, στὶς κυματιστὲς λοφοσειρές, στὰ σπίτια, ποὺ καπνίζουν καὶ περιμένουν ἑορταστικὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν ξενιτεμένων.

Ἡ μανούλα ἀνοίγει ἐπὶ τέλους τὰ κουρασμένα μάτια της, ἡ ἀδερφοῦλα ντύνεται καὶ στολιίζεται τὰ γιορτινά της, ὁ πατέρας ἀστράφτει ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ ξεκινᾷ γιὰ τὰ λιμάνια καὶ τοὺς σταθμοὺς νὰ δώσῃ τὸ χέρι του στὸ παιδί, ποὺ γυρίζει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ ὀλοστρόγγυλο, καθαρὸ, μὲ τὸν ἀέρα, τὴν εὐγένεια καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Μεγάλῃς Δημοκρατίας.

Χαρὲς καὶ πανηγύρια! Ἄνοιξη! Πρασινίζουν οἱ κάμποι, φουντώνουν καὶ ἀνδίζουν τὰ δέντρα, τὰ ἴδια δέντρα, ποὺ ἔδωσαν τὸν ἴσκιό τους κάποτε στὰ μικρὰ παιδιὰ, οἱ γαλάζιες θάλασσες γαληνεύουν, σημαῖες γαλανόλευκες κυματίζουν παντοῦ γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν παλικαριῶν. Ἡ καμπάνα τοῦ χωριοῦ θὰ τοὺς χαιρετήσῃ σὲ λίγο, καὶ τὰ τραγούδια, τὰ κλέφτικα καὶ τὰ ρουμελιώτικα, θ' ἀντηχήσουν παντοῦ, τὰ

βιολιά και τὰ λαγοῦτα θὰ παίξουν.

Γλυκύτατη ἀνατριχίλα μᾶς συναρπάζει ὅλους στὸ ἀντίκρισμα τοῦ θαποριοῦ, πὺ ἀὺλακώνει μὲ ὄρμη τὴ θάλασσα, πὺ λές και τρέχει με τὸν πόδο μας, και φτάνει, ὅλο φτάνει και κοντοζυγώνει. Τὸ διάστημα δέν μᾶς χωρίζει πιά, οἱ ξενιτεμένοι, νά τους, σὰν τὰ περιστέρια ὀλόλευκοι, ἀραδιασμένοι στὸ κατάστρωμα, μὲ ὑγρά τὰ μάτια, μὲ πιασμένη τὴν καρδιά, γιατί τὸ ὄνειρο ἔγινε ἀληθινό.

Νά και ὁ ἥλιος, πὺ μονάχα στὴν Ἑλλάδα λάμπει τόσο θερμὰ και ὠραία, κατὰ τὸν ποιητὴ νά ὁ οὐρανὸς ὁ γαλάζιος και ὀλοξάστερος, νά ἡ βαρκούλα μὲ τὰ λευκὰ πανιά, νά τὰ μαντίλια, πὺ στέλνουν μὲ τὸν ἀνεμισμὸ τους τὸν πρῶτο γλυκύτατο χαιρετισμὸ.

Φτωχὴ πατρίδα, μαραμμένη καρδιά, λυπημένοι ἄνθρωποι τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πόσο ἔχετε ἀλλάξει σ' αὐτὸ τὸ πολύχρονο διάστημα τοῦ χωρισμοῦ! Δεν εἶναι πιά ἡ μικρὴ Ἑλλάδα, πὺ ἀφήσατε κάποιον καιρό. Μὲ ὅλες τις πίκρες και τις καταστροφές τὸ ἀντρειωμένο κορμί της στέκεται ἀγέρωχο και σᾶς γλυκοχαιρετίζει, σᾶς δείχνει τὸ χαμόγελό της, σᾶς ἀνοίγει τὴν ὀλόθερμη ἀγκαλιά της.

Τί ὥρες, Θεέ μου, και τί στιγμὲς ἀλησιμόνητες! Ὅταν ἡ ἄγκυρα πόντισε στὰ ἤρεμα νερὰ τοῦ Φαλήρου, ἕνα θρονιερὸ «Ζήτω ἡ Πατρίδα!» ἀκούστηκε, βγαλμένο μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ ὅλων μας. Κι ἀμέσως, χωρὶς ἀργοπορία, μ' ἕναν παλμὸ τὰ παιδιὰ τῆς Ἀμερικῆς και τῆς Ἑλλάδας ξεπετάχτηκαν στὸ πατρικὸ ἔδαφος και σὰν τὸν Ὀδυσσεά ἔσκυψαν και τὸ φίλησαν, τὸ ράντισαν μὲ τὰ δάκρυά τους.

Εὐλογημένος ἅς εἶναι ὁ ἐρχομὸς τους! Πρόσωπα γελαστά, λευκὰ και ροδοκόκκινα, ἄσπρο πανταλόνι, μαῦρο σακάκι και στὸ κεφάλι τὸ ἀρματολικὸ φέσι και ἡ γαλανόλευκη φούντα. Εἶναι οἱ Ἑλληνας, πὺ γυρίζουν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ

διψασμένοι και γεμάτοι στοργή για την πατρίδα. Σεμνοί και πρόσχαροι έρχονται να προσκυνήσουν το πατρικό έδαφος, να ξαναζήσουν κοντά στη μάνα, να ξανακούσουν τον πρωινό χαιρετισμό των πουλιών και να σβήσουν τη δίψα τους στη βρύση το χωριού, στα γάργαρα και ολόδροσα νερά.

Η Αθήνα άνοιξε την άγκαλιά της στους νοσταλγούς κι ο δρόμος έγινε πανηγύρι. Η σημαία κυματίζει παντού, ή ελληνική έπιστροφή πήρε το χαρακτήρα της ιεροτελεστίας και του έθνικου συναγερμού. Άλησμόνητες μέρες. Και σε λίγο το καραβάνι των νοσταλγών χάθηκε από την πρωτεύουσα, σκορπίστηκε σε λιμάνια και σε σταθμούς, βρέθηκε στις έπαρχιακές πολιτείες και στα χωριά, ανάμεσα στους πολυαγαπημένους, στους φίλους και στους συγγενείς.

Άς είναι εύλογημένη ή ώρα της έπιστροφής και του σφιχταγκαλιασμού κάτω από τη στέγη της πατρίδας.

Περιοδικό «Ελληνικός Έρυθρός Σταυρός Νεότητος»

Μιχαήλ Ροδάς

32. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα, πού θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα,
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη.
Ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιάς ἀγέρι,
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι,
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα πού γεννάει
μόνο μὲ τῆς πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιὰ,
τὸ μωσχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ γλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τό 'χουν σκάψει,
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἕναν Παρθεώνα,

χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό ἔχουν βάψει
αἷματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα,
χῶμα, πού ἔχει θάψει λείψανα ἁγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα, ὅπου φέρνει στὸν μικρὸν ἐμένα
θάρρος, περηφάνια, δόξα καὶ χαρά.

Θένα σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια,
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρῃ δύναμη βοήθεια,
μὴν τὴν ξεπλανέφουνουν ἄλλα ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου γάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ
κι ὅπου κι ἂν γυρίζω κι ὅπου κι ἂν σταθῶ,
σύ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη :
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θένα ρθῶ.

Κι ἂν τὸ ριζικό μου - ἔρημο καὶ μαῦρο -
μοῦ ἔγραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ ὕστερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θὰ ἔρω,
τὸ ὕστερνὸ φίλί μου θένα σοῦ χαρίσω...
Ἔτσι, κι ἂν σὲ ξένα χῶματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνήμα θὰ ἴναι πιὸ γλυκό,
σὰν θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό.

«Ἀμάραντα»

Γεώργιος Δροσίνης

33. Η ΤΖΑΒΕΛΑΙΝΑ

Στόν Κάλαμο, στο μικρό νησί κοντά στην Ίθάκη, χιλιάδες έμειναν αδύνατες ψυχές όλα τα χρόνια τής Έπανάστασης, φευγάτες από τα σπίτια τους, για να γλιτώσουν. Έχει μαζί με άλλες Σουλιώτισσες ζούσε ποιά; Ή Δέσπω ή Τζαβέλαινα,

τοῦ Φώτου ἢ γυναίκα, ἢ θαυμαστή ἀπὸ τοὺς πολέμους τοῦ Σουλιοῦ μὲ τὸν Ἀλήπασα πρὶν ἀπὸ τὸ 1821.

Τώρα ὅμως ἄλλος γινόταν πόλεμος, ἴσα σκληρὸς μὰ πιὸ μεγάλος. Οἱ Σουλιῶτες πέρασαν ἀπὸ τὰ Ἐφτάνησα κατὰ τὸ 1823 καὶ πολεμοῦν μαζί μὲ τόσα ἄλλα ἀδέρφια τους· μαζί τους ἦταν καὶ τῆς Τζαβέλαινας οἱ γιοί, ὁ Κίτσος κι ὁ Ζυγούρης, καὶ τόσοι ἄλλοι.

Μιὰ μέρα ξαφνικὰ ἔφτασε στὸν Κάλαμο μιὰ κακὴ εἶδηση, πὼς σὲ κάποια μάχη ὁ Κίτσος κι ὁ Ζυγούρης σκοτώθηκαν!

Ἀμέσως οἱ Σουλιώτισσες, κι ἡ Δέσπω συντροφιά τους, ἄρχισαν τὸ κλάμα, τὸ ξεφωνητὸ καὶ τὸ μαλλιοστράβηγμα.

Ἄξαφνα ἡ Δέσπω ὀρδὴ τινάχτηκε, ἔριξε πίσω τὰ μαλλιά καὶ σφούγγισε τὰ δάκρυα.

- Παῦτε, ὦρέ, τὰ κλάματα! - εἶπε προσταχτικά· ἐκεῖνοι πᾶνε στοῦ Χριστοῦ τὸ δρόμο. Ὅμως Πάσχα ἔρχεται. Σηκωθῆτε τώρα νὰ βάψωμε τ' αὐγά, γιατί εἶναι ἁμαρτία, κι ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ μᾶς ὀργιστῆ.

Ἀπὸ σεβασμὸ σηκώθηκαν μιὰ μιὰ κι ἄρχισαν νὰ κοιτᾶν τὴ δουλειά τους, μὰ χωρὶς καρδιά. Μὲ πολλὴ δυσκολία κρατοῦν τὰ δάκρυα καὶ κρυφαναστενάζουν πικρά.

Μὰ ξαφνικὰ, κι ἐκεῖ πού καταγίνονται στῶν αὐγῶν τὸ βάψιμο, φτάνει ἄλλη πρόσχαρη εἶδηση, πὼς ὄχι, ἦταν ψέμα, δὲν σκοτώθηκε κανεὶς καὶ ζοῦν τῆς Δέσπως τὰ λιονταρόπουλα. Κάποιος πληγώθηκε ἐλαφρῶ μόνον.

Καὶ φαντάζεται κανένας τὴ χαρά, ὕστερα ἀπὸ τόση λύπη. Κι ἡ Τζαβέλαινα γονατιστή:

- Δοξασημένη ἡ χάρη σου, Χριστέ, πού μοῦ τοὺς φύλαξες... μὰ ἐγὼ πάντα τοὺς ἔχω ξεγραμμένους...

34. ΎΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.
Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη,
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
«Ἐλα πάλι» νὰ σοῦ πῆ.

Ἄργειε νὰ ἴδῃ ἐκείνη ἡ μέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπασε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

κι ἔλεες «Πότε, ἄ! πότε βγάλω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές;»
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

Τότε ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πληθὺς αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,

ἔξανάλθεις μοναχή·
δέν εἶν' εὐκόλεις οἱ θύρες,
εἴαν ἡ χρεία τὲς κουρταλῆ.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσαση καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, οἰμέ! στὴ συμφορά σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
«σύρε νὰ ἔρῃς τὰ παιδιὰ σου,
σύρε» ἔλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι
ποῦ τὴ δόξα σοῦ ἐνδυμεῖ.

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὄρμη,
ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Διονύσιος Σολωμός

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΖΩΗ

35. Ο ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Καλόκαρδοι στή δουλειά τους

Τού! τού! τού! Άκούστηκε στην άκρη του χωριού ή σαλπιγγούλα του αγροτικού διανομέα.

Ό κύρ Βασιλῆς εἶναι τὸ κινητὸ ταχυδρομεῖο δέκα χωριῶν. Παίρνει τὰ γράμματα, πού ἔρχονται στὸ ταχυδρομεῖο τῆς παλιᾶς πρωτεύουσας τοῦ δήμου, τὰ βάζει στήν πέτσινη σάκα του καὶ μὲ τὸ ραβδί του γιὰ σύντροφο καὶ βοηθὸ ξεκινᾷ γιὰ τὰ γύρω χωριά. Δίνει γράμματα σὲ ἀγαπημένους καὶ

παίρνει γράμματα για αγαπημένους.

Τριάντα χρόνια τώρα - άρχισε νέος και έγινε γέρος - κάνει την ίδια δουλειά με την ίδια καλή καρδιά. Δουλεύει, μπορεί να πη κανείς, σαν τὸ χρονόμετρο, ρολόι. Είναι πάντοτε ὑγιής, λέτε κι ἔχει κάνει σύμφωνο φιλίας με τὴν ἀρρώστια. Γνωρίζει με τὸ ὄνομά τους ὅλους καὶ εἶναι φίλος ὅλων.

Ἀλλὰ τώρα, πὸ εἶναι πόλεμος με τοὺς Ἴταλους καὶ τοὺς Γερμανούς, με λαχτάρια περιμένουν ὅλοι τὸν κύρ Βασίλη. Τὰ παλικάρια εἶναι στὸ μέτωπο καὶ κάθε χωριὸ τὸν περιμένει με ἀγωνία - καλή του ὥρα! γιὰ νὰ μάθουν νέα ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους καὶ νὰ στείλουν κι ἐκεῖνοι τὰ δικά τους.

Στὰ Λουσικὰ ὁ Γιάννης Δήμου ἔχει πολλή δουλειά. Μόλις εἶναι 11 - 12 χρόνων καὶ ὅμως πολλὰ λόγια δὲν λέει σαν παιδί. Γράφει σιωπηλὸς τὰ γράμματα ἐκείνων, πὸ δὲν ξέρουν καὶ ἔχουν παλικάρια στὸ μέτωπο.

Τὸ χέρι του δὲν εἶναι ἀκόμη συνηθισμένο νὰ γράφει συνεχῶς, ἀλλὰ τὰ καταφέρει. Οἱ σπίδες τῶν ματιῶν του δείχνουν τὴν ἀδάμαστη θέλησή του νὰ ἐξυπηρετήση τοὺς χωριανούς του. Σὲ κανένα δὲν λέει «ὄχι» ποτέ του πάντα «ναί» καὶ με χαμόγελο. Τὴν ὥρα πὸ γράφει, σκέψη ἄλλη δὲν ἔχει, παρὰ νὰ πη στὸ χαρτὶ καθαρὰ καὶ ξάστερα τίς σκέψεις τῶν ἄλλων.

Ἐκείνη τὴ μέρα, πὸ ἀκούστηκε ἡ μικρὴ σάλπιγγα, εἶχε πολλή δουλειά κατὰ τὰ συνηθισμένα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ καθισμένος στὸ γραφεῖο του, ἓνα ξύλινο τραπέζι χωρὶς τραπέζομάντιλο, γράφει, γράφει, γράφει. Στὸ ἔργο του δοκίμαζε ἱκανοποίηση· πρόσφερε κι αὐτὸς μιὰ μικρὴ ὑπηρεσία στὴν πατρίδα, ἀδιάφορο ἂν δὲν ἦταν στὴν πρώτη γραμμῆ.

Τὸ γράμμα τῆς Μόσχως

Ἐγραφε πιά τὸ τελευταῖο γράμμα. Ἡ Μόσχω Γιαννάκου, ἡ νιόπαντρη, ἔγραφε στὸν ἄντρα της ποὺ ἦταν στὸ μέτωπο:

Κώστα μου,

Χάρηκα ἡ καημενούλα πολὺ μὲ τὸ γράμμα σου, καθὼς καὶ ἡ μάνα. Γιὰ μᾶς νὰ μὴ στενοχωριέσαι, ποὺ εἴμαστε δύο γυναῖκες. Ἡ Μεγαλόχαρη μᾶς δίνει δύναμη. Μέρα καὶ νύχτα ἀνάβομε τὸ καντήλι της καὶ τὴν παρακαλοῦμε νὰ σὲ φυλάγη καὶ νὰ δώση ὁ Θεὸς νὰ νικήσετε τοὺς Ἴταλοὺς...

Ἡ σαλπιγγούλα τοῦ ταχυδρόμου ἀκούστηκε τώρα πιὸ κοντά, ὅταν τὸ γράμμα τῆς Μόσχως ἦταν ἔτοιμο. Ὁ Γιάννης Δήμου ἔγραφε τὴ σύσταση καὶ ἔτοιμαζόταν νὰ τὸ κλείση. Ἀλλὰ ἡ Μόσχω ἐκεῖνη τὴ στιγμή φάνηκε, ὅτι κάτι ξέχασε κι ἤθελε νὰ τὸ προσδέση. Ἐβγαλε μὲ προσοχὴ ἕναν κλώνο

βασιλικό από την τσέπη της, έκοψε δύο φύλλα του και τὰ έδωσε στην γραμματικό λέγοντας:

- Βάλε και αυτά μέσα στο γράμμα και γράψε του Κώστα μου: Σου στέλνω και δύο φύλλα βασιλικό να μυρίζεσαι για να θυμάσαι τὸ σπιτάκι μας.

Τὸ πρόσωπο τῆς Μόσχως ἦταν τώρα κόκκινο ἀπὸ ντροπή, ἀλλὰ χαρούμενο. Ἡ ἀγράμματη έστελνε τὴν ιδιόχειρη ὑπογραφή της στὸν ἄντρα της.

Ὁ κύρ Βασίλης, ὅταν έφτασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, καλημέρισε ὅλους και ὅλες. Ἄνοιξε τὴ σάκα του, μοίρασε τὰ γράμματα τῆς γειτονιάς σὲ γέρους και γυναῖκες, πὸν περίμεναν, και πῆρε ὅσα τοῦ παράδωσαν. Καλοδεξίματα και καταβόδιο συνόδευαν κάθε ἐπιστολή ἀπὸ τόσα στόματα και τόσες ψυχές.

Ἄλλαξε δύο θερμὰ λόγια μὲ τὸ Γάννη Δήμου, τὸ μικρὸ συνεργάτη στὸ μεγάλο ἔργο τους, ξαναχαιρέτησε μὲ τὴν καρδιά του και συνέχισε τὸ δρόμο του.

Ἄρχισε τότε ὁ μικρὸς γραμματικὸς νὰ διαβάζη ἕνα ἕνα τὰ γράμματα. Οἱ χωριανοὶ του δὲν εἶχαν μεταξύ τους μυστικᾶ. Ἰδιες εἶχαν τὶς σκέψεις, ἴδιες καὶ ἀπαράλλαχτες εἶχαν τὶς χαρὲς καὶ τὶς λαχτάρες.

Ὅταν ἔφτανε σὲ κάθε γράμμα στὴ συνηθισμένη φράση: «Πές χαιρετίσματα σὲ ὅλους, τὸν μπαρμπα - Γιώτη, τὴ θεία Βασιλική, τὴν Ντίνα.. τόν... τήν... τήν...» τὰ δάκρυα πλημμύριζαν τὰ μάτια ὄλων ἐκείνων, ποὺ ἄκουαν τὸ ὄνομά τους. Ἐκλαιγαν παραπονεμένοι καὶ ὅσοι δὲν ἄκουγαν. Ἐκλαιγαν ἀκόμη ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ λάβαιναν τὴν πολύτιμη ἐπιστολή.

Τὸ γράμμα τοῦ Γιάννη

Σωστοὺς ἕξι μῆνες ὁ Γιάννης Δήμου σκυρμένος ἀπάνω στὸ μικρὸ τραπέζι, γράφει καὶ διαβάζει γράμματα. Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ δὲν λειτούργησε, ὅπως ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔμεινε ἀργός. Στέλνει καθημοὺς καὶ χαρὲς, διαβάζει λαχτάρες καὶ πόθους.

Στοὺς ἕξι μῆνες τέλειωσε ὁ πόλεμος: τὰ παλικάρια γύρισαν στὸ χωριό. Τὰ σπίτια ἀνοῖξαν, ἀλλὰ ἔλειπαν οἱ χαρὲς. Ὁ βραχνὰς τῶν κατακτητῶν βάραινε τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων.

Ἦρθε ὅμως κάποτε ἡ εὐλογημένη ἐλευθερία καὶ τὸ χωριὸ ἀνέπνευσε, ὅπως ὅλη ἡ Ἑλλάδα. Μαζί της ἀνοῖξαν καὶ οἱ θύρες τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἄρχισαν νὰ ἔρχονται τὰ πρῶτα μηνύματα ἀπὸ τοὺς ξενιτεμένους. Καὶ τὰ γράμματα ἀκολούθησαν δέματα καὶ δολλάρια.

Οἱ γυμνοὶ ντύθηκαν καὶ οἱ ξυπόλυτοι ποδέθηκαν. Κι ὁ Γιάννης Δήμου, ἔφηβος πιά, γράφει κάθε μέρα γιὰ ὅσους δὲν ξέρουν γράμματα. Εἶχε ἀναγνωριστῆ ὡς ἐπίσημος

γραμματικός του χωριού.

Ένα πρωί παράδωσε στον κύρ Βασίλη και ένα δικό του γράμμα για το θείο του, που έμενε στην Καλιφόρνια. Τί έγραφε; Τί τάχα να γύρευε; Κανένας δὲν ἔξερε τὸ μυστικό του.

Τρεῖς μῆνες ἀργότερα ὁ κύρ Βασίλης ἔπαιρνε ἓνα δέμα ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Παραξενεύτηκε· δὲν εἶχε κανέναν ἐκεῖ, οὔτε συγγενὴ οὔτε φίλο. Ποιὸς λοιπὸν τὸν θυμήθηκε; Δὲν εἶναι δικό μου τὸ δέμα, σκέφτηκε. Θὰ εἶναι γιὰ κάποιον ἄλλον, ἴσως γιὰ κανέναν ἀγράμματο, καὶ τὸ ἔστειλαν γιὰ ἀσφάλεια σὲ μένα νὰ τὸ δώσω.

Τὸ ἀνοίξε μὲ προσοχή. Ἀπάνω - ἀπάνω, ἦταν μιὰ ἐπιστολή σὲ ἀνοιχτὸ φάκελο ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ διάβασε:

Ἀγαπητέ μας κύρ Βασίλη,

Ὁ Γιάννης Δήμου μᾶς ἔγραψε γιὰ σένα καὶ μάθαμε πόσα κρύα καὶ βροχὲς καὶ θάσανα πέρασες καὶ περναῖς, γιὰ νὰ πηγαίνης ταχτικά τὰ γράμματα στὸ χωριό μας, τὰ ἀγαπημένα μας Λουσικᾶ. Σοῦ στέλνομε λοιπὸν ὅλοι οἱ χωριανοί, ὅσοι εἴμαστε ἐδῶ, τὸ μικρὸ αὐτὸ δῶρο, γιὰ νὰ θυμᾶσαι καὶ μᾶς τοὺς Λουσικιῶτες, πὺ ἀγαποῦμε τὸν καλὸ κύρ Βασίλη... Μὲ τὸ ἄλλο ταχυδρομεῖο θὰ τοῦ στείλωμε καὶ ἓνα δέμα γιὰ τὴν οἰκογένειά σου.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου...

Ὁ κύρ Βασίλης τὰ ἔχασε! Ἔκαμε τὸ σταυρό του καὶ εἶπε μόνο

- Ἄ, τὸ καλὸ παιδί! - Ἄ, τοὺς καλοὺς Λουσικιῶτες!

Τὴν ἄλλη μέρα πέρασε ὁ κύρ Βασίλης καὶ ἀπὸ τὰ Λουσικᾶ γιὰ τὴ συνηθισμένη διανομὴ τῶν ἐπιστολῶν ἀλλὰ ἦταν

αγνώριστος, σωστός Άμερικανός από τὸ κεφάλι ὡς, τὰ πόδια με τὴν ὀλοκαίνουρια φορεσιά καὶ τὰ ψηλὰ ὑποδήματα. Ὁ ταχυδρόμος ὅμως καμάρωνε περισσότερο τὴν δερμάτινη σάκα του με τὰ τέσσερα διαμερισματάκια, τὸ καινούριο ὄργανο τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του.

Ὅταν ἔφτασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, ἀγκάλιασε τὸ Γιάννη καὶ τὸν φίλησε δακρυσμένος λέγοντας:

Παιδί μου, ἐσὺ σκέφτηκες καὶ μένα τὸ γερο - κουρελή. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ προκόψῃς ἔχεις μεγάλη καρδιά!

Ὁ Γιάννης δὲν εἶπε τίποτε· ἀλλὰ στὰ μάτια του κύλησαν δερμὰ δάκρυα ἀπὸ χαρά.

Κι ὅταν ρωτοῦσαν τὸν κύρ Βασίλη, ἐκεῖ ποῦ μοίραζε τὰ γράμματα σὲ ἄλλα χωριά, ποῦ βρῆκε τὴν ὠραία φορεσιά, ἀπαντοῦσε με χαμόγελο:

- Ἀμή, τί νομίζετε! Ἔχω καὶ ἐγὼ δεῖο, ὄχι ὅμως στὴν Ἄμερική, ἀλλὰ ἐδῶ. Εἶναι ὁ μικρὸς καὶ καλόκαρδος φίλος μου Γιάννης Δήμου ἀπὸ τὰ Λουσικά, ὁ γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ!

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

36. ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

Όλοι μας γνωρίζομαστε από ανήλικα παιδιά:
μέ τὸ μικρὸ του τ' ὄνομα ἕνας τὸν ἄλλον κράζει.
Στὰ μυστικά μας δὲν μπορεῖ νὰ βάλωμε κλειδιά:
ξέρει καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάξει.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζομε νερά
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζομε καθεὶς μὲ τὴν ἀράδα,
ἔτσι τὶς μοιράζομαστε καὶ θλίψη καὶ χαρά,
γιά βρέχει σ' ὄλο τὸ χωριό, γιά σ' ὄλο εἶναι λιακάδα!

Γάμος; ἀστράφτει ἀπὸ χαρά καὶ γέλιο τὸ χωριό
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; ὅλοι θλιβεροὶ κι ἀπ' τὸ καμπαναριό
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας βάφει καὶ τὸν ἀγέρα.

Διάπλατα τὶς ἐξώπορτες ἢ καλοσύνη ἀνεῖ
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρούπα,
ὅποιος περάση κι ὅποιος μπῆ γιορτῆ, καθημερινή,
θὰ βρῆ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῆ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ' τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικροὺς,

μὲς στὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν Ἀπρίλη,
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στους ἀγρούς,
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτές στὸ χαμομήλι.

« Πρωινό Ξεκίνημα »

Γεώργιος Αθάνας

37. ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

Μεγάλη ήταν η χαρά των παιδιών εκείνη τή μέρα. Στα παιδικά συσσίτια για πρώτη φορά θα μοίραζαν γάλα, που είχε εξαφανιστή από την Αθήνα πολλούς μήνες. Λίγο έπειτα από την είσοδο των Γερμανών είχε γίνει και αυτό είδος πολυτελείας. Μά τώρα ευτυχώς έφτασε η πρώτη αποστολή του Διεθνούς Έρυθρου Σταυρού.

Το γάλα βράζοταν σε μεγάλα καζάνια στα σχολεία κι όπου άλλου λειτουργούσαν παιδικά συσσίτια. Και ταπεινασμένα Έλληνόπουλα δε χόρταιναν να το ρουφούν με τα μάτια, πριν ακόμη γίνη η διανομή. Τα φασόλια, τα μπιζέλια και το πλιγούρι μόλις τα είχαν συγκρατήσει ως τώρα στη ζωή. Και τα είχαν πιά βαρεθή. Το γάλα όμως θα τους ξανάφερνε το ρόδινο χρώμα της υγείας.

Σ' ένα συνοικιακό δημοτικό σχολείο του Πειραιά ήταν μαθητής κι ο Κωστάκης, παιδί φτωχού υπαλλήλου. Η οικογένειά του είχε υποφέρει πολύ ενάμιση χρόνο από τις στερήσεις. Άφου αναγκάστηκαν στην αρχή να πουλήσουν τὰ λίγα κοσμήματα τῆς μητέρας, τὰ περισσότερα έπιπλα και πολλά ρούχα τους, τώρα τελευταία στήριζαν όλες τις έλπίδες τους στα συσσίτια και στις διανομές.

Ο πατέρας έπαιρνε συσσίτιο από την ύπηρεσία του και τὰ δυο παιδιά, ή Λέλα κι ο Κωστάκης, από τὰ σχολεία τους. Ο μισθός του πατέρα εκείνη την εποχή δεν ήταν αρκετός να τους θρέψη ούτε πέντε μέρες τὸ μήνα. Και ή καημένη ή μητέρα έπρεπε να βάλλη όλη την τέχνη της, για να έχουν πέντε πιάτα φαγητό τὸ μεσημέρι και πέντε τὸ βράδυ.

Η φτωχή οικογένεια είχε κι έναν φιλοξενούμενο σέ όλο αυτό τὸ διάστημα. Ήταν ένας Κύπριος, στρατιώτης στὸν άγγλικό στρατό, και τὸν έλεγαν Μιχάλη. Είχε πολεμήσει γενναία τὸς Γερμανούς, πληγώθηκε ελαφρά στὸ δεξι χέρι και είχε πιαστή αίχμάλωτος. Άλλά κατόρθωσε να δραπετεύσει και τυχαία είχε χτυπήσει τὴν πόρτα του φτωχού υπαλλήλου. Τὸν δέχτηκαν με όλη τὴν καρδιά τους, τὸν έκρυψαν από κάθε ύποπτο μάτι και μοιράστηκαν μαζί του τὸ λίγο φαγητό τους. Κι ούτε ηθελαν ν' ακούσουν τις παρακλήσεις του να τὸν αφήσουν να παραδοθῆ. Τὸν κίνδυνο να τουφεκιστοῦν οί γονεῖς, αν τὸν ανακάλυπταν οί έχθροί, ή οικογένεια δεν τὸν λογάριάζε.

- Τὸ γάλα σας θὰ τὸ πίνετε όλοι ἐδῶ κι όταν φεύγετε, θὰ μοῦ δείχνετε άδειο τὸ τενεκάκι σας, εἶπε ή διευδύντρια στα παιδιά τὴν ὥρα τῆς διανομῆς.

Τὰ παιδιά είχαν μπῆ στὴ σειρά και περνοῦσαν μπροστά

ἀπὸ τὸ καζάνι, γιὰ νὰ πάρουν τὸ γάλα. Ὑστερα τὸ καθένα καθόταν σ' ἓνα θρανίῳ καὶ τὸ ρουφοῦσε γρήγορα καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση. Κι ὅταν τελείωνε, περνοῦσε μπροστὰ ἀπὸ τὴ διευθύντρια κι ἔδειχνε τὸ ἄδειο τενεκάκι του.

Ὁ μικρὸς Κωστάκης κάθισε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ φαινόταν πὼς ἔπινε τὸ γάλα του. Ἐπειτα, σὲ μιὰ στιγμή πού ἔβγαιναν πολλὰ παιδιὰ μαζεμένα, χώθηκε ἀνάμεσά τους κι αὐτός, μισοκρύβοντας τὸ τενεκάκι του. Ἡ διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ ὑποπτευθῆ πὼς δὰ τὴν ξεγελοῦσε, γιατί ἦταν ὁ πιὸ καλὸς μαθητὴς στὴν τάξη του.

Αὐτὸ τὸ παιχνίδι τοῦ Κωστάκη κράτησε μιὰ βδομάδα. Μὰ στὸ τέλος πιάστηκε. Ἡ διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πιστέψῃ!

- Γιατί τὸ ἔκαμες αὐτό, Κωστάκη; Τὸν μάλωσε περισσότερο λυπημένη παρὰ θυμωμένη.

Κυρία, δὲν ἔχω ὄρεξη σήμερα, δικαιολογήθηκε μὲ βουρκωμένα μάτια καὶ μὲ κατακόκκινα μάγουλα.

Εἶχε φανερωθῆ πὼς δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Καὶ ἡ διευθύντρια κατάλαβε πὼς κάτι πολὺ σοβαρὸ τοῦ συνέβαινε.

- Τὸ γάλα εἶναι ἴσα - ἴσα γιὰ τοὺς ἀνόρεχτους καὶ νὰ καθίσῃς νὰ τὸ πιῆς, τοῦ εἶπε.

Ὁ Κωστάκης ξανακάθισε καὶ ἤπιασε τὸ γάλα του, χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ σταματήσῃ τὰ δάκρυά του.

Τὸ ἀπόγευμα ἡ διευθύντρια ἐπισκέφθηκε τὴ μητέρα τοῦ Κωστάκη καὶ τῆς διηγήθηκε τὸ πρωινὸ ἐπεισόδιο. Καὶ ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῆ. Γνώριζε πολὺ καλὰ τὸν καλὸ χαρακτήρα τῆς διευθύντριας καὶ γι' αὐτὸ τῆς εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια, πὼς ἔκρυβαν τὸ Μιχάλη, πὼς ἦταν τώρα μέρες ἄρρωστος ἀπὸ κρυολόγημα καὶ πὼς τὰ

δυο παιδιά τους, ή Λέλα κι ο Κωστάκης, είχαν συμφωνήσει κρυφά από τους γονείς τους να του φέρουν το γάλα τους.

Και οι ίδιοι οι γονείς έβλεπαν πώς το γάλα ήταν πιο απαραίτητο για τον άρρωστο παρά για τα παιδιά τους. Δυστυχώς δέν είχαν εμπιστοσύνη να του φέρουν και γιατρό.

- Ο Κωστάκης να πίνει το γάλα του, είπε τότε ή διευδύντρια με συγκίνηση, γιατί είναι αδύνατος. Κι εγώ θα εξοικονομώ άλλο για τον άρρωστο και με τρόπο θα σās το φέρνω ή ίδια. Αύριο θα φέρω και γιατρό, στον όποιο μπορείτε να έχετε απόλυτη εμπιστοσύνη.

Ο Κωστάκης είχε προσθέσει δύο ακόμη προστάτες του Μιχάλη, τή διευδύντριά του και το γιατρό. Κι ως τήν ήμέρα πού έφυγαν οι Γερμανοί, τον φύλαξαν πολύ καλά κρυμμένον.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

38. ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

Τα πέντε του παιδιά συχνά έμαλώνανε·
του κάκου μέρα νύχτα τὰ ὀρμήνευε·
τέλος τοὺς λέει : «Παιδιά μου, τρέξτε γρήγορα
ραβδιά σφιχτοδεμένα νὰ μοῦ φέρετε
καὶ κατιτὶ θὰ ἰδῆτε, πὺ δὲν ξέρετε...».
Σὰν τὰ ἔφεραν, τοῦ λέει τοῦ μεγαλύτερου :
«Προσπάθα, ἔτσι δεμένα, ὁ μεγαλύτερος
νὰ τὰ τσακίσῃς». Μήτε κὰν τὰ ἐλύγισε.
Κι ὁ δεύτερος, κι ὁ τρίτος, κι ὁ μικρότερος,
κι ὅλοι μαζί, ὡς τὸ βράδυ πολεμήσανε·
τοῦ κάκου τὰ λυγοῦν, μὰ δὲν τὰ σπάζουνε.
«Παιδιά μου, ἔτσι καὶ σεῖς νὰ ζῆτε σύμφωνοι
καὶ μονιασμένοι πάντα νὰ σὰς βλάψουνε
δὲ θὰ μπορέσουν μήτε οἱ δυνατότεροι,
κι ἀκόμη μήτε οἱ ἐχθροὶ σας οἱ χειρότεροι!»

39. Η ΜΗΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Θυμούμαι συχνά τις φροντίδες τῆς μανούλας μου στὰ παιδικά μου χρόνια. Σὰν ἀπόκανα πιά στὰ παιχνίδια, μαζευόμουν στὸ σπίτι, ἀνέβαινα στὴν ψηλὴ μου καρέκλα, κοντὰ στὸ τραπέζι καὶ ξεκουραζόμουν. Ἀκίνητος, ἤσυχος, ἄκουα τὴ μελωδικὴ φωνὴ τῆς μάνας μου, τὴ φωνὴ τὴν ἀξέχαστη.

Σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὴν κούραση τὰ μάτια μου ἔκλειναν. Γλιστροῦσα ἤσυχα-ἤσυχα στὸ πάτωμα, πήγαινα σὲ μιὰ πολυθρόνα καὶ ξεπλωνόμουν ἀναπαυτικὰ.

- Κοιμᾶσαι, μικρό μου; μού ἔλεγε ἡ μητέρα μου. Πήγαινε, χρυσό μου, στὸ κρεβατάκι σου νὰ κοιμηθῆς.

- Δὲ νυστάζω ἀκόμα, μητερούλα μου.

Ὁ γλυκὸς παιδικὸς ὕπνος μου κλείνει τὰ βλέφαρα καὶ ὄνειρα τερπνὰ γεμίζουν τὴ φαντασία μου.

Νιώθω ἀπάνω μου, ἔτσι στὸν ὕπνο μου, νὰ μὲ χαϊδεύη ἓνα λεπτὸ χέρι. Καὶ κοιμισμένος ἀκόμα, τὸ γνωρίζω μόλις μ' ἐγγίση. Τὸ ἀρπάζω καὶ τὸ σφίγγω πολὺ δυνατὰ στὰ χεῖλη μου.

Δὲν εἶναι κανεὶς πιά. στὴν τραπεζαρία. Ἐνα μόνον κερὶ καίει σ' αὐτή. Ἡ μητέρα μου γονατίζει στὴν πολυθρόνα, ποὺ κοιμόμουν, περνᾷ τὸ λεπτὸ χέρι τῆς στὰ μαλλιά μου μέσα, σκύβει στ' αὐτί μου καὶ μού, ψιθυρίζει μὲ τὴ γλυκιὰ φωνὴ τῆς, ποὺ τὴ γνωρίζω τόσο καλά:

- Σήκω, ψυχούλα μου. Εἶναι ὥρα νὰ πᾶς νὰ κοιμηθῆς.

Καὶ μὲ τὰ χὰδια τῆς χύνει ἀπάνω μου ὅλη τῆς τὴ στοργή, ὅλη τῆς τὴν ἀγάπη. Ἐγὼ δὲν ἀρνιέμαι καθόλου. Φιλῶ μόνον πιὸ δυνατὰ τὸ χέρι τῆς.

- Σήκω, ἀγγελέ μου.

Σηκώνομαι μ' ἓνα πήδημα κι ἀγκαλιάζω τὸ λαιμὸ

τῆς μητερούλας μου, σφίγγομαι στὸ στήθος τῆς καὶ τῆς
ψιδυρίζω :

- Μάνα, μανούλα μου, πόσο σ' ἀγαπῶ!

Γελᾷ τὸ θεῖο χαμόγελό τῆς, πιάνει τὸ κεφάλι μου μὲ τὰ
δύο τῆς χέρια καὶ μὲ καθίζει στὰ γόνατά τῆς.

- Μ' ἀγαπᾶς πολὺ; μὲ ρωτᾷ.

Σωπαίνει λίγες στιγμὲς καὶ πάλι μὲ ρωτᾷ :

- Πρόσεξε καλὰ ἀγάπα με πάντα, μὴ μὲ λησμονῆς ποτέ.

Κι ὅταν πιά δὲ θὰ ἔχῃς μανούλα, δὲ θὰ τὴν ξεχάσῃς. Δὲν εἶν'
ἔτσι, μικρό μου;

Καὶ μὲ φιλεῖ ἀκόμα τρυφερώτερα.

- ὦ! μὴν τὸ λὲς αὐτό, ἀγαπητὴ μου μανούλα.

Φιλῶ πάλι τὸ χέρι τῆς κι ἄφθονα δάκρυα τρέχουν ἀπὸ τὰ
μάτια μου.

Π. Παναγόπουλος

40. Η ΜΑΝΑ

«Μάνα» κράζει τὸ παιδάκι,
«μάννα» ὁ νιὸς καὶ «μάννα» ὁ γέρος,
«μάννα» ἀκοῦς σὲ κάθε μέρος·
ᾶ! τί ὄνομα γλυκό!

Τὴ χαρὰ σου καὶ τὴ λύπη
μὲ τὴ μάνα τὴ μοιράζεις,
ποδητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις,
δὲν τῆς κρύβεις μυστικό.

Εἰς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δὲν θὰ βρῆς νὰ σὲ μαντεύη,
σὰν τὴ μάνα ποὺ λατρεύει,
σὰν τὴ μάνα ποὺ πονεῖ,

Τὴν ὑγείᾳ της, τὴ ζωὴ της,
ὄλα ἡ μάνα τ' ἀψηφάει
γιὰ τὸ τέκνο π' ἀγαπάει,
γιὰ τὸ τέκνο ποὺ φιλεῖ.

Ὅπου τρέχεις, πάντα ἡ μάνα
μὲ τὸ νοῦ σὲ συντροφεύει
σὲ προσμέντι, σὲ γυρεύει
μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι ἂν σκληρὸς ἐσὺ φαρμάκια
τὴν ποτίζης τὴν καημένη,
πάντα ἡ μάνα σ' ἀπανταίνει
μὲ τὰ ὀλόθερμα φιλιὰ.

Δυστυχῆς ὅποιος τὴν χάνει!
Ὁ καημὸς εἶναι μεγάλος!
Σὰ τὴν μάνα δὲν εἶν' ἄλλος
εἰς τὸν κόσμον θεσαυρός.

Κι ὅποιος μάνα πιά δὲν ἔχει
«μάνα κράζει» στ' ὄνειρό του
πάντα «μάνα» στὸν καημό
του
εἶν' ὁ μόνος στεναγμός!

Γιώργος Μαρτινέλης

41. ΑΛΗΘΙΝΗ ΧΑΡΑ

- Γιατί, μαμά μου, τή στιγμή, πού κάνω έλεημοσύνη, νιώθω στὰ στήθη μου γλυκιὰ και άτέλειωτη χαρά, κι όταν τò χέρι μου κρυφά τόν όβολό του δίνω, γιατί νομίζω πώς πετώ μ' άγγελικὰ φτερά;

- Παιδί μου, κάθε άνθρωπος, όπου στον κόσμο μένει, απ' τή στιγμή πού έρχεται στη γή να γεννηθῆ, ως τή στιγμή τήν ύστερη, πού φεύγει και πεθαίνει, έχει ένα φύλακα άγγελο, πού τόν ακολουθεϊ.

Και κάθε πράξη του καλή ο άγγελος τήν κρίνει και γελαστός, χαρούμενος σκύβει και τόν φιλεϊ, κι όση χαρά έχει ο άγγελος, τόση χαρά του δίνει μ' εκείνο τò γλυκύτατο κι άγγελικό φιλί.

Γι' αυτό και σύ να χρεωστῆς μεγάλη εύγνωμοσύνη, εύγνωμοσύνη στους φτωχούς θερμή και περισσή πού πάντα γίνοντ' άφορμή, με τήν έλεημοσύνη, να χαιρεται ο άγγελος, να χαιρεσαι και σύ.

Γωάννης Πολέμης

42. Η ΓΙΑΓΙΑ ΜΕ ΤΑ ΕΓΓΟΝΙΑ

Έργασία και όνειροπολήματα. Τὰ άσπρα μαλλιά τής γιαγιας, πού ξεφεύγουν από τὸ κατάνταυρο μαντίλι, λάμπουν στὸ φῶς τοῦ λυχνარიοῦ, ἀλλὰ πιὸ πολὺ λάμπουν τὰ χρυσὰ μαλλάκια τής Νίκης.

Τὰ δάχτυλα τής γιαγιας μὲ τὸ ζαρωμένο δέρμα πλέκουν γρήγορα γρήγορα κάλτσα· καὶ ἂν τής φύγη ἀπὸ τὸ θελόνι κανένας πόντος, χαϊδεύει τὰ χρυσὰ μαλλάκια τής Νίκης κι ἐκείνη τὸ καταλαβαίνει. Ἀφήνει τὸ καλλιτεχνικό τής κέντημα, βρίσκει τὸν πόντο καὶ τὸν ξαναφέρει στὴ θέση του.

Ἡ κάλτσα τής γιαγιας, τὸ κέντημα τής νέας, τὸ νυχτέρι τὸ ἀδιάκοπο καὶ ἡ ζωὴ ἡ μετρημένη, ἔχουν ἓνα σκοπὸ. Σπουδάζει στὴ Δύση ὁ Δόσιος, ὁ ἀδερφός τής Νίκης, καὶ δὲν πρέπει ἐκεῖ στὴν ξενιτιά τίποτα νὰ τοῦ λείψη.

Ἡ γιαγιά ξανάνιωσε, ἡ νέα ἔγινε γιαγιά· ἡ γιαγιά δουλεύει σὰ νέα, ἡ νέα συλλογίζεται σὰ γιαγιά, καὶ ὁ Δόσιος σπουδάζει ἐκεῖ πέρα.

Τὰ γράμματά του, χρωματισμένα μὲ πολλή ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη χαρὰ τοῦ ερημικοῦ σπιτιοῦ. Γελαῖ ἡ Νίκη, ὅταν τὰ διαβάξει, κλαίει ἡ γιαγια πού τὰ ἀκούει. Τὸ κάθε γράμμα τοῦ γλύπτη δίνει φτερὰ στὰ δάχτυλά τους καὶ δουλεύουν, δουλεύουν, δουλεύουν! Αὐτὰ τὰ τέσσερα ἐργατικά χέρια θὰ χαρίσουν στὴν πατρίδα μας ἓνα γλύπτη ἀθάνατο.

Ἡ γιαγια δουλεύει καὶ όνειροπολεῖ. Ὅταν ἔρδη ὁ Δόσιος, μεγάλος καὶ τρανός, μὲ τὰ πρῶτα χρήματά του θὰ βάλῃ μιὰ πλάκα μαρμαρένια στὸ χῶμα, πού σκεπάζει τοὺς γονεῖς του. Τὸ μνημα ὡς τώρα δὲν ἔχει σημάδι - οὔτε ἓνα ξύλινο σταυρὸ δὲν ἀξιώθηκε νὰ βάλῃ - καὶ φοβᾶται μὴν τής τὸ πάρουν. Γι' αὐτὸ τρέχει συχνὰ σ' αὐτὸ καὶ ἀφοῦ κλάψῃ τὴ μονάκριβή της κόρη καὶ τὸν ἄμοιρο πατέρα τῶν παιδιῶν, φεύγει πάλι

μέ τον ἴδιο φόβο.

Κατόπι -ἐξακολουθεῖ τὸ ὄνειρό της -πρέπει νὰ διορθώση τὸ σπίτι. Χρόνια τώρα πολλὰ οὔτε καρφί νὰ καρφώση δὲ μπόρεσε· καὶ ἡ Δημαρχία τὴ φοβερίζει, ὅτι θὰ τῆς τὸ γκρεμίσῃ. Καὶ τότε ἡ Νίκη θὰ μείνει στοὺς πέντε δρόμους. Παρακάλεσε τὸν Δήμαρχο νὰ περιμένῃ ἀκόμη ἓνα χρόνο, ὥσπου νὰ ρθῇ ὁ Δόσιος· καὶ ὁ Δήμαρχος δέχτηκε.

Ἡ καλὴ εἰδήση. Ὁ Δόσιος μέ τον καιρὸ ἔγινε μεγάλος καὶ τρανός· κερδίζει χρήματα πολλὰ· ἔγινε γλύπτης ξακουστός στὴ Δύση· ὅλοι ὑμνοῦν τὴν Ἑλλάδα, πού τον ἐγέννησε.

Ἡ Νίκη διάβασε μέ χαρὰ τὸ τελευταῖο γράμμα, πού ἔγραψε ὁ ἀδερφός της γιὰ τὸν ἐρχομὸ του. Καὶ ἡ γιαγιά, ὅταν τὸ ἄκουσε, κλαίει σὰν παιδί ἀπὸ τὴ συγκίνησή της. Ἦταν τόσο γριὰ ἡ καημένη, ὅταν ἔφευγε ὁ ἐγγονός της, πού δὲν περίμενε νὰ τὸν ξαναδῇ. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς χρόνια τῆς χάρισε, καὶ ἔζησε· ἔζησε νὰ χαρῇ αὐτὴ τὴν εὐτυχισμένη μέρα.

Φορεῖ λοιπὸν τὸ γιορτινὸ της φόρεμα ἡ γερόντισσα καὶ ἀντικρὺ στὸν καθρέφτη χτενίστηκε. Χρόνια πολλὰ στὸν καθρέφτη δὲν ἐσίμωσε. Καὶ τώρα εἶναι ἀντικρὺ της κουφάρι τὸ κυπαρισσένιο της κορμὶ καὶ ζαρωμένο τὸ ὠραῖο πρόσωπό της.

Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ συλλογὴ καθόλου δὲ σκίασε τὸν ἥλιο τῆς χαρᾶς της.

Ἐαφνικὰ χτυπᾷ ἡ πόρτα.

- Γιαγιά, ἀνοίξε γιαγιά!

Μπα! Ἦταν ἡ Νίκη. Πού ἔτρεχε πρωὶ πρωὶ; Θὰ τὴν μαλώσῃ, δὲ βαστᾷ ἡ πονεμένη γιαγιά. Ἐνῶ ὅμως ἀνοίγει, τὴ βλέπει φορτωμένη μέ λουλούδια.

- Γιαγιά τά' φερα νὰ στολίσωμε τὸ τραπέζι.

Πῶς νὰ τὴ μαλώσῃ τώρα!

Ἀνοίγει τὴν τραπεζαρία γελαστὴ γελαστή. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς γλάστρες, ποὺ στολίζουν τὰ παράθυρα, φαίνεται ἡ θάλασσα μὲ τὰ πολλὰ πλοῖα καὶ πέρα ἐκεῖ ἀπλώνεται ἡ πράσινη γραμμὴ τῶν κυπαρισσιῶν. Τὸ τραπέζι μὲ τρία πιάτα, ἀσπροντυμένο, καθαρὸ. Καὶ τώρα ἡ Νίκη τὸ στολίζει μὲ λουλούδια.

Καὶ τὸ καναρινάκι ἀκόμα εἶναι φλύαρο σήμερα, κι ὁ Μπέης, ὁ καλὸς ὁ γάτος, λιάζεται εὐχαριστημένος. Φαίνονται καὶ τὰ δυό, ὅτι νιώθουν τὴ χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ.

Ἡ Νίκη φορεῖ ἓνα τριανταφυλλὶ φόρεμα ραμμένο μὲ τὰ χεράκια της. Στόλισε ἀκόμα τὴ ζώνη της μὲ τριαντάφυλλα καὶ γελᾶ, γελᾶ, ὅλο γελᾶ.

Πῶς μοιάζει ἡ χαρούμενη κόρη μὲ τὴ γελαστὴ ἄνοιξη!

Ὁ φημισμένος γλύπτης. Ἐνῶ ὅμως ἡ γιαγιά τὴν καμαρώνει, δὲν εἶδε κάποιον, ποὺ σιγὰ σιγὰ μπῆκε στὸ δωμάτιο. Ἀλλὰ μέσα ἀπ' τὸν καθρέφτη ἡ Νίκη τὸν εἶδε καὶ ρίχτηκε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸν ἔσυρε στὰ πόδια τῆς γιαγιάς.

Ἐκείνη σήκωσε ψηλὰ τὰ χέρια, ποὺ ἔτρεμαν, καὶ τοὺς εὐχάρηθη δακρυσμένη:

- Νὰ ζήσετε εὐτυχισμένα, παιδιὰ μου!

- Χρυσέ μου!

- Ἀδερφούλα μου!

- Ἄ! Ἡ Νίκη δὲ φορεῖ κοντὰ φουστανάκια; Μπᾶ, πῶς μεγάλωσε! εἶπε ὁ Δόσιος.

- Ἐσὺ ἔβγαλες καὶ μουστάκια μεγάλα μεγάλα.... Πῶ... πῶ... πῶ... μουστάκια! τοῦ λέει ἡ ἀδερφή του.

- Ἀδερφούλα μου! Καλὴ μου γιαγιά!

Καὶ τότε ἀγκαλιάζει τὴ μιὰ καὶ πότε τὴν ἄλλη.

Ἀνοίγει ἔπειτα ὁ Δόσιος τὸ μικρὸ κιβώτιό του καὶ χαρίζει ἓνα ὠραῖο βραχιολάκι τῆς Νίκης. Δίνει καὶ τῆς γιαγιάς ἓνα

χαρτί. Αὐτὴ φορεῖ τὰ γυαλιὰ τῆς, σηκώνει ψηλὰ τὸ χαρτί καὶ τὸ βλέπει καὶ πάλι ἀρχίζει τὰ δάκρυα καὶ τὸν ρωτᾷ μὲ λαχτᾶρα:

- Πῶς τὸ συλλογίστηκες, παιδί μου;

- Μιὰ μέρα ποὺ ἤμουν μικρὸς, μὲ πηγες ἐκεῖ πάνω καὶ μοῦ εἶπες τὸν πόνο σου. Ἀπὸ τότε τὸ συλλογιζόμουν κάθε μέρα καὶ τώρα, μὲ τὰ πρῶτα χρήματα, ποὺ κέρδισα, ἀγόρασα, γιαγιά μου, τὸ μάρμαρο καὶ τὸ πρῶτο σχέδιο ποὺ ἔκαμα, ἦταν γιὰ κείνους ποὺ χάσαμε.

Ἡ Νίκη βλέπει τὸ σχέδιο καὶ κλαίει κι αὐτὴ καὶ ψιθυρίζει:

- Πῶς; Καὶ σύ;

- Κι ἐγώ, ἀδερφούλα μου!

Ἔτσι λοιπὸν τὰ ἴδια συλλογίζονταν.

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ τὸ μνήμα, μαρμαρόχτιστο, στολίζει τὸ νεκροταφεῖο τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς μὲ τὴν ἐπιγραφή:

«Εἰς τοὺς ἀναπαυθέντας γονεῖς μου, ὁ εὐσεβῆς υἱός».

Ὅποιος τὸ δῆ, σταματᾷ καὶ ἀναγνωρίζει τὸ γλύπτη τὸ φημισμένο, ποὺ θυμίζει χρόνια ἑλληνικὰ τῆς τέχνης τῆς ἀθάνατης.

Τὸ σπίτι ἔγινε ἀγνώριστο. Ὁ Δόσιος τὸ ἔκαμε καινούριο ὅπως ἤθελε καὶ ἠ γιαγιά.

Καὶ ἐνῶ ἐργάζεται τώρα εὐτυχισμένος, μὲ τὴ γλυφίδα στὸ χέρι, συλλογίζεται:

«Ἡ γιαγιά σημερινὴ εἶναι καὶ αὐριανὴ δὲν εἶναι. Ὅσο ἔζησε, δὲ θὰ ζήσει. Ἄχ, πόσα χρόνια πέρασε βασανισμένη! Αὐτὰ τὰ λίγα χρόνια τῆς εὐτυχίας θὰ τὴν κάμουν ἄραγε νὰ ξεχάσῃ τὰ βάσανά τῆς;».

Ἀλλὰ πῶς νὰ μὴν τὰ ξεχάσῃ μὲ τέτοια ἐγγόνια;

43. ΟΙ ΛΙΓΟ ΦΤΩΧΟΙ

Σε μιὰ γωνιά περαστική
γέρος φτωχὸς ἔχει καδίσει.
Κόσμος, πολὺς περνᾶ ἀπ' ἐκεῖ,
καὶ ἴσως θὰ τὸν ἐλεήση
καμιὰ ψυχὴ, ποὺ ἔχει μάθει
νὰ συμπονεῖ τὰ ξένα πάθη.

Σε λίγο ὅλος προσοχὴ
ἔφερ' ἐκεῖ τὰ βήματά του
κι ἄλλος φτωχὸς - τὸ δυστυχή!
Μὲ ὅλη τὴ νεότητά του
ἔχει στὸ φῶς του μαύρη σκέπη·
εἶναι τυφλός! τυφλός! Δὲ βλέπει!

Ἄχ! τί ζευγάρι θλιβερό!
Τὰ νιάτα τὰ δυστυχησμένα
κι ἀπὸ τὸν ἄγριο καιρὸ
τὰ γηρατειὰ τὰ μαραμμένα
βλέπει ἐκεῖ ὅποιος περνάει
νὰ ζητιανεύουν πλάι - πλάι.

Όμως κανείς τὰ γηρατειὰ
τὰ χιονοσκεπάστα λυπᾶται!
Στὸ γέρο ρίχνουν μιὰ ματιά,
τὸν ἐλεοῦνε οἱ διαβάται
μὰ οὔτε ἓνας τους δὲ δίνει
καὶ στὸν τυφλὸ ἐλεημοσύνη.

Μὲ πονεμένη τὴν καρδιά
ἀνασηκώνεται νὰ πάη...
Ἄχ! θὰ περάση τὴ βραδιά
καὶ σήμερα χωρὶς νὰ φάη...
Γι' αὐτὸ τοὺς ἄλλους τί τοὺς νοιάζει;
Καὶ ὁ τυφλὸς ἀναστενάζει...

Μὰ ἔξαφνα κάποιος ζητᾶ
μὲς στὴν παλάμη νὰ τοῦ δώση
χρήματα λίγα, μ' ἄρκετά,
ἓνα ψωμί γιὰ νὰ πληρώση.
- Σοῦ εὐχετ' ἡ φτωχὴ καρδιά μου
τιμὲς καὶ δόξες, ἄρχοντά μου!

Εἶπεν ἐκεῖνος, ἐπειδὴ,
τυφλὸς ποὺ ἦταν, δὲν μποροῦσε
μὲ δάκρυα χαρᾶς νὰ δῆ
πὼς σπλαχνικὰ τὸν ἐλεοῦσε
ὁ γέρος, ἐλεώντας πάλι
καθὼς τὸν ἐλέησαν ἄλλοι.

Γεώργιος Δροσίνης

44. Ο ΜΑΡΑΣΜΟΣ

Ήταν σ' ένα λιμάνι του Κορινθιακού κόλπου πάνω στη Ρουμελιώτικη ακτή. Τα σπίτια ανάρια καθρεφτίζονται στο γαλάο σέ μιὰ γραμμή, κι ἀγναντεύουν ἀντίκρυ τὸ Μοριά, ποὺ στεφανώνουν ψηλὰ οἱ κορφές τῆς Ζήριας. Θέλεις ἦταν ἡ Βιτρινίτσα, θέλεις ἡ Ἰτιά.

Καμιὰ ἑκατοστὴ ὀργιές ἀνοιχτά, ἦταν ἀραγμένη μιὰ μπρατσέρα, ὄμορφο, καινούριο καραβάκι, ποὺ μόλις εἶχε πρωτοταξιδέψει ἀπ' τὸ Γαλαξείδι.

Ήταν ἔτοιμο νὰ φύγη. Τὰ πανιά του ἦταν ἀπλωμένα καὶ ἄρχιζαν νὰ μαζεύουν τὴν ἄγκυρα.

Ἄξαφνα βλέπω νὰ λύνουν τὴ βαρκούλα του ἀπὸ τὴν πρῶμη καὶ νὰ τὴ στέλνουν ἔξω. Ἐνας μονάχα ναύτης ἦταν στὴ βάρκα καὶ δίπλα του ὀλόρθο, ἓνα μεγάλο καραβόσκυλο, ποὺ οὐρλιάζε λυπητερά. Δὲν ἤθελαν, φαίνεται, νὰ τὸ πάρουν, μαζί τους καὶ τὸ ἔστελναν στὸ σπίτι.

Σαν ἔφτασε ἡ βάρκα στὴν ακρογιαλιά, ὁ ναύτης ἄρπαξε τὸ σκύλο, τὸν χάιδεψε καὶ τὸν ἔριξε στὴ στεριά, φωνάζοντας:

- Σπίτι! πῆγαινε σπίτι!

Μὰ τὸ σκυλί ρίχτηκε στὴ θάλασσα κυνηγώντας τὴ βάρκα. Ἐφευγε ἡ βάρκα γρήγορα, μὰ γρήγορα κολυμποῦσε κοντὰ τῆς καὶ ὁ σκύλος λαχανιασμένος.

Ἡ ἀλυσίδα τῆς ἄγκυρας ἔτριξε δυνατὰ καὶ σέ λίγο ἡ μπρατσέρα γλιστροῦσε σὰ χέλι πάνω στὰ νερά, ἀφήνοντας πολὺ μακριὰ τὸ πονεμένο σκυλί.

Ἐκεῖνο ἀπελπισμένο γύρισε τὸ κεφάλι κατὰ τὴ στεριά καὶ μὲ κόπο καὶ ἀγωνία πολλή, πρόφτασε νὰ βγῆ καὶ νὰ πέση σὰν ψόφιο πάνω στοὺς σωροὺς τῶν φυκιῶν.

Σέ λίγο σηκώθηκε ὀλόρθο καί, τεντώνοντας τὸ λαϊμό του οὐρλιάζε σπαραχτικὰ ἀγναντεύοντας τ' ἄσπρα πανιά τῆς

μπρατσέρας, που χάνονταν στην καταχνιά της θάλασσας.

Τό έβλεπα εκεί τρεις μέρες, καδισμένο πάντα στο άκρογιαλί, ν' άγναντεύη τó πέλαγο... Δέ σάλευε άπό κεί, κάτω άπό μιά μικρή έξέδρα.

Τό συμπόνεσα. Πήγαινα και τού 'ριχνα ψωμί και κόκαλα. Μά τού κάκου. Δέν άγγιζε τροφή. Ούτε γύριζε νά τή μυρίση. Κι όλο σούρωνε. Σε λίγον καιρό τά παΐδια του μπορουσαν νά μετρηθούν κάτω άπ' τó πετσι του.

Μά αύτò δέν έννοουσε νά φύγη. Έκει πάντα καθόταν κάτω άπ' τις σανίδες τής έξέδρας.

Μιά μέρα, άφου τó χάιδεψα, τού έδεσα τó λαιμό μ' ένα μαντίλι κι έκανα νά τó πάρω μαζί μου στο σπίτι, που είχα στο γιαλό κοντά. Μ' άκολουθούσε χωρίς αντίσταση κουνώντας τήν ουρά του. Σάν έφτασα στο σπίτι, τó έλυσα και τó χάιδεψα πολύ. Με κοίταζε με τά μάτια τού σκυλιού, γεμάτα ευγνωμοσύνη και συμπάθεια, μάτια, που ζωγραφιζόταν μέσα τους όλος ó βαθύς καημός, που τού σπάραζε τήν καρδιά. Και γλείφοντας τά χέρια μου έφυγε σιγά σιγά. Σε λίγο γύρισε τó κεφάλι και κουνώντας τήν ουρά με ξανακοίταζε με τά πονεμένα του μάτια και τράβηξε. Σά νά μου έλεγε:

- Μή με πάρης για άχάριστο. Μά θέλω κάτω εκεί στην έξέδρα, που τόσο μοιάζει με τó καράβι μου, νά ξεψυχήσω, άγναντεύοντας τó πέλαγο και ρουφώντας τήν άρμύρα, που φέρνει ó μπάτη!

Σάν άκουε τήν άλυσίδα τής άγκυρας κανενός καΐκιου, που άράζε, σηκωνόταν, έβγαινε άπ' τή σκοτεινή τού τρύπα, κι άγνάντευε τή θάλασσα μυρίζοντας τόν άέρα. Κι όταν καμιά θάρκα ζύγωνε στην άκρογιαλιά, σερνόταν ως εκεί κουνώντας τήν ουρά του στους ναύτες. Κι αύτοι τó έδιωχναν με περιφρόνηση σαν παλιόσκυλο.

Μιά νύχτα πήγα με μιά θάρκα για ψάρεμα. Εΐχαμε ανοιχτή

μακριὰ καὶ τὸ στεριανὸ ἀγέρι μοῦ ἔφερεν ξεψυχισμένο τὸ οὐρλιασμα τοῦ δυστυχισμένου τοῦ σκυλιοῦ! Γυρίζοντας τὴ χαραυγὴ, τὸ βρήκαμε ξαπλωμένο κι ἀκίνητο στὴν ἀμμουδιά. Ἄπο κεῖ ἀγνάντευε τὴ θάλασσα ὡς τὴ στερνὴ του ὥρα, περιμένοντας μὲ λαχτᾶρα τοῦ ἀγαπημένου του καρβιοῦ τὸ γυρισμό.

Ἐμμ. Λουκούδης

45. Ο ΜΠΑΡΜΠΑ - ΣΤΕΛΙΟΣ Ο ΨΑΡΑΣ

Ὁ μπαρμπα - Στέλιος ὁ ψαράς καθόταν σ' ἓνα σπιτάκι, ποὺ ἦταν γτισμένο κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά. Οὔτε σπίτι ἦταν, οὔτε καλύβα ἔτσι, ἓνα καλυβόσπιτο. Ὁ μπαρμπα - Στέλιος καὶ ἡ γυναίκα του, μὲ μερικὰ ξύλα χοντρά, μὲ κάμποσα καλάμια καὶ μὲ λάσπη ἔφτιασαν μόνοι τὸ ἀπιτάκι τους, σὰν τὰ χελιδόνια. Καὶ μόνο ἓνας μαραγκὸς χρειάστηκε μιὰ δυὸ μέρες στὸ τέλος, γιὰ νὰ ταιριάξῃ τὴ σκεπή.

Ἐκεῖ λοιπὸν ἔζησαν χρόνια πολλὰ: ἀπόχτησαν καὶ παιδιά, ἀλλὰ τοὺς τὰ πῆρε ὁ χάρος. Ἐνα μόνο γλίτωσε ἀπ' τὰ νύχια του, ἀλλὰ καὶ κεῖνο τὸ πῆρε ἡ ξενιτιά. Δέκα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε, ποὺ ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀμερικὴ, καὶ οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόαση. Ζῆ; Πέθανε; Κανένας δὲν ἤξερε.

Μοναχικό κι ἔρημο στέκεται κάτω στὴν ἀκρογιαλιὰ τὸ σπιτάκι τοῦ μπαρμπα - Στέλιου. Ἐμπρὸς του ἔχει τὸ ἀπέραντο πέλαγο, πίσω του τὸν ἀμμουδερὸ κάμπο μὲ σκοῖνα κι ἀρμύρες. Οὔτε σπίτι κοντά, οὔτε καλύβα, οὔτε σαλάγισμα προβάτων, οὔτε φωνὴ ζευγολάτη, οὔτε γάβγισμα σκύλου, οὔτε λάλημα πετεινοῦ. Ἀπέραντη μοναξιά!

Μόνο ὅταν ὁ μανιασμένος βοριάς φυσᾶ ἀπὸ τὸ πέλαγο, βουΐζουν οἱ ἀρμύρες, βουΐζουν τὰ σκοῖνα, σπάζουν ἄγρια τὰ κύματα καὶ σειέται συθέμελα τὸ σπιτάκι τοῦ μπαρμπα - Στέλιου.

Ὅσος ὅμως θόρυβος καὶ κακὸ κι ἂν γινόταν ἔξω, μέσα στὸ σπιτάκι τοῦ ψαρᾶ βασίλευε αἰώνια γαλήνη. Μύγα νὰ πετοῦσε θ' ἀκουόταν. Ὁ μπαρμπα - Στέλιος κι ἡ γυναίκα του σχεδὸν ποτὲ δὲ μιλοῦσαν. Ὅχι γιατί ἦταν μαλωμένοι, ἴσια ἴσια πού ἦταν πολὺ ἀγαπημένοι. Ποτὲ τους δὲ γκρίνιαζαν. Ἀλλὰ τὴν ἀγάπη τους τὴν ἔδειχναν ὄχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔργα.

Ὅταν μαγεῖρευαν κρέας - πράγμα πολὺ σπάνιο - ἡ γρια-Στέλιαινα ἔβανε τὰ καλύτερα κομμάτια στὸ πιάτο τοῦ μπαρμπα - Στέλιου. Ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ πῆ λέξη, τὰ ἔβανε στὸ πιάτο τῆς γυναίκας του κι ἐκεῖνη τὰ δεχόταν χωρὶς νὰ πῆ τίποτε.

Κάθε πρωὶ ξεσυνερίζονταν ποιὸς θὰ σηκωθῆ νωρίτερα, νὰ ψῆση καφέ καὶ γιὰ τοὺς δύο. Ὁ μπαρμπα - Στέλιος ὄση φτώχεια κι ἂν εἶχε, δὲν ἄφησε ποτὲ τὴ γριά του χωρὶς καφέ καὶ ζάχαρη, χωρὶς παπούτσια, χωρὶς τσεμπερί. Κι ἔτσι ζοῦσαν τὰ δύο γερωντάκια ἀγαπημένα κι ἀμίλητα. Αἰώνια τὴν ἴδια σκέψη εἶχαν κι οἱ δύο· τὴ σκέψη τοῦ παιδιοῦ τους, πού τὸ πῆρε ἡ ξενιτιά· ποτὲ ὅμως δὲν ἔκαναν ὀμιλία γι' αὐτό· δὲν ἤθελε ὁ ἕνας νὰ ματώνη τὴν πληγὴ τοῦ ἄλλου.

Δίπλα στὸ σπιτάκι τοῦ μπαρμπα - Στέλιου ἦταν ἀκουμπισμένη ἡ καλύβα τῆς βαρκούλας του· ἔμοιαζε σὰν

παιδάκι άκουμπισμένο στην άγκαλιά τής μάνας του.

Όταν ό καιρός ήταν καλός, ό μπαρμπα - Στέλιος ψάρευε, έβανε τὰ ψάρια στο πανέρι του και τὰ πήγαινε στη Χώρα. Με τὰ λεφτά που έπαιρνε, έβανε πάλι στο πανέρι καφέ και ζάχαρη, ένα πακέτο καπνό, ένα ψωμί, μιὰμποτίλια του μισού κιλού με λάδι, άλλη μιὰ με κρασί, κι άλλα μικροψώνια του σπιτιού. Τί ήσυχη και όμορφή ζωή!

Όταν όμως ό μπαρμπα - Στέλιος έβλεπε μακριά, στο πέλαγο νά ρχεται ό μανιασμένος ό βοριάς καθάλα στα μαύρα κύματα, έσερνε με τή γριά του τή βάρκα έξω και τήν εκλεινε στην καλύβα.

Έκείνες οί μέρες του βοριά ήταν μέρες σαρακοστής για τó γεροντικό άντρόγυνο. Τó πανέρι δέν πήγαινε πια στη χώρα με ψάρια, ούτ' έρχόταν φορτωμένο ψώνια.

Τότε ψάρευε στο χέρσο κάμπο ή γριά - Στέλιαινα άγρια ραδίκια.

Έναν καιρό ό βοριάς κράτησε πολύ. Έβδομάδες όλόκληρες φυσούσε. Η σαρακοστή γινόταν πιό σκληρή. Τὰ γεροντάκια νήστευαν και τó λάδι. Στο τέλος έλειψε κι ό καπνός του μπαρμπα - Στέλιου. Όλα αυτά κάπως ύποφέρονταν. Άμα όμως έλειψε κι ό καφές και ή ζάχαρη τής γρια - Στέλιαινας, ό. γέρος ένιωσε βαδιά άπελπισία. Του φαινόταν ή θάλασσα μαύρη κι ό ούρανός σκοτεινός.

Η γριά τόν λυπήθηκε. Άνοιξε τήν κασέλα της, ξεδίπλωσε ένα κουρέλι κι έβαλε στο χέρι του μπαρμπα - Στέλιου ένα πεντάδραχμο.

- Πάρε το, του ειπε. Τὰ μάζευα πεντάρα πεντάρα... Πήγαινε ν' αγοράσης καπνό.

Έλαμψε άμέσως τó πρόσωπο του μπαρμπα - Στέλιου.

Άμα τραβήχτηκε πιό πέρα ή γριά, αυτός μουρμούρισε:

- Ναι, δε δ' αγοράσω καπνό... δ' αγοράσω πρώτα πρώτα

καφέ και ζάχαρη, έπειτα λάδι, κι αν περισσέψουν λεφτά, δά πάρω και καπνό.

Άργησε πολύ νά γυρίση από τή Χώρα ό μπαρμπα - Στέλιος. Πέρασε τó μεσημέρι, ήρθε τó δειλινό, κι αυτός ακόμα νά ρδιή. Ή γριά στενοχωριόταν. Δέν ξανάγινε ποτέ αυτό. Μήν έπαθε τίποτε τάχα;

Τό βραδινό άνοιξε τήν πόρτα ό μπαρμπα - Στέλιος και πέταξε άπάνω στο ξύλινο κρεβάτι ένα σωρό ώραία ψώνια. Ή γριά με γουρλωμένα μάτια, κοίταζε πότε τά ψώνια και πότε τόν άντρα της. Τέλος, ό γέρος άνοιξε τó στόμα του

- Ό γιός μας... έστειλε γράμμα... με λεφτά... μου τά έδωσε ό ταχυδρόμος... νά τó γράμμα.

Κι έβγαιναν σφιχτές οί λέξεις από τó στόμα του, σα νά ειχε ξεσυνηδίσει τόσα χρόνια νά μιλά.

- Ό γιός μας!... γράμμα... λεφτά, φώναζε βραχνά ή γρια - Στέλιαινα κι έμεινε με άνοιχτό τó στόμα.

- Διάβασε τó γράμμα ό μπακάλης ό Θανάσης... Έστειλε πεντακόσιες δραχμές... Δέν έγραφε τόσα χρόνια, γιατί δεν ειχε λεφτά νά μάς στείλη. Τώρα δά μάς στέλνη ταχτικά... Είναι καλά..

Ανάσανε βαθιά ό μπαρμπα - Στέλιος, σα να πέρασε μεγάλο άνήφορο. Τόσο ειχε ξεσυνηδίσει νά μιλά.

- Σου πήρα έδω, συνέχισε, παπούτσια, γιατί δεν ειχες, καφέ, ζάχαρη, κρέας και καπνό δικό μου.

- Δώσ' μου τó γράμμα!

Τό πήρε, τó έσφιξε στην καρδιά της, τó φίλησε, άνέθηκε, στο σκαμνι και τó έβαλε στα εικονίσματα, Κατέθηκε με προσοχή κι άφοϋ έκαμε μερικές μετάνοιες και σταυρούς γύρισε κι ειπε στον άντρα της:

- Δόξα σοι ό Θεός! Λησμόνησες όμως τó σπουδαιότερο

πράγμα. Δέν πήρες λιβάνι νά λιθανίσωμε τήν Παναγία, πού μᾶς φανέρωσε τὸ γιό μας, ἔπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια, πού, τήν παρακαλοῦσα.

- Σωστά λές! Αὔριο θά ξαναπάω στή χώρα καί θά πάρω λιβάνι κι ὅ,τι ἄλλο θέλεις. Εἶμαστε πλούσιοι.

Κι ἓνα χαμόγελο φώτισε τὸ πρόσωπο τοῦ μπαρμπα - Στέλιου τοῦ ψαρᾶ, πού εἶχε χρόνια νά τὸ δῆ ἢ γριά του.

Π. Παναγόπουλος

46. Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΙΝΗ

Ζοῦσε κάποτε στήν Ἀθήνα ἓνας καλὸς καὶ χρήσιμος ἄνθρωπος, ὁ γερο - Πλατίνης μὲ τ' ὄνομα. Ὅλοι τὸν ἤξεραν, ὅλοι σὲ μιὰ ἀνάγκη ζητοῦσαν τὴ βοήθεια του καὶ κανένας δέν ἔφευγε ἀπ' τὸ σπίτι του ἀβοήθητος. Γιατὶ ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, εἶχε μεγάλη περιουσία, - ἀπάνω ἀπὸ δυὸ ἑκατομμύρια, - ζοῦσε ἀπλὰ πάντα καὶ λιτά, δέν εἶχε παιδιά, οὔτε ἄλλους συγγενεῖς καὶ ξόδευε ὅλα του σχεδὸν τὰ εἰσοδήματα σὲ ἀγαθοεργίες.

Ὅταν ὁ γερο - Πλατίνης πέθανε, οἱ φίλοι του περίμεναν μὲ ἀγωνία ν' ἀνοιχτῆ ἡ διαθήκη του, γιατί ὅλοι ἐλπίζανε νά

πάρουν γενναίο κληροδότημα. «Ο συχωρεμένος είχε τόσα χρήματα, τί θά τά κανει!» έλεγε ό κανένας από μέσα του. «Σε ποιόν άλλον θά τ' άφηνε παρά στους φίλους του;».

Και ρωτούσαν ό ένας τόν άλλο:

- Μή σε κάλεσε μάρτυρα στή διαθήκη του; Μήν ξέρεις πώς μοίρασε τά εκατομμύριά του;

Άλλά όχι, κανένας δέν ήξερε, εκτός βέβαια από τó συμβολαιογράφο, πού αυτός δέν έλεγε τίποτε σε κανένα, κι από δυό μάρτυρες ξένους, ανθρώπους του λαού, πού δέν τούς ήξεραν οι φίλοι για νά τούς ρωτήσουν.

Έτσι δέν έμαθαν εκείνο πού ήθελαν, παρά μόνο την ακόλουθη ήμέρα τής κηδείας, όταν ή διαθήκη ανοιχτήκε στο Πρωτοδικείο.

Ήταν όπως την περίμεναν. Κανένα φίλο του δέν είχε ξεχάσει ό γερο - Πλατίνης. Σ' όλους άφηνε από ένα κληροδότημα, κατά την ανάγκη του κανενός και την κλίση του. Σ' ένα νέο ζωγράφο, παραδείγματος χάρη, άφηνε είκοσι χιλιάδες δραχμές για νά πάη στήν Ε-ύρώπη και νά τελειοποιηθί στήν τέχνη του. Σ' έναν άλλο πού αγαπούσε τ' άρχαία, χάριζε την πολύτιμη νομισματολογική του συλλογή. Σ' άλλον πού είχε κλίση στή γεωπονία, άφηνε τόν κήπο πού είχε στα Πατήσια. Σ' έναν καθηγητή τής φιλολογίας άφηνε την πλούσια βιβλιοθήκη του. Σε μιά χήρα άξιωματικού, μακρινή του συγγένισσα, άφηνε τά έπιπλα του σπιτιού του. Και τέλος στήν κόρη της, τή Μαρία, πού ήταν δεκαεφτά χρονών και αγαπούσε πολύ τή μουσική, άφηνε δέκα χιλιάδες δραχμές για νά εξακολουθήση τις σπουδές της στο Ύδείο όπου νά πάρη τó πτυχίο της.

Όλους αυτούς τούς φίλους ό γερο - Πλατίνης τούς ευχαριστούσε στή διαθήκη του για την αγάπη, πού του είχαν δείξει όσο ζούσε, και τούς παρακαλούσε νά μήν τόν ξεχάσουν

μετὰ τὸ θάνατό του. Ἐκτὸς ἀπὸ λεπτότητα, ἀπὸ εὐγένεια, γιὰ νὰ μὴ θίξῃ τυχὸν τὴ φιλοτιμία κανενός, ὁ καλὸς ἄνθρωπος τοὺς ἔκανε μ' αὐτὸ νὰ καταλάβουν ὅτι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη τοὺς μοίραζε τὰ ὑπάρχοντά του. Ἴσως νὰ τοὺς εὐγνωμονοῦσε κι ἀληθινὰ γιὰ τὴ φιλία τους, γιὰ τὴν πρῶτον πολῦτιμο νπάρχει στὸν κόσμον γιὰ ἕνα ἄνθρωπο, ποὺ δὲν ἔχει πιά συγγενεῖς, ἀπὸ τοὺς καλοὺς φίλους ποὺ τοὺς ἀναπληρώνουν; Μὰ ὁ καλὸς γέρος φαίνεται πὼς ἦταν βέβαιος ὅτι ὅλοι οἱ φίλοι του δὲν τὸν ἀγαποῦσαν ἀληθινὰ καὶ γι' αὐτὸ σοφίστηκε ἕνα τέχνασμα, γιὰ νὰ φανερωθῇ ὁ πρῶτος εἰλικρινῆς ἀπ' αὐτοὺς καὶ νὰ ἀνταμειφθῇ μετὰ τὸ θάνατό του.

Καὶ νὰ μὲ τί τρόπο:

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα στοὺς φίλους, ὁ διαθέτης ἄφηκε καὶ γενναῖα ποσὰ σὲ διάφορα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα - ὀρφανοτροφεῖα, νοσοκομεῖα, γηροκομεῖα καὶ ἄλλα στὴ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων καὶ στὸ Ταμεῖο τοῦ Στόλου. Πάλι ὅμως ἔμενε ἀδιάθετο ἕνα μεγάλο ποσό... Τὸ εἶχε ξεχάσει; Δὲν εἶχε κάμει καλὰ τὸ λογαριασμό; Ὁχι. Στὸ τέλος τῆς διαθήκης ὑπῆρχε κι αὐτὴ ἡ περίεργη διάταξη: Ὁ Πλατίνης ἔκανε γνωστό, ὅτι στὴν Ἑθνικὴ Τράπεζα εἶχε καταθέσει ἕνα κουτὶ μὲ μετοχὰς ποὺ ἄξιζαν ἕνα ἑκατομμύριο καὶ μ' ἕνα «σημείωμα» ποὺ ἔλεγε γιὰ ποιὸν ἦταν τὸ τελευταῖο αὐτὸ κληροδοτήμα. Ἀλλὰ τὸ κουτὶ δὲ θ' ἀνοιγόταν παρά ἕνα χρόνον μετὰ τὸ θάνατό του, μπροστὰ σ' ὅλους τοὺς κληρονόμους, ποὺ τοὺς παρακαλοῦσε νὰ παρασταθοῦν γι' αὐτὸ τὸ ἀνοιγμα στὸ Πρωτοδικεῖο.

Ἐκπληξῆ καὶ συγκίνηση τοὺς κυρίεψε ὅλους. Ποιὸς ἀπ' αὐτοὺς θὰ ἦταν ὁ εὐτυχισμένος κληρονόμος τοῦ ἑκατομμυρίου; Ἀπὸ τὴ διαθήκη δὲν μπορούσαν νὰ τὸν μαντέψουν. Ἐπρεπε νὰ περιμένουν ἕνα ὀλόκληρο χρόνον γιὰ

νά τὸν μάθουν ἀπὸ τὸ σημεῖωμα ποὺ ἦταν μέσα στὸ κουτί.
Τί παράξενη διαθήκη!...

Ποιὸς λίγο, ποιὸς πολὺ, ὅλοι οἱ κληρονόμοι τοῦ γερο -
Πλατίνη ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Μὰ ἀπ' ὅλους περισσότερο
εὐχαριστήθηκε καὶ συγκινήθηκε ἡ Μαρία, ἡ κόρη τῆς χήρας.
Εἶχε τώρα στὴ διάθεσή της δέκα χιλιάδες δραχμές! Πόσα
πράματα μπορούσε νὰ κάμῃ μὲ τὴ μικρὴ αὐτὴ περιουσία!
Ἀλλὰ τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκε, ἦταν νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν τάφο
τοῦ εὐεργέτη της καὶ νὰ τὸν στολίσῃ μὲ λίγα λουλούδια.
Αὐτὸ λογάριάζε νὰ τὸ κάνη συχνά.

Πῆγε λοιπὸν μιὰ μέρα στὸ νεκροταφεῖο καὶ ζήτησε τὸν
τάφο τοῦ Πλατίνη. Ἀλλὰ μὲ μεγάλη της ἔκπληξη καὶ λύπη,
τὸν βρῆκε μικρὸ, φτωχὸ κι ὅλως διόλου ἀστόλιστο.

- Πῶς; ρώτησε τὸ φύλακα δὲ θὰ βάλετε μιὰ πλάκα, ἓνα
σταυρὸ, ἓνα κάγκελο; Ἔτσι γυμνὸς θὰ μείνῃ ὁ τάφος ἑνὸς
τόσο καλοῦ καὶ χρήσιμου ἀνθρώπου;

- Καὶ ποιὸς νὰ τὸν στολίσῃ, κόρη μου; ἀποκρίθηκε ὁ
φύλακας. Ὁ μακαρίτης, φαίνεται, δὲν ἄφησε τίποτα γιὰ τὸν
τάφο του· κι ἐπειδὴ, βλέπεις, δὲν ἔχει παιδιά, οὔτε ἄλλους
στενοὺς συγγενεῖς...

- Μὰ καλὰ, εἶπε ἡ Μαρία· κι οἱ φίλοι του; Οἱ φίλοι ποὺ
καθένας κληρονόμησε ἀπ' αὐτὸν ὀλάκερη περιουσία;

- Ὡς τώρα δὲ φάνηκε κανένας· ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας.
Οὔτ' ἔλαθα καμιὰ παραγγελία γιὰ σταυρὸ ἢ γιὰ πλάκα.

- Ἐγὼ ὅμως ἤρθε, ψιδύρισε ἡ Μαρία.

Κι ἔμεινε λίγο συλλογισμένη. Ἔπειτα ρώτησε:

- Καὶ πόσο θὰ κόστιζε ἓνας σταυρὸς;

- Κατὰ τὸ σταυρὸ, κόρη μου, ἀποκρίθηκε ὁ φύλακας· ἓνας
μαρμαρένιος, μὲ χρυσὴ ἐπιγραφή, θὰ γινόταν μὲ πενταχόσιες
δραχμές.

- Κι ἓνα κάγκελο σιδερένιο;

- Μὲ ἄλλες τρ ἀκόσιες θὰ γινόταν κι αὐτό...
- Κι ἓνα φύτεμα λουλουδιῶν στὸ χῶμα τοῦ τάφου;
- Βάλτε ἄλλες διακόσιες δραχμές.
- Ναί, μὰ τὸ περιβολάκι αὐτὸ θὰ ἤθελε περιποίηση.
- Ἀναλαμβάνω ἐγὼ μὲ εἰκοσιπέντε δραχμές τὸ μῆνα.
- Ὁραῖα! φώναξε ἡ Μαρία. Ἀναλαμβάνω κι ἐγὼ νὰ στολίσω αὐτὸν τὸν τόφο καὶ νὰ σοῦ δίνω εἰκοσιπέντε δραχμές τὸν μῆνα, γιὰ νὰ τὸν διατηρῆς.

Κι ἀφοῦ ἔριξε κι ἄπλωσε στὸ γυμνὸ χῶμα τὰ λίγα λουλούδια ποὺ εἶχε φέρει ἡ Μαρία, ἔφυγε ἀπ' τὸ νεκροταφεῖο καὶ πῆγε ἴσια στὸ πλησιέστερο μαρμαράδικο. Ἐκεῖ παράγγειλε ἓνα σταυρὸ μὲ τ' ὄνομα τοῦ Πλατίνη χρυσοσκαλισμένο. Ὁ ἴδιος ὁ μαρμαρὰς δέχτηκε νὰ τοποθετήσῃ κι ἓνα κάγκελο ὀλόγυρα στὸν τάφο. Ὁ φύλακας πάλι φρὸντισε γιὰ τὸ φύτεμά του. Κι ἔτσι σὲ λίγες μέρες, ὁ τάφος τοῦ Πλατίνη, ἂν καὶ φτωχικὸς πάντα, φάνταζε πράσινος, στολισμένος, καὶ περιποιημένος.

Ἡ Μαρία οὔτε συλλογίστηκε καθόλου πὼς ἡ μικρὴ της περιουσία εἶχε λιγιστέψει κατὰ χίλιες δραχμές. Μὲ τὴ μεγαλύτερη προθυμία ἔδινε κάθε μῆνα στὸ φύλακα καὶ τὶς εἰκοσιπέντε γιὰ νὰ περιποιηθῆται τὸν τάφο, νὰ τὸν διατηρῆ πάντα πράσινο καὶ μὲ λουλούδια.

Καὶ κάθε φορὰ ποὺ τὸν ἔβλεπε ἔτσι ὠραῖο ἢ καλὴ κόρη, αἰσθανόταν μιὰ μεγάλη ἀνακούφιση κι εὐχαρίστηση.

Ἀπὸ τοὺς φίλους ὡστόσο τοῦ μακαρίτη, κανένας ἄλλος δὲ θυμήθηκε ποτὲ νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν τάφο του. Μόνον ἡ Μαρία, γεμάτη ἀγάπη κι εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸν εὐεργέτη της πήγαινε ταχτικά.

Κι ὁ χρόνος πέρασε, κι ἔφτασε ἡ μέρα πού, σύμφωνα μὲ τὴ διαθήκη, ἔπρεπε ν' ἀνοιχτῆ τὸ περίφημο κουτί. Ὡ, αὐτὸ κανένας δὲν τὸ εἶχε ξεχάσει! Καὶ τὴν ὀρισμένη μέρα, ὅλοι

οί κληρονόμοι βρέθηκαν μαζεμένοι στο Πρωτοδικείο και περίμεναν με χτυποκάρδι...

Τò κουτί ἦταν ἐκεῖ. Τò ἀνοιξαν μπροστὰ σ' ὅλους. Μέτρησαν τὶς μετοχές, πὺ ἔκαναν σωστὸ ἕνα ἑκατομμύριο. Κι ἔπειτα διάβασαν τὸ ιδιόχειρο « σημείωμα » τοῦ Πλατίνη, πὺ ἔλεγε τ' ἀκόλουθα:

«Πολλές φορές ἄλλαξα τὴ διαθήκη μου, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἔμεινα εὐχαριστημένος. Ὅποιος ἔχει περιουσία, ἔχει κι εὐθύνη. Τέλος νόμισα ὅτι βρῆκα τὸ καλύτερο πὺ εἶχα νὰ κάμω. Ἀφοῦ μοίρασα τὴ μισή μου περιουσία ὅπως ἐπιθυμοῦσα, ἀποφάσισα νὰ διαθέσω τὴν ἄλλη μισή γιὰ βραβεῖο ἀρετῆς. Στὴ ζωή μου πολλοὶ μοῦ ἔδειχναν φιλία, ἀγάπη κι εὐγνωμοσύνη, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ξέρει πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν εἰλικρινεῖς. Αὐτὸ θὰ φαινόταν μετὰ τὸ θάνατό μου, ἀπὸ τὴν περιποίηση πὺ θὰ ἔκαναν στὸν τάφο μου καὶ τὶς συχνές ἐπισκέψεις τους σ' αὐτόν.

Ὅσοι λοιπὸν ξεπλήρωσαν αὐτὸ τὸ χρέος τῆς εὐγνωμοσύνης, πὺ εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ μεγαλύτερη ἀρετή, αὐτοὶ θὰ μοιραστοῦν μετὰξὺ τους τὴν ἄλλη μισή μου περιουσία, δηλαδὴ ἕνα ἑκατομμύριο. Ἄν ὅμως ἀποδειχτὴ πὺς κανένας στὸ διάστημα αὐτοῦ τοῦ χρόνου δὲ θυμῆθηκε τὸν τάφο μου - πράμα πὺ δὲ θέλω νὰ τὸ πιστέψω - τότε καὶ τὸ ἑκατομμύριο αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ μοιραστῆ στὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα πὺ ἀναφέρω στὴ διαθήκη μου».

Πρὶν τελειώση ἀκόμα τὸ διάβασμα τοῦ σημειώματος, οἱ φίλοι, ἕνας - ἕνας, ἄρχισαν νὰ φεύγουν με τρόπο... Δὲν ἦταν μόνο ἀπελπισμένοι γιὰ τὸ ἑκατομμύριο· ἦταν καὶ μετανιωμένοι, καὶ ντροπιασμένοι γιὰ τὴν ἀγνωμοσύνη πὺ εἶχαν δεῖξει... Ἀπὸ τόσους κληρονόμους στὴν αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου, δὲν ἔμειναν πιά παρὰ ἡ Μαρία καὶ ἡ μητέρα της.

Οἱ ἄνθρωποι κοίταζαν τὴ νέα κόρη ποὺ στεκόταν κατακόκκινη καὶ συγκινημένη, καὶ ψιθύριζαν: «Αὐτὴ αὐτὴ θὰ πῆγαινε στὸν τάφο του... αὐτὴ θὰ κληρονομήσῃ τὸ ἑκατομμύριο!...»

Αὐτὸ θὰ σκέφτηκε κι ὁ πρόεδρος. Γιατὶ κοιτάζοντας κι αὐτὸς τὴ Μαρία, ρώτησε:

- Κανένας ἄλλος λοιπὸν δὲν ἔχει ἀξιώσεις;

- ὦ, μὰ οὐτ' ἐγὼ! φώναξε ἡ Μαρία. Ὅ,τι ἔκαμα, δὲν ἀξίζει βέβαια ν' ἀνταμειφτῆ μὲ μιὰ τόσο μεγάλη δωρεά!

- Αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα, εἶπε χαμογελώντας ὁ πρόεδρος: σεῖς πῆγατε καμιά φορὰ στὸν τάφο τοῦ μακαρίτη;

- Πολλὲς φορές μάλιστα! φώναξε ὁ συμβολαιογράφος τοῦ Πλατίνη. Τὸ ξέρω καλά, γιατί ἡ Μαρία ἦρθε μιὰ μέρα νὰ μὲ ρωτήσῃ ἂν πραγματικὰ ὁ μακαρίτης δὲν ἄφησε τίποτε γιὰ τὸν τάφο του. Κι ὅταν τῆς τὸ βεβαίωσα, μοῦ εἶπε ὅτι αὐτὴ θὰ φρόντιζε καὶ θὰ δαπανοῦσε. Πραγματικά, πῆγα κι ἐγὼ καὶ τὸν εἶδα. Τοῦ ἔβαλε σταυρό, τὸν περιφράξε, τὸν ἐφύτεψε καὶ πληρώνει ἀπὸ τότε τὸ φύλακα γιὰ νὰ τὸν περιποιηθῆται. Τὸ δικαστήριό σας μπορεῖ νὰ τὸν ρωτήσῃ γι' αὐτό».

- Περιττό, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἡ μαρτυρία σας ἀρκεῖ.

Καὶ τὸ δικαστήριο κήρυξε κληρονόμο τοῦ ἑκατομμυρίου τὴ Μαρία.

Ἔτσι πλοῦσια ἀνταμειφτῆκε ἡ ἀρετὴ τῆς, ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς. Κι ἡ φτωγὴ ὀρφανὴ ἔζησε στὸ ἐξῆς εὐτυχισμένη, ὄχι τόσο γιατί εἶχε πλοῦτη, παρὰ γιατί εἶχε εὐγενικὰ αἰσθήματα κι ἤξερε νὰ τὰ μεταχειρίζεται μὲ τρόπο ὥστε νὰ κἀνῃ εὐτυχισμένους κι ἄλλους πολλούς.

47. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΦΙΛΟΙ.

Μές σέ λαγκάδι σκιερò και ἥσυχο μιὰ μέρα
ρυάκι χρυσταλλένιο
τò πράσινο ἐχάιδεue χορτάρ πέρα πέρα
κι ἄγρια κρίνα μὲ νερò ἐδρόσιζε ἀσημένιο.
Ἦταν ἡμέρα ὀμορφὴ κι αὐγὴ πολλὴ ἀκόμη
ὅταν ἐφάνηκαν ἐκεῖ μαζί τρεῖς πεζοδρόμοι.

Συνομιλοῦσαν κι ἔρχονταν σὰν φίλοι ἀγαπημένοι·
σὲ ρίζα δέντρου κάθισαν ἀπάνω κουρασμένοι.
Ὁ ἕνας ἄντρας ἦτανε θρασύς· μὲ φτερωμένα
τὰ πόδια, μ' ἄτακτα μαλλιά και γένια μπερδεμένα:
τὸν λέγαν Ἄνεμο Βοριά. Οἱ σύντροφοί του πάλι
γυναῖκες ἦτανε· ἡ μιὰ σὰ γίγαντας μεγάλῃ·
κάθε πνοή της ἔκαιγε· σπινθήριζ' ἡ ματιὰ της,
και σὰ δύο φλόγες μοιάζανε τὰ δύο μάγουλά της.
Ὁ κόσμος τὴν ἐτρόμαζε και τὴν ἐπιθυμοῦσε·
και τ' ὄνομά της τό ἴλεγαν Φωτιὰ ὅπου περνοῦσε.
Ἡ ἄλλη ἦταν δροσερή, γλυκιά, γαλανομάτα,
και ὁ Βοριάς και ἡ Φωτιὰ μὲ σέβας τῆς μιλοῦσαν.
Τὰ μάτια της τὰ ντροπαλά, σεμνότητα γεμάτα,
κάτω στὴ γῆ ἐβλέπανε. Τιμὴ τὴν ἐκαλοῦσαν.

Ἀφοῦ ξεκουραστήκανε, εἶπ' ὁ Βοριάς: «Φοβοῦμαι,
μήπως ἐκεῖ ποῦ τρέχομε καμιά φορὰ χαθοῦμε.
Γιὰ πέστε ποῦ μπορεῖ κανεῖς νὰ βρῆ τὸν ἄλλο πάλι,
ἂν χωριστοῦμε τρέχοντας σὲ μιὰ μεριά και σ' ἄλλη;
Εὐκόλα, εἶπε ἡ Φωτιὰ, μπορεῖτε νὰ μὲ βρῆτε,
ὅπου κοιτάξετε καπνό, ἐκεῖ θένα μὲ δῆτε».
Κι εἶπ' ὁ Βοριάς: «Σὲ κύματα ἐπάνω φουσκωμένα

κι ὅπου τὰ φύλλα σείονται θὰ μ' ἔβρετε κι ἐμένα.
Ὅμως ἐσένα ποῦ, Τιμῆ, ἂν κάποτε χαθοῦμε,
μποροῦμε νὰ σὲ βροῦμε;»
Κι ἐκείνη ἀναστενάξε: «Ἀνίσως μ' ἀγαπάτε,
τοῦ ἀποκρίδηκε, ποτὲ νὰ μὴ μὲ παρατάτε.
Ἄν φύγω, μὴτε ἄνεμος, μὴτε φωτιὰ μὲ φτάνει
κεῖνος ποῦ χάση τὴν τιμὴ γιὰ πάντα τήνε χάνει».

48. Ο ΖΩΗΣ Κ ΑΠΛΑΝΗΣ

Μιάμιση ὥρα μακριὰ ἀπ' τὰ Γιάννινα, δυτικά, ἀπλώνεται μιὰ χαριτωμένη σειρὰ ἀπὸ ψηλῶματα, γεμάτη ἀπὸ σκόρπια χωριουδάκια κάτασπρα. Πιὸ βορινά, σ' ἓνα πολὺ ὄμορφο ψηλὸ πλάτωμα βρίσκονται τὰ Γραμμενοχώρια, ὀλόασπρα κι αὐτά, ὄχι γιατί εἶναι ἀσβεστομένα, ἀλλὰ γιατί τὰ ἔχουν χτισμένα μὲ πέτρες ἄσπρες, κι οἱ σκεπές τους εἶναι τὸ ἴδιο σκεπασμένες μὲ πλάκες ἄσπρες.

Τὸ χῶμα εἶναι κοκκινωπό, καὶ μονάχα τὴν ἀνοιξή πρα-
σινίζει καὶ τὸ θέρος χρυσοκιτρινίζει.

Πάνω σὲ μιὰ πανέμορφη βουνοπλαγιά βρίσκεται τὸ
Γραμμένο· γραμμένο λέει ὁ λαός, τὸ πολὺ ὁμορφο, ποὺ εἶναι
σὰ ζωγραφιστό, (π.χ. τὰ φρύδια τὰ γραμμένα) καὶ τέτοιο
εἶναι στ' ἀλήθεια τὸ Γραμμένο, ποὺ ἀπὸ τὸ ψήλωμά του, μὲ
τὸν ἀνοιχτὸ ὀλόγυρα ὀρίζοντα, φαίνεται σὰν ἀφέντης ὄλων
τῶν ἄλλων χωριῶν ποὺ τὸ προσκυνοῦν.

Στὸ ὁμορφο Γραμμένο γεννήθηκε ὁ πατέρας καὶ στὴ
Τζουντίλα, ἓνα ἄλλο χωριουδάκι, γεννήθηκε ἡ μητέρα ἑνὸς
παιδιοῦ, ποὺ ἦρθε στὸν κόσμον πολὺ δυστυχημένο. Κι ὅμως
σὰ μεγάλωσε δὲ σκέφτηκε παρὰ πῶς νὰ κάνη καλὸ στοὺς
ἄλλους.

Αὐτὸ τὸ πολὺ φτωχὸ παιδί, ποὺ ἔγινε εὐεργέτης τῆς
πατρίδας του, εἶναι ὁ Ζῶης Καπλάνης.

Γεννήθηκε στὸ Γραμμένο στὰ 1736. Ἦταν μωρὸ
στὴν κούνια ὅταν ὀρφάνεψε ἀπὸ μητέρα. Ὁ πατέρας του
ξαναπαντρεύτηκε μὰ ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια πέθανε κι αὐτὸς
κι ὁ Ζῶης ἔμεινε πεντάρφανος. Ἡ μητριὰ του ἦταν ἀπὸ τὶς
ἄπονες κι ἄσπλαχνες ἐκεῖνες γυναῖκες ποὺ βασανίζουν τὰ
ὀρφανὰ καὶ τὰ θρῖζουν: «ξένη γέννα».

Μάνας φιλιὶ καὶ μάνας χὰδι δὲν ἔνωσε ὁ κακόμοιρος ὁ
Ζῶης. Εἶχαν καὶ μεγάλη φτώχεια, κι ὁ Ζῶης ἀναγκάστηκε
ἀπὸ μικρὸ ἀγοράκι νὰ δουλεύη γιὰ νὰ θρέφῃ τὴ μητριὰ
του. Ἐνας γείτονας εἶχε ἓνα γαϊδούρι· τὸ ἔπαιρνε ὁ μικρὸς
Ζῶης, πήγαινε στὸ δάσος ποὺ τὸ λένε Μεγαλόγγο, ἔκοβε
ξύλα, ξενυχτοῦσε στὸ δάσος καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὰ πήγαινε
στὰ Γιάννινα καὶ τὰ πουλοῦσε. Ἡ κουραστικὴ δουλειὰ τοῦ
παιδιοῦ λογαριάζονταν ἴσα μὲ τοῦ γαϊδάρου· γιατί τὸ κέρδος
τὸ μοίραζαν σὲ δύο, καὶ τὸ ἓνα τὸ ἔπαιρνε τὸ ἀφεντικὸ τοῦ
γαϊδάρου καὶ τ' ἄλλο ὁ Ζῶης.

Μὰ δὲν ἦταν προκοπὴ ἀπὸ τέτοια δουλειά· ἡ μητριὰ δὲ χόρταινε ψωμί καὶ ξεδύμαινε στὸ Ζώη. Τὸν ἔδερνε συχνά· κι ἓνα Σαββατόβραδο, τὴν παραμονὴ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας - αὐτὴ τὴν ἡμέρα δὲν τὴν ξέχασε στὴ ζωὴ του ὁ Ζώης - ἀφοῦ τὸν ἔδειρε ἀκόμη πιὸ σκληρά, τὸν ἔδιωξε ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ τοῦ εἶπε νὰ μὴν ξαναπατήση.

Ποῦ νὰ πάη τὸ κατατρεγμένο καὶ διωγμένο ὄρφανό, τὸ ριγμένο ἀπ' τὴ φωλιά του ἀπροστάτευτο πουλάκι;

Τράβηξε πρὸς τὰ Γιάννινα, ἦταν σούρουπο κι ἄρχισαν ν' νάβουν τὰ φῶτα. Τὸ παιδί μπῆκε σ' ἓνα χάνι.

- Τί Θέλεις ἐδῶ; τὸν ρωτᾷ ὁ ἄνθρωπος τοῦ χανιοῦ.

- Νὰ περάσω τὴ νύχτα σὲ μιὰ κόχη, στὸ στάβλο μὲ τὰ ζῶα εἶμαι ὄρφανό, ἔρημο.

- Ὅξω! τοῦ φωνάζει ὁ ξενοδόχος· κι ἦταν ἔτοιμος νὰ τὸ διώξῃ.

Τὸ παιδί, δευτέρη φορά διωγμένο, ἔφυγε φοβισμένο.

Εἶχε πιά νυχτώσει. Στους δρόμους ἦταν ἡσυχία. Τὸ παιδί εἶδε μπροστά του ἓνα ἄρχοντόσπιτο, ποῦ τὴ μεγάλη πόρτα του τὴ σκέπαζε μιὰ μικρὴ σκεπή. Ἐκεῖ πῆγε καὶ στριμώχτηκε νὰ περάσῃ τὴ νύχτα. Μὲ τὴν ἀδῶα πληγωμένη ψυχὴ του ἔκαμε τὴν προσευχὴ του στὸ Θεὸ κι ἀποφάσισε ν' ἀποκοιμηθῇ. Μὰ ποῦ ὕπνος! Ἀπὸ τὸ πρῶν δὲν εἶχε βάλει τίποτε στὸ στόμα του καὶ πεινοῦσε πολὺ. ἦταν καὶ κρύο καὶ φυσούσε... Δὲν μπόρεσε νὰ κλείσῃ μάτι. Κάπου κάπου συλλογιζόταν τὴ μοίρα του, ἔβλεπε τὸν ἑαυτό του χωρὶς κανένα βοηθὸ στὸν κόσμος, χωρὶς ἐλπίδα, τὸ ἔπιανε τὸ παράπονο κι ἔκλαιγε σιωπηλά. Ἔτσι πέρασε ὅλη τὴ νύχτα καὶ μονάχα κατὰ τὰ χαράματα, ἀποκαμωμένο, βυθίστηκε σὲ βαθὺ ὕπνο.

Ξημέρωσε ἡ μεγάλη γιορτὴ. Τὸ πλούσιο ἀφεντικὸ τοῦ σπιτιοῦ κατέβηκε νὰ πάη στὴν ἐκκλησία. Σκουντώντας τὴν

πόρτα για ν' ανοίξει νιώθει ένα εμπόδιο· σκύβει τὸ κεφάλι του καὶ βλέπει κάτι σὰ δέμα μπροστὰ στὴν πόρτα του· τὸ εμπόδιο ἐκεῖνο ἦταν ἓνα ἀνθρώπινο κουρέλι, ἦταν ὁ Ζώης...

Τὸ παιδί τινάχτηκε ἀπάνω τρομαγμένο· λίγα λεπτά τὸ ἀφεντικό καὶ ὁ Ζώης κοιτάχτηκαν ἄφωνοι ἀπὸ ἐκπληξή. Στὸ τέλος τοῦ λέει τ' ἀφεντικό:

- Πῶς βρέθηκες ἐδῶ, παιδί μου;

Ὁ τόνος τῆς φωνῆς ἐδῶ δὲν ἦταν σκληρὸς σὰν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ χανιοῦ. Ἦταν πονετικὸς τὸ παιδί τὸ νιώθει καὶ λέει τὸν πόνο του.

Ὁ πλούσιος συγκινήθηκε· βλέποντάς το τόσο γλωμό, βασανισμένο, καὶ τόσο κακοντυμένο, νὰ τρέμη, φώναξε τοὺς ὑπηρετές, διάταξε νὰ περιμαζέψουν τὸ ἔρημο, νὰ τοῦ δώσουν νὰ φάη, νὰ τὸ ντύσουν, κι ὕστερα κίνησε σὰν ἀληθινὸς χριστιανὸς γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ὅταν γύρισε φώναξε τὸ παιδί καί, μὲ τρόπο γλυκό, τὸ ρώτησε γι' ἄλλες λεπτομέρειες. Ὁ Ζώης ἀπαντοῦσε μὲ ἄρρος, καὶ φαινόταν ἔξυπνο παιδί.

- Ἄφου σ' ἔστειλε ὁ Θεὸς στὸ σπίτι μου, τοῦ λέει στὸ τέλος, θὰ μείνης ἐδῶ. Ἡ δουλειά σου θὰ ἴναι νὰ βοηθᾷς τὸ μάγειρο· μὰ ἂν σὲ στέλνουν καὶ γιὰ κανένα θῆλημα στὴν ἀγορά, θὰ πηγαίνης.

Ὁ πονόψυχος αὐτὸς Γιαννιώτης ἄρχοντας λεγόταν Παναγιώτης Χατζῆ - Νίκου.

Μὲ πόση εὐγνωμοσύνη πῆρε τὸ ἔρημο παιδί τὸ χέρι τοῦ εὐεργέτη του καὶ τὸ φίλησε καὶ μὲ πόση προθυμία ἔκανε ὅλες τὶς δουλειές!

Μὰ εἶχε ἓνα μεγάλο κρυφὸ καημό· ἤθελε νὰ μάθῃ γράμματα. Τὰ θράδια, μετὰ τὸ δεῖπνο, δὲν εἶχε πιά δουλειά· κι ὅταν ἀποτραβιόταν στὴν καμαρούλα του, ποῦ ἦταν κοντὰ στὸ μαγειρεῖο ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του:

- Νά ώρα για διάβασμα και για γράψιμο.

Ὁ κὺρ Παναγιώτης Χατζῆ - Νίκου ἦταν ἔμπορος γουναρικῶν. Ὅταν οἱ ἀγοραστὲς ἀγοράζαν γούνες ἀπὸ τὸ μεγάλο κατάστημα, κάποτε ἔδιναν τὸ δέμα τοῦ Ζώη νὰ τὸ πάη στὰ σπίτια τους κι αὐτοὶ ἔδιναν κάποιο δῶρο στὸ μικρὸ ὑπηρέτη. Ἄμα εἶδε στὰ χέρια του λίγα λεπτὰ ὁ Ζώης, ἀμέσως σκέφτηκε τὰ γράμματα. Ἀγόρασε μιὰ φυλλάδα ποὺ εἶχε μέσα τὸ Χριστὸ καὶ τὴν Παναγία, καὶ στὴν ἀρχὴ τὸ «Σταυρὲ βοήθα με», μ' ἓνα δάσκαλο καλόγηρο καὶ παιδιὰ μὲ ράσα. Ἀγόρασε καὶ χαρτὶ καὶ πένα. Καὶ τὴ νύχτα, στὴ μοναξιά, ἐνῶ ὅλο τὸ σπίτι ἦταν βυθισμένον στὴ σιωπὴ καὶ στον ὕπνον, ὁ Ζώης σκυμμένος πάνω στὴ φυλλάδα ἢ στὸ χαρτὶ, διάβαζε ἢ ἔγραφε, καὶ κοπιάζε καὶ παιδευόταν νὰ μάθῃ - ἄχ! μὲ πόση δυσκολία καὶ μὲ τί λαχτάρα γράμματα μόνος του.

Μιὰ νύχτα ποὺ ὁ Χατζῆ - Νίκου εἶχε ἀυπνία, προχώρησε πρὸς τὸ μαγειρεῖο καὶ εἶδε φῶς στὴν καμαρούλα. «Τί τρέχει;» σκέφτηκε ἀνήσυχος· καὶ χτύπησε τὴν πόρτα νὰ μπῆ. Τὸ φῶς ἔσβησε μονομιᾶς ἡσυχία. Φωνάζει τὸ ἀφεντικό· καμιά ἀπάντησι· τότε, θυμωμένος διατάζει ν' ἀνοιξῆ ἡ πόρτα· ἀνοίγει, καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια ὁ Ζώης πέφτει στὰ πόδια τοῦ ἀφεντικοῦ του καὶ τοῦ ἑομολογίεται πῶς αὐτὸς εἶχε τὸ καντήλι ἀναμμένον, γιὰ νὰ διαβάξῃ, νὰ μάθῃ γράμματα...

- Καλὰ, τοῦ εἶπε τ' ἀφεντικό, δὲν πειράζει· μόνον ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρω.

Ἔκαμε πῶς θύμωσε, μὰ δὲ θύμωσε· τὸ φέρσιμό του παιδιοῦ τὸν συγκίνησε, καὶ τὴν ἄλλῃ μέρα, τὸ πρωί, φωνάζει τὸ Ζώη στὸ γραφεῖο του καὶ τοῦ λέει:

- Ζώη, ἀπὸ σήμερα δὲν εἶναι ἀνάγκη πιά νὰ κάνῃς τίς χονδροδουλειές. Ἀπὸ σήμερα δουλειά σου εἶναι νὰ φροντίξῃς γιὰ τὰ ψώνια τοῦ σπιτιοῦ. Τὶς ἄλλες ὥρες θὰ εἶσαι στὸ κα-

τάστημα και θά' χης, καιρό νά διαβάξης και νά γράφης.

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια τὸ ἐμπόριο τῶν γουναρικῶν ἔδινε μεγάλα κέρδη πλούσιοι και φτωγοί, ἄντρες και γυναῖκες, φοροῦσαν τότε γοῦνες, ἄλλοι φτηνές, ἄλλοι ἀκριβές και πολύτιμες. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ράφτες πού εἶχε στὸ κατάστημα ὁ Χατζῆ - Νίκου, ἔδινε δουλειὰ και στὰ σπίτια, σὲ νοικοκυρές. Αὐτὴν τὴν ὑπηρεσία τὴν ἔδωσε τώρα στὸ Ζώη τ' ἀφεντικό του.

Ὁ Ζώης φρόντιζε νά μοιράζη κάθε Δευτέρα πρωὶ στὶς γυναῖκες πού δούλευαν στὰ σπίτια τους τὶς γοῦνες πού ἦταν γιὰ ράψιμο, και κάθε Σάββατο βράδυ νά τὶς παραλαβαῖνη ραμμένες, πληρώνοντας τὴν ἀξία τῆς δουλειᾶς και κρατώντας τακτικούς λογαριασμούς γιὰ ὅλα.

Τὴ δουλειὰ αὐτὴ τὴν ἔκανε μὲ τέτοια προθυμία, μὲ τέτοια ὄρεξη, μὲ τέτοια τάξη, πού ὁ Χατζῆ - Νίκου τὸ εἶχε κρυφὴ χαρὰ πὼς εἶχε τέτοιοι ξεχωριστὸ ὑπάλληλο στὴν ὑπηρεσία του.

Ὁ Ζώης βλέποντας ἐμπρὸς του κάθε μέρα νά ράθουν γοῦνες, ἐξετάζοντας και προσέχοντας ὁλοένα τὸ ράψιμο, θέλησε νά δοκιμάσῃ ἂν κι αὐτὸς μπορούσε νά ράψῃ. Ἐραψε μιά, τὴν πέρασε μαζί μὲ τὶς ἄλλες, κανένας δὲν ἔνιωσε τὴ διαφορά. Μπορεῖ νά μὴν εἶχε και διαφορά και νά ἦταν κι ἐκεῖνη ἢ γούνα καλοραμμένη σὰν τὶς ἄλλες.

Ἦταν ὅμως δικό του τὸ ἀντίτιμο τῆς ἐργασίας· τὸ εἶχε κερδίσει μὲ τὸν κόπο του.

Ἀγόρασε τώρα ἓνα Φτωήγι (Ὁκτώηχο), τὸ βιβλίο πού ἐρχόταν μετὰ τὴ φυλλάδα, πού εἶχε τελειώσει· ἀγόρασε και μιὰ Ἀριθμητική· ἀγόρασε ὅμως και κάτι ἄλλο: κεριά, σπερματσέτα.

- Νά διαβάζω και νά γράφω και κάποτε, νά ράθω εἶναι δική μου δουλειὰ· δὲν εἶναι δίκιο ὅμως γι' αὐτὰ νά ξοδεύω τὸ

λάδι τ' άφεντικοϋ μου, ει̅πε με̅ τὸ νοϋ του.

Κι̅ εν̅ω̅ ο̅λοι̅ στο̅ άρχοντικο̅ τοϋ Χατζ̅η - Νίκου κοιμ̅ονταν, ο Ζώης, μον̅αχος, ε̅γραφε, δια̅βαζε, ε̅κανε λογαριασμοϋς, μα̅ ε̅ραβε και̅ καμια̅ γουνα, για̅ να̅ βγα̅ζη̅ ο̅τι τοϋ χρεια̅ζοταν για̅ βιβλια̅, πενες, χαρτια̅ και̅ κερια̅.

Μια̅ νύχτα καν̅οντας τὸ γύρο τοϋ σπιτιοϋ ὁ Χατζ̅η - Νίκου ει̅δε φ̅ως στη̅ν κάμαρα τοϋ Ζώη πα̅λι, και̅ χτύπησε να̅ τοϋ ανο̅ιξη̅. Τώρα̅ ὁμως̅ δ̅εν ε̅σθησε τὸ φ̅ως ὁ Ζώης ανο̅ιξε τὴ̅ θύρα̅ α̅μέσως, και̅ τοϋ λ̅εει̅ με̅ θάρρος:

- Άφεντικο̅, δουλεύω με̅ δικό μου φ̅ως̅ και̅ τοϋ ε̅δειξε τὰ κερια̅ ποϋ ει̅χε αγορα̅σει.

Ἐο̅ γουναρεμπορος συγκιν̅ηθη̅κε πολυ̅ και̅ τοϋ λ̅εει̅ μισοδυμωμε̅να τάχα:

- Καλα̅ καλα̅! ἀπο̅ αϋ̅ριο δ̅εν ε̅χεις να̅ κάμης πια̅ καμια̅ δουλει̅α τοϋ σπιτιοϋ· θ'̅ α̅φοσιω̅θης στο̅ μαγα̅ζί: θ̅α δουλεύης ε̅λεύθερα, ὅπως̅ θέλεις̅ ἀπο̅ αϋ̅ριο θ̅α ε̅χης και̅ μισθ̅ὸ ἀνάλογο με̅ τὴν ἀξια̅ σου, με̅ τὸ ζ̅ηλο̅ σου και̅ με̅ τὴν προκοπή σου!

Μόνο̅ στις̅ ε̅γωιστικ̅ες καρδι̅ες δ̅ε φυτρ̅ώνει ἡ εϋγνωμοσϋνη̅. Οἱ̅ εϋγενικ̅ες ψυχ̅ες ποτ̅ε δ̅εν ξε̅χνοϋν τὴ̅ χάρη̅. Ἐο̅ Ζώης̅ ἦταν̅ εϋγενικ̅ια̅ ψυχή. Με̅ πιὸ πολλ̅ή προσπα̅θεια̅ λοιπο̅ν α̅φοσιω̅θη̅κε στη̅ν ἐργασια̅ τοϋ εϋεργ̅ετη̅ του. Ἐξυπνος̅ κι̅ ἐργατικ̅ὸς ὅπως̅ ἦταν, ε̅μαθε̅ στη̅ν ἐντέλεια τὸ ἐμπο̅ριο τ̅ης γουναρικ̅ης̅ μελετοϋσε, μάθαινε̅ καθε̅τί ποϋ τοϋ χρεια̅ζοταν.

Ἐκε̅ινα τὰ χρο̅νια̅ γινο̅ταν̅ μια̅ ἐμποροπαν̅ηγυρη̅ στη̅ν Καστορια̅ τ̅ης Μακεδονια̅ς. Ἐως̅ τότε̅ ὁ Χατζ̅η - Νίκου ε̅στελνε̅ ἀντιπρ̅οσωπό του̅ ἓνα γ̅ερο ὑπάλληλο, ποϋ̅ τὸν ει̅χε ἀπο̅ καιρ̅ὸ στη̅ δουλει̅α̅ του. Τώρα̅ ε̅στειλε̅ μα̅ζί του̅ και̅ τὸ Ζώη̅ Καπλ̅άνη. Τί̅ διαφορ̅α̅ ἀπο̅ τ̅ις̅ ἄλλες̅ χρο̅νι̅ες. Ἡρ̅θαν̅ νεο̅ι̅ πελάτες: ε̅γιναν̅ και̅νούριες̅ ἀγοραπωλη̅σιες. Μεγάλα̅ ἦταν̅ τὰ κ̅έρδη̅ τοϋ Χατζ̅η - Νίκου, ποϋ̅ ἤξερε̅ να̅ ἐκτιμ̅ᾷ τὴν

άφοσίωση, και έδωσε, μόνος του, ένα μέρος από τὰ κέρδη στον πιστό του Ζώη.

Οί δουλειές του Χατζή - Νίκου προόδευαν όλοένα. Κι αυτός κι ο Ζώης ένιωθαν πώς τὰ Γιάννινα ήταν πια στενό μέρος για έμπόριο. Έτσι τ' αποφάσισαν να φύγουν από την Ήπειρο, όπως τὸ συνηθίζουν οί Ήπειρώτες, και να πάνε στη Βλαχία, στο Βουκουρέστι.

- Ζώη, του λέει, ο Χατζή - Νίκου όταν έφτασαν εκεί τώρα έχεις κάμποσα κεφάλαια, κερδισμένα με την τιμή σου και τή δουλειή σου αλλά τὸ μεγαλύτερο κεφάλαιό σου είναι, ή δραστηριότητά σου και ή μεγάλη τιμιότητά σου. Από σήμερα θα είσαι σύντροφος στα κέρδη.

Ο Ζώης πήρε τὸ χέρι του προστάτη του να τὸ φιλήση αλλά αυτός δὲν τὸν άφησε· του έσφιξε μόνο τὸ δικό του χέρι, σαν να ήθελε να πη πώς από δω και πέρα ήταν σχεδόν ίσοι, στα κέρδη και σε όλα.

Ο Χατζή - Νίκου εγκαταστάθηκε στο Βουκουρέστι. Ο Ζώης άρχισε έμπορικά ταξίδια· αγόραζε, πουλούσε πάντα με ωφέλεια· πήγε στη Ρωσία, στη Λειψία τῆς Γερμανίας, πὸν γίνεται μεγάλο έμπόριο γουναρικῶν, στη Βιέννη, ύστερα γύρισε πίσω στη Ρωσία· έκανε περιοδείες· ύστερα εγκαταστάθηκε στη Μόσχα. Στο τέλος ξαναγύρισε στο Βουκουρέστι, και παράδωσε στο Χατζή - Νίκου καταλεπτώς τὸς λογαριασμούς. Σε κάθε έπιχείρηση φαινόταν ή έμπορική έξυπνάδα και ή τιμιότητα του Ζώη. Μεγάλα κέρδη έφερε στην εταιρεία ο Ζώης, κι όταν ο Χατζή - Νίκου θέλησε να τὸν ευχαριστήση γιατί με την ικανότητα και την άφοσίωσή του τριπλασίασε την περιουσία του, ο Ζώης, ο άντρας Ζώης, ο έμπορος, πήρε τὸ χέρι του άλλοτε άφεντικῶ του και του είπε με δάκρυα:

- Θυμάσαι τὸ ανθρώπινο κουρέλι πὸν βρήκες, χρόνια τώρα,

μιά Κυριακή πρωί μπροστά στην πόρτα του σπιτιού σου; Ήταν πεινασμένο κι έτρεμε από το κρύο· ήταν διωγμένο κι ήταν έρημο στον κόσμο. Ήσυχα άπλωσες το χέρι σου και γλίτωσες το δυστυχισμένο που χανόταν. Και βρήκα ψωμί κοντά σου και, το καλύτερο, βρήκα, άσυλο. Σὺ στάθηκες ὁ προστάτης μου κι ὁ δάσκαλος μου· ἡ καλοσύνη σου και τὸ καλὸ σου παράδειγμα μ' ἔκαμαν ὅ,τι εἶμαι. Ὅ,τι εἶμαι τὸ χρωστῶ σὲ σένα. Ὅ,τι ἔχω, ἀπὸ σένα τὸ ἀπόκτησα. Σοὺ φάνηκα πιστός, σοὺ ἔδειξα ἀγάπη και ἀφοσίωση; Ὡς κι ὁ σκύλος νιώθει τὴν καλοσύνη ποὺ τοῦ κάνουν, τὴ θυμᾶται, και δείχνει τὴν εὐγνωμοσύνη του. Πῶς μπορούσα ἐγὼ νὰ φανῶ χειρότερος ἀπὸ σκύλο;

Τὰ λόγια αὐτὰ συγκίνησαν βαθιὰ τὸ Χατζῆ - Νίκου. Ἐκλαιε, και σηκώθηκε και ἀγκάλιασε τὸ Ζώη, ψιθυρίζοντας:

- Παιδί μου, παιδί μου, νὰ ἴχης τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Τὴν ἄλλη μέρα, ἀφοῦ σηκώθηκαν ἀπὸ τὸ τραπέζι, λέει ὁ γουναρέμπορος στὸ Ζώη:

- Ζώη, ἦρθε ἡ ὥρα νὰ μιλήσουμε σοβαρὰ για τὶς δουλειές μας.

- Οἱ δουλειές μας πᾶνε λαμπρά, εἶπε ὁ Ζώης.

- Ναι, μὰ ὅχι και γώ. Στοχάσου, Ζώη, ὅταν πρωτομπήκες στὸ σπίτι μου, σὺ ἦσουν παιδάκι και ἐγὼ ἤμουν ἄντρας, μὰ ἐγὼ γέρασα, παιδί μου· τὰ μαλλιά μου εἶναι καιρὸς ποὺ ἄσπρισαν· τὰ πόδια δὲ βαστοῦν· τὰ χέρια μισοτρέμουν· τὰ μάτια κουράστηκαν· κοντεύω τὰ ὀγδόντα, δὲν μπορῶ πιά νὰ δουλέψω Ζώη μου, και...

Ὁ Χατζῆ - Νίκου στάθηκε, κοιτάζοντας τὸ Ζώη.

- Και;... ρώτησε ἀνυπόμονα ὁ Ζώης.

- Εἶναι ἀνάγκη νὰ διαλύσουμε τὴ συντροφιά μας. Μὲ τὴ βόηθεια τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ δουλειά μου και μὲ τὴ δουλειά σου,

ἔχω τὸ δικό μου· μπορῶ νὰ ζήσω ξένοιαστος ὅσα χρόνια μοῦ μένουν· δὲν εἶμαι πιὰ γιὰ δουλειά· ἀνάγκη νὰ ξεκουραστώ.

Ὁ Ζώης στὴν ἀρχὴ δὲν τὸ δέχτηκε.

- Δουλεύω ἐγὼ καὶ γιὰ τοὺς δύο μας, εἶπε· θὰ βάλω διπλὸ κόπο, τέλειωσε!

- Σὺ πάντα μιλάς γνωστικά σκέψου καλά· μπορεῖς νὰ γίνης δυὸ κομμάτια, νά'σαι ὁ μισὸς στὸ Βουκουρέστι κι ὁ ἄλλος μισὸς στὴ Μόσχα; Τὸ κατάστημα ἐδῶ θέλει τὸν ἄνθρωπό του καὶ μένα τὸ κορμί καὶ τὸ μυαλό μου φωνάζουν: «φτάνει· πιὰ!»

Μὲ τὰ πολλὰ ὁ Ζώης πείστηκε, καὶ διάλυσαν τὴ συντροφιά.

Δὲν εἶχε πιὰ δουλειὰ στὸ Βουκουρέστι, γι' αὐτὸ ἀποχαιρέτησε τὸν ἀσπρομάλλη προστάτη του σὰ γιὸς τὸν πατέρα του, ἔφυγε κι ἀποκαταστάθηκε ὀριστικά στὴ Μόσχα· ἦταν ἐκεῖ ἓνα μετόχι ἐλληνικοῦ μοναστηριοῦ, τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Νοίκιασε μιὰ κατοικία καὶ ἐξακολούθησε τὸ ἐμπόριό του γιὰ δικό του λογαριασμό.

Ὁ Ζώης μὲ τὴ μεγάλη τάξη ποὺ εἶχε στὶς ληψοδοσίες του, μὲ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν τιμιότητά του ἀπόκτησε μεγάλη ὑπόληψη στὴν ἀγορὰ τῆς Μόσχας καὶ σὲ ἄλλες ἐμπορικὲς πόλεις. Ἔκανε λαμπρὲς δουλειές· κι ἡ κάσα του ὀλοένα γέμιζε.

Εἶχε κάμει περιουσία· ἦταν πλούσιος. Μὰ περνοῦσαν καὶ τὰ χρόνια δὲν ἦταν πιὰ νέος.

Μιὰ μέρα ἐκεῖ ποὺ ἔκανε περίπατο μονάχος σ' ἓνα ἐξοχικὸ μέρος τῆς Μόσχας, μιλώντας μὲ τὸν ἑαυτό του, ὅπως συνήθιζε, εἶπε:

- Ζώη, χρόνια καὶ χρόνια ἐσὺ τὸ ἄστεγο παιδί παιδεύτηκες καὶ βασανίστηκες νὰ κερδίσης λεπτά· καὶ κέρδισες ἀρκετά. Δὲ μοῦ λές, τί θὰ τὰ κάμης αὐτὰ τὰ λεπτά; Γιατί τὰ μάζεψες;

Οικογένεια δὲν ἔχεις. Ποῦ δὲ τ' ἀφήσης; Δὲ δὲ τὰ θάψουν βέβαια μαζί σου στὸ μνήμα σου!...

Κι ἔμεινε συλλογισμένος· ἦταν ἓνα πρόβλημα μπροστά του ποῦ δὲν μποροῦσε νὰ βρῆ ἀμέσως τὴ λύση του.

Λένε γιὰ τὸν Κίμωνα, τὸ γιὸ τοῦ Μιλτιάδη, πὼς ὅταν ἔκαμε μεγάλη πλούση ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Περσῶν, θυμήθηκε τὴ φτώχεια ποῦ πέρασε μικρός. Θυμήθηκε ποῦ κάποτε τοῦ ἔλειψε καὶ τὸ ψωμί ὅταν ὁ δοξασμένος πατέρας του ἦταν κλεισμένος στὴ φυλακή. Κι ἅμα ἔγινε πλούσιος, φόρτωνε τοὺς δούλους του φορέματα καὶ τὰ μοιράζε στους φτωχοὺς ποῦ ἀπαντοῦσε στους δρόμους, κι ἄνοιγε τοὺς κήπους του νὰ μπαίνουν ἐλεύθερα οἱ πολῖτες καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδιὰ νὰ τρῶνε ὀπωρικά.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Ζῶη εἶχε κάποια ὁμοιότητα μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ Κίμωνα. Τὸ διωγμένο παιδί τοῦ Γραμμένου, ποῦ ἔγινε ἔμπορος γουναρικῶν στὴ Μόσχα, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται, σκέφτηκε ὅπως ὁ δοξασμένος νικητὴς τῆς Μυκάλης.

Θυμήθηκε τὰ βασανισμένα χρόνια ποῦ πέρασε παιδί, θυμήθηκε τὴ λαχτάρα ποῦ εἶχε γιὰ τὰ γράμματα καὶ πὼς ἔμαθε μόνος του κρυφοδιαβάζοντας τὴν Ἄλφα Βῆτα, καὶ εἶπε, δίνοντας τὴ λύση στὸ πρόβλημα:

Τὰ λεπτὰ ποῦ μάζεψα δὲ τὰ δώσω γιὰ τὴν ὀρφάνια, γιὰ τὴν πείνα, γιὰ τὴ γδύμνια, καὶ γιὰ τὰ γράμματα· δὲ κάμω σχολεῖα στὸν τόπο μου, ν' ἀνοιξῶ τὰ μάτια τῶν συμπατριωτῶν μου, νὰ φωτίσω τὸ μυαλό τους.

Ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκεῖνη ἦταν πιὰ ἡσυχος· ἤξερε τί ἤθελε· ἔκαμε τὸ σχέδιό του· κι ἀποφάσισε νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ πέρα ὡς πέρα.

Μὰ ποῦ νὰ τὸν ἀφήσουν ἡσυχος οἱ ἄλλοι! Μυρίστηκαν πὼς ἐκεῖ ἦταν «παράς», καὶ πρόβαλαν ξαδέρφια καὶ ξαδέρφες, μ' ἀνοιγμένο χέρι, ζητώντας ὑποστήριξη καὶ βοήθεια. Αὐτοὺς

τούς ανθρώπους ούτε τους ἤξερε ὁ Ζώης, οὔτε τους εἶδε ποτέ του, οὔτε τὸν θυμήθηκαν ποτέ τους· καὶ τώρα ἤθελαν ν' ἀνοίξῃ τὴν κάσα του, νὰ τοὺς μοιράσῃ τὸ βιό του...

Ὁ Ζώης ἦταν πολὺ γνωστικὸς καὶ δὲν μπορούσε νὰ τὸ κάμῃ αὐτό. Ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του: «Δικὰ μου εἶναι τὰ λεφτά μου; Ὁχι, εἶναι τῆς ὀρφάνιας, τῆς πείνας, τῆς γδύμνιας, τῆς ἀγραμματοσύνης: ὅσα οπαταλήσω ἀσυλλόγιστα ἐδῶ κι ἐκεῖ, τὰ κλέβω ἀπὸ τοὺς δυστυχισμένους. Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ κάμω».

Ἔτσι δεχόταν σοβαρὰ τὰ ξαδέρφια, τοὺς ἔδινε τὸ ναῦλο τους καὶ λίγα λεπτὰ καὶ τὰ ἔστελνε πίσω ὅσοι ὅμως ἦταν γιὰ δουλεῖα τοὺς ὑποστήριζε· ὅσοι ἔτρεχαν νὰ περάσουν χωρὶς ἐργασία τὴ ζωὴ τους μὲ τὰ λεπτὰ τοῦ Ζώη ἔφευγαν μὲ χέρια ἀδειανὰ.

Αὐτοὶ φυσικὰ δὲν ἦταν διόλου εὐχαριστημένοι, οὔτε τὸν ἐπαινοῦσαν.

Μὰ αὐτὸς ὁ σφιγχτός, ὁ «τσιγκούνης», ἔστειλε χιλιάδες καὶ χίστηκε στὰ Γιάννινα ἓνα μεγάλο κι εὐρύχωρο σχολεῖο μὲ ὠραῖες σάλες, μὲ κατοικίες τῶν δασκάλων, μὲ πολλὰ κελιά γιὰ τοὺς φτωχοὺς μαθητές. Παρακάλεσε τὸ μεγάλο Δάσκαλο τοῦ Γένους, τὸ σοφὸ Ἀδαμάντιο Κοραῆ, νὰ φροντίσῃ ν' ἀγοράσῃ ἀπὸ τὴ Βιέννη καὶ ἀπὸ τὸ Παρίσι ὄργανα φυσικῆς καὶ χημείας καὶ τὰ καλύτερα βιβλία. Χιλιάδες ξόδεψε γι' αὐτά, καθὼς καὶ γιὰ τὸ ἀμφιδέατρο ποὺ ἔχτισε γιὰ βιβλιοθήκη καὶ γιὰ πειράματα. Χιλιάδες ἔβαλε καὶ στὴν Τράπεζα γιὰ νὰ διατηρῆται τὸ σχολεῖο ἀπὸ τοὺς τόκους.

Διευθυντὴ στὸ μεγάλο αὐτὸ ἐκπαιδευτήριον διόρισε ἓνα ὀνομαστὸ σοφὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σπουδασμένο στὴν Εὐρώπη, τὸν Ἀθανάσιο Ψαλίδα.

Γρήγορα ἀπόκτησε φήμη τὸ καινούριον σχολεῖο μὲ τὴ

νέα μέθοδο. Όταν έκανε τὰ πειράματα ὁ Ψαλίδας, πού ἦταν σπουδαία γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς μαθητές, ἔτρεχαν καὶ μεγάλοι Γιαννιώτες, μὲ μεγάλη περιέργεια νὰ μάθουν, νὰ φωτιστοῦν. Πολλὲς φορές πήγαιναν καικάθονταν κοντὰ στοὺς Χριστιανοὺς καὶ Τοῦρκοι, κι οἱ γιοὶ τοῦ Ἀλήπασα, ὁ Βελήπασας καὶ ὁ Μουχτάρπασας. Λένε πὼς κάποτε δὲ βάσταξε καὶ πῆγε κι ὁ ἴδιος ὁ Τεπελενλής.

Χιλιάδες ρούβλια πέρασαν ἀκόμη ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Ζώη καὶ τὰ ἔστειλέ γιὰ κείνους πού ὑποφέρουν, κλαῖνε καὶ πεινοῦν. Στὸ νοσοκομεῖο, γιὰ τὴν περιποίηση τῶν φτωγῶν ἀρρώστων ταχτικὸ βοήθημα κάθε χρόνο στὰ περίφημα σχολεῖα τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τῆς Πάτμου. Δέκα χιλιάδες ρούβλια ἄφησε γιὰ τοὺς φυλακισμένους. Ἄλλα τόσα νὰ παντρεύονται φτωγὰ κορίτσια ἀπὸ τὸ πατρικὸ του χωριό, τὸ Γραμμένο. Χιλιάδες ἄφησε καὶ γιὰ τὰ ὄρφανὰ καὶ γιὰ τὰ φτωγὰ καὶ ἀπροστάτευτα παιδιά.

Ὁ Ζώης ἦταν πιά ἐβδόμηντα χρόνων ἦταν πολὺ κουρασμένος ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπο ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ἀρρώστησε κι ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες, στίς 20 τοῦ Δεκεμβρίου 1906, ἔκλεισε γλυκὰ τὰ μάτια του, «έκοιμήθη τὸν αἰώνιον ὕπνον ὡς τὰ νήπια πράως» εἶπε ὁ ἱεροκήρυκας πού ἔβγαλε τὸν ἐπικήδειο λόγο. Τὸν ἔθαψαν στὸ μοναστήρι τοῦ Δουσκότη.

Τὸ Πατριαρχεῖο ἔβγαλε γιὰ τὸ Ζώη Καπλάνη ἕνα ἐπίσημο σιγίλλιο, ὑπογραμμένο ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη καὶ τοὺς Πατριάρχες Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων καὶ ὅλη τὴ Σύνοδο. Σ' αὐτὸ ἐξιστορεῖ τί ἔκαμε σὰν ἄνθρωπος, σὰ χριστιανός, σὰν Ἕλληνας, διατάζει νὰ γίνουν πιστὰ ὅσα ὀρίζει στὴ διαθήκη του ὁ Εὐεργέτης Καπλάνης καὶ δίνει παραγγελία στὸν κατὰ καιρὸ Μητροπολίτη τῶν Ἰωαννίνων, νὰ κάνη μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Ζώη, κάθε Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ ἀλησμόνητη αὐτὴ ἡμέρα θυμίζει τὴ

μακρινή εκείνη Κυριακή, πού τὸ πρωὶ ἀνοίγοντας τὴν πόρτα του ὁ Χατζῆ - Νίκου βρῆκε μπροστά του σὰν ἀνθρώπινο κουρέλι τὸ διωγμένο παιδάκι.

Πάνω στὴν πλάκα τοῦ τάφου του, μέσα στὸ κοιμητήριο τοῦ ρώσικου μοναστηριοῦ τῆς Μόσχας ἕνας Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης χαραξε ἕνα επιτύμβιο σε στίχους δεκαπεντασύλλαβους. Τὸ ποίημα εἶναι ἀτεχνο, οἱ στίχοι κακοφτιασμένοι καὶ ἡ γλώσσα, ὅπως ἦταν στὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἀκατάστατη. Ἐνα δίστιχο ὅμως ἀπ' αὐτά, ὅσο ἄσχημο καὶ ἀν' εἶναι, δίνει μιὰ σωστὴ ἰδέα γιὰ τὸ Ζώη Καπλάνη:

*Ὅλην του τὴν κατάσταση ἔδυσε μ' εὐκαρδίαν
γιὰ φωτισμὸ Πατρίδος του καὶ γιὰ φιλοπτωχίαν.*

Ἀλλὰ πολὺ καλύτερα ἀπὸ κάθε ἐπίγραμμα, μπορούσαν νὰ γραφτοῦν πάνω στὸν τάφο του, τὰ λίγα ἐκεῖνα λόγια, πού χαραχτήκαν στὴν πλάκα ἐνὸς ἄλλου μεγάλου φιλανθρώπου, ἄλτρουιστῆ σὰν τὸ Ζώη Καπλάνη :

«Ὅλα γιὰ τοὺς ἄλλους. Τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του!»

49. ΜΙΑ ΘΑΥΜΑΣΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Έργατιδες

Είδατε ποτέ σας κυψέλη με μέλισσες; Ακούσατε τὸ χαρούμενο βόμβο τους; Τίς εἶδατε νὰ πηγαινοέρχονται ἀκούραστες; Δοκιμάσατε τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας τους, ποὺ εἶναι γλυκὸ σὰν ζάχαρη καὶ ἀρωματικὸ σὰν ρόδο; Γνωρίζετε ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, ἡγεμόνας καὶ ἐργάτες, εἶναι ὅλοι γυναῖκες; Μάλιστα, γυναῖκες, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἄεργους κηφήνες!

Πρῶι - πρῶι οἱ ἐργάτιδες, χωρὶς καμιά προσταγὴ ἀνωτέρου, χωρὶς ἀγυροξυπνήματα καὶ φωνές, θὰ βγοῦν στὸ ἔργο· μαζεύουν ἀπὸ τὰ ἄνθη τὴ γύρη νὰ κάμουν τίς κηρήθρες, τοὺς χυμοὺς νὰ κάμουν τὸ μέλι.

Γριές ἀκόμη, με φτερὰ σκισμένα καὶ σῶμα μαδημένο, ἐργάζονται· μόνον ὁ θάνατος σταματᾷ τὴν ἐργασία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔρχεται ξαφνικὸς, χωρὶς ἀρρώστιες, χωρὶς πόνους, χωρὶς θάσανα, ὅπως ἔρχεται σὲ ὅλους τοὺς δικαίους.

Ἡ ἐργασία τους ἔχει μεθοδικότητα καὶ τάξη. Ἀνάλογα

μέ την ηλικία και την πείρα τους εργάζεται η καθεμιά. Οί μικρές και ανήλικες αναλαμβάνουν την καθαριότητα του σπιτιού και την ανατροφή των μωρών. Έπειτα, μόλις μεγαλώσουν λίγο, θα φέρουν νερό, κατόπιν γύρη και τέλος οί πολύπειρες τὸ μέλι. Άλλά και πόσες πεθαίνουν την ώρα του καθήκοντος! Άλλες τις τρώνε τὰ πουλιά, άλλες τις θανατώνει ἡ κακοκαιρία και ἡ βροχή, ἐνώ πετοῦν οί καημένες νὰ συλλέξουν τὰ πολύτιμα προϊόντα τους.

Ἡ κυψέλη, οί κηρήθρες κ.λ.π. εἶναι θαῦμα σοφῶν ὑπολογισμῶν, πὸν μόνο πολὺ σοφοί ἀρχιτέκτονες και μηχανικοί μποροῦν νὰ σχεδιάσουν. Άλλά πρὶν χτίσουν, θα κάμουν μιὰ γενικὴ καθαριότητα, πὸν θα τὴ ζήλευε και ἡ καλύτερη νοικοκυρά. Θα σκουπίσουν τὸ πάτωμα,

θα πετάξουν δηλαδή ἔξω τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο φτερά, ξυλαράκια, χρώματα, ἄμμο, ψόφια ἢ ζωντανὰ ζούφια. Ἐνθρόπινο σπίτι μπορεῖ νὰ εἶναι ἀκάθαρτο, κυψέλη ποτέ!

Ἐν τύχη και δὲν τοὺς φανῆ κατάλληλο τὸ ἔδαφος, τότε θα τὸ στρώσουν με ἓνα παχὺ στρώμα ἀπὸ κερί, πὸν θα χρησιμεύσει ὡς ἀπομονωτικό, για ν' ἀσφαλιστοῦν, και τότε θα οἰκοδομήσουν.

Τὸ χτίσιμο και ἡ διαίρεση τοῦ σπιτιοῦ θα γίνουν σύμφωνα με τις ἀνάγκες πὸν ἔχουν, και τὰ πρόσωπα πὸν θα διαμεῖνουν. Ξεχωριστοί βασιλικοί θάλαμοι για τὸν ἄρχοντα τῆς κυψέλης, θάλαμοι για τις βασιλοπούλες, θάλαμοι για τὰ μωρά, χωριστὰ για τὰ

άρσενικά, χωριστά για τὰ δηλυκά, θάλαμοι για τις ἐργάτιδες. Μήπως λησμονήσαμε τίποτε; Ά, ναι: τις ἀποθήκες τοῦ σπιτιοῦ. Μὴν ἀνησυχῆτε ὅμως· ἔχει προβλέψει ὁ μηχανικός καὶ γι' αὐτὲς ποῦ θὰ χτιστοῦν!

Οἱ πράξεις τους σὲ ἓνα μόνο σκοπὸ ἀποβλέπουν, πῶς δηλαδὴ νὰ ἐξυπηρετήσουν καλύτερα τὴν κοινωνία τους, τὴν πατρίδα τους. Γι' αὐτὰ δυσιάζονται καὶ δυσιάζουν τὰ πάντα.

Ἄν π.χ. κανένα ξένο ζῶο, ποντικός, σαλίγκαρος κ.λ.π. μπῆ στὴν κυψέλη, καὶ ἂν οἱ θυσιές εἶναι μεγάλες, τὸν παρείσακτο ὀπωσδήποτε θὰ τὸν σκοτώσουν. Ἀλλὰ τί θὰ γίνῃ ἓνα τόσο μεγάλο σῶμα, ποῦ δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἀποκρύψουν; Ἀπλούστατα τὸ τυλίγουν μὲ ἓνα παχὺ κάλυμμα ἀπὸ κερί, γιὰ νὰ μὴ φέρῃ ἀρρώστιες μὲ τὴν ἀποσύνδεσή του!

Ἡ σπαρτιατικὴ πολιτεία, ὅπως ξέρομε, ἤθελε στρατιῶτες, γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πατρίδα, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἀνίκανους τοὺς ἔριχνε στὸ βάραδρο. Ἡ κοινωνία τῶν μελισσῶν ἀπαιτεῖ νὰ ἐργάζονται ὅλοι γιὰ τὴν κοινὴ εὐτυχία: γι' αὐτὸ - ποιὸς ξέρει μὲ πόση λύπη τους! - δὲν τρέφουν αἴσθημα οἴκτου γιὰ τοὺς ἄχρηστους στὴν ἀδελφότητά τους. Ἔτσι βλέπομε, ὅταν μιὰ μέλισσα γεννηθῇ ἀνίκανη γιὰ ἐργασία ἢ πληγωθῇ βαριά, νὰ ἔχουν τὴ μεγάλη σκληρότητα, τὴ δικαιολογημένη ἀπὸ τοὺς νόμους τους, νὰ τὴν ρίχνουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλη νὰ πεθάνῃ. Τὴν ἴδια τύχῃ ἔχουν καὶ οἱ ὀκνηροὶ κηφῆνες σὲ ἐποχὴ πείνας.

Κι ὅμως οἱ σκληρὲς μέλισσες πρὸς τοὺς ἄχρηστους τῆς ζωῆς, εἶναι πολὺ στοργικὲς γιὰ τοὺς ἐργαζομένους, ποῦ εἶναι χρήσιμοι στὴν κοινωνία. Ἄν π.χ. μιὰ μέλισσα πιαστῇ ἀπὸ κάποιον ἔντομο ἢ τὴν ἀπειλῇ κάποιος κίνδυνος, θὰ τρέξουν ὅλες νὰ τὴ βοηθήσουν. Χωρὶς νὰ συλλογιστοῦν τὸ δικό τους κίνδυνος, χύνονται πάνω στὸν ἐχθρὸ μὲ θυσιὰ τῆς δικῆς

τους ζωής να σώσουν τη συνεργατιδιά τους. Με τον ίδιο φανατισμό και αυτοθυσία θα τρέξουν όλες από κάθε μακρινό άνθος να υπερασπίσουν την κυψέλη, όταν κινδυνεύει. Άλλες θα θυσιάσουν τη ζωή τους, θα χτυπηθούν, θα κεντρώσουν, θα πεθάνουν· είναι στρατιώτες της μικρής πατρίδας τους· άλλες θα μπουν μέσα, θα γεμίσουν το στομάχι τους μέλι να το γλιτώσουν από τον έχθρό· είναι οι αποθηκάριοι, οι φύλακες των αγαθών.

Το ίδιο δὲν κάνουν τάχα και οι άνθρωποι σε παρόμοιες περιστάσεις; Άλλοι πολεμούν στο μέτωπο, οι στρατιώτες, κι άλλοι, οι άμαχοι, φροντίζουν στα μετόπισθεν για την παραγωγή των αγαθών.

Όλοι όμως ξέρομε ότι οι άνθρωποι συνεννοούνται μεταξύ τους στις δύσκολες στιγμές με το ραδιόφωνο, τον τηλεγράφο, τις καμπάνες των εκκλησιών, τις εφημερίδες, και σπεύδουν στον κίνδυνο της πατρίδας. Άλλά πώς συνεννοούνται οι μέλισσες; Αυτό είναι ένα μυστήριο, που οι σοφοί ακόμη δεν το έλυσαν· τα παραδείγματα όμως που είδαμε και άπειρα άλλα βεβαιώνουν ότι και για τα δυσάρεστα και για τα ευχάριστα νέα οι μέλισσες έχουν δικό τους τηλεγράφο, αλάνθαστο και ταχύτατο.

Ἡ Βασίλισσα

Ἡ κοινωνία τῶν μελισσῶν εἶναι μητριαρχική, ὅπως τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦταν μιὰ πολιτεία τῶν Λοκρῶν. Δηλαδή σ' ἐκείνη τὴν παλιὰ κυβερνοῦσαν οἱ μητέρες, οἱ γυναῖκες· σ' αὐτὴ τῶν μελισσῶν κυβερνᾷ ἡ γυναίκα, μιὰ μόνο, ἡ μητέρα. Ὁ λαὸς τὴ λέει «μάννα», ἡ ἐπιστῆμη «βασίλισσα».

Ἡ βασίλισσα εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀκμῆς σὲ μιὰ κυψέλη. Σὲ μιὰ μέρα τὴν ἀνοιξὴ μπορεῖ νὰ γεννήσῃ τέσσερεις χιλιάδες αὐγά. Ἄν τὰ ζυγίσωμε, τὸ βάρος τους εἶναι δυὸ καὶ τρεῖς φορές μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ μητέρα, πού

τά γέννησε. Και ακόμη είναι η μόνη μάνα απ' όλο το ζωικό βασίλειο, που ξέρει τί παιδιά θά κάμη και γι' αυτό σέ άλλο μέρος γεννά τὰ θηλυκά και σέ άλλο τὰ αρσενικά!

Χωρίς τή βασίλισσα τὸ μελίσι δὲν μπορεῖ νὰ ζήση. Σκορπίζεται και χάνεται, ὅπως οἱ λαοὶ χωρὶς ἀξιο ἀρχηγό. Κι ὅταν τὴ χάσουν, οἱ θρῆνοι τῶν μελισσῶν εἶναι τόσο πολλοί, πὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ συγκινήσουν και σκληρὸ ἀνδρωπο ἀκόμη. Οἱ θρῆνοι τους εἶναι ἴσοι μὲ τῶν παιδιῶν, πὺ χάνουν τὴ μητέρα τους.

Τὴ γονιμότητα τῆς βασίλισσας, τὴν πολύτιμη στὴν ἀκμὴ τῆς κυψέλης, τὴ γνωρίζουν πολὺ καλά οἱ ὑπήκοοί της: γι' αὐτὸ μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦν ἀπὸ εὐγνωμοσύνη νὰ τὴν περιποιηθοῦν και νὰ τῆς δείξουν τὴν ἀγάπη τους.

Κανένας βασιλιάς, και ὁ πιὸ ἐνδοξος, κανένας πρόεδρος δημοκρατίας, και ὁ πιὸ ἱκανὸς και ἀγαθός, δὲ δοκίμασε ἀπὸ τὸ λαὸ του τόση ἀφοσίωση. Στὸ βασίλειο τῶν μελισσῶν δὲν ὑπάρχουν δυσαρεστημένοι, ἀπειθεῖς στοὺς νόμους, ἀναρχικοί: εἶναι οἱ πιὸ ἰδεώδεις ὑπήκοοι τοῦ κόσμου!

Πρῶτα - πρῶτα τὰ ἀνάκτορα τῆς βασίλισσας εἶναι ἰδιαίτερα και μεγαλοπρεπῆ. Μέσα στὶς χιλιάδες μέλισσες ὅλες τὴν ἀναγνωρίζουν ἀμέσως, τῆς ἀνοίγουν δρόμο, νὰ περάση και δείχνουν μεγάλο σεβασμὸ στὸ πέρασμά της. Ἄν τὴν πάρετε ἀπὸ τὴν κυψέλη και τὴν ξαναβάλετε ὕστερα ἀπὸ

ὄρες, τῆς γίνεται ἀληθινὴ ἀποδέωση. Μόνο τὰ «ζήτω» δὲν ἀκούονται, πού, ἂν ξέραμε τὴ γλῶσσα τῶν μελισσῶν, ἴσως νὰ τ' ἀκούαμε κι αὐτά.

Ὅταν θελήσῃ νὰ φάῃ, ὅλες σπεύδουν νὰ παραμερίσουν νὰ φτάσῃ μὲ ὅλη τὴν ἄνεσή της στὶς κηρῆθρες. Τῆς προσφέρουν τὴν τροφή καὶ τὴ χαιδεύουν μὲ τὶς κεραῖες τους, ὅπως χαιδεύει ἡ μητέρα τὸ μωρό, ὅταν πίνει τὸ γάλα του!

Ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι γριά, ζαρωμένη καὶ ἀνάπηρη, οἱ φρουροὶ τῆς θύρας της ποτὲ δὲν θ' ἀφήσουν νὰ μπῆ στὴν κυψέλη ἄλλη βασίλισσα. Κι ἂν μπῆ κρυφά, τότε ἀλίμονό της! Θὰ τὴν κλείσουν στὴ φυλακὴ καὶ ἡ θύρα δὲ θ' ἀνοίξῃ παρὰ ὅταν πεθάνῃ, γιὰ νὰ πετάξουν ἔξω τὸ πτώμα της. Στὴν κοινωνία τῶν μελισσῶν δὲν ὑπάρχουν ποτὲ οὔτε συνωμότες οὔτε προδότες.

Ἄλλὰ κι ἂν εἶναι τελείως ἄγονη πιὰ καὶ ἄχρηστη γριά καὶ ἄλλη νέα βασίλισσα τὴν ἀντικαταστήσῃ πάλι δὲ θὰ τὴν ἐγκαταλείψουν. Τὴν ἀσφαλίζουν καὶ τὴ φρουροῦν ἀπὸ τὴν ὀρμὴ καὶ τὸ μίσος τῆς ρωμαλέας ἀντιζήλου της.

Βασίλισσα καὶ μέλισσες ἐνώνει μιὰ τρυφερὴ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση ποὺ ποτὲ δὲν θὰ δοῦμε σὲ ἄλλα ζῶα λογικὰ καὶ ἄλογα. Ποτὲ ἡ βασίλισσα - μάνα δὲν θὰ μεταχειριστῇ τὸ καμπυλωτὸ κεντρί της νὰ χτυπήσῃ τὸν ὑπῆκόο της, τὸ παιδί της καὶ πάλι ποτὲ μέλισσα δὲ θὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἴδιο κεντρί της νὰ χτυπήσῃ τὴ βασίλισσα, τὴ μάνα της!

Ἀποικίες

Ἡ γονιμότητα τῆς βασίλισσας εἶναι, ὅπως εἶπαμε, πολὺ μεγάλη καὶ οἱ ὑπῆκοοι πληθαίνουν γρήγορα. Ἀλλὰ ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς δὲ χωρεῖ φυσικὰ στὴν κυψέλη· κι ὅμως πρέπει νὰ ζήσῃ, νὰ πολλαπλασιαστῇ. Γίνεται τότε κάτι ἀνάλογο μὲ ὅ,τι γινόταν στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Γίνονται ἀποικίες!

Ἀλλὰ ποιά διαφορά! Στὴν ἀρχαιότητα δὲν ὀδηγοῦσαν τοὺς ἀποίκους οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες, ἐνῶ ἡ βασίλισσα ὀδηγεῖ ἢ ἴδια τὶς μέλισσες, γιὰ νὰ εἶναι βέβαιη γιὰ τὴν ἐπιτυχία.

Ἐνα πρωινὸ τοῦ καλοκαιριοῦ ἡ βασίλισσα, καὶ ἀπὸ πίσω της ἓνα μεγάλο πλῆθος ἀπὸ μέλισσες, ἐγκαταλείπουν γιὰ πάντα τὴν οἰκογενειακὴ ἐστία, γιὰ νὰ βροῦν νέα. Κι αὐτὸ τὸ σηῆνος εἶναι τὸ σμάρι, ὅπως τὸ λέει ὁ λαός, τὸ «ἐσμάριον» τῶν ἀρχαίων. Ποῦ πηγαίνουν; Στὴν τύχη, ὅπου βροῦν καλύτερα.

Θὰ συναντήσουν κάπου ἓνα δένδρο καὶ ἡ κουρασμένη βασίλισσα, ποὺ δὲν εἶναι μαθημένη σὲ τέτοιες ἐκδρομές, θὰ καθίσει σ' ἓνα κλαδί του νὰ ξεκουραστῇ. Γύρω της σπεύδουν καὶ κολλοῦν οἱ ἄλλες μέλισσες κι ἔτσι σχηματίζεται ἓνας ὄγκος κρεμασμένος, ποὺ μοιάζει σὰν μεγάλο κυδῶνι ἢ σὰν κοντόχοντρο σταφύλι.

Ἄν τύχη καὶ δὲν δῆ κανεὶς τὸ σηῆνος νὰ τὸ πιάσει, θὰ ξαναφύγη, γιὰ νὰ βρῇ καμιὰ κουφάλα ἢ καμιὰ σχισμὴ βράχου νὰ χτίσει τὴ νέα φωλιά του. Ἀλλὰ συνήθως κάποιος μελισσοκόμος θὰ περάσει ἀπὸ κεῖ θὰ τὸ δῆ καὶ θὰ τρέξει νὰ φέρῃ ἓνα καλάδι νὰ τοποθετήσῃ μέσα τὸ πολύτιμο δῶρο τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ τὸ βάλη ἔπειτα σὲ καινούρια κυψέλη.

Κι ἀρχίζει τώρα νέα ζωὴ, γεμάτη πάλι φιλοπονία, γονιμότητα, τάξη, στοργή, σεβασμὸ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ παλιά κυψέλη, ἡ μητρόπολη, δὲ μένει ἔρημη καὶ ἐπροστάτευτη. Ἡ ἀγαθὴ βασίλισσα ἔχει προνοήσει καὶ γι' αὐτό. Ἐχει γεννήσει τὶς βασιλοπούλες. Καὶ μιὰ ἀπ' αὐτές, ἢ πιὸ δυνατὴ καὶ ἄξια, θὰ νικήσῃ τὶς ἄλλες καὶ θ' ἀνεβῆ στὸ θρόνο τῆς βασίλισσας, προικισμένη μὲ ὅλες τὶς ἀρετὲς τῆς μάνας της, γιὰ νὰ διευθύνῃ τὴ θάυμαστὴ κοινωνία τῶν μελισσῶν.

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ
ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

50. ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

(Απόσπασμα)

Τοῦ Μαγιοῦ ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
ποῦ ὠραιότερη ἢ φύση ξυπνάει,
καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελαεὶ
πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά.
Ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι
ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.
Ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τῆ νιότη,
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ!

51. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Ὁ λαός

Βρέθηκα κάποτε σ' έναν εὐτυχημένο λαό. Ὁ λαός αὐτός ἦταν χαριτωμένος, ἤρεμος, ἀγαθός, εἰρηνικός. Χαιρόταν τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὶς ὀμορφιές τῆς ζωῆς χωρὶς τίποτε νὰ τοῦ λείπη, χωρὶς τίποτε νὰ γυρεύη.

Ὁ κόσμος ἦταν πλασμένος γι' αὐτὸν ὅσο πιὸ τέλεια μπορούσε, Καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τὸ Θεό, πού τὸν ἔπλασε, καμιά βαρυγνομιά γιὰ τοὺς νόμους, πού τὸν κυβερνοῦν. Ὅλα τριγύρω του ἦταν τέλεια, ὠραία, ἀγαθὰ καὶ μέσα του βασίλευε ἀπόλυτη γαλήνη τῆς ψυχῆς.

Ὁ λαός αὐτός δὲν ἤξερε ἀπὸ πολέμους κι αἱματοχυσίες. Ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη βασίλευε στὴν πολιτεία του. Ποτέ στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε ὁ ἓνας νὰ κλέψῃ τὸ δίκιο τοῦ ἄλλου. Τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἦταν κοινὰ γιὰ ὅλους.

Πλούσιοι καὶ φτωχοὶ δὲν εἶχαν σταθῆ ποτέ στὸ λαὸ αὐτό. Ὅλοι μαζί ἦταν πλούσιοι ἢ ὅλοι μαζί φτωχοὶ! Ὅταν εἶχε ὁ ἓνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος· ὅταν εἶχε τροφὴ ὁ ἓνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ πάλι, ὅταν ἡ δυστυχία ἔπεφτε πάνω τους,

κανένας δὲν ἦταν πιὸ δυστυχημένος ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ γι' αὐτό, καὶ στὴ δυστυχία ἀκόμη, ἦταν ὅλοι εὐτυχημένοι. Δὲν εἶχε κανένας παράπονο.

Ὁ βασιλιάς

Ὁ λαὸς αὐτὸς εἶχε καὶ τὸ βασιλιά του. Ἐνα βασιλιά ξένον ἀπὸ τὴ γενιά του. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε νὰ εἶναι ὁ καλύτερος βασιλιάς τοῦ κόσμου μέσα στὸν καλύτερο λαὸ τῆς γῆς. Ὁ λαὸς τριγύριζε τὸ βασιλιά του μ' ἀγάπη κι ἀφοσίωση. Τίποτ' ἄλλο δὲν τοῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του.

Κι ὁ βασιλιάς δὲ ζητοῦσε ἀπὸ τὸ λαὸ του τίποτε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ζητᾶ ἕνας πατέρας ἀπὸ τὰ παιδιά του. Κρατοῦσε στὸ χέρι του ἕνα ἀπλὸ σκῆπτρο ἀπὸ ἀγριελιά καὶ μ' αὐτὸ κυβερνοῦσε. Ἀλλὰ τὸ σκῆπτρο του ἦταν παντοδύναμο· «ἐμπρὸς» ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο; ἐμπρὸς... «πίσω»; πίσω...

Τραβοῦσε ἐμπρὸς ὁ βασιλιάς; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ λαὸς του. Στεκόταν νὰ ξεκουραστῆ; Ὁ λαὸς τὸν τριγύριζε μὲ λαχτάρια, ἦταν ἕνας βασιλιάς, πού ποτὲ δὲ θὰ χάσει τὸ θρόνο του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς εἶναι θεμελιωμένος πάνω στὴν ἀγάπη.

Ποιοί εἶναι;

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σὲ ἕνα λαὸ καὶ ἕνα βασιλιά. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρινὸς ὁ τόπος... ἦταν κάποιος ἀπὸ τὰ ἀνοιξιάτικα δειλινὰ καὶ ἦταν ἀπάνω στὴν καταπράσινη πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνας γέρος βοσκὸς ἔβασκε τὰ πρόβατά του.

Περιοδικὸ «Νουμάς»
(Διασκευὴ Ν. Α. Κοντόπουλου)

Παῦλος Νιρβάνας

52. Η ΣΤΑΦΙΔΑ

Μοριάς θὰ πῆ σταφίδα· καὶ σταφίδα θὰ πῆ πλοῦτος ἐθνικός. Ρουμेलιώτης ἐγώ, δὲν εἶχα καμιὰ ἰδέα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς σταφίδας. Κι ἤθελα πολὺ νὰ μάθω.

Σ' ἓνα ἀπ' τὰ πολλὰ ταξίδια μου στὴν Πελοπόννησο παρακάλεσα ἓναν Πατρινὸ φίλο μου νὰ μ' ὀδηγήσῃ στὸ χτῆμα του καὶ νὰ μοῦ ἐκθέσῃ πῶς γίνεται ἡ καλλιέργεια τῆς σταφίδας.

- Καθὼς βλέπεις, μοῦ εἶπε ὁ φίλος μου, τὰ κλήματα τῆς σταφίδας φυτεύονται σ' ἀπόσταση ἑνὸς μέτρου τὸ ἓνα ἀπ' τὸ ἄλλο καὶ εἶναι πολὺ ψηλότερα ἀπ' τὰ κλήματα τοῦ ἀμπελιοῦ.

Ὅλο τὸν Ἰανουάριο γίνεται τὸ κλάδεμα. Στὶς 10 Φεβρουαρίου ἀρχίζει τὸ σκάψιμο. Στὸ σκάψιμο αὐτὸ σχηματίζεται ἓνας μικρὸς λάκκος γύρω ἀπὸ τὶς ρίζες τοῦ φυτοῦ· αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ παίρνουν ἀέρα οἱ ρίζες καὶ γιὰ νὰ μένῃ τὸ νερὸ στὸ λάκκο, ὅταν βρέχῃ ἢ ὅταν ποτίζωμε τὰ κλήματα.

Μετὰ τὸ σκάψιμο γίνεται τὸ παλούκωμα· παίρνομε δηλαδὴ βέργες ἀπὸ ἀγριόξυλα καὶ τὶς μπήχνομε στὴ γῆ δίπλα στὰ ἀδύνατα κλήματα· ἔπειτα δένομε τὰ κλήματα στὰ παλούκια αὐτὰ γιὰ νὰ τὰ στηρίξουν· καὶ νὰ τὰ προστατεύουν ἀπ' τὸν ἄνεμο.

Αὐτὲς εἶναι οἱ χειμωνιάτικες δουλειές μας.

Όταν ανοίξει τὸ κλῆμα καὶ φτάση ὁ βλαστὸς τοὺς 15-20 πόντους, γίνεται τὸ πρῶτο ράντισμα ραντίζομε τὰ κλήματα μὲ μιὰ διάλυση ἀπὸ θεϊκὸ χαλκὸ (γαλαζόπετρα) κι ἀσβέστη μ' αὐτὸ προστατεύονται τὰ κλήματα ἀπ' τὴ φοβερὴ ἀρρώστια τοῦ περονόσπορου τὸ ράντισμα γίνεται μὲ τὸν ψεκαστήρα.

Μόλις τελειώσῃ τὸ ράντισμα, γίνεται καὶ τὸ πρῶτο θειάφισμα. Τὸ θειάφι προστατεύει τὰ σταφύλια ἀπὸ μιὰ δική τοὺς ἀρρώστια ποὺ προσβάλλει μόνο αὐτά. Στὸ πρῶτο θειάφισμα ἢ στὸ πρῶτο χέρι, ὅπως λέμε, μεταχειριζόμαστε μιὰ μάλλινη σακούλα τῆ γεμίζομε θειάφι καὶ τὴν τινάζομε ἀπὸ πάνω ἀπ' τὰ σταφύλια μὲ τὸ τίναγμα φεύγει μπόλικο θειάφι καὶ σκορπίζεται ἀπάνω στὶς ρόγες τῶν σταφυλιῶν.

Τὸ ράντισμα καὶ τὸ θειάφισμα ἐπαναλαμβάνεται κάθε δεκαπέντε ἡμέρες. Καὶ τὸ δεύτερο θειάφισμα γίνεται μὲ τὴ σακούλα ὕστερα ὅμως δὲ χρειάζεται νὰ πέφτῃ πολὺ θειάφι στὰ σταφύλια καὶ γι' αὐτὸ μεταχειριζόμαστε τὸ φυσερό. Μ' αὐτὸ πέφτει πολὺ ἀραιὸ τὸ θειάφι καὶ, σχεδόν, δὲ φαίνεται πάνω στὰ σταφύλια.

- Καὶ ὡς τότε ἐξακολουθεῖτε τὸ ράντισμα καὶ τὸ θειάφισμα; ρώτησα τὸ φίλο μου.

- Αὐτὸ, μοῦ ἀπάντησε, ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸν καιρὸ. Ἄν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερός, πολλοὶ κόποι μας πηγαίνουν χαμένοι ἢ βροχὴ ξεπλένει τὰ κλήματα ἀπ' τὸ θεϊκὸ χαλκὸ κι ἀπ' τὸ θειάφι κι ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ κάθε βροχὴ, πρέπει νὰ ξαναρραντίσωμε. Ὁ περονόσπορος κι οἱ ἀκρίδες εἶναι οἱ μεγάλες πληγὲς τῆς σταφίδας. Εὐτυχῶς καὶ τὴν ἀκρίδα τῶρα τελευταῖα τὴν κυνηγάμε ἀποτελεσματικὰ ραντίζοντας ὅλο τὸν τόπο μὲ εἰδικὰ φάρμακα.

Όταν μεγαλώσῃ ὁ βλαστὸς καὶ φτάνη τὸ ἕνα μέτρο, τότε καθαρίζομε τὸ κλῆμα ἀπὸ τοὺς ἄχρηστους βλαστοὺς καὶ συνάμα κόβομε τὶς κορφὲς ἀπ' τοὺς καρποφόρους βλαστοὺς αὐτὸ τὸ τελευταῖο γίνεται, γιὰ νὰ μὴ μεγαλώνουν πολὺ οἱ

βλαστοί κι αδυνατίζει άδικα τὸ κλῆμα γιὰ νὰ τοὺς τρέφῃ. Ἀπ' τοὺς ἴδιους βλαστοὺς ἀφαιροῦμε καὶ λίγα φύλλα πρὸς τὸ κάτω μέρος γιὰ νὰ ἀερίζονται τὰ σταφύλια. Αὐτὴ τὴν ἐργασία τὴ λέμε βλαστολόι.

Κατὰ τὶς 10 - 20 τοῦ Μάη σκαλίζομε τὰ κλήματα κόβομε τὰ χορτάρια, γεμίζομε τοὺς λάκκους μὲ τὸ χῶμα ποὺ εἶναι σὰ στεφάνι ὀλόγυρά τους καὶ ἰσοπεδώνομε τὸν τόπο. Τώρα φροντίζομε νὰ σκεπάζομε καλὰ μὲ τὸ χῶμα τὶς ρίζες τῶν φυτῶν, γιὰ νὰ μὴν πειράζονται ἀπ' τὶς καλοκαιρινὲς ζέστες.

Ὅταν ἀνδίσῃ ὁ καρπὸς κι ἀρχίσει νὰ πέφτῃ τὸ ἄνθος, γίνεται τὸ χαράκωμα.

- Αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνω, εἶπα στὸ φίλο μου.

- Δίκιο ἔχετε, μοῦ ἀποκρίθηκε. Κοιτάξατε καλὰ τὸν κορμὸ αὐτοῦ τοῦ φυτοῦ, γιὰ νὰ δῆτε τὸ περσινὸ χαράκωμα.

Στὴ μέση περίπου τοῦ κορμοῦ καὶ σὲ πλάτος ἐνὸς πόντου ἔλειπε ὀλόγυρα ἢ φλούδα. Τὴν εἶχε βγάλει τὴν προηγούμενη χρονιά χαράζοντας τὸν κορμὸ μὲ κοφτερὰ μαχαιράκια.

- Καὶ γιὰτί μὲ τόση ἀπονία κάνετε αὐτὰ τὰ δαχτυλίδια στὰ κλήματα; ρώτησα ἐγὼ. Δὲν τὰ λυπᾶστε;

- Ἄν δὲ γίνῃ τὸ χαράκωμα αὐτὸ, δὲ δένει ὁ καρπὸς καὶ τὸ κλῆμα θὰ τινάξῃ ὅλο τὸν ἀνθὸ του. Τὸ κλῆμα ἔχει πολλοὺς χυμοὺς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἂν τοὺς ἀφήσωμε ὅλους ν' ἀνεβούν ὡς τὸν ἀνθὸ, θὰ ἰδοῦμε τὸν ἀνθὸ νὰ τινάζεται λίγο - λίγο στὸ χῶμα. Μὲ τὸ χαράκωμα ὅμως κόβεται ἡ συκοινωνία τοῦ ἀνθοῦ μὲ τὶς ρίζες καὶ πολὺς χυμὸς χύνεται ἀπ' τὸ γυμνωμένο μέρος τοῦ κορμοῦ.

- Κάνετε τοῦ εἶπα, αὐτὸ ποὺ κάνομε καὶ στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν πολὺ αἷμα. Μὲ βεντουζὲς ἢ μὲ βδέλες τοὺς ἀφαιροῦμε τὴν ἀνοιξὴ ἀρκετὸ αἷμα, γιὰ νὰ μὴν πάθουν συμφόρηση.

- Καὶ πότε ἀρχίζει ὁ τρύγος; ρώτησα τὸ φίλο μου.

- Κατὰ τὶς 20 Ἰουλίου. Δὲ γίνεται ὅμως ὁ τρύγος μιὰ καὶ καλή, ὅπως στ' ἀμπέλια. Τρυγάμε τὸν ὄριμο καρπὸ ἀφήνοντας τὸν ἄλλο γιὰ δεύτερο ἢ καὶ τρίτο χέρι. Ἔτσι ὁ τρύγος ἐξακολουθεῖ δυὸ καὶ τρεῖς βδομάδες.

Μένει τώρα τὸ *λιάσιμο* τῆς σταφίδας· πρέπει νὰ μαραθῆ ὁ καρπός, νὰ πέσουν τὰ σπυριά ἀπ' τὰ τσάμπουρα κι ἔτσι *καθαρισμένα* νὰ παραδοθοῦν στὸ ἐμπόριο.

Γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ ἀκολουθοῦμε διαφορά συστήματα. Ἀπλώνουμε τὴ σταφίδα σ' *άλωνια*, σὰν αὐτὸ πού βλέπετε ἐκεῖ στὴν ἄκρη τ' *άλωνια* αὐτὰ ἐπίτηδες δὲν εἶναι ἐπίπεδα, ἀλλὰ εἶναι μὲ κάποια κλίση *καμωμένα*, γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερὰ τῆς βροχῆς καὶ νὰ μὴ μένουν στὸν τόπο στάσιμα. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπλούστερο καὶ τὸ φτηνότερο σύστημα· ἀλλὰ καὶ τὸ πιὸ ἐπικίνδuno, ἂν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερός.

Ἡ βροχὴ εἶναι ὁ χάρος μας αὐτὴ τὴν ἐποχὴ· μᾶς παίρνει σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας ὅλους τοὺς κόπους κι ὅλα τὰ ἐξόδα τῆς χρονιάς. Μόλις δοῦμε καὶ *συννεφιάση* καλά, *ρίχνουμε* *καραδόπανα* πάνω ἀπ' τ' *άλωνια*. Τὶς περισσότερες φορὲς *σώζουμε* τὴ σταφίδα μας, μὲ τὰ πανιὰ αὐτὰ ἀλλὰ πάντα *βγαίνομε* *ζημιωμένοι* ἀπ' τὴ βροχὴ.

Ἄλλο σύστημα εἶναι τὸ *λιάσιμο* μὲ τὶς *πατοῦρες*. Ἐλάτε νὰ τὶς δῆτε.

Μπήκαμε σὲ μιὰ ἀποθήκη· εἶδαμε κάτι *στενόμακρα* *κιβώτια* μὲ πλάτος ἓνα καὶ *μάκρος* δυὸ μέτρα· τὸ ὕψος ὅμως ἦταν μόλις πέντε δάχτυλα καὶ στὶς τέσσερις ἄκρες ἐξεῖχαν *ξύλινες* *λαβές*.

-Αὐτὲς εἶναι οἱ *πατοῦρες* ἢ *τζιθιέρες*, μοῦ εἶπε ὁ φίλος μου. Μέσα σ' αὐτὲς ἀπλώνουμε τὶς σταφίδες καὶ τὶς ἀφήνομε στὸν ἥλιο. Ἄμα δοῦμε *συννεφιά* ἐπικίνδυνη, *μαζεύουμε* τὶς *πατοῦρες* τὴ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη, ὅσο φτάνει τὸ *ἀνάστημα* ἀνθρώπου καὶ στὴν *κορφινὴ* *τοποθετοῦμε* ἓνα *ξύλινο*

σκέπασμα. Από πάνω ρίγνομε και καραβόπανα. Κι ἔτσι ἡ σταφίδα μας εἶναι ἀσφαλισμένη. Μᾶς στοιχίζει ὅμως, πολὺ τὸ σύστημα αὐτό.

Πιο πολὺ ὅμως στοιχίζει, ἀλλὰ και καλύτερο εἶναι τὸ τρίτο σύστημα. Ἐδῶ κοντὰ ἕνας μόνον κτηματίας τὸ ἔχει ἐφαρμόσει· ἀξίζει τὸν κόπο νὰ κάμωμε ἕναν περίπατο ὡς ἐκεῖ, γιὰ νὰ το δῆτε.

Εὐχαρίστησα τὸν εὐγενικὸ συνομιλητῆ μου και τὸν ἀκολούθησα. Σὰν φτάσαμε ἐκεῖ, εἶδα πῶς εἶχε δίκιο. Στὴν ἄκρη τοῦ κτήματος ἦταν πολλὲς σειρὲς ἀπὸ στενόμακρα ὑπόστεγα. Κάτι ἀνάλογο μὲ τὰ ὑπόστεγα ποὺ ἐχόμε στα σχολεῖα, μὲ τὴ διαφορά πῶς αὐτὰ ἐδῶ εἶναι χαμηλότερα ἀπ' τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου κι εἶναι στενὰ και ἀνοιχτὰ ἀπ' ὅλες τις πλευρὲς ἐκτὸς ἀπὸ τὴ στέγη· αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ λαμαρίνα.

Στὰ ὑπόστεγα αὐτὰ εἶναι τεντωμένα σύρματα και σχηματίζουν ἕνα συρματένιο κρεβάτι· ἀπάνω σ' αὐτὸ ἀπλώνουν τὰ σταφύλια ἢ και τὰ κρεμᾶνε ἀνάμεσα σὲ δυὸ γειτονικὰ σύρματα.

Σὲ κάθε ὑπόστεγο ὅμως δὲν εἶναι ἕνα κρεβάτι, ἀλλὰ πολλὰ εἶναι, σὰ νὰ ποῦμε, σπίτι μὲ πολλὰ πατώματα· κάθε πάτωμα ἀπέχει τόσο ἀπ' τὸ ἄλλο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν ἀκουμποῦν τὰ σταφύλια του σὲ ξένο πάτωμα.

Ἐκεῖ κρεμασμένες λοιπὸν ξεραίνονται σιγὰ - σιγὰ στὴ σκιά οἱ σταφίδες· ὁ ἥλιος βλέπει μόνον τις ἀκρινὲς και αὐτὲς ὄχι ὅλη τὴν ἡμέρα· ἔτσι ὅμως ἀργοῦν πολὺ νὰ ξεραθοῦν, ὥστε δὲν μπορεῖ ὁ νοικοκύρης ν' ἀπλώσει ἄλλες, ποὺ ὠρίμασαν στὸ μεταξύ. Γι' αὐτὸ ἀναγκάζεται νὰ ἔχη πολλὰ ὑπόστεγα γιὰ ὅλο τὸν καρπὸ. Και γι' αὐτό, ὅπως εἶπαμε παραπάνω στοιχίζει πολὺ τὸ σύστημα αὐτό. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὅμως ἡ σταφίδα γίνεται καλύτερη και στὸ ἐμπόριο ἀποτελεῖ

ιδιαίτερη ποιότητα λέγεται σταφίδα της σκιάς. Κυρίως ἔτσι ἀποξηραίνουν τὶς ἐκλεκτὲς ποιότητες τῆς σταφίδας, ὅπως εἶναι τῆς Αἰγιαλείας καὶ τῆς Κορινθίας. Στὶς ἄλλες σταφιδόφορες ἐπαρχίες, ποὺ παράγουν κατώτερη σταφίδα, ὅπως στὴ Μεσσηνία καὶ στὴν Ἡλεία, δε συμφέρει τὸ σύστημα αὐτό.

Δ. Κοντογιάννης

53. ΤΟ ΤΡΙΖΟΝΙ

Ἀπόψε δὲ μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ ἀπὸ τὴ ζέστη. Κι ἄκουγα τὸ τραγοῦδι τοῦ γρύλου, τὸ μονότονο, ἀλλὰ γλυκὸ καὶ δροσερὸ ἐκεῖνο κουδουνισματάκι, ποὺ τόσο Θέλιγγο δίνει στὶς καλοκαιριάτικες νύχτες. Κι ἦταν μιὰ ὡραία νύχτα ἢ ἀποψινή. Ἄν καὶ ἡ ζέστη τῆς ἡμέρας εἶχε κάμει τὴν κάμαρα ἀνυπόφορη, γιὰτί οἱ τοῖχοι καὶ ἡ σκεπὴ διατηροῦσαν ἀκόμα τὴ λαύρα τοῦ ἥλιου, ἔξω φυσοῦσε μιὰ ἀδύνατη αὔρα, ποὺ σοῦ δρόσιζε τὸ κεφάλι μόνις τὸ ἔβγαζες ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ὁ οὐρανὸς εἶχε τ' ὡραιότερο σταχτογάλαζο χρῶμα του, τ' ἀστέρια ἔλαμπαν γλυκὰ καὶ τὸ μισοφέγγαρο ἀνάμεσά τους, σκορποῦσε στὴ γῆ τ' ἀσημένιο του φῶς. Αὐτὸ τὸ φεγγαρόφωτο εἶχε γαργαλίσει καὶ τὸν ἀπονύχτερο γρύλο, ποὺ δὲν ἔπαυε τὸ τραγοῦδι του. Τ' ἄκουγα ἀπὸ τὸ παράθυρο μὲ ὄση εὐχαρίστηση ἄφηνα νὰ μὲ δροσιζῆ ἡ αὔρα. Κι ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἀπολάμβανα τὸ μεταλλικὸ ἦχο, χωρὶς νὰ συλλογιέμαι καθόλου τὸ ἀδόρυβο ὄργανο ποὺ τὸν ἔβγαζε, ἔπειτα ὁ νοῦς μου ἀποζήτησε κι αὐτό. Ἐννοῶ τὸ γρύλο ποὺ τραγουδοῦσε. Ποῦ νὰ ἦταν; Φυλακισμένος σὲ κανένα κλουβάκι; ἢ κρυμμένος σὲ καμμιά γωνιὰ τοῦ μανάβικου, ποὺ εἶχε φτάσει τὸ πρῶι μὲ τὸ φορτίο τῶν καρπουζιῶν καὶ τῶν πεπονιῶν;

Αὐτὸ μού φαινόταν τὸ πιθανότερο. Ὁ γρύλος δ' ἄνταν λεύτερος νὰ φύγῃ ὅπως ἦρθε. Γιατί ἐδῶ δὲν πολυσυνηθίζουν νὰ πιάσουν τὰ ὠδικὰ αὐτὰ ἔντομα, νὰ τὰ βάζουν σὲ κλοβάκια

και να τα τρέφουν, για ν' άκοϋν τὸ τραγούδι τους.

Στὴν πατρίδα μου ὅμως αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀπὸ τις καλοκαιριάτικες χαρὲς τῶν παιδιῶν.

Στὸ δρόμο, ὅπως πουλοῦν σύκα καὶ σταφύλια, πουλοῦν καὶ γρύλους ἢ τριζόνια, ὅπως τοὺς λέμε ἐκεῖ. Πουλοῦν ἀκόμη καὶ κλουβάκια γιὰ τριζόνια.

Ὅλα τὰ παιδια... κλαῖνε, ὥσπου νὰ τοὺς δωση ἡ μητέρα δεκάρες γιὰ ν' ἀγοράσουν. Κι ἔτσι ὅλα τὰ σπίτια ἔχουν ἀπὸ ἓνα τουλάχιστο κλουβάκι μὲ τριζόνι, κρεμασμένο στὸ παράθυρο τοῦ δρόμου ἢ τῆς αὐλῆς.

Ἄ, τί συναυλία εἶναι κείνη, πὺ κάνουν τόσα τριζόνια μαζί, μέσα στὴν πόλη, τις φεγγαροφώτιστες νυχτιές τοῦ Ιουλίου καὶ τοῦ Αὐγούστου! Κι αὐτὴ τὴ συναυλία θυμῶν καθὼς ἄκουγα ἀπόψε τὸ μονάκριβο γρύλο, πὺ τραγουδοῦσε κρυμμένος ἀνάμεσα στὰ φρούτα τοῦ μανάβικου.

Μὰ καὶ πόσα ἄλλα πράματα δὲ θυμῶν μαζί! Καὶ προπάντων τὰ τριζόνια καὶ τὰ κλουβάκια τὰ δικά μου, τότε πὺ ἤμουν μικρὸ παιδί στὴν πατρίδα μου... Τί μανία πὺ εἶχα! Τὸ πρῶτο τριζόνι πὺ ἔμπαινε στη Χώρα ἔπρεπε νὰ τὸ ἀγοράσω ἐγώ. Κι ἀπὸ μέρες πρὶν τοῦ ἐτοιμάζα τὸ κλουβάκι του, εἴτε ἐπιδιορθώνοντας τὸ περσινό, εἴτε ἀγοράζοντας καινούριο, εἴτε κατασκευάζοντας ἓνα ἀπ' τὴν ἀρχή. Γιατὶ εἶχα ἀποκτήσει μιὰ εἰδικότητα στὴν κατασκευὴ αὐτῶν τῶν κλουβιῶν. Ἐπαιρνα δύο καπάκια ἀπὸ ξύλινα κουτιά λουμινιῶν, τέσσερα κομματάκια ξερὴ κληματοβέργα, καμιὰ δεκαριά φουρκέτες τῆς μητέρας καὶ μ' αὐτὰ σοῦ σκάρωνα μιὰ φυλακὴ γιὰ τὸ τριζόνι πὺ δέν ἦταν μονάχα ὄχυρή, παρὰ ἔμοιαζε λίγο καὶ μὲ κομψοτέχνημα. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω χωρὶς ντροπή, ὅτι πιὸ κομψά, καὶ προπάντων πιὸ στερεά, ἦταν τὰ κλουβάκια πὺ ἀγόραζα ἔτοιμα. Ἄ, πόσο συμπαθοῦσα τὸ χωριάτη, πὺ ἔφερνε στὴ χώρα καὶ

πουλοῦσε τριζόνια!

Ἦταν, θυμᾶμαι, ἓνας νέος μὲ γενάκια, τόσο ξανθὰ ὅσο καὶ ἡ τρύπια του ψάθα. Μόλις ἔμπαινε τὸ καλοκαίρι, κάθε φορά πού τὸν ἐβλεπα, φορτωμένο μὲ διάφορα πράγματα, τὸν ρωτοῦσα:

- Ἔ! δὲ βγῆκαν τὰ τριζόνια;

Καὶ μοῦ ἀπαντοῦσε :

-Ὁχι, ἀκόμα!

Ἐπιτέλους μιὰ μέρα, παρουσιαζόταν μπροστά μου γελαστός, κρατώντας μιὰ κάλτσα. Ἄ, τί χαρά! Μέσα σ' αὐτὴν τὴν κάλτσα εἶχε τὰ τριζόνια του. Δὲν εἶχα παρὰ νὰ διαλέξω... Τὸ μεγαλύτερο; Τὸ πιὸ ὁμορφο; Ὁχι!. Ἐκεῖνο πού κελαηδοῦσε καλύτερα. Μὰ πῶς, ἀφοῦ ἦταν μέρα καὶ τὰ τριζόνια δὲν κελαηδοῦν παρὰ τὴ νύχτα;

Εὐκολώτατο! Ἐπαιρνα τὸ τριζόνι, τὸ ἔκλεινα στὶς δύο μου χουφτές καὶ τὸ χουχούλιζα λίγο ἀπὸ πάνω. Τοῦ ἔκανα ἔτσι μιὰ τεχνητὴ νύχτα γλιαρή. Κι ἐκεῖνο, γελασμένο, σήκωνε ἀμέσως τὰ φτεράκια του κι ἄρχιζε νὰ τὰ τρίβῃ. Γιατί, καθὼς ξέρετε, ὁ γρύλος δὲν τραγουδᾷ μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ μὲ τὰ φτερά, πού τὰ μεταχειρίζεται σὰν κρόταλα. Ἔτσι μποροῦσα νὰ κρίνω ποιὸ ἀπὸ τὰ τριζόνια τῆς κάλτσας εἶχε τὰ πιὸ ἡχηρὰ, τὰ πιὸ δυνατὰ κρόταλα καὶ τ' ἀγόραζα χωρὶς πολλὰ παζάρια.

Ποτὲ ζωοτρόφος δὲν περιποιήθηκε τὸ ζῶο του, ὅσο περιποιόμουν ἐγὼ τὸ τριζονάκι μου! Τὸ κρεμοῦσα στὸ πιὸ δροσερὸ καὶ τὸ πιὸ προφυλαγμένο μέρος, πού μποροῦσα νὰ ἑρῶ. Ποτὲ δὲν ἔλειπε ἀπὸ τὸ κλουβάκι του ἡ φρέσκια ἀντράκλα, τὸ καρπούζι, τὸ ἀγγούρι, κι ὅ,τι ἄλλο ἔτρωγε, ἢ νόμιζα πῶς τρώει ὁ τραγουδιστής μου. Καὶ ζοῦσε τόσο καλά, ὅσο μπορεῖ κανεὶς νὰ ζῆ στὴ φυλακῆ.

Μα τὰ τριζόνια καὶ μάλιστα τα φυλακισμένα δὲ ζοῦν,

φαίνεται, πολύ. Κι ύστερ' από λίγες μέρες, και προπάντων
νύχτες χαρᾶς, εἶχα τὴ μεγάλη, τὴν ἀνέκφραστη παιδικὴ
λύπη, νὰ βρίσκω μιὰν αὐγὴ τὸ τριζόνι μου ψόφιο, ξαπλωμένο
ἀνάσκελα στὸ κλουβάκι του, ἀνάμεσα στὶς ἀντράκλες, καί...
μισοφαγωμένο ἀπὸ τὰ μερμήγκια, ποὺ πλημμυρίζαν ἀκόμα,
ὀλόκληρο στράτευμα, τὸ κλουβάκι καὶ τὴν περιοχὴ του...

- Ἄχ! φώναξα. Μοῦ τό'φαγαν τὰ μερμήγκια..!

Μοῦ ἐξηγοῦσαν τότε, πὼς πρῶτα εἶχε ψοφήσει, καὶ
κατόπιν ἔτρεξαν τὰ μερμήγκια νὰ φᾶνε τὸ πτώμα. Μὰ αὐτὸ
δὲ λιγότευε τὴ λύπη μου, καὶ προπάντων ὅταν ἡ ἐποχὴ
ἦταν προχωρημένη κι ὁ ξανθογένης ἐκεῖνος, δὲν ἔμπαινε πιά
στὴ Χώρα μὲ τὴν κάλτσα γεμάτη τριζόνια... Ἀλίμονο! κάθε
πράγμα στὸν κόσμο ἔχει τὸ τέλος του καὶ γι' αὐτό, ὅ,τι μᾶς
προξενεῖ μιὰ χαρά, εἶναι προορισμένο νὰ μᾶς προξενῇ ὕστερα,
τὸ ἴδιο, καὶ μιὰ λύπη.

Αὐτὰ θυμόμουν τὴν περασμένη νύχτα, ἐνῶ δρόσιζα
τὸ κεφάλι μου στὸ παράθυρο μὲ τὴν αὔρα, κι ἄκουγα τὸ
τραγούδι τοῦ γρύλου στὸ ἀσημένιο φεγγαρόφωτο...

Γρηγόριος Ξενόπουλος

54. Η ΕΞΟΧΗ

Προβαίνει ὁ ἥλιος μ' ὄλη του τὴ χάρη
κι ἀπὸ λάμψη τὸν κόσμον πλημμυρίζει.
Μὲς στὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
ἀπὸ βόδια θωρεῖς νὰ τριγυρίζη.

Ἐδῶ κοιτᾶς περήφανο μοσχάρι
στὸ πράσινο σιτάρι νὰ θαδίζει,
ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γυρμένο στὸ χορτάρι
μὲ τὸ πλατὺ ρουθούνη νὰ καπνίζει.

Μύριες ἀξίνες σκάφτουνε τὴ γῆ
κι ὑψωμένες στὸ ἥλιο λαμπυρίζουν,
Στοὺς κάμπους βασιλεύει δεῖα σιγή.

Κι ἐνῶ θωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,
ἄλλο πιὰ δὲ γρικᾶς στὴ χαραυγῆ,
παρὰ τὰ βόδια ἀγάλια νὰ μουγκρίζουν.

Στέφανος Μαρτζώκης

55. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε και φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει.

Ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε, παντέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χάθηκ' ἡ γλυκιὰ λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὁ Καλογιάννος, πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινὰ
μικρὸς προφήτης φτερωτὸς μηνᾶ
τὴν ἀνοιξή, ποῦ θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

56. Η ΑΡΓΩ

Οί καλεσμένοι

Ήταν μιὰ Κυριακή τοῦ Αὐγούστου. Ὡραία μέρα. Ὁ καπετὰν Μαλάμος βάφτιζε τὸ τρεχαντήρι του καὶ εἶχε καλεσμένο στὴ χαρὰ ὅλο τὸ μικρὸ νησί.

Τὸ μικρὸ ναυπηγεῖο τοῦ λιμανιοῦ γεμάτο δοκάρια, κατάρτια, μαδέρια-χοντρές σανίδες-πελεκοῦδια, ροκανίδια. Καὶ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς ἀκρογιαλιᾶς ὁμορφοβαμμένα καὶ ἔτοιμα ἱστιοφόρα καὶ βαρκοῦλες, καθὼς καὶ σκελετοὶ κάθε λογῆς ἱστιοφόρων. Οἱ ἀπλοὶ πόθοι καὶ οἱ μεγάλες ἐλπίδες τοῦ ναυτοκόσμου τοῦ νησιοῦ ἔστεκαν στὴν ἀμμουδιά, ἀλλὰ ἔτοιμα πλεούμενα κι ἄλλα ἀκόμη ξύλα ἄμορφα καὶ σκελετοὶ.

Οἱ καλεσμένοι γιορτινοντυμένοι γύριζαν στὰ ἔτοιμα πλεούμενα. Πηδοῦσαν μέσα τὰ παιδιά, τὰ ψηλαφοῦσαν οἱ ἄντρες, τὰ καμάρωναν, τοὺς μιλοῦσαν πολλὲς φορές σὰ νὰ ἦταν ψυχωμένα· ἔλεγαν τὴν ἀξία τους, λογάριαζαν τὴ γρηγοράδα τους, συμβούλευαν τὸν πρωτομάστορα γιὰ τὸ καθετί.

Τὸ τρεχαντήρι τοῦ καπετὰν Μαλάμου πάνω στὴ σκάρα μὲ τὴν πλῶρη σπαθωτὴ στεφανοζωμένη τὴν πρύμνη, ἔστεκε κι αὐτὸ στὴν ἀμμουδιά. Ὁλογάλαξη ἢ θάλασσα ἄστραφτε

και παιγνίδιζε κι ἔφτανε γλώσσες γλωσσίστσες στὰ πόδια του, τὸ ράντιζε μὲ τὸν ἀφρό της, τοῦ κελαηδοῦσε μυστικά κι ἐμπιστεμένα:

- Ἔλα, ἔλα νὰ σ'ἀναστήσω στοὺς κόλπους μου. Τί κάθεται ἄψυχο ξύλο και βάρυπνο; Δὲ βαρέθηκες τὴν ἀβουλη ζωῆ; Ντροπὴ σου. Ἔλα νὰ σοῦ δώσω ζωῆ. Ἔβγα νὰ παλέψης μὲ τὸ κύμα. Ὁρμησε στηθάτο νὰ κουρελιάσης τὸν ἄνεμο. Ἔλα νὰ γίνης ζήλια τῆς φάλαινας, σύντροφος στὸ δελφίνι, τοῦ γλάρου ἀνάπαυση, τραγούδι τοῦ ναύτη, καύχημα τοῦ καπετάνιου. Ἔλα, χρυσό μου, ἔλα!

Τὰ βαφτίσια

Ὁ καπετὰν Μαλάμος φρεσκοξυρισμένος, γελαστός δίπλα του ἡ καπετάνισσα ντυμένη στὰ μεταξωτά. Καὶ οἱ δύο τους ἔλαμπαν ἀπὸ εὐτυχία.

Τὰ βιολιά και τ' ἄλλα ὄργανα λάλαγαν τὴ χαρὰ ὡς τὴν ἄκρη τοῦ νησιοῦ.

Σὲ μιὰ στιγμή τὰ λαλούμενα ἔπαψαν. Ἠσυχία. Ὁ ἱερέας ντυμένος στ' ἀμφιά του ἔψαλε μὲ κατάνυξη τὸν ἀγιασμό και ράντισε μὲ τὸ Σταυρὸ τὸ ἱστιοφόρο, ποὺ ἡ καπετάνισσα τ' ὀνόμασε «Ἀργώ». Ἐπειτα διάβασε τὴν εὐχὴ στὸ πλεύσιμο: «Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, τήρησον τὸ πλοῖον τοῦτο, τὴν «Ἀργώ» δὸς εἰς αὐτὸ φύλακα ἄγγελον ἀγαθόν...».

- Καλοτάξιδο και πάντα χρυσάφι νὰ φέρνῃ, καπετὰν Μαλάμο! ἀκούστηκε τελειώνοντας ὁ ἱερέας.

- Καλὸ τάξιδο, καπετὰν Μαλάμο, καλοτάξιδο! Καὶ τὸ καρφί του μάλαμα, καπετάνισσα! Εὐχήθηκε και ὁ ναυτόκοσμος, βρέχοντας τὸ ἀντρόγυνο μὲ θάλασσα κατὰ τὴ συνήθεια τοῦ νησιοῦ.

- Εὐχαριστοῦμε! Ἀπάντησαν μ' ἓνα στόμα καπετάνιος και καπετάνισσα.

Ὁ πρωτομάστορας ἄρχισε τὰ προστάγματα... Λύθησαν τὰ σχοινιά, βγήκαν οἱ σφῆνες, καὶ ἡ «Ἀργώ» μὲ τὸ σπρώξιμο τῶν καλεσμένων γλίστρησε στὴ θάλασσα σὰν πάπια μαζί μὲ τὸ ἀμούστακο πλήρωμά της.

Τὰ βιολιὰ καὶ τ' ἄλλα ὄργανα ἄρχισαν πάλι νὰ λαλοῦν τὴ χαρὰ στὰ πέρατα τοῦ νησιοῦ.

Τὸ πρῶτο ταξίδι

Σὲ δυὸ μέρες ἡ «Ἀργώ» ἔκανε τὸ πρῶτο της ταξίδι μὲ ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα γιὰ τὴ μεγάλη χώρα.

Ὁ καπετὰν Μαλάμος, ὅταν ἀνέβηκε πρωὶ-πρωὶ στὴν «Ἀργώ», κρέμασε ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, στὴ μικρὴ κάμαρά του, τὸ εἰκόνημα τοῦ Ἄι - Νικόλα, πατρογονικὸ εἰκόνημα στὸ πλεούμενο τοῦ πατέρα του. Κι ἀφοῦ ἐπιστάτησε νὰ γίνουν ὅλα μὲ τάξη, ἔκαμε τὸ σταυρό του καὶ πρόσταξε ν' ἀνοίξουν οἱ ναῦτες τὰ πανιά νὰ ξεκινήσουν.

- Καλοτάξιδος, καπετὰν Μαλάμο! Καὶ σὲ μεγαλύτερα μὲ τὸ καλὸ! Τοῦ εὐχήθησαν οἱ συντοπίτες του, πού εἶχαν κατεβῆ, στὸ λιμάνι νὰ δοῦν τὴν πρώτη ἀναχώρηση τοῦ ιστιοφόρου.

Περνώντας ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ λιμανιοῦ, ὅπου πάνω σὲ βράχο ἔστεκε τὸ ἀρχοντικὸ του, εἶδε ὁ καπετάνιος στὸ παράθυρο τὴν καπετάνισσα νὰ τὸν χαιρετᾷ μὲ τὸ μαντίλι της:

- Στὸ καλὸ, καπετὰν Μαλάμο, στὸ καλὸ! Ὁ Θεὸς μαζί σας! Κι ἓνα κρυφὸ δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια της.

Ὁ καπετὰν Μαλάμος χαιρέτησε μὲ τὸ χέρι του, ἐνῶ ἔδινε τὴν παραγγελία στὸν τιμονιέρη:

- Δεξιὰ!...

Ἄνδρ. Καρκαβίτσα «Λόγια τῆς πλώρης»

Διασκευὴ Νικ. Α Κοντόπουλου

57. Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Ἡ νύχτα ἀπλώνεται, τ' ἀστέρια σπέρνει
καὶ τρεμοσβήνουνε στὸν οὐρανό·
τὸ τρεχαντήρι μου μὲ χάρη γέρνει
σ' ἀγέρι ἤσυχο καὶ σιγανό.

Τὸ ἑφταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι
τῆς Πούλιας πρόβαλε, φεγγαβολοεῖ!
Τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προφτάνει
ἡ ροδοστόλιστη ἀνατολή!

Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα, σὲ φῶς λουσμένη
βγαίν' ἡ πατρίδα μου. ὦ, τί χαρά!
Ἐκεῖ ἡ μανούλα μου μὲ περιμένει,
θωρεῖ τὴ θάλασσα καὶ λαχταρᾷ.
Τρέξε στὰ πόδια της! Ἀπ' τ' ἀκρογιαλὶ
ρίχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιὰ.
Πές της πῶς μ' ἔφερες ὀπίσω πάλι
ἐσύ, ποῦ μ' ἔσυρες στὴν ξενιτιὰ.

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

58. ΠΑΤΡΙΔΑ

- Ήνε, πού μόνος κι ἔρημος σὲ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου ποιός εἶν' ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις;

- Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸ πάντα χαρὲς καὶ γέλια
στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι ὅταν χορεύη ἢ λεβεντιὰ τῆς Πασχαλιάς τῆ μέρα,
βροντοχτυπάει τὸ τούμπανο καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

Στὴ μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρη
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι·
στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιάς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ
χιόνια
καὶ φέρνουνε τὴν ἀνοιξή γοργὰ τὰ χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων τῆς βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦν οἱ πέρδικες καὶ κλαίει ἡ κουκουβάγια.
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφρούς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα του τὴ χρυσοστεφανώνει.

Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου, πρὶν ἢ σκλαβιὰ πλακώση,
τὴ δόξαζε ἢ παλικαριά, τὴ φώτιζεν ἡ γνώση.
Καὶ τὼρ' ἀπὸ τὴ μαύρη γῆ, τὴ γῆ τὴ ματωμένη,
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευτεριά σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη!

- Φτάνει!...Τὴ χώρα, πού μου λές, τὴ γνώρισα, τὴν εἶδα!
Τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα!...

Γεώργιος Δροσίνης

59. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΩΝ ΧΩΡΑΦΙΩΝ

Τὸν Ὀκτώβριο δυὸ τρεῖς χορταστικὲς βροχὲς πότισαν τὴ διψασμένη γῆ. Τώρα, τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Νοεμβρίου, οἱ ὠχρὲς καὶ χλιαρὲς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου ξαναἄζεσταίνουν λίγο τὴ φθινοπωρινὴ φύση.

Τὰ λίγα καθυστερημένα καλοκαιριάτικα πουλιά, τρυγόνια, μελισσοουργοί, ὀρτύκια, τραβοῦν βιαστικὰ κατὰ τὸ νότο. Οἱ πρῶτες, τσίχλες, οἱ καλογιάννοι, κάπου-κάπου καὶ καμιὰ μπεκάτσα, μᾶς φέρνουν στὰ φτερά τους τὰ πρῶτα μηνύματα τοῦ χειμῶνα.

Τὰ κιτρινισμένα φύλλα τῆς συκιάς, τῆς μουριάς καὶ τῆς βελανιδιάς δὲν ἀντέχουν πιά οὔτε στὴν παραμικρὴ ἀνάσα τοῦ ἀγέρα. Καὶ μόνο ἡ ἐλιά δὲ φαίνεται νὰ φοβᾶται πῶς θὰ χάσει τὴ σταχροπράσινη φορεσιά της. Τ' ἀγριόχορτα ἔχουν ἀρχίσει νὰ ξαναπύνουν τὴ γῆ μὲ τὸ ἀγαπημένο πράσινο φόρεμά της.

Τὶς μέρες αὐτὲς, ὅλο τὸ χωριό, μικροὶ μεγάλοι, ξεχύνονται στὴ μικρὴ κοιλάδα καὶ στὰ γύρω ὑψώματα. Πρὶν καλοξημερώση, οἱ δρόμοι καὶ οἱ γειτονιὲς τοῦ χωριοῦ σὲ κάνουν νὰ πιστεῦγες πῶς μεταμορφώνονται μὲ κάποια μαγικὴ δύναμη σὲ μιὰ πελώρια κυψέλη. Τὸ ἀλάδευτο ρολοὶ τῶν κοκοριῶν λὲς καὶ ἠλεκτρίζει μ' ἓνα ἀδιόρατο σύρμα τὰ κοιμισμένα κορμιά. Λίγα λεπτὰ περνοῦν καὶ βλέπεις τὸ ἀνθρώπινο μελίσι νὰ κατηφορίζη τὰ μονοπάτια τοῦ χωριοῦ.

Προπορεύονται οί νέοι άντρες, πού βιάζουν με τή βουκέντρα και τὰ ὄι - ὄι τὰ κάπως ἀργοκίνητα βόδια τους.

Ἀκολουθοῦν οί γέροι με τὸ ἄδειο σακούλι τοῦ σποριά στὸν ὄμο και με τή χοντροκομμένη μαγκούρα τους, πού τους στηρίζει στις κακοτοπιές, ἀλλὰ και θυμίζει κάπου - κάπου με μόνη τὴν ἀπειλή της στὸ γαϊδουράκι, φορτωμένο σπόρο, πὼς πρέπει νὰ ταχύνη τὸ βῆμα του.

Ἔρχονται κατόπι τὰ πρωτόβγαλτα στὴ δουλειὰ ἀγόρια με ἀξίνες στὸν ὄμο και μαζί τους οί ἀδερφές τους τραβώντας ἀπὸ τὸ σκοινὶ τις λίγο κακότροπες κατσίκες. Τελευταῖες κλείνουν τὴν πομπή οί μητέρες και οί γιαιγιάδες με τὰ μωρὰ στις πέτσινες φορητὲς κούνιες τους και με τὰ φαγητὰ σὲ σακούλια και κατσαρόλες. Ἀπαραίτητοι βέβαια συνοδοὶ ἀνακατώνονται μέσα στὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων και τῶν ζώων και τὰ σκυλιά.

Μονάχα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου τράβηξαν ἄλλο δρόμο γιὰ τὴ μικρὴ πλατεία, ὅπου τὰ περιμένει τὸ πρωινὸ μάθημα. Ἄν ἔλειπε κάτι τέτοιες μέρες και τὸ σχολεῖο, ἓνας ξένος ἐπισκέπτης θὰ νόμιζε πὼς θρέδθηκε σ' ἓνα ἐρημωμένο χωριό, πού οί κάτοικοί του μετανάστευσαν ὁμαδικὰ σ' ἄλλον τόπο.

Και νὰ σὲ λίγο τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χωραφιῶν. Ὅπου κι ἂν πέση τὸ μάτι σου, κάτω στὴν κοιλάδα ἢ πάνω στὴ λοφοσειρὰ ὡς τις κορυφές, θ' ἀγναντέψης τὸ σκορπισμένο μελισσολοί τῶν γεωργῶν στὴν ἄγια ἐργασία τῆς σπορᾶς.

Ἐδῶ ὁ γερο - παππούς με τὴ σοφὴ πείρα τῆς ζωῆς, με ἀργὰ κι ἐπίσημα βήματα φουχτιάζει ἀπὸ τὸ σακούλι του τὸ σπόρο και τὸν σκορπάει στ' ὀργωμένο χωράφι, τόσο τεχνικά, πού, ἂν κοιτάξης στὸ χῶμα, θαρρεῖς πὼς ἔβαλε με ὑπομονὴ ἓνα ἓνα σπυρὶ στὴ θέση του. Παρέκει ὁ ἀτσαλοδεμένος ζευγολάτης πατάει, ὅσο πιὸ βαδιὰ μπορεῖ, τὸ σιδερένιο ἀλέτρι, πού τὸ βάρος του κάνει τὰ βόδια ν' ἀγκομαχοῦν. Σ'

Ένα άλλο χωράφι ένα δεκαπεντάχρονο παιδί έξερψε τὰ βόδια στη σβάρνα, για να σβαρνίση ὅσον τόπο εἶχε χθές ὀργώσει ὁ πατέρας του.

Ἐκεῖ στις λοφοπλαγιές δὲν μπορεῖ νὰ περάση ἡ σβάρνα. Οἱ σβόλοι θὰ σπάσουν καὶ οἱ αὐλακιές θὰ ἰσοπεδωθοῦν μόνο μὲ τὸ ξινάρι. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀκολουθοῦν κατὰ πόδι τὸ ζευγάρι γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Καὶ εἶναι ἀκόμη τόσα ἀνώμαλα μέρη ὅπου δὲν μπορεῖ νὰ περάση τὸ ἀλέτρι! Καὶ ἐκεῖ ἄρχισε νὰ δουλεύη τὸ ξινάρι. Οὔτε σπιθαμὴ δὲ θὰ μείνη ἄσπαρτη ἀπὸ τὸ κάθε χωράφι.

Ὅλοι ἐργάζονται ἀδιάκοπα, λὲς καὶ συναγωνίζονται ποιὸς θὰ προσπεράση. Καὶ εἶναι ἡ μόνη ἐργασία τοῦ χωραφιοῦ ποὺ δὲ σηκώνει τραγούδι. Τὸ ἀλέτρι καὶ τὸ ξινάρι θέλουν γιὰ λογαριασμό τους ὅλη τὴν ἀντοχὴ τῶν πνευμόνων. Μὰ τοῦ καθενὸς δουλευτῆ ἡ ψυχὴ προσεύχεται σιωπηλὰ στὸν πανάγαθο Πατέρα νὰ εὐλογήση τοὺς κόπους του.

Ὅλοι ἐργάζονται. Καὶ μόνο οἱ πέτσινες κούνιες τῶν μωρῶν κρέμονται ἢ καθεμιὰ ἀπὸ τὸ κλαδι κάποιου δέντρου. Ἄλλα μωρὰ κοιμοῦνται τὸν ἀγγελικό τους ὕπνο. Ἄλλα ξύπνησαν κι ἀπλώνουν τὰ χεράκια τους νὰ πιάσουν κανένα σπουργιτάκι ἢ κανένα χρυσοκίτρινο φύλλο, ποὺ πετάει λίγο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλάκι τους. Κάποια θεία φώτιση ἔχει κάμει κι αὐτὰ τόσο καλόβολα, λὲς καὶ νιώθουν πόσο πολύτιμες εἶναι οἱ στιγμὲς γιὰ τὴν ἄξια δουλεύτρα, τὴ μητέρα τους.

Καὶ τὸ πανηγύρι τῶν χωραφιῶν συνεχίζεται μὲ μιὰ μικρὴ διακοπὴ γιὰ τὸ μεσημεριάτικο φαγητό, ὥσπου νὰ σκοτεινιάση.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς

60. ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τὸ σιτάρι καὶ ἡ καλλιέργειά του

- Σήμερα, παιδιά, θὰ σᾶς διηγηθῶ ἓνα ἀληθινὸ παραμῦθι ἀπὸ τῆ ζωῆ μου, εἶπε ὁ κύριος Λάμπρος.

Τὰ παιδιὰ ἀνοιζαν τέσσερα τὰ μάτια τους καὶ τέντωσαν τὰ αὐτάκια τους. Ἦξεραν καλὰ πόσα ὠραῖα πράγματα γνωρίζει ὁ δάσκαλός τους! Μέσα στὴν τάξη ἀπόλυτη σιωπή.

- Ἦμουν μικρός, εἶπε, στὴν ἡλικία σας πάνω-κάτω. Ἐνα πρωινό, μόλις σχόλασα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, πῆγα στὸ χωράφι μας, ὅπου βοτάνιζε ὁ πατέρας μου τὸ σιτάρι. Τὸν βοήθησα λίγο, ἀλλὰ κουράστηκα, γιατί ἤμουν ἀσυνήθιστος στὴ δουλειά. Μὲ τὴν ἀδειά του πῆγα καὶ κάθισα στὴν ἄκρη, κάτω ἀπὸ μιὰ μικρὴ φουντωτὴ ἐλιά.

Ἦταν ὠραία ἀνοιξιὰτικὴ μέρα καὶ τὸ εὐχάριστο ἀεράκι τῆς ἔφερε ὡς ἐμένα μιὰ γλυκύτατὴ φωνή :

- Ἄκουσε, παιδί μου, ἔλεγε, τί θὰ σοῦ πῶ.

Τὰ ἔχασα μὲ τὴν ἀπροσδόκητη φωνή. Κοίταξα δεξιὰ, ἀριστερά, νὰ δῶ ποιὸς μοῦ μιλοῦσε. Δὲν εἶδα κανέναν! Ἀλλὰ ἡ φωνὴ ἐξακολούθησε νὰ ἔρχεται καθαρὴ καὶ γλυκιὰ:

- Ὅλοι σας μὲ γνωρίζετε· εἶμαι τὸ εὐλογημένο σιτάρι,ὸ σίτος, ὅπως μὲ λένε τὰ βιβλία σας. Πολλοὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ γενιά μου κρατᾶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἢ τὴ Μεσοποταμία· ἐγὼ ὅμως θέλω νὰ πιστεύω ὅτι εἶμαι καθαρὸ γέννημα τῆς Ἀττικῆς. Μὲ δώρισε ἡ θεὰ Δήμητρα στὸ βασιλέα τῆς Ἐλευσίνας Τριπτόλεμο. Ἀπὸ τότε εἶμαι παιδί τῆς ἐλληνικῆς γῆς.

Ἀλλὰ τώρα τελευταῖα ἔφεραν στὴν πατρίδα μας καὶ ἐκλεκτοὺς σπόρους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ποὺ δίνουν ἀφθονώτερο καρπὸ. Σύντομα ὅμως καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν προστασία μου - καὶ ποιὸς δὲν ἀγαπᾶ τ' ἀδέρφια του; - καὶ μὲ τὸ γαλάζιο οὐρανὸ μας ἔγιναν Ἕλληνες πολίτες!

Πολὺ παραξενεύτηκα ἀκούοντας τὰ λόγια αὐτά. Πῶς εἶναι δυνατὸ, σκέφτηκα, νὰ μιλοῦν τὰ φυτὰ. Ἄλλο καὶ τοῦτο! εἶπα μέσα μου.

Καὶ τὸ σιτάρι, σὰν νὰ κατάλαβε τὸ λογισμό μου, ἀπάντησε:

- Παραξενεύεσαι βέβαια, παιδί μου, πῶς ἐγὼ, ἓνα φυτὸ, μπορῶ νὰ μιλῶ. Μάθε λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ πουλάκια καὶ τὰ ζῶα ὅλα, ὅλα μιλοῦν· ἀλλὰ μιλοῦν μόνο στοὺς φίλους τους, σὲ ὅσους δηλαδή τὰ ἀγαποῦν. Τότε λένε τὰ μυστικά τους, γιατί ξέρουν ὅτι θὰ τὰ συμπονέσουν. Καὶ σὺ εἶσαι φίλος μου, γιατί μὲ βοτάνιζες πρωτύτερα μὲ στοργή.

Τὰ λόγια αὐτὰ πολὺ μὲ κολάκεψαν· δὲν εἶναι μικρὸ πράγμα νὰ εἶναι κανεὶς φίλος τοῦ σιταριοῦ, ποὺ μᾶς τρέφει.

Γι' αὐτὸ καὶ μὲ μεγαλύτερη προσοχὴ παρακολούθησα τὴ συμπαθητικὴ φωνὴ τοῦ φίλου μου.

- Εἶμαι πολὺ εὐτυχημένο, συνέχισε, ὅταν ζῶ σὲ φιλόξενα χωράφια, ὅπως εἶναι τοῦτο τοῦ πατέρα σου. Μὲ καλλιεργοῦν μὲ τοὺς νέους τρόπους τῆς ἐπιστήμης, πού ἄλλαξαν τὴ ζωὴ μου καὶ πολλαπλασίασαν τὴν καρποφορία μου.

Ὁ καλὸς γεωργός, πρὶν σπείρῃ τοὺς σπόρους μου, διαλέγει γιὰ σπόρο τοὺς γερούς, ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους. Ἐπειτα τοὺς ἀπολυμαίνει, γιὰ νὰ τοὺς καθαρῶσιν ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες. Ὁργώνει δυὸ φορές τουλάχιστο τὸ χωράφι του, γιὰ νὰ ἀνασηκωθῇ τὸ χῶμα, νὰ ἀεριστῇ καὶ νὰ χορτάσῃ ἡ γῆ νεράκι, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητο στὴ ζωὴ μου.

Ἐπειτα μὲ σπέρνει· ἀλλὰ ποτὲ δὲ μὲ σπέρνει στὰ «πεταχτά», δηλαδὴ σκορπιστὰ μὲ τὴ φύχτα του ἐδῶ κι ἐκεῖ, γιὰτι πάει χαμένος ἀρκετὸς σπόρος μου. Μὲ σπέρνει πάντοτε μὲ τὸ χέρι ἢ μὲ τὴ σπαρτικὴ μηχανὴ στὴ σειρὰ, αὐλακιά αὐλακιά, «κατὰ γραμμάς», ὅπως λένε οἱ γεωπόνοι.

Ἔτσι, ὅταν φυτρῶσω, ἀερίζομαι περισσότερο, μὲ βλέπει καλύτερα ὁ ζωογόνος ἥλιος, ἀπλώνω περισσότερο καὶ βαδύτερα τὶς ρίζες μου βρίσκοντας ἄνετα τροφὴ καὶ νερό. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, μπορεῖ εὐκόλα καὶ χωρὶς νὰ μὲ βλάψῃ νὰ μὲ σκαλίσῃ καὶ νὰ μὲ βοτανίσῃ. Βγάζει ἔτσι τὰ ζιζάνια, τὰ ἀγριόχορτα, πού, ἂν τὰ ἄφηνε, θὰ μ' ἔπνιγαν καὶ θὰ πέθαιναν ἀπὸ ἀσφυξία.

Καὶ τελευταῖο: Ὁ καλὸς γεωργός δὲ μὲ ἀφήνει ποτὲ νὰ πεινάσω περιμένοντας νὰ μὲ θρέψουν μόνο ἡ γῆ κι ὁ Θεός. Μοῦ δίνει κι αὐτός, σὰν καλὸς πατέρας, ἰδιαίτερη τροφὴ, δηλαδὴ μοῦ κάνει ἕνα εἶδος ὑπερσιτισμοῦ, γιὰ νὰ γίνω ἀκμαῖο καὶ καρτερό. Μὲ λιπαίνει λοιπὸν μὲ χωνεμένη κοπριά καὶ μὲ λιπάσματα, μὲ φωσφορικὸ λίπασμα στὸ ὄργωμα καὶ μὲ

νίτρο στο ἀδέρφωμα τῶν βλαστῶν μου.

Καλλιεργώντας με ὁ γεωργός, ὅπως εἶπα, γεμίζει τίς ἀποθήκες του σιτάρι καὶ ἡ οἰκογένειά του θὰ χορτάση ψωμί. Ἡ νοικοκυρὰ θὰ κάμη πλούσια τὰ πρόσφορα γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ ὁ ἱερέας θὰ τελέση μὲ τὸν εὐλογημένο ἄρτο τὸ μυστήριον τῆς Θείας Κοινωνίας. Ὅσο περισσεύω, θὰ μὲ πουλήσῃ ὁ καλλιεργητής μου καὶ θὰ μὲ στείλουν στὶς πόλεις φάνε ὅσοι ἐργάζονται ἐκεῖ, ὠραῖο, φτηνὸ καὶ θρεπτικὸ ψωμί.

Οἱ φίλοι του

Ἡ ἀγάπη τοῦ καλοῦ γεωργοῦ σταματᾷ σὲ ἓνα μένα· εἶναι πλατύτερη. Ἀγαπᾷ σὰν ἐμένα καὶ τὰ πουλάκια, ποὺ κυνηγοῦν ἀδιάκοπα καὶ ἀλύπητα τοὺς ἐχθρούς μου, ποὺ εἶναι κι ἐχθροὶ ὅλων τῶν φυτῶν. Κυνηγοῦν δηλαδὴ τὰ ἔντομα, τὰ τρωκτικὰ καὶ τὰ ἕρπετά· πρόπαντός ὅμως τὰ ἔντομα. Καὶ σύ, μικρὲ μου φίλε, δὲν ἀγαπᾷς τὰ πουλάκια;

Πρὶν προφτάσω νὰ πῶ τὸ «ναί» στὸν παράξενο ὁμιλητὴ μου, τὸ σιτάρι ἐξακολούθησε:

- Μὲ τὰ ἔντομα καὶ τὰ ἄλλα βλαβερὰ τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ κήπου εἶναι ἀνίκανος ὁ ἄνθρωπος νὰ μετρηθῇ μόνος του μαζί τους. Εἶναι φοβερός καὶ ἀκατάβλητος ἐχθρός.

Πολλαπλασιάζεται σε άπιστευτους αριθμούς και ξεχύνεται στον αέρα, στή γη στα νερά. Προσβάλλει ο ίδιος ή με τα σκουλήκια του και τις κάμπιες του όλη τη φύση. Καταστρέφει τους αγρούς - κι έμας τα δημητριακά βέβαια - τους κήπους, τα όπωροφόρα και καρποφόρα δέντρα, τ' αμπέλια, τα δάση με λίγα λόγια καταστρέφει ό,τι τρέφει τον άνθρωπο κι ό,τι του δίνει τη χαρά. Σκοτώνει ακόμη και τον ίδιο τον άνθρωπο με τους πυρετούς και τις άλλες αρρώστιες, που φέρνει.

Θα έρήμεναν τη γη αν δεν έστελνε ο Θεός για βοήθεια τα πουλάκια, που έξολοθρεύουν τους καταστροφείς των κόπων του ανθρώπου και της δικής μας και της δικής του ζωής. Τα καημένα τα πουλάκια! Τί χαριτωμένοι καλοί φίλοι!

Μας έπισκέπτονται κάθε πρωί, όπως ο γιατρός τον άρρωστό του, και μένουν μαζί μας όλη την ήμερα. Μας έξετάζουν από την κορυφή ως τη ρίζα, για ν' ανακαλύψουν τον επίβουλο έχθρο και να τον έξολοθρεύσουν. Και για να τον κατασκοπεύουν εύκολα, ώστε να μην τα ύποπτεύεται, και για να κάνουν ευχάριστη την έργασία τους, τραγουδούν διαρκώς, όπως ο καλός έργάτης.

Αν ή ζωή του γεωργού και ή δική μας δεν είναι μονότονη, τὸ χρωστούμε στην πρόσχαρη μουσική τους. Έχομε, βλέπεις, κι έμεις στους αγρούς, ανάμεσα στα πράσινα φύλλα, τα κέντρα της ψυχαγωγίας μας με μουσικούς τὰ

πουλάκια. Έτσι δὲ ζηλεύουμε τὰ κέντρα, πού ἔχουν οἱ ἄστοι
στὶς πολιτείες, ἀνάμεσα στὰ πολλὰ φῶτα καὶ τοὺς ἄσπρους
τοίχους, μὲ τὶς ὀρχήστρες, τὰ βιολιά καὶ τὰ ραδιόφωνα.

Εἶδες βέβαια λίγο πρωύτερα, ὅταν βοτάνιζες, πού
πέταξε ἀπὸ τὰ πόδια σου τραγουδώντας ἕνας κορυδαλλός.
Θὰ νόμισες ὅτι ἡ παρουσία σου ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸν ἀγρό
ἕναν ἀργόσχολο τραγουδιστή. Δὲν εἶναι σωστό, παιδί μου.
Τὸ τραγούδι του ἦταν ἕνας ὕμνος γιὰ τὴ νίκη του. Καθάρισε
ἀπὸ τὰ σκουλήκια τὶς ρίζες μου καὶ ἀπὸ τὴ σιταρόψειρα
τοὺς βλαστούς μου. Έτσι τώρα, πού ἐτοιμάζομαι γιὰ τὴν
καρποφορία, θὰ εἶμαι γεμάτο ἀπὸ υἱεία, ὥστε νὰ κάμω
καρπερὰ στάχυα. Τὸ ἤξερες αὐτό;

-Ὅχι, ψιθύρισα δειλά.

-Μάθε το λοιπὸν καὶ νὰ τὸ πῆς καὶ στ' ἄλλα τὰ παιδιά.
Τώρα θὰ σοῦ πῶ καὶ γιὰ ἕναν ἄλλο φίλο μου, πού μὲ
προστατεύει στὴ σπορά μου. Καλογιάννο ἢ Κοκκινόλαίμη
τὸν λέτε σεῖς οἱ ἄνθρωποι.

Μισὴ μπουκιὰ εἶναι τὸ κορμάκι του· ἀλλὰ τί δουλευτής!
Ὅταν ὀργώνη ὁ γεωργὸς τὸν ἀγρό του ἢ σκάβῃ τὸν κῆπο
του, ὁ χαριτωμένος φίλος μου τὸν παρακολουθεῖ ὅλη τὴν
ἡμέρα αὐλακιά - αὐλακιά. Ὅποιος δὲν ξέρει, νομίζει ὅτι
σκοτώνει ἔτσι τὴν ὥρα του, γιὰτὶ δὲν ἔχει τί νὰ κάμῃ.

Αὐτὸς ὅμως ἀπεναντίας ἐργάζεται σὰν πολὺπειρος
ἐργάτης μὲ μεγάλη εὐσυνειδησία. Θανατώνει χιλιάδες
σκουλήκια κι ἔντομα. Σὰν ἐπιτήδειος χειρουργὸς μὲ τὸ
μαχαιράκι του, τὸ ράμφος του, θὰ καθάρισῃ πρῶτα - πρῶτα
τὸ σκαθάρι κι ἔπειτα κι ἄλλον κι ἄλλον ἐξολοθρευτὴ μου
καὶ ἐξολοθρευτὴ σας.

Χιλιάδες κόκκους μου σώζει αὐτὸς ὁ μικρούλης. Χωρὶς
αὐτὸν κι ἄλλα πουλάκια μάταια θὰ περιμένε ὁ ἀγρότης νὰ
φυτρώσουμε ἐγὼ καὶ τὰ λαχανικά του. Τὸ ἤξερες αὐτό;

- Όχι ψιθύρισα σαστισμένος.
- Μάθε το λοιπόν και να τὸ πῆς και στ' ἄλλα τὰ παιδιά.

Το παράπονό του

Ἀρκετά, μικρέ μου, σὲ κούρασα μὲ τοὺς φίλους μου, τὰ πουλάκια. Τώρα θὰ σοῦ πῶ και τὸ παράπονό μου:

Ἐέρεις πῶς ζοῦν τ' ἀδέρφια μου τὰ σιτάρια ἢ τὰ ἐξαδέρφια μου, τὸ κριθάρι, ἡ βρώμη, τὸ ἀραποσίτι, και γενικὰ ὅλα τὰ δημητριακὰ στοὺς ἀγροὺς τῶν περισσότερων χωρικῶν; Ἐπειδὴ δὲν ξέρουν οἱ δυστυχισμένοι τοὺς νέους τρόπους καλλιέργειας, ποὺ θὰ τοὺς ἔδιναν ἀφθονο καρπὸ, τὰ καλλιεργοῦν ὅπως οἱ πάπποι τους και οἱ προπάπποι τους: τὰ ἐγκαταλείπουν δηλαδή στὴν τύχη και στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ αὐτὸ ξεσπᾶ και στὰ σπαρτὰ και στοὺς ἴδιους, γιατί χάνουν τὴν πολύτιμη ἐσοδεία τους. Γι' αὐτὸ συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα τὸ πρωτάκουστο: σπέρνουν 50 ἢ 100 ὀκάδες σπῆρο και θερίζουν ἄλλες τόσες ἢ και λιγότερο καμιὰ φορὰ!

Και δὲ συμβαίνει μόνο σ' ἐμᾶς, τὰ δημητριακὰ, ἀλλὰ και σὲ κάθε καλλιέργεια τοῦ γεωργοῦ, ποὺ ἀρκεῖται στὰ πατροπαράδοτα, λησμονώντας τὴν ἀξία και τὰ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης.

Και τὸ χειρότερο: τὰ ἀνόητα παιδιά τους, ἴσως γιατί δὲν τὰ δίδαξε κανεὶς, κυνηγοῦν και σκοτώνουν τοὺς καλύτερους βοηθοὺς στὸ ἔργο μας και στὸ ἔργο τῶν γονέων τους, τὰ καημένα τὰ πουλάκια. Θλίβομαι κατάκαρδα, ὅταν τὰ βλέπω νὰ σκοτώνουν τοὺς εὐεργέτες τους! Τί ἀχαριστία!...

Ἐδῶ σταμάτησε ἡ φωνή. Φαινόταν τώρα τελευταία ὀργισμένη και πολὺ πικραμένη.

Στ' αὐτιά μου βούιζαν οἱ τελευταῖες λέξεις:
- Νὰ σκοτώνουν τὰ πουλάκια, τοὺς εὐεργέτες τους! Τί
ἀχαριστία!
Ντράπηκα, καὶ μὲ τὰ δύο μου χέρια σκέπασα σκεφτικὸς
τὸ πρόσωπό μου...

Νικόλαος Α. Κοντόπουλος

61. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΙΖΩΝΕΣ

Τὸ ρύζι εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀγαπητὲς τροφὲς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά. Κι ὅλοι τὸ ξέρομε πὼς ὡς τὶς μέρες μας ἤμαστε ἀναγκασμένοι νὰ εἰσαγωμε πολλὰς χιλιάδες τόνους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, τοὺς ὁποίους πληρώναμε

έκατομμύρια δολλάρια. Ός τόν τάλευταϊο πόλεμο ἀπό τς εἴκοσι πέντε χιλιάδες τόνους, πού χρειαζόμαστε κάθε χρόνο, μόνο διακόσιες χιλιάδες κιλά ἦταν ἡ δική μας παραγωγή ἀπό μερικούς ὀρυζῶνες τῆς Μεσσηνίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καί τῆς Μακεδονίας.

Ἐπειτα ἀπό τόν πόλεμο ἡ κατανάλωση τοῦ ρυζιοῦ σχεδόν διπλασιάστηκε στήν πατρίδα μας. Αὐτός ὁ διπλασιασμός δείχνει βέβαια πώς μᾶς ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ τροφή, δὲ δείχνει ὅμως πώς γινῆκαμε τόσο πλούσιοι, ὥστε νὰ διαθέτουμε διπλάσια δολλάρια ἀπὸ τὰ προπολεμικά, γιὰ νὰ τὴν προμηθευθοῦμε. Ἀπλούστατα: διπλασιάστηκε ἡ κατανάλωση, γιὰτὶ σύγχρονα πολλαπλασιάστηκε ἡ ἑλληνικὴ παραγωγή τοῦ ρυζιοῦ, σὲ σημεῖο, μάλιστα πού νὰ γίνεταί καὶ ἐξαγωγή σὲ ἄλλες χῶρες.

Θὰ ρωτήση ἴσως κανεὶς: Πὼς ἐγινε αὐτὸ τὸ θαῦμα; Καὶ γιὰτὶ νὰ μὴν ὑπάρχουν καὶ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια αὐτοὶ οἱ πολλοὶ ὀρυζῶνες, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν γνωστὴ ἡ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ;

Γιὰ νὰ ἐξηγήσωμε αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε μερικά σχετικὰ γεγονότα.

Τὸ ρύζι καλλιεργεῖται σὲ ἐδάφη, πού σκεπάζονται μὲ νερὸ ὅλο τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς καλλιέργειας, καὶ σὲ κλίμα θερμό. Οἱ Κινέζοι, πού ἔχουν τὸ ρύζι ἐθνικὸ φαγητό, λένε πὼς τοῦ ἀρέσει νὰ ἔχη τὰ πόδια του στὸ νερὸ καὶ τὸ κεφάλι του στὴ φωτιά. Ἀκόμη τὸ ρύζι ἀναπτύσσεται πολὺ σὲ ἐδάφη, πού ἔχουν πολὺ ἀλάτι, στὶς «ἀρμύρες», ὅπως τὶς λέει ὁ λαός. Σὲ τέτοια ἐδάφη δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τίποτ' ἄλλο. Ὅταν ὅμως καλλιεργηθῇ τρία τέσσερα χρόνια τὸ ρύζι, τὸ ἀλάτι ἐλαττώνεται πολὺ, καὶ τότε γίνονται γονιμότητα γιὰ κάθε καλλιέργεια.

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε καὶ πολλὰ ἐδάφη κατάλληλα

για τὴν καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ, ποὺ μποροῦν νὰ ποτίζωνται ἢ μὲ τὸ νερὸ τῶν ποταμιῶν ἢ μὲ ὑπόγεια νερά, καὶ τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἀρκετὰ ζεστό, ὅσο χρειάζεται τὸ ρύζι. Στὰ παράλια μας μάλιστα, ὑπάρχουν πολλές χιλιάδες στρέμματα «ἀρμύρες», ὅπου μπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τὸ ρύζι. Κι ὅμως, ὡς τὸ τέλος τοῦ τελευταίου πολέμου, ἡ ὀρυζοκαλλιέργεια ἦταν τόσο περιορισμένη. Καὶ αὐτὸ ἀπὸ ἓναν πολὺ σοβαρὸ λόγος: τὸν κίνδυνο τῆς ἐλονοσίας.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ μεγαλύτερη, πληγὴ τῆς πατρίδας μας ἦταν, ὡς πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ ἐλονοσία. Αὐτὴ ἡ τρομερὴ ἀρρώστια ἀνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ φοβοῦνται σὰν τὸ χάρο τὸ στάσιμο νερό, γιατί ἐκεῖ, ζῆ καὶ ἀναπτύσσεται φορέας τῆς, τὸ κουνούπι.

Πῶς νὰ σκεφτῆ λοιπὸν κανεὶς νὰ πλημμυρίσῃ μὲ νερὸ ὀλόκληρες πεδινὲς ἐκτάσεις, ἀφοῦ ἔτσι θὰ ἔφερνε τὴν ἐλονοσία σὲ ὅλο τὸ γύρω πληθυσμό; Ἄς ἔλειπε καὶ τὸ ρύζι καὶ τὰ καλά του, ἀρκεῖ νὰ ἔλειπε μαζί του κι ὁ τεταρταῖος πυρετὸς καὶ ἡ κατακίτρινη ὄψη τοῦ ἀνθρώπου. Κι ὅπου ἀποτολμοῦσαν νὰ καλλιεργήσουν τὸ ρύζι, τὸ πλήρωναν τόσο ἀκριβὰ μὲ τὴν ὑγεία τους καὶ κάποτε μὲ τὴ ζωὴ τους.

Κατὰ τὴ διάρκεια ὅμως τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου οἱ σύμμαχοί μας Ἄγγλοι καὶ Ἀμερικανοί, ἀναγκασμένοι νὰ πολεμοῦν κοντὰ στὰ ἔλη τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς, κατόρθωσαν νὰ ἀνακαλύψουν τὸ ἐντομοκτόνο φάρμακο ντὶ - ντὶ - τί. Αὐτὸ τὸ θαυματουργὸ φάρμακο ἔφερε στὴν πατρίδα μας ἀνυπολόγιστες ὠφέλειες. Σήμερα σχεδὸν ἔχει ἐκλείψει ἡ ἐλονοσία. Καὶ τὸ νερὸ ποτίζει τοὺς κάμπους μας, χωρὶς νὰ φοβώμαστε πιά, γιατί τὸ ράντισμα μὲ τὸ ἐντομοκτόνο καταστρέφει τὰ κουνούπια.

Ἄφοβα λοιπὸν ἄρχισαν καὶ γεωργοὶ μας τὴν καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ δοκιμαστικὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ δοῦν τὴν ἀπόδοσή

του, με μεγάλο ζήλο έπειτα, όταν είδαν ότι το εισόδημά του είναι πολύ μεγαλύτερο από το εισόδημα του σιταριού και κάθε άλλου προϊόντος. Κι έτσι κάθε χρόνο και νέες χιλιάδες στρέμματα γίνονται όρυζώνες και το ρύζι σήμερα είναι από τις φτηνότερες τροφές μας.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

Άς κάνουμε τώρα τήν επίσκεψή μας σε μιὰ από τις πιό γόνιμες ελληνικές πεδιάδες, όπου σήμερα, καλλιεργείται το ρύζι. Πάμε στην πεδιάδα του Τρινάσου της Λακωνίας, δυτικά από τις έκβολές του Εύρώτα, που ποτίζεται από το Βασιλοπόταμο. Αυτή ή πεδιάδα χωρίζεται με τον Εύρώτα από τήν πεδιάδα του Έλους και στην πραγματικότητα είναι μαζί της μιὰ από τις εύφορότερες περιοχές της πατρίδας μας, που διασχίζεται στη μέση από τον περίφημο ποταμό της Λακωνίας.

Ός πριν από τριάντα πάνω-κάτω χρόνια, ή πεδιάδα του

Τρινάσου ήταν μεγάλο έλος από χιλιάδες στρέμματα, που όχι μόνο δεν έδινε κανένα εισόδημα, αλλά ήταν κίνδυνος θάνατος για τους κατοίκους των χωριών της περιφέρειας.

Κι ο Βασιλοπόταμος, τὸ ἤρεμο ποτάμι μετὸ ἀνεξάντλητο νερό, που βγαίνει ἀπὸ ἓνα θράγο μέσα στὸ χωριὸ Σκάλα, ἀντὶ νὰ εἶναι ὁ μεγάλος εὐεργέτης τοῦ τόπου, ἦταν ὁ θανάσιμος ἐχθρός, γιατί διατηροῦσε χειμῶνα - καλοκαίρι τὰ ἀρρωστημένα πράσινα νερά τοῦ βάλλου.

Εὐτυχῶς, πρὶν ἀπὸ τριάντα πάνω-κάτω χρόνια, ἰδρύθηκε ἡ ἐταιρεία «Γδραυλικά Ἔργα Τρινάσου», που ἀποξήρανε τὸ βάλλο καὶ κατασκεύασε μόνιμα ἀποχετευτικὰ ἔργα, δηλαδὴ ἀντλιοστάσιο κι ὀλόκληρο σύστημα χαντακιῶν, που νὰ βγάζουν τὸ νερὸ στὸ Λακωνικὸ κόλπο.

Ὁ γονιμώτατος κάμπος παραδόθηκε στοὺς καλλιεργητές του, που τὸν ἔσπεραν σιτάρι, καλαμπόκι καὶ μπαμπάκι. Ὁ μεγάλος κίνδυνος τῆς ἐλνοσίας εἶχε πιά περάσει, κι ὁ κάμπος ἀπὸ καταραμένος τόπος ἄρχισε νὰ γίνεται εὐλογημένος γιὰ τοὺς κατοίκους του.

Ἡ φοβερὴ ὅμως ἀρρώστια ἔλειψε ἐντελῶς μόνο ἔπειτα ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ντὶ - ντὶ - τί. Τ' ἀποχετευτικὰ ἔργα καὶ τὸ ἐντομοκτόνο μεταμόρφωσαν καὶ τὸ ποτάμι, τὸ Βασιλοπόταμο, ἀπὸ θανάσιμο ἐχθρὸ σὲ μεγάλο εὐεργέτη. Τὰ ἀνεξάντλητα νερά του μποροῦν νὰ ποτίσουν τὸ καλοκαίρι ὅλη τὴν περιοχὴ χωρὶς τὸν κίνδυνον τοῦ πυρετοῦ.

Τώρα πιά χωρὶς κανένα φόβο ἄρχισαν κι ἐδῶ, ὅπως καὶ σ' ἄλλα ἐδάφη τῆς πατρίδας μας, τὴ δοκιμαστικὴ στὴν ἀρχὴ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ. Καὶ ὅταν εἶδαν οἱ γεωργοὶ μας πὼς καὶ ἡ ποιότητα καὶ ἡ ποσότητα τῆς στρεμματικῆς παραγωγῆς ἦταν ἱκανοποιητικὴ, γιατί ἄφηγε καθαρὸ κέρδος πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλη καλλιέργεια, μετμόρφωσαν τὸν ἄλλοτε σιτοβολῶνα σὲ ποτιστικὸν ὀρυζῶνα.

Τὰ χαντάκια, ἀντὶ νὰ πηγαίνουν τὸ νερὸ πρὸς τὴ θάλασσα, τὸ χύνουν ἄφθονο στὰ κτήματα τὰ σπαρμένα μὲ ρύζι. Ἡ γονιμότητα τῆς γῆς τοῦ Τρινάσου, ποὺ γιὰ κάθε ἄλλη καλλιέργεια δὲ χρειαζόταν ἄλλο νερὸ ἀπ' ὅσο διατηροῦσε στὰ σπλάγχνα τῆς καὶ τὸ πιὸ ζεστὸ καλοκαίρι. Δέχεται τώρα μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση νὰ εἶναι διαρκῶς πλημμυρισμένη. Τόσο ἀχόρταγο εἶναι τὸ ρύζι, ποὺ μεγαλώνει τόσο περισσότερο, ὅσο ψηλότερα στὸ ἀνάστημά του ἀνεβαίνει τὸ νερό. Καὶ ὁ Βασιλοπόταμος, πάντα ἀνεξάντλητος, γεμίζει τὰ χαντάκια καὶ πλημμυρίζει κάθε μέρα τὸν ὄρυζώνα.

Τὸ θέαμα τοῦ κάμπου, σπαρμένου σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μὲ ρύζι, εἶναι πρωτοφανέρωτο στὴν πατρίδα μας. Γιὰ φανταστήτε στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ φεύγετε ἀπὸ τὴν κατάξερη Μάνη, ὅπου «ψήνει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί», ὅπως λέει ὁ λαός, καὶ ξαφνικὰ νὰ βρῖσκεστε στὸν ὀλοπράσινο κάμπο, τὸν πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ ἄφθονο νερό!

Ἡ πρώτη σας ἐντύπωση θὰ εἶναι πὼς ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀμφίβιοι. Τόση ἀφθονία νεροῦ τὴν ἔχομε χαρῆ μόνο σὲ κινηματογραφικὲς ταινίες, ποὺ παρουσιάζουν κάποιες μακρινὲς χῶρες τόσο διαφορετικὲς ἀπὸ τὴ διψασμένη πατρίδα μας. Πόσες φορές καλοτυχίσαμε αὐτὲς τίς τόσο προνομιοῦχες χῶρες μὲ τοὺς μεγάλους ποταμούς, ποὺ χαρίζουν παραδεισένιο πλοῦτο στοὺς κάμπους! Καὶ νὰ τώρα ἐδῶ κοντὰ στὸν πιὸ ἄνυδρο τόπο τῆς πατρίδας μας, στὴ Μάνη, ἄφθονο τὸ νερὸ μᾶς χαρίζει ἕναν ὀλοπράσινο παράδεισο.

Ἡ ὄρυζοκαλλιέργεια τοῦ Τρινάσου, καὶ μὲ ὅλα τὰ μηχανικὰ μέσα, χρειάζεται χιλιάδες ἐργατικὰ χέρια. Ἄκουσα πὼς ἐφέτος ἀπασχολοῦσε πεντέμισι χιλιάδες ἐργάτες, ποὺ οἱ περισσότεροι καλλιεργοῦσαν τὸ ρύζι γιὰ λογαριασμό τους.

Στὴν πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς, στὴν κωμόπολη Σκάλα,

ὅπου ἄλλοτε ἡ ζωὴ ἦταν ἀνυπόφορη ἀπὸ τὴν ἐλονοσία, σήμερα βλέπει κανεὶς μιὰ ἀσυνήθιστη γιὰ ἐπαρχιακὸ κέντρο κίνηση. Τὸ μεγαλύτερο κτίριο εἶναι τὸ νεόχτιστο Ἀποφλοιωτήριο μὲ τὸ σῆμα τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ. Νέα σπίτια καὶ καταστήματα χτίζονται.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, μικροὶ μεγάλοι, εἶναι σήμερα ἀγνώριστοι. Ὅχι πιά οἱ μορφῆς οἱ κατάχλωμες καὶ πρόωρα ρυτιδωμένες, πού σ' ἔκαναν νὰ λυπᾶσαι τοὺς ἀρρώστους. Σήμερα βλέπεις μορφῆς ροδοκόκκινες καὶ γελαστὲς ἀπὸ υἰεΐα καὶ ἱκανοποίηση ὅτι ὁ μόχθος τους, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, πληρώνεται μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸν εὐλογημένο κάμπο τους καὶ τὸ μεγάλο εὐεργέτη τους, τὸ Βασιλοπόταμο.

Γιώργος Ν. Καλαματιανός

62. ΜΕ ΤΗ ΣΥΡΤΗ

Ἐπειδὴ τὸ ψάρεμα τῆς συρτῆς εἶναι πολλῶν εἰδῶν, ἀναλόγως πρὸς τὰ εἶδη τῶν ψαριῶν, ποὺ ψαρεύονται μ' αὐτὴ καὶ οἱ ἐντυπώσεις ἀπ' αὐτὴν εἶναι διαφορετικές.

Σὰς ἀρέσει ἕξαφνα ἢ ἱστιοπλοία μὲ δυνατὸ ἄνεμο, μὲ ὅλα τὰ-πανιὰ ἀνοιχτά;

Σὰς εὐχαριστεῖ νὰ σκίζη τὰ νερὰ ἢ βάρκα καὶ νὰ γέρνη περήφανα μὲ τὴν κουπαστὴ σχεδὸν ὡς τὴ θάλασσα πλαγιασμένη, ἐνῶ στὶς πλευρὲς τῆς σκάζει τὸ κύμα καὶ σὰς ραντίζει μὲ ἀρμυρὴ ὑγρὴ σκόνη καὶ κάπου - κάπου σὰς λούζει;

Σὰς μεθ' αὐτὴ ἢ πελαγίσια ἱστιοπλοία, ποὺ ἔχει καμιὰ φορὰ καὶ τὸ θέλητρο κάποιου κινδύνου;

Σὰς γοητεύει νὰ βλέπετε τὴ θάλασσα, ὅσο φτάνει τὸ μάτι, νὰ σκεπάζεται, ἀπέραντο βαθυγάλαζο λιβάδι, μὲ ἄσπρα πρόβατα, τὰ ἀφρισμένα κύματα, ποὺ μακριὰ, πολὺ μακριὰ,

σβήνουν σ' ένα όμοιόμορφο μολυβένιο βάθος;

Σās τέρπει νά επιστρατεύονται όλα τ' αναπνευστικά σας όργανα, για νά εισπνέετε, όσο μπορείτε πιό βαθιά, τó άρμυρό άρωμά της;

Σās συγκινεί ή στιγμή, πού θά χτυπήση τó ψάρι, όσο νά κατορθώσετε νά τó σύρετε άπάνω και νά τó ρίξετε στην κουπαστή;

Σας συγκλονίζουν ενώ προσπαθείτε νά τó φέρετε, ό φόβος μήν ξαγκιστρωθή, μήν κόψη τή συρτή, μή σās φύγη, και ή έλπίδα, ότι από στιγμή σε στιγμή θά τó δήτε νά ζυγώνη στο πλευρό τής βάρκας φουσκωμένο, άνίκανο πιά για κάθε αντίσταση;

Και ώσπου νά φτάσετε σ' αυτή τήν τελική νίκη, ένθουσιάζεστε τότε νά σύρετε δυνατά τή συρτή και τότε νά τήν άπολύσετε άρκετές όργιές, όσο πού νά φουσκώση τó ψάρι σ' αυτό τόν άγώνα;

- Άν όλα αυτά σās εύχαριστούν, τότε βέβαια ή προτίμησή σας θά είναι τó ψάρεμα τής συναγρίδας με τή συρτή.

Και γίνεται κυρίως αυτό τó ψάρεμα με ίστιοπλοία από κόλπο σε κόλπο, με βόλτες στα στενά μεταξύ νησιών, τά όποια γειτονεύουν, ή έξω από τά στόμια κόλπων.

Τά νησιά τών Κυκλάδων είναι πρόσφορα γι' αυτό τó ψάρεμα. Πολλές φορές απόλαυσα τις άπερίγραπτες συγκινήσεις του, τότε ανασύροντας άπελπισμένος κοιμένη συρτή ή άκέρια, αλλά με ξαγκιστρωμένη τή μεγαλόπρεπη συναγρίδα, κι άλλοτε ανασύροντας τρισευτυχημένος χρυσοκόκκινη συναγρίδα μέχρι τέσσερεις και πέντε όκάδες.

Άλλά δέν είπα ακόμη ποιά είναι ή συρτή, με τήν όποία ψαρεύονται οί συναγρίδες, αλλά και οί τόνοι μαζί. Είναι δυνατό μεταξωτό ή λινό άρμίδι με πλεχτό ψιλó σπάγγο, ψαριού ή με όμοιο άσημένιο όρείχαλκο. Ψαρεύονται με

ισχυρό άγκίστρι, αρκετά μεγάλο, δεμένο στην άκρη σε σύρμα δυνατό, σχεδόν ενός μέτρου, όπου καταλήγει το άρμίδι, για να μήν τὸ κόψη τὸ ψάρι.

Στὸ άγκίστρι δολώνεται στερεά ένας χάνος, άφου περάση τὸ άγκίστρι από τὸ κεφάλι, ξανακαρφωθῆ στὴ μέση και βγῆ από τὴν άπέναντι πλευρά. Άλλ' ὁ χάνος πρέπει νά εἶναι γδαρμένος ὡς τὴν οὐρά, ὥστε, καθὼς τρέχει ἢ θάρκα, τὸ δέρμα, πὸ κρέμεται, νά σύρεται πίσω από τὸ άγκίστρι σάν φούντα. Άκόμη και σαφρίδια δολώνονται στὴ συρτῆ τῆς συναγρίδας κι άλλα ανάλογα ψάρια, τὰ ὁποῖα άσημοκοποῦν. Τὸ μήκος τῆς συρτῆς, τὴν ὁποῖα άπολύει ὁ ψαράς, πρέπει νά εἶναι δέκα ὡς εἴκοσι ὀργιές.

Άλλὰ ἴσως δέν σᾶς ἐλκύει αὐτὸ τὸ ψάρεμα με τρυκυμῖα. Ἴσως προτιμᾶτε τὴ γαλήνια θάλασσα με τῖς ἐντυπώσεις τῖς γλυκιές και ἤρεμες, πὸ παρέχει τὸ γλυκοχάραμα και τὸ σουρούπωμα. Τότε ψαρεύετε πάλι με συρτῆ αλλά πολὺ διαφορετικά. Ἡ θάρκα με γαλήνη προχωρεῖ σιγά-σιγά με τὸ κουπι κοντὰ σὲ κολπίσκους, γύρω σὲ νησάκια και κοντὰ σὲ ἀκτῆς με βράχια.

Ἡ συρτῆ πιά, λεπτῆ και με μικρότερο σχετικῶς άγκίστρι, πὸ λέγεται τότε συρταρόλι, σύρεται ἀργὰ δίχως δόλωμα. Ἄντι για δόλωμα ἔχει δυὸ τρία φτερά γλάρου δεμένα πάνω στὸ άγκίστρι ἢ ἓνα λουρίδι άσπρο πετσὶ σὲ σχῆμα αὐτὸ τὸ ψάρεμα και μελανούρια μεγάλα και κολιοῖ και γοφάρια.

Κι ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι για γοφάρια, ἀξίζει νά περιγραφῆ

ένα άλλο είδος συρτή, με το οποίο ψαρεύονται αποκλειστικά τὰ γοφάρια στὸν πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου, στὴ Χαλκίδα. Εἶναι πολὺ παράδοξη συρτή. Γιατί, ἐνῶ λέγεται συρτή ἀκίνητη ἀπολύτως. Καὶ ἡ θάλασσα ἀπεναντίας τρέχει δίπλα τῆς καὶ δίπλα στὸ ἀγκίστρι δεμένο μεῖς ἰσχυρὸ πλεχτὸ σύρμα καὶ δολωμένο μεῖς τὸ ψάρι, τὸ ὀνομαζόμενον βελανίδα ἢ ζαργάνα, ψάρι λευκοκύανο μεῖς ἰσχυρὴ λάμψη, τὸ ὁποῖο φωσφορίζει τὴ νύχτα, πὺ γίνεται αὐτὸ τὸ ψάρεμα.

Εἶπα ὅτι ἡ συρτή ἀκίνητη καὶ ἡ θάλασσα τρέχει δίπλα τῆς. Καὶ τρέχει τόσο γρήγορα, ὥστε γύρω στὸ ἀγκίστρι μεῖς τὴ δολωμένη ζαργάνα ἢ βελανίδα, πὺ ἀσημοκοπεῖ, γίνεται ἕνας ὀγκὸς ἀπὸ ἀφρό. Κι ἔτσι τὸ δολωμένο ψάρι κάνει τὴν ἐντύπωση καὶ στὰ ψάρια βέβαια, ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ὅτι αὐτὸ φεύγει ἀντίθετα ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς θάλασσας, ἐνῶ, ὅπως εἶπα, ἀκίνητη τελείως.

Ἐτσι οἱ ψαράδες τῆς Χαλκίδας ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὰ μυστηριώδη ρεύματα τοῦ Εὐρίπου, πὺ φεύγουν στενοχωρημένα τὰ νερά ἀπὸ τὸ στενὸ πορθμὸ, πότε πρὸς τὸ βόρειο λιμένα καὶ πότε πρὸς τὸ νότιο, γιὰ νὰ ρίχνουν τίς συρτές τους, ἄλλοι ἀπὸ πάνω ἀπ' τὴ γέφυρα κι ἄλλοι ἀπὸ κάτω ἢ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Στεριάς.

Εἶναι ὠραῖο, πολὺ ὠραῖο αὐτὸ τὸ ψάρεμα, πὺ γίνεται πάντοτε τὴ νύχτα.

Ροχθοῦν μεῖς τόση γλυκιὰ μελωδιά τὰ νερά, καθῶς, στριφογυρίζουν στενοχωρημένα, γοργοκίνητα, ὅταν τὸ ρεῦμα

είναι στην ἔντασή του τὴ μεγάλη τόσο, ὥστε μὲ δυσκολία κρατεῖ κανεὶς τὴν ἄκρη τοῦ ἄρμιδιοῦ του.

Κι ὅταν χτυπήσῃ τὸ ψάρι μὲ τὸ σφοδρὸ του χτύπημα, πόση χρειάζεται προσοχὴ καὶ πόση ταχύτητα! Καὶ εἶναι ἀπὸ πρὶν βέβαιο, ὅτι δὲ θὰ γνωρίσῃ τὴν εὐτυχία νὰ ξαγκιστρώσῃ γοφάρι μὲ τὰ χέρια του ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συγκινεῖται, σαστίζει, τὰ χάνει.

Γιατὶ ὅλα τὰ ἄλλα ψάρια ἀνδίστανται, ζητοῦν νὰ φύγουν, καὶ γι' αὐτὸ ὁ ψαράς πότε πρέπει νὰ τραβᾷ καὶ πότε νὰ ἀπλώνῃ τὸ ἄρμιδι, γιὰ νὰ μὴν κοπῆ, ὅσο πού νὰ κουράσῃ τὸ ψάρι. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὸ γοφάρι! Ἡ προσπάθειά του εἶναι πῶς νὰ κόψῃ τὸ ἄρμιδι μὲ τὰ μυτερά του δόντια. Καὶ ὅσο ἀποτυγχάνει στὸ σύρμα τῆς ἄκρης τὸ γοφάρι, τόσο τρέχει ἔμπρός, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν πετονιά, ὅπου μπορέσῃ.

Πρέπει λοιπὸν ὁ ψαράς νὰ μαζεύῃ τὴν ὄρμιὰ μὲ μεγάλη ταχύτητα. Γιατὶ ἄλλιῶς θὰ τὴν αἰσθανθῆ ἑλαφρῆ στὰ χέρια του, ἐνῶ τὸ γοφάρι θὰ ταξιδεύῃ ἐλεύθερο, μὲ τὸ ἀγκίστρι στὸ στόμα καὶ μὲ ἓνα κομμάτι σύρμα, πού ἔκοψε, χωρὶς ἀπ' αὐτὸ νὰ κοπῆ καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, γνωρίζει νὰ ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ αὐτό. Ἄλλιῶς συχνότατα ψαρεύονται ψάρια μὲ παλιὰ ἀγκίστρια στὸ στόμα, γιατί, φαίνεται, στὰ ψάρια τὰ παθήματα δὲν γίνονται μαθήματα.

Τὸ ἀπολαυστικότερο ψάρεμα μὲ συρτὴ εἶναι τὸ ψάρεμα σὲ μερικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδας, παράλια προνομιοῦχα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τοὺς δερινοὺς μῆνες περνοῦν σὲ πυκνότατα στίφη ἓνα εἶδος ἀποδημητικῶν ψαριῶν, τὰ σαφρίδια.

Τὸ ψάρεμα αὐτὸ γίνεται μὲ συρταρόλι. Καὶ γίνεται τὴν ἡμέρα, ὁποιαδήποτε ὥρα κι ἂν εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχη κανεὶς τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ὥρες, πὺ περνοῦν τὰ στίφη τῶν ἀποδημητικῶν τούτων ψαριῶν τοὺς θερινοὺς μῆνες. Μὲ αὐτὰ τὰ συρταρόλια μποροῦν νὰ ψαρεύουν συγχρόνως δυὸ στὴν ἴδια θάρκα ἀπὸ τὰ δυὸ ἄκρα τῆς πρύμνης.

Τὸ ἀπόλαυσα πολλὲς μέρες στὸ λιμάνι τῆς Ἰτέας, τοῦ ὠραίου τούτου ἐπιπέδου τῆς Ἀμφίσσας, τὸ ἐλκυστικὸ αὐτὸ ψάρεμα, πὺ κοντὰ στὰ ἄλλα του χαρίσματα ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν: Ὅτι στὰ ἄλλα ψαρέματα τῆς συρτῆς μπορεῖ νὰ χτυπήσῃ τὸ ψάρι, μπορεῖ καὶ ὄχι· καὶ πολλὲς φορὲς ὁ ψαράς τῆς συρτῆς, ἀντὶ γιὰ χοντρά ψάρια, ἐπιστρέφει χωρὶς κανένα ψάρι, ἀφοῦ ἔχασε τὶς ἐλπίδες καὶ τοὺς κόπους του. Καὶ τότε θυμᾶται ἓνα δίστιχο ὄχι καὶ τόσο ἐνθαρρυντικόν·

*...Τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ ψαρά τὸ πιάτο
δέκα φορὲς εἶναι ἀδειανὸ καὶ μιὰ φορὰ γεμάτο.*

Ψαρεύοντας ὅμως μὲ τὸ συρταρόλι τὰ σαφρίδια δὲν διατρέχει ποτὲ αὐτὸ τὸν κίνδυνο, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πέρασμα ἀπὸ στίφη αὐτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Καὶ τότε δὲν προφταίνει νὰ παίρνη ἐπάνω τὴ συρτὴ νὰ ξαγκιστρῶνῃ τὰ σαφρίδια καὶ νὰ τὴν ρίχνῃ πάλι, γιὰ νὰ τὴν ἀνασύρῃ ἀμέσως. Γίνεται τότε ἓνας διαγωνισμὸς, ποιὸ νὰ ἔχῃ τὴν εὐτυχία ν' ἀρπάξῃ τὸ φτερό τοῦ γλάρου, τὸ ὁποῖο εἶναι δεμένο στ' ἀγκίστρι. Καὶ σπρώχονται καὶ ὀχλαγωγοῦν σὰν διαδηλωτές, πὺ ἔρχονται στὰ χέρια, καὶ παλεύουν καὶ πηδοῦν, καὶ ἡ

θάλασσα ἀφρίζει σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἔκταση, ὅπου γίνεται ἡ πάλη τῶν σαφριδιῶν. Σὲ λίγη ὥρα εἶναι τὸ πανέρι γεμάτο σαφριδία, τὰ ὁποῖα ἀσημοκοποῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ χέρια τοῦ ψαρᾶ μουδιασμένα.

Ἐξαφνα κανένα σαφρίδι δὲ χτυπᾶ! Φοβήθηκαν; Ἐγιναν δύσπιστα; Τίποτα ἀπ' αὐτά. Πέρασε πιά τὸ στίφος, μεραρχία ἦταν, σῶμα στρατοῦ ἢ στρατιὰ ὀλόκληρη. Πολλοὶ ψαράδες τότε σταματοῦν ἐπὶ τόπου τὰ κουπιὰ κι ἀφήνουν τὴ βάρκα ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ρεῦμα, ἂν βλέπουν ὅτι ὑπάρχει ρεῦμα. Γιατὶ τὸ ν' ἀκολουθοῦν τὸ ρεῦμα τ' ἀποδημητικὰ ψάρια εἶναι ὅ,τι οἱ οὔριοι ἄνεμοι γιὰ τ' ἀποδημητικὰ πτηνά.

Πολλὲς φορές βραβεύεται αὐτὴ ἡ προσδοκία τους, γιατί παρουσιάζεται ἄλλο στίφος, ἀλλὰ κι αὐτὸ ἐπίσης περνᾶ.

«Ψαράδικες ἱστορίες»

Ἐμμανουὴλ Λυκούδης

63. Ο ΣΠΑΡΟΣ

Διαλογή

Τὰ ψάρια μοιάζουν σὰν τὰ νομίσματα. Ὑπάρχουν ψάρια ἀργυρὰ καὶ ψάρια χρυσά. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ψάρια χαλκωματένια. Ἀνάλογη μὲ τὸ χρῶμα τους εἶναι ἡ ἀξία τους. Τὰ χρυσά, μπαρμπούνια, λιθρίνια, φαγκριά, συναγρίδες, εἶναι τὰ καλύτερα καὶ ἀκριβότερα. Τὰ ἀσημένια, ἡ τσιπούρα, τὸ λαβράκι, ἡ σφυρίδα, εἶναι ψάρια καλὰ κι ἀκριβά. Ἐπειτα ἔρχονται τὰ χαλκωματένια, τὰ μαυρόψαρα, οἱ στειρές, τὰ μελανούρια, οἱ καλογρίτσες καὶ τὰ λοιπὰ.

Συμβαίνει ὅμως στὰ νομίσματα νὰ ὑπάρχουν καὶ κίβδηλα. Παριστάνουν τὰ χρυσὰ ἢ τὰ ἀσημένια, ἐνῶ εἶναι καμωμένα ἀπὸ χάλκωμα, μολύβι ἢ τενεκέ. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς

συμβαίνει και με τὰ ψάρια. Ποζάρουν για πολύτιμα, για ψάρια πρώτης ποιότητας, ἐνῶ δὲν ἀξίζουν σχεδὸν τίποτε.

Ὁ σαργὸς π.χ. προσπαθεῖ διαρκῶς νὰ κλέψη τὴ δόξα τῆς τσιπούρας. Θέλει σῶνει καὶ καλὰ νὰ περνᾷ για τσιπούρα.

- Εἶμαι ἀσημένιο! φωνάζει, μόλις τὸ δῆς. Εἶμαι ἀσήμι καθαρό. Βγῆκα ἀπὸ τὸ χυτήριο, πὺ βγαίνουν οἱ τσιπούρες. Προσέχετε! Δὲ δέχομαι ὑποβίβασμό!

Κι ὅμως εἶναι κίβδηλο· ψάρι σκάρτο, ἀσήμαντο.

Ρεκλαμαδὸρος

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ με τὸ σπάρο. Αὐτὸς εἶναι πὺ εἶναι μεγάλος ἀπατεώνας. Καθὼς βγαίνει για νὰ τσιμπήση τὸ δόλωμα, παίρνει ὕφος τσιπούρας, για νὰ μὴν πῶ σωστῆς συναγρίδας. Προχωρεῖ με μεγαλοπρέπεια, ἄλλοτε ἀργὰ σὰν πλουτοκράτης, ἄλλοτε γρήγορα, ὀρμητικὰ σὰν παλικαράς, πάντοτε καμαρωτός, πάντοτε σπουδαῖος. Κι ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ δὲ λησμονεῖ νὰ πλαγιάση με τὸ πλευρό, για νὰ σοῦ δείξη τὸ ἀσήμι του.

- Ἐδῶ, κύριοι, ἀσήμι τὸ πράγμα, καθαρὸ ἀσήμι! Λάμπω, ἀστράφτω, πετῶ φλόγες ἄσπρες!

- Καλέ, τί μᾶς λές; Δὲν κοιτᾷς τὴ ράχη σου, πὺ πρασινίζει σὰν παλιὰ βελάδα·

Δὲ βαριέσαι· τὴ δουλειά του αὐτός! Ἐπιμένει, χαλᾷ κόσμο, δὲν ὑποχωρεῖ.

- Εἶμαι ἀπὸ σοί, εἶμαι ἀπὸ οἰκογένεια! Ἀπόδειξη, ὅτι τρώγω ψωμοτύρι. Ἐχω γούστα λεπτά. Τρώγω ψωμοτύρι! Εἶμαι μικρὴ τσιπούρα.

- Δὲ σὲ φτάνει σαργός;

- Ὅχι! Εἶμαι μικρὴ τσιπούρα. Ὅταν μεγαλώσω, δὰ δῆς!

- Τίνος τὰ πουλᾷς αὐτά, κὺρ σπάρο; Ἐσὺ νὰ μεγαλώσης;

Μεγαλώνει ποτέ τὸ σὸί σου;

- Τρώγω ψωμοτύρι, σοῦ ἐπαναλαμβάνω!

- Πολὺ καλὰ, τρῶς ψωμοτύρι! Ἄλλὰ τρῶς καὶ ψοφίμια.

Ἄπ' ὅλα τρῶς. Φύγε ἀπὸ ἐδῶ, σὲ γνωρίσαμε!

Αὐτὸς εἶναι ὁ σπόρος. Ἕνας μεγαλομανῆς, ἕνας, ρεκλαμαδόρος, ποὺ δὲν ἔχει ταίρι. Μιμεῖται τὴν τσιπούρα, ὅπως μιμεῖται μιὰ πλύστρα τὴ μεγάλη κυρία. Παίρνει τὸ ὕφος τῆς, τὴν πόζα τῆς, κάνει τὸ σπουδαῖο, τὸν ἀριστοκράτη.

Εἶναι ἕτοιμος νὰ σᾶς ἀραδιάσῃ τοὺς τίτλους του, νὰ σᾶς μιλήσῃ γιὰ τὶς ἀριστοκρατικές του συνήθειες, νὰ σᾶς βεβαιώσῃ ὅτι τὸ βράδυ, γιὰ νὰ μὴν παχύνη, περνᾷ μὲ ἕνα ἐλαφρὸ τσάι.. Κι ὅμως εἶναι χωριάτης ὡς τὸ κόκαλο, πολυφαγὰς καὶ πεινασμένος. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο, ποὺ ὀρμᾷ στὸ δόλωμα. Κανένα ἐμπόδιο καὶ κανεὶς φόβος δὲν τὸν συγκρατεῖ.

Θέμου Σ. Ποταμιάνου

«Σιλουέττες καὶ πορτραῖτα»

Διασκευὴ Ν. Ε. Κοντοπούλου

64. ΨΑΡΑΔΕΣ

Τώρα, πού φυσούν βοριάδες
και τὸ κύμα εἶναι ψηλό,
ἄχ! ἄς εἶμαστε ψαράδες
μέρα νύχτα στὸ γιालό!

Τ' ἄσπρο κύμα νὰ μᾶς λούζη
σκάζοντας στὴν κουπαστή,
τ' ἀγριοβόρι νὰ μᾶς τσουΐζη
κι ὅμως νὰ εἶμαστε ζεστοί.

Νὰ μᾶς χαιρετοῦν οἱ γλάροι
μὲ ζηλιάρικη κραξιά,
νὰ μὴ φεύγη οὔτ' ἓνα ψάρι
ἀπ' τὴν κάθε μας ριξιά.

Ὅταν ράβουμε τὰ δίχτυα
σ' ἀκρογιάλι ἀμμουδερό,
νὰ περνοῦν τὰ ἡμερονύχτια
μὲ τραγούδια καὶ χορό.

Κι ὅταν μᾶς κρατοῦν οἱ μπόρες
μὲς στὶς λιμανοφωλιές,
νὰ περνοῦμε λίγες ὥρες
στὶς φτωχές μας φαμελιές.

Γεώργιος Αθάνας

Ε. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

65. Η ΑΡΑΠΙΤΣΑ

1. ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

Ὁ Πέτρος εἶναι γιὸς δημοσίου ὑπαλλήλου. Πολλές φορές ἔχει ρωτήσει τὸν πατέρα του, πού εἶναι εἰρηνοδίκης, ποιά πρέπει νὰ λήη πατρίδα του, τὴ Λαμία, ἀπὸ ὅπου κατάγεται ἢ οἰκογένειά τους, κι ἔχει γεννηθῆ ὁ πατέρας του, ἢ τὴν Πύλο, ὅπου γεννήθηκε ὁ ἴδιος.

- Ὅλη ἡ Ἑλλάδα εἶναι πατρίδα σου καὶ γενέτειρά σου! ἀπαντᾷ ὁ πατέρας.

Κι ἀλήθεια ὁ Πέτρος ἀγαπᾷ σὰν πατρίδα του, σὰν τὸ χωριό του, κάθε μέρος, κάθε πόλη, ὅπου μετατίθεται ὁ πατέρας του καὶ ζοῦν ἐκεῖ πιά ἓνα κομμάτι τῆς ζωῆς τους. Μὲ πόση λύπη φεύγει ἀπὸ κάθε τόπο, ὅταν ἔρχεται ἡ μετάθεση τοῦ πατέρα! Τοῦ φαίνεται κάθε φορά ὅτι πουθενὰ ἄλλοῦ δὲ θὰ τοῦ ἀρέσει περισσότερο, δὲ θὰ περάσει καλύτερα. Καὶ κάθε φορά τοῦ ἀρέσει ἄλλο τόσο τὸ νέο μέρος, πού πηγαίνουν, κάθε φορά περᾶ ἄλλο τόσο καλὰ κι ἀκόμα καλύτερα πολλές φορές.

Τώρα τελευταία ὁ πατέρας πῆρε καινούρια μετάθεση γιὰ τὴ Νάουσα. Λίγο μακριὰ ἐπέφτε. Ὁ Πέτρος εἶναι δυνατὸς στὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας καὶ θυμόταν καλὰ

πού ακριβώς βρίσκεται. Μέσα στην καρδιά της Μακεδονίας! Άλλα ἢ περιέργειά του ἦταν μεγαλύτερη. Ἐνοιξε τὸ χάρτη καὶ πολλή ὥρα κοίταξε καλὰ - καλὰ τὴ θέση τῆς Νάουσας. Ἐδειξε μὲ τὸ χέρι του τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, πού περνάει κοντὰ τῆς, ἔδειξε τὸ ὄρος Βέρμιο, πού εἶναι ἀπὸ πάνω τῆς, μέτρησε πόσο ἀπέχει ἀπὸ τὴ Βέροια δεξιά, ἀπὸ τὴν Ἐδεσσα ἀριστερά τῆς. Καὶ κάπως γιὰ πρώτη φορὰ ἐπιθύμησε νὰ πάνε γρήγορα, μιὰ ὥρα γρηγορώτερα.

- Εἶναι σπουδαῖο βιομηχανικὸ κέντρο! εἶπε ὁ πατέρας.

- Καὶ τί ἐργασία ἔχει; ρώτησε ἡ μητέρα.

- Περίφημα κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια. Κι ὅλα αὐτά, γιατί ἔχει πολλὰ νερά!...

- Πολλὰ νερά; ρώτησε ὁ Πέτρος. Μὲ τὸ νερὸ κλώθουν καὶ ὑφαίνουν;

- Μὲ τὸ νερὸ κινοῦν τὶς μηχανές κι ἔχουν φτηνὴ κίνηση.

Ἐν δὲν εἶχαν νερὸ, θὰ ἤθελαν κάρβουνα ἢ πετρέλαιο καὶ θὰ ἦταν τόσο ἀκριβά, πού δὲν θὰ συνέφερε νὰ γίνουν ἐργοστάσια ἐκεῖ πάνω. Κατάλαβες;

Ὁ Πέτρος ἔβλεπε μὲ τὴ φαντασία του νερά, πολλὰ νερά νὰ πέφτουν μὲ βουητὸ καὶ μὲ ἄφρισμα, καταρράχτες, καὶ νὰ βάζουν σὲ κίνηση πελώριες μηχανές, πού ἔκαναν τάχα δαιμονικὸ θόρυβο.

- Θὰ πᾶμε νὰ τὰ δοῦμε τὰ ἐργοστάσια; ρώτησε μὲ μεγάλη περιέργεια.

- Καὶ βέβαια θὰ πᾶμε!

- Καὶ τὰ νερά ὅλα;

- Ὅλα, ὅλα!

Καὶ πῆγαν. Μόλις ἔφτασαν στὴ Νάουσα, ὁ Πέτρος δὲν πρόσεξε παρὰ τὰ νερά, κι ἄλλο δὲν ζήτησε παρὰ νὰ πάνε νὰ δοῦν τὰ ἐργοστάσια.

- Έχομε καιρό! Θα πάμε και θά ξαναπάμε, εἶπε ἡ μητέρα.

- Θέλω τώρα, βιάζομαι!, εἶπε ὁ Πέτρος· καὶ ἡ μητέρα γέλασε γιὰ τὴ βιασύνη του.

- Νὰ παραλάβῃ πρώτα ὁ πατέρας. Νὰ τακτοποιηθοῦμε.

Ὅσο νὰ γίνουιν αὐτά, ὁ Πέτρος βάλθηκε νὰ παρατηρῇ τὰ νερά. Καὶ τὰ παρατηροῦσε μὲ περιέργεια καὶ μὲ θαυμασμό. Ἐβρισκε κάποιον μυστήριο στὰ νερά αὐτά. Ὡρες πολλές καθόταν καὶ κοιτοῦσε, σὰν νὰ τὸν μάγευε τὸ μυστήριο τους αὐτό, ποῦ δὲν μπορούσε νὰ τὸ ξεδιαλύνῃ.

Περνάει μέσα στὴν πόλη τὸ νερό! Βαδιὰ ρεματιὰ σχίζει στὴ μέση τὴν πόλη. Νερόβατα μεγάλα κρέμονται στοὺς ψηλοὺς ὄχθους τῆς ρεματιᾶς. Κι ἀπὸ πάνω τους κι ἀνάμεσά τους κρέμονται κάτι πανύψηλα παμπάλαια σπίτια κι ἐργαστήρια.

Στάθηκε ὁ Πέτρος στὸ πέτρινο γεφύρι καὶ κοίταζε τὸ παράξενο θέαμα καὶ δὲν τὸ χόρταινε.

- Τί γραφικὸ θέαμα! εἶπε ὁ πατέρας.

Στὸ βάθος τῆς ρεματιᾶς περνοῦσε τὸ νερό. Ερχόταν κατακυλώντας ἀπὸ πάνω καὶ φαινόταν μαῦρο, κατάμαυρο, μέσα στὸ σκιερὸ βάθος τῆς κοίτης. Κι ὅσο αὐτὸ ἦταν μαῦρο, τόσο οἱ ἀφροὶ του ἄσπριζαν περισσότερο. Σὲ πολλὰ μέρη γκρεμιζόταν ὀλάφριστο μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῶν ἐργαστηρίων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ γεφύρι σχημάτιζε τὸ νερὸ καταρράχτη καὶ χτυπιόταν καὶ κλωδογύριζε κι ἄσπριζε.

- Αὐτὸ εἶναι τὸ νερό; ρώτησε τὴν πρώτη φορὰ ὁ Πέτρος.

- Αὐτό, ἀλλὰ ὄχι ὅλο. Ἄλλα ἐργοστάσια τὸ παίρνουν ἀπὸ ψηλότερα καὶ χύνεται ἀπ' ἄλλου.

Πολλὲς φορές ἔρχεται ὁ Πέτρος στὸ γεφύρι καὶ κρεμιέται, θαρρεῖς, κι αὐτὸς μαζί μὲ τὰ βάτα καὶ τὰ νερόχορτα πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸ κοιτάζει μὲ λαχτάρια καὶ μὲ θαυμασμό, ποῦ

εἶναι τόσο ὁμορφο καὶ τόσο δύνατο καὶ τόσο χρήσιμο! Τοῦ φαίνεται πὼς κλῶθει ἐκεῖ στὰ βάθη τῆς ρεματιᾶς μοναχό του, χωρὶς μηχανές καὶ χωρὶς ἐργάτες, ἀτέλειωτα νήματα καὶ πὼς ὑφαίνει τὸ ἴδιο ἀτέλειωτα τόπια ὑφάσματα.

2. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΕ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ

Μὰ δὲν ἄργησε νὰ δῆ ἀπὸ κοντὰ πὼς γίνεται μὲ μηχανές καὶ μὲ ἐργάτες, ἀλλὰ πάντα καὶ μὲ τὸ νερό, τὸ ἀληθινὸ κλώσιμο καὶ τὸ ἀληθινὸ ὑφάσμα.

- Ἄφοῦ δὲν ἔχεις σχολεῖο, θὰ πᾶμε στὰ ἐργοστάσια! τοῦ εἶπε ἓνα ἀπόγευμα ὁ πατέρας.

Ὁ Πέτρος πέταξε ἀπὸ τῆ χαρὰ του. Πῆγε καὶ ἡ μητέρα μαζί. Μπήκαν πρῶτα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια, ποῦ ἦταν κοντὰ στὸ γεφύρι, στὴν ὄχθη τῆς βαδιᾶς ρεματιᾶς.

- Νεροτριβές! εἶπε ἡ μητέρα.

Γκάπ! γκούπ! γκάπ! γκούπ! ἀνεβοκατέβαιναν καὶ χτυποῦσαν κάτι χοντὰ πελώρια σανίδια, ποῦ ἔμοιαζαν μὲ στοιχειωμένα χέρια δράκων τοῦ παραμυθιοῦ. Χτυποῦσαν πάνω σὲ μάλλινα ὑφάντὰ, κουβέρτες, βελέντζες, κιλίμια, καὶ τὰ ἔκαναν κρουστότερα καὶ μαλακότερα.

- Πᾶμε, πᾶμε, φώναξε ὁ πατέρας. Ἔχει ὑγρασία!

Ὅταν ἀνέβηκαν στὴν πλατεία, στὸ «Κιόσκι», βρῆκαν ἓναν κύριο κοκκινοπρόσωπο, κι ὁ πατέρας τοῦ εἶπε ὅτι σκόπευαν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ ἐργοστάσια.

Θέλετε νὰ πᾶμε πάνω στ' ἀλλὰ ἐργοστάσια; ρώτησε ὁ κύριος.

- Ναί! ναί! ξεφώνισε ὁ Πέτρος. Κι ὁ πατέρας τὸν μάλωσε, ποῦ μπῆκε στὴ συζήτηση τῶν μεγάλων.

Ὁ κύριος χάιδεψε πατρικὰ τὸν Πέτρο καὶ εἶπε γελαστά:

- Δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ χαλάσωμε τὴν ἐπιθυμία. Θὰ πᾶμε!

Ἐστειλε καὶ φώναξαν ἓνα αὐτοκίνητο. Μπήκαν ὅλοι μέσα.

- Ποῦ θὰ σὰς πάω, κύριε δήμαρχε; ρώτησε ὁ σωφέρ.

Ἔτσι ὁ δήμαρχος ἦταν; Ὁ Πέτρος ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ τ' αὐτιά του. Τὸ αὐτοκίνητο ἀνέβαινε ἀπὸ σοκάκια στενὰ κι ἀπὸ ἀνηφορικὰ λιθόστρωτα. Σὲ κάποια μέρη ἔλεγε κανεὶς πὼς δὲ θὰ μπορέσει νὰ περάσει!

Ὁ κ. δήμαρχος ἔδινε στὸν πατέρα διάφορες πληροφορίες. Κι ὁ Πέτρος τ' ἄκουγε ὅλα μὲ βαθιὰ προσοχή. Εἶπε γιὰ τὰ ἐργοστάσια, γιὰ τοὺς ἐργοστασιάρχες, γιὰ τοὺς ἐργάτες, γιὰ τὴν παραγωγή. Ποῦ νὰ τὰ καταλάβῃ καὶ νὰ τὰ θυμηθῇ ὅλα ὁ Πέτρος!

- Ἔχομε δύομισι χιλιάδες οἰκογένειες στὴ Νάουσα. Οἱ χίλιες εἶναι ἐργατικὲς καὶ ζοῦν ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια. Τὸ ἐργοστάσιο, ποῦ πηγαίνομε, θέλει ἓνα ἑκατομμύριο ὀκάδες μαλλιά τὸ χρόνο. Καὶ τὰ φέρνει σχεδὸν ὅλα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό.

- Καὶ δὲν ὑπάρχει καλὸ ἑλληνικὸ μαλλί; ρώτησε ὁ πατέρας.

- Δὲν εἶναι κατάλληλο. Τὸ χρησιμοποιοῦν μόνο γιὰ κατώτερα εἶδη. Πρέπει νὰ ἐξευγενισθοῦν τὰ πρόβατα.

- Τί κρίμα νὰ βγαίνουν τόσα χρήματα ἔξω!

- Κι ἂν δὲν εἴχαμε τὸ νερό, φαντασθῆτε πόσα χρήματα θὰ θέλαμε γιὰ. καύσιμη ὕλη! εἶπε ὁ δήμαρχος.

- Γιατί; ρώτησε ὁ Πέτρος, ποῦ ἄρχισε νὰ ζαλιζέται ἀπ' ὅλα αὐτά, ποῦ δὲν τὰ καταλάβαινε.

- Τὰ μηχανήματα τῶν ἐργοστασίων κινοῦνται μὲ τὴν πτώση τοῦ νεροῦ. Ἄν δὲν ὑπῆρχε νερό, ἔπρεπε νὰ φέρνωμε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ γαιάνδρακες!

- Καταλαβαίνω! εἶπε ὁ Πέτρος.

- Δὲ θὰ εἴχαμε βιομηχανία χωρὶς τὸ νερό! εἶπε ὁ πατέρας.

Ὁ λευκὸς ἄνδρακας εἶναι σωτήριος.

Τὴν ὥρα ποὺ ὁ πατέρας ἐξηγοῦσε στὸν Πέτρο, γιὰ τὸ ὀνομάζουσαν τὸ νερὸ «λευκὸ ἄνδρακα», ἔφτασαν στὸ ἐργοστάσιο.

Τί ἀπέραντο ποὺ ἦταν! Ὁλόκληρη πολιτεία! Κι ἀπὸ τὶς δυὸ μεριεὶς τοῦ δρόμου ἀπλώνονται τὰ μεγαλόπρεπά του κτίρια. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἐργοστασιάρχες τοὺς ὀδηγεῖ. Πρῶτη φορὰ βλέπει ὁ Πέτρος ἕνα τόσο μεγάλο ἐργοστάσιο. Καὶ παραξενεύεται. Καὶ τὰ χάνει. Γυρίζουν, γυρίζουν ἀπὸ τμήμα σὲ τμήμα καὶ τελειωμὸ δὲν ἔχει! Πελώριες αἰθουσες καθαρές, φωτεινές. Χιλιάδες μηχανές, χιλιάδες ἐργάτες, ἔτσι τοῦ φαίνεται.

- Πόσες μηχανές ἔχετε; ρωτᾷ απλοϊκὰ τὸν ἐργοστασιάρχη.

- Ἀργαλειοὺς 350. Ἀδράχτια 17.000.

Δὲν κατάλαβε καὶ πολὺ.

- Ἐργάτες;

- Χίλιους ἑξακόσιους.

Οἱ ἐργάτες καὶ οἱ ἐργάτριες εἶναι ὅλοι γεροί, καθαροί, γελαστοί! Ἐργάζονται μὲ ὄρεξη καὶ μὲ χαρὰ!. Εἶναι τόσο ἄνετα, τόσο εὐχάριστα ἐκεῖ μέσα! Εἰδικὰ μηχανήματα ἐξασφαλίζουν σ' ὅλες τὶς αἰθουσες ἕνα θαυμαστὸ συνδυασμὸ ἀπὸ ὑγρασία, ἀερισμὸ καὶ θέρμανση. Ζέστη τὸ χειμῶνα, δροσιὰ τὸ καλοκαίρι. Καὶ πάντοτε καθαρὸς ἀέρας.

Τοὺς ἔδειξε ὅλα τὰ τμήματα ὅλα τὰ μηχανήματα. Τὰ πλυντήρια, τὰ βαφεῖα, τὰ στεγνωτήρια, τὰ στραγγιστήρια.

Ἄλλὰ τί θαῦμα! Σωστὸ θαῦμα! Στὴ μιὰ ἄκρη μπαίνει ἕνα μαλλι ἀκάθαρτο, βρώμικο, καὶ στὴν ἄλλη βγαίνουν χιλίων λογιῶν ὠραῖα ὑφάσματα, κασμήρια ἐκλεκτά, ποὺ δὲν ξέρει κανεὶς ποῖο εἶναι ὠραιότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο σὲ χρῶμα, σὲ σχέδιο καὶ σὲ ποιότητα.

Τους πήγε και στο σχεδιαστήριο, όπου ειδικός τεχνίτης σπουδασμένος στην Άγγλία έτοιμάζε τα σχέδια των ύφασμάτων, όχτακόσια ως χίλια σχέδια για κάθε έποχή. Τους πήγε και στις άπεράντες αποθήκες, όπου είναι στοιβαγμένα χιλιάδες τόπια από έτοιμα πλέον ύφασματα.

- Τί παραγωγή φτάνετε ρώτησε ό πατέρας.

- Ός δυό έκατομμύρια μέτρα τó χρόνο. Άλλα έχομε ζήτηση πολύ μεγαλύτερη. Δέν προφταίνομε και εργαζόμαστε μέρα και νύχτα! Έμαθαν οι Έλληνες νά προτιμοούν τὰ έγχώρια ύφασματα. Προβλέπω ότι τὰ ξένα θά έκτοπισθοούν όλωσδιόλου!

- Εϋγεί! εϋγεί! έλεγε μ' ένθουσιασμό ό πατέρας. Άληθινά σās λέω ότι αισθάνομαι άληθινή περηφάνια!

- Πατέρα! Πατέρα! φώναξε, ό Πέτρος, άλλο τόσο ένθουσιασμένος κι αυτός: θέλω νά γίνω έργοστασιάρχης.

Όλοι γέλασαν με τήν καρδιά τους, γιατί φυσικότερο και καλύτερο φανέρωμα τού θαυμασμοϋ του δέν μποροϋσε νά γίνη.

Προτοϋ φύγουν, πέρασαν νά δοϋν και τήν κινητήρια μηχανή. Άπ' εκεί μέσα έφευγε όλη ή δύναμη, πού κινούσε ακούραστα όλα τ' άλλα μηχανήματα. Ό Πέτρος ήθελε νά μάθη τó καθετί. Μά δέν μποροϋσε νά τὰ νιώση όλα. Έκείνο πού κατάλαβε καλά, είναι ότι τó νερό πέφτει από ψηλά μέσα σέ μιá κλειστή μηχανή, πού τή λένε «τουρμπίνα », τήν κινεί με χιλιάδες στροφές στο λεπτό, από τήν κί-νηση αυτή παράγεται ήλεκτρισμός και ό ήλεκτρισμός αυτός κινεί και φωτίζει όλο τó άλλο έργοστάσιο.

Ήταν ζαλισμένο τó μυαλό τού Πέτρου από τις χίλιες μύριες έντυπώσεις. Πόσα είδε! Πόσα άκουσε! Πόσα έμαθε!

Στó δρόμο, πού γύριζαν, ό πατέρας έλεγε:

- Και νὰ σκέφτεται κανείς ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος γεννήθηκε ἀπὸ τὸ νερό!

- Ἀκριβῶς, μόνο ἀπὸ τὸ νερό! εἶπε ὁ δήμαρχος. Παλαιότερα ὕφαιναν ἐδῶ μόνο χοντρά ἐγχώρια ὑφάσματα. Ἦταν μία καλὴ χειροτεχνία. Στὰ 1880 ὁ γερο - Κύρτσης εἶδε στὸν Πειραιά ἓνα κλωστήριο καὶ τὸ μετέφερε ἐδῶ. Ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μικρὸ κλωστήριο νὰ τί ἔγινε σὲ λίγα χρόνια! Κι ὅλα αὐτά, κύριε εἰρηνοδίκη μου, τὰ χρωστοῦμε στὴν ἀγαπητὴ μας Ἀραπίτσα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ τῆς Νάουσας!

- Ἀραπίτσα!

- Naί, ἔτσι λέμε τὸ ποταμάκι, πὺ μᾶς φέρνει ἀπ' τὰ βουνὰ τὸ πολύτιμο νερό. Εἶναι αὐτό, πὺ περνᾶ μέσα στὴν πόλη. Φαίνεται πὺς τὸ εἶπαν Ἀραπίτσα, γιατί εἶναι τὸ νερό του σὰν ὑπόμαυρο. Ἔτσι φαντάζει. Νὰ τὸ προσέξετε. Καὶ ὅποτε θέλετε, νὰ πᾶμε στὸν Ἄι - Νικόλα νὰ δῆτε τίς πηγές του. Εἶναι μιὰ ωραία κοιλάδα μὲ ποικίλη βλάστηση, ἀπέραντα δάση, γλοερὰ λιβάδια. Ἀπὸ κεῖ μέσα πηγάζει ἡ Ἀραπίτσα. Ἀπὸ κεῖ ἔχω ὑδρεύσει τὴν πόλη. Ἀπὸ κεῖ κατεβαίνει ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος, ὅλη ἡ εὐτυχία!

Ὁ Πέτρος ψιθύριζε «Ἀραπίτσα! Ἀραπίτσα! ». Καὶ ἡ βαθύσκιωτη ρεματιὰ μὲ τὰ μαῦρα νερὰ καὶ τοὺς ὀλάσπρους ἀφροὺς ἔπαιρνε στὴ φαντασία του κάποια μαγικὴ μορφή.

Γεώργιος Ἀθάνας

66. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΟ ΜΙΣΤΡΑ

1. ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ

Ὅποιος θέλει νὰ δῆ μὲ τὰ μάτια του μιὰ ἀρχαία πόλη μὲ τοὺς δρόμους τῆς καὶ τὰ ἐρείπιά τῆς, ὄχι μόνο τὰ ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτικῶν σπιτιῶν, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῆ τὴ νεκρόπολη τῆς Δήλου. Καὶ ὅποιος θέλει νὰ δῆ μιὰ μεσαιωνικὴ νεκρόπολη μὲ τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους τῆς μὲ τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ παλάτια τῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὰ ἑκατοντάδες σπίτια ἰδιωτικά, ποὺ τὰ ὑπολογίζουν σὲ δυὸ χιλιάδες, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ Μιστρά.

Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι, ποὺ νὰ συνδυάζουν τόσο ἀρμονικὰ τὴν ἑνδοξὴ ἱστορικὴ παράδοση, τὰ πλούσια καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸ ὑπέροχο φυσικὸ τοπίο. Ὅπως-δήποτε ὁ Μιστράς ἱκανοποιεῖ τὸν κάθε ἐπισκέπτη του, εἴτε προτιμᾷ νὰ ταξιδέψῃ μὲ τὰ φτερά τῆς φαντασίας σὲ ἑνδοξα γεγονότα τῆς ἱστορίας μας, εἴτε προτιμᾷ νὰ θαυμάσῃ τῆς τέχνης τὴν ὁμορφιά, εἴτε προτιμᾷ νὰ μεθύσῃ μὲ τὴ μαγεία

ένος σπάνιου τοπίου τῆς πατρίδας μας.

Ἄς ἀνεβοῦμε λοιπὸν ἓνα καλοκαιρινὸ πρωΐ, πολὺ πρωΐ, ἐδῶ πάνω, στὸ ψηλὸ φρούριο τοῦ βουνοῦ, ἄς καθίσουμε σ' ἓνα μισογκρεμισμένο πύργο κι ἄς φέρωμε μπροστὰ μας περασμένους καιροὺς κι ἀνθρώπους.

Χίλια διακόσια σαράντα ἑνέα μ.Χ. Περισσότερα ἀπὸ ἑφτακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα! Γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀκατοίκητη κορυφὴ τοῦ ὄρθιου προβούνου τοῦ Ταυγέτου, ποὺ ἔχει τὸ σχῆμα μυζήθρας - γι' αὐτό, πιστεύουν πολλοί, πῆρε τὸ ὄνομα Μυζήθρας καὶ τὸ γράφουν Μυστράς - κόσμος πολὺς τὴν ἀνεβαίνει. Τεχνίτες καὶ σύνεργα καὶ μουλάρια φορτωμένα πέτρα κι ἀσβέστη μέρες καὶ μῆνες δουλεύουν σὰν μέλισσες.

Σιγὰ-σιγὰ ὀρδώνεται τὸ φράγκικο φρούριο τῶν Βιλ-λαρδουίνων, ποὺ πῆραν στὸ μερίδιό τους, τὸ Μορέα (τὴν Πελοπόννησο), ὅταν οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Βενετοὶ μοίρασαν τὶς χώρες τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Οἱ Φράγκοι βουλήθησαν νὰ στεφανώσουν τὸ βουνὸ μὲ τὸ φρούριο τὸ ἄπαρτο, γιὰ νὰ καθίσουν πιὸ ἀσφαλεῖς στὸν τράχηλο τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μοριά. Ἑλληνας ὅμως ἐπιστρατευμένοι μὲ τὴ βία εἶναι τὸ μελισσολόι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, ποὺ στερεώνουν ἀτράνταχτο αὐτὸ τὸ φρούριο.

Τί περίεργο ἀλήθεια! Σὰν κάποια μυστικὴ φωνὴ νὰ τοὺς λέη πῶς πρέπει νὰ βάλουν ὅλη τους τὴν τέχνη κι ὅλη τους τὴ δύναμη καὶ νὰ τὸ χτίσουν ὅσο γίνεται πιὸ στερεὸ τὸ φρούριο, γιὰτὶ πολὺ γρήγορα θὰ πέση στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Χίλια διακόσια ἑξήντα δύο, δεκατρία μόλις χρόνια ἀργότερα. Τὸ νεόχτιστο φρούριο ὑψώνεται περήφανο καὶ φοβερὸ πάνω ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Βυζαντινῆς Λακεδαιμονίας

κι ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Μὰ ὁ κόσμος σήμερα - δοῦλοι τόσα χρόνια τῶν Φράγκων - ἀνοίγει διάπλατα τὰ μάτια του καὶ δὲν πιστεύει. Σκυθρωποὶ κατεβαίνουν οἱ Φράγκοι ἱππότες καὶ ξεκινοῦν μὲ βουρκωμένα μάτια γιὰ τὴν πρωτεύουσά τους, τὴν Ἀνδραβίδα, ἢ γιὰ κάπου ἄλλου, ποιὸς ξέρει! Κι ἄλλοι καθαλάρηδες ζωηροὶ καὶ γελαστοὶ ἀνεβαίνουν καὶ στήνουν στὸν ψηλότερο πύργο τὸ χρυσὸ δικέφαλο αἰτό.

Ὁ ἴδιος ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος, πού τὸ ἔχτισε τὸ φρούριο, αἰχμάλωτος τρία τώρα χρόνια μὲ τοὺς δώδεκα βαρόνους του, γιὰ νὰ κερδίσει τὴν ἐλευθερία του, ἀναγκάστηκε νὰ παραδώσει στὸ νικητὴ τῆς μάχης τῆς Πελαγονίας Μιχαὴλ Παλαιολόγο τὰ φρούρια τοῦ Μιστρᾶ, τῆς Μάνης καὶ τῆς Μονεμβασίας.

Τὰ χρόνια περνοῦν κι ὁ Μιστρᾶς ὀρθώνεται πάντα ἄπαρτος πιά μὲ τὸ Βυζαντινὸ δικέφαλο κυρίαρχό του. Ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ πῶς ἀλλάζει μορφή! Δὲν εἶναι πιά ὁ ἐρημικὸς φύλακας τοῦ πλούσιου κάμπου μὲ τὴν πρωτεύουσά του τὴ Λακεδαιμονία, καὶ τὰ πολλὰ χωριά του. Ἡ ἴδια ἢ πρωτεύουσα, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἀσφαλισμένη, ἔρχεται καὶ ριζώνει στὰ πόδια του. Ὁ Μιστρᾶς γίνεται πολιτεία, μικρὴ στὴν ἀρχή, μεγάλη ἀργότερα, ἢ πρώτη τοῦ Μοριά, ἢ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μορέως.

2. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο ξαναπερνοῦν ἀπὸ μπροστά μας δυὸ ὀλόκληροὶ αἰῶνες ὡς τὰ χίλια τετρακόσια ἐξήντα μ.Χ., πού πάτησε καὶ τὸ Μιστρᾶ τὸ πόδι τοῦ πορθητῆ Μωάμεδ τοῦ Β'. Βλαστάρια τῶν αὐτοκρατορικῶν Βυζαντινῶν δυναστειῶν, πού ἀγωνίζονται νὰ ξαναστυλώσουν τὴ βαριά λαβωμένη

αυτοκρατορία τους, Καντακουζηνοί και Παλαιολόγοι, έρχονται δεσπότες του Μιστρά και χτίζουν παλάτια και διπλά τείχη, για ν' ασφαλίσουν την πόλη.

Φράγκοι, Βενετοί και Τούρκοι περνούν όλοι με τη σειρά τους, φοβερίζουν την πόλη και τὸ φρούριό της, φεύγουν όμως άνίκανοι νὰ τὴν πατήσουν.

Καὶ οἱ τελευταῖοι Βυζαντινοὶ σοφοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, νιώθουν πῶς ἐδῶ κάτω, στὰ πόδια τοῦ περήφανου Ταυγέτου, δίπλα στους τάφους τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν, ὁ Ἑλληνισμὸς ἀναπνέει πιὸ ἐλεύθερα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, πού τὴν περισφίγγει ἀσφυχτικὰ ὁ σουλτάνος.

Νὰ τὸς ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο μιᾶς καμάρας, πού διαβάζει. Ἔτοιμος εἶναι νὰ ταξιδέψῃ γιὰ τὴ Φλωρεντία, ὅπου πρῶτος αὐτὸς θ' ἀνάψῃ τὸ πνευματικὸ φῶς, γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ Δυτικοὶ καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν Ἀναγέννηση.

Νὰ οἱ ἀρχιτέκτονες, πού στολίζουν τὴν πολιτεία μὲ κοσμοξάκουσμένες ἐκκλησίες, τὴ μιὰ πιὸ ὠραία ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν Παντάνασσα, τὴν Περίβλεπτο, τὸν Ἅγιο Δημήτριο, τὴν Εὐαγγελίστρια, τοὺς Ἁγίους Θεοδώρους καὶ τὸ Ἄφεντικό.

Νὰ καὶ οἱ ζωγράφοι μὲ τὰ θαυματουργὰ τους χρώματα, πού στολίζουν τὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐκκλησιῶν. Δὲν ἔχουν πιὰ τὸν παλιὸ πλοῦτο τῶν ψηφιδωτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ πινέλα μὲ τὰ φτωχὰ χρώματα στὰ χέρια τῶν ὀρθοδόξων ζωγράφων εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴ θρησκευτικὴ πίστη.

Ὄνόματα ἄς μὴν ἀναζητοῦμε. Μεγάλοι καὶ ταπεινοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, δούλεψαν καὶ δημιούργησαν κι ἄφησαν μνημεῖα ἀθάνατα, ὅχι γιὰ νὰ διαιωίσουν τὰ ὀνόματά τους, ἀλλὰ γιὰ νὰ προσευχηθοῦν μὲ τὴ δική τους

τέχνη, ὅπως προσεύχονται μὲ τὴ δική τους τέχνη καὶ οἱ ἀνώνυμοι ὕμνογράφοι.

Νά κι ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ποῦ ξεκινάει μὲ μικρὴ συνοδεία γιὰ τὴ Βασιλεύουσα, ὅπου τὸν περιμένει τὸ ἀκάνθινο στεφάνι τοῦ ἐθνομάρτυρα. Τί παράξενη ἔκφραση, ποῦ ἔχουν τὰ μάτια του, ὅπως στρέφει γιὰ τελευταία φορὰ ν' ἀποχαιρετήση τὸ Μιστρά! Τὸ νιώθει πῶς. δὲν θὰ τὸν ξαναδῆ καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ κλείση στὴν ψυχὴ του ὀλοζώντανο τὸ ὄραμά του.

Ποιὸς ξέρε! Ἴσως αὐτὸ τὸ ὄραμα τοῦ Μιστρά, ὅπου ἔχει ἀναστηθῆ ὁ Ἑλληνισμὸς μὲ ὅλη τὴ ζωντάνια καὶ τὴν πνευματικὴ του ἀκτινοβολία, ἴσως αὐτὸ τὸ ὄραμα, περισσότερο ἀπὸ καθετὶ ἄλλο, θὰ τοῦ δώση τὴ δύναμη νὰ σταθῆ ἀκλόνητος τὴν ὥρα τοῦ μεγάλου ἠρωισμοῦ καὶ τῆς μεγάλης θυσίας.

3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

Ὁ ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ πλημμυρίζει τὸν κάμπο καὶ διαλύει τὴν ἀραχνένια πάχνη τῆς αὐγῆς. Τὸ ταξίδι μας στοὺς περασμένους αἰῶνες τελειώνει σὰν ὄνειρο, ποῦ τὸ διαλύει τὸ πρωινὸ φῶς τοῦ παραδυριοῦ.

Ευπνοῦμε κι ἐμεῖς ἐδῶ πάνω, στὴ νεκρὴ πιά πόλη, ὅπου μόνο λίγες ἐκκλησίες μένουν ἀπείραχτες ἀπὸ τοῦ χρόνου τὰ χτυπήματα. Κάτι μᾶς σφίγγει τὴν καρδιά. Ὅμως, ἄκου τὴ λαλιά τῆς πέρδικας πόσο χαρούμενη μᾶς ξαλαφρώνει! Κι ἓνας κότσυφας μὲ τὸ καλογερικό του ράσο καὶ τὸ χρυσὸ του ράμφος ἦρθε καὶ κάθισε ἀπέναντί μας, πάνω στὸ μισογκρεμισμένο τεῖχος, καὶ φλύαρος δὲ θέλει νὰ μᾶς ἀφήση νὰ παραδοθούμε στὴ μελαγχολία μας.

Ἀνοίγομε τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ μας στὸ σημερινὸ θέ-

αμα.

Πίσω μας, πρὸς τὴ δύση, μᾶς παραστέκει προστατευτικὰ ὁ γίγαντας τῶν βουνῶν, ὁ Ταύγετος, μὲ τὶς γκριζες κορυφές του. Κι ἐμπρὸς μας, ἀνατολικά, ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Μιστρᾶ ὡς πέρα στὰ ριζοβούνια τοῦ Πάρωνα, μιὰ ἀπέραντη θάλασσα θά ἔλεγε κανεῖς! Τόσο πλούσιο πράσινο, ποῦ νὰ σκεπάζη ἓνα κάμπο ὀλόκληρο καὶ νὰ κρύβῃ τὰ τόσα χωριά του, ἂν δὲν εἶναι θέαμα μοναδικὸ στὴν τόσο γυμνὴ πατρίδα μας, ἀσφαλῶς εἶναι πολὺ σπάνιο.

Ὁ ἐλαιώνας μὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐλιές καὶ τὰ περιβόλια μὲ τὶς λεμονοπορτοκαλιές δὲν ἀφήνουν οὔτε ἓνα στρέμμα, ἀσκέπαστο οὔτε μιὰ αὐλὴ σπιτιοῦ ἐλεύθερη. Στὸ βάθος μόνο ἢ κοίτη, ἢ σχεδὸν χωρὶς νερό, τοῦ Εὐρώτα, σὰν τεράστιο ἀσημένιο φίδι σχίζει ἀπὸ τὰ βόρεια πρὸς τὰ νότια τὴ θάλασσα τοῦ πράσινου.

Καὶ ἡ Σπάρτη, ἡ σημερινὴ πόλη, εἶναι σχεδὸν κρυμμένη καὶ μόνο ἡ μητρόπολή της καὶ λίγα ἀπὸ τὰ ψηλότερα κτίριά της προβάλλουν τὶς στέγες τους, γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν παρουσία της.

Πόσο ἐρραστικό, πόσο χαρούμενο ἀπλώνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας τὸ λακωνικὸ τοπίο! Καὶ εἴτε τοὺς Σπαρτιάτες φανταστοῦμε νὰ γυμνάζωνται στὶς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα, εἴτε τοὺς Φράγκους ἰππότες στὸ κονταροχτύπημά τους, εἴτε τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ πολεμοῦν ἀπὸ τὸ φρούριό τους, εἴτε τοὺς Τούρκους νὰ τὸ πατοῦν, ὅλα τὰ θεωροῦμε σὰν παιγνίδια τῶν ἀνθρώπων μέσα στὴν ὁμορφὴ πλάση, ποῦ τοὺς χάρισε ὁ Μεγαλοδύναμος.

Ἄς πᾶμε λοιπὸν κι ἐμεῖς νὰ προσευχηθοῦμε στὶς Βυζαντινὲς ἐκκλησίες τοῦ Μιστρᾶ, ν' ἀνάψουμε ἓνα κεράκι γιὰ τὶς ψυχὲς τόσων γενεῶν προγόνων μας, ποῦ τόσο τίμησαν

ἐδῶ πάνω καὶ τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὸ Χριστιανισμό!

Ἄς γονατίσωμε στὸ πλακόστρωτο κι ἄς ὑψώσωμε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Παντοκράτορα τοῦ τρούλου, ὄχι μόνο γιὰ νὰ θαυμάσωμε τὴ μεγάλη τέχνη τοῦ ἀνώνυμου ζωγράφου, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε, ἔστω καὶ γιὰ λίγες στιγμές, τὴ δική του μεγάλη πίστη. Ἔτσι μόνο θὰ γίνωμε ἄξιοι νὰ ὑψώσωμε τὴν εὐχαριστία μας πρὸς Αὐτὸν, γιὰτὶ μᾶς ἀξίωσε νὰ ζήσωμε μιὰ τέτοια μέρα καὶ μέσα σὲ μιὰ τέτοια πλάση, ὅπου ἡ ἱστορία, ἡ ὀμορφιὰ τῆς μεγάλης τέχνης καὶ ἡ φυσικὴ ὀμορφιὰ τοῦ τοπίου ἔχουν συναντηθῆ σὲ μιὰ τόσο ἀρμονικὴ συντροφιά.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

67. ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Ήταν Μάιος τοῦ 1879, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ πήγαίνα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς θεόρατους βράχους τῆς Καλαμπάκας. Ἐκεῖ φιλόδησκοι ἄνθρωποι, ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια, ἔστησαν τὶς ἱερὲς φωλιές τους, ἀφοῦ χωρίστηκαν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὰ μεγάλα ἀξιώματα ποὺ εἶχαν σ' αὐτόν. Ἡμᾶστε μιὰ συντροφιά, περισσότεροι ἀπὸ δέκα, μὲ ἀρχηγὸ τὸν μητροπολίτη Λαρίσης. Εἶχαμε σκοπὸ νὰ περάσωμε μιὰ νύχτα ψηλά στὸν πιὸ μεγαλόπρεπον καὶ στὸν πιὸ φοβερὸ βράχον, ποὺ ἔχει πλάσει ἡ φύση στὸν κόσμον! Φαίνεται γίγαντας τῶν γιγάντων ἀνάμεσα στοὺς γιγάντιους ἀδερφούς του, ποὺ σχηματίζουν τὸ σύμπλεγμα τῶν βράχων, τὰ Μετέωρα.

Τόσο ξεχωρίζει ὁ βράχος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους! Στὴν κορυφή του βρίσκεται τὸ μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ μόνον ἀπὸ ὅλα τ' ἄλλα εἴκοσι τέσσερα μοναστήρια, ὅσα εἶναι ἐκεῖ πέρα, λέγεται Μετέωρα.

Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν εἰδοποιημένος ἀπὸ τὸ πρωὶ πὼς θὰ πήγαίναμε, καὶ μᾶς περιέμενε.

Πρὶν φτάσωμε στὴ ρίζα τοῦ βράχου, μοῦ φαινόταν τὸ ἀνέβασμα παιγνιδάκι. Ὅταν ὅμως φτάσαμε ἐκεῖ καὶ εἶδα τὸ φοβερὸ ὕψος, ποὺ χωρίζει τὴν κορυφή ἀπὸ τὴ ρίζα του, καὶ περιεργάστηκα τὸ δίκτυ, τὸ καραβόσχοινο ποὺ τὸ κρατεῖ, τὴν ἀνεμόσκαλά μὲ τὰ ἑκατὸ καὶ περισσότερα σκαλιά, μ' ἔπιασε λιποψυχία.

Και δὲν εἶναι τὸ ὕψος μόνο, ποὺ προξενεῖ φόβο, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγριότατη ὄψη τῆς φύσης. Ἐκεῖ πέρα εἶναι ὅλα σκυθρωπά καὶ φοβερά. Τίποτα δὲ γελάει. Νομίζει κανεὶς πὼς ὅλα τὸν φοβερίζουν καὶ πὼς ὅλα ἐπιβουλεύονται τὴ ζωὴ του.

Ἀγριότερη φύση πουθενά στὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει. Πελώριοι βράχοι ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο, ποὺ ἡ κορυφή του ὑψώνεται διακόσια πενήντα μέτρα καὶ περισσότερα ἀπὸ τὴ ρίζα του, ὡς τὸ μικρότερο. Ἀληθινὸ δάσος ἀπὸ βράχους! Μόλις λίγος οὐρανός, κι αὐτὸς γεμάτος ἀπὸ ὄρνια, ποὺ ἔχουν ἐκεῖ γύρω τίς φωλιές τους.

Εἶχαμε μαζευτῆ ὄλοι οἱ λαϊκοὶ τῆς συντροφιάς κάτω ἀπὸ τὸ βράχο τῶν Μετεώρων. Περιμέναμε, τὸ μητροπολίτη, ποὺ εἶχε ξεπεζέψει ἀπὸ τ' ἄλογο πολὺ μακριά, κι ἀνέβαινε μὲ ὅλα τὰ γεράματά του τ' ἀνηφορικὸ μονοπάτι.

Τὸ δίκτυ ἦταν κατὰ γῆς. Οἱ καλόγεροι, ποὺ θὰ γύριζαν τὴν ἀνέμη, στή θέση τους. Δὲν ἔλειπε παρὰ νὰ φτάσῃ ὁ Σεβασμιώτατος, γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνέμη νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ τρίξῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται καὶ νὰ σηκώνεται τὸ δίκτυ στὸν ἀνήφορο ἔχοντας μέσα του μιὰ ζωὴ ἔτοιμη νὰ χαθῇ, ἂν κοπῇ τὸ σχοινὶ ἢ χαλαρωθῇ ἡ ἀνέμη.

2. Η ΑΝΑΒΑΣΗ

Τέλος ἦρθε ὁ μητροπολίτης. Ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ χτυπᾷ τικ - τὰκ μὲ πολλὴ βία. Τὰ ποδάρια μου ἔτρεμαν σὰν νὰ εἶχε γίνει τὸ σῶμα μου δέκα φορές βαρύτερο. Ἐτοιμαζόμουν νὰ παραμερίσω, νὰ κρυφτώ, νὰ ἐξαφανιστώ, νὰ φύγω, γιὰ νὰ μὴ μὲ διατάξῃ ὁ μητροπολίτης νὰ μπῶ πρῶτος ἐγὼ στὸ δίκτυ, γιὰτὶ εἶχα μάθει πὼς στὸ ἀνέβασμα τῶν Μετεώρων ἀνβαίνουν πρῶτα οἱ μικρότεροι στὴν ἡλικία καὶ ὕστερα οἱ μεγαλύτεροι.

Δὲν ἦταν μονάχα ὁ φόβος, ποὺ ἤθελα νὰ μὴν ἀνεβῶ πρῶτος, ἀλλὰ γιατί θὰ ἔχανα καὶ τὸ λαμπρὸ θέαμα τοῦ ἀνεβασμοῦ, ποὺ τὸ ἀπολαμβάνουν μονάχα ὅσοι μένουν τελευταῖοι. Εἶναι περιττὸ νὰ πῶ πῶς ὁ μητροπολίτης θ' ἀνέβαινε τελευταῖος.

Ἐκεῖ ποὺ θρυσκόμεν παραμερισμένος καὶ προσπαθοῦσα νὰ μὴ φαίνομαι, ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ μητροπολίτη:

- Ἐμπρός! μέσα ὁ νεώτρος!

- ὦ, τί ἀτυχία! εἶπα μέσα μου καὶ μ' ἔπιασε τρεμούλα. Ν' ἀρνηθῶ; Ἡ φιλοτιμία μου δὲν τὸ ἐπέτρεπε. Τί νὰ κάμω; Ἐμπρὸς γκρεμὸς καὶ πίσω ρέμα. Ὅλη ἡ συντροφιά εἶχε τὰ μάτια πάνω μου καρφωμένα. Τέλος ἔκαμα τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία, προχώρησα λίγα βήματα, ἔκλεισα τὰ μάτια μου καὶ κάθισα μέσα στὸ δίχτυ ὠχρὸς, ἄφωνος, σὰν ν' ἀνέβαινα τὶς βαθμιδὲς τῆς λαμητόμου.

Ὅλο τὸ αἷμα μου ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχε μαζευτῆ στὴν καρδιά μου. Ἦθελα νὰ φωνάξω, νὰ πεταχθῶ ἔξω ἀπὸ τὸ δίχτυ. Ἀλλὰ τὰ πόδια μου δὲν εἶχαν δύναμη νὰ κινηθοῦν καὶ ἡ φωνή μου ἀπὸ τὸ φόβο μου εἶχε πνιγῆ στὰ στήθη μου.

Ἐξαφνα τὸ σχοινὶ τραβήχτηκε ἀπότομα. Ἐνιωσα ἓνα βίαιο τράνταγμα καὶ βρέθηκα κρεμασμένος στὸ κενό. Ἄρχισα νὰ σηκώνωμαι τὸν ἀνήφορο, Πάει πιά! Μοῦ φάνηκε πῶς ἤμουν πεθαμένος καὶ πῶς εἶχα ἀφήσει τὸ σῶμα μου στὴ γῆ καὶ ἀνέβαινε ἡ ψυχὴ μου στὸν οὐρανὸ μὲ τὴ σκάλα τοῦ Ἰακώβ. Ὅσο ἀνέβαινα, τόσο μεγάλωνε στὸ πνεῦμα μου ὁ φόβος τοῦ κινδύνου. Ἄκουγα καθαρότερα τὸ ἀδιάκοπο τρίξιμο τῆς ἀνέμης καὶ τοὺς συντρόφους μου κάτω, ποὺ μιλοῦσαν γαὶ μένα, καὶ μοῦ φαινόταν σὰν νὰ μοῦ ἔψαλλαν τὸν ἐπικήδειο.

Ἡ ἀνέμη ἐξακολουθοῦσε νὰ τρίζει, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται, τὸ δίχτυ ν' ἀνεβαίνει καὶ ἐγὼ ἐξακολουθοῦσα τὴν ἐναέρια πορεία μου στὸν ἀνήφορο. Μέσα στὸ νοῦ μου εἶχε, γεννηθῆ

ἡ ἰδέα πὼς εἶχα πεθάνει καὶ πὼς τὸ σῶμα μου εἶχε μείνει κάτω στὴ γῆ καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀνέβαινε στὴν οὐράνια κατοικία της, ἀνάμεσα ἀπὸ πλῆθος ἀστεριῶν, ἀστέρι κι αὐτὴ μικροσκοπικό.

Κι ἐνῶ ἔτρεχα, «τράπ» συγκρούομαι μ' ἓνα σκληρὸ σῶμα. Στὴ στιγμὴ ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου εἶδα πὼς ἦμουν πάνω στὰ Μετέωρα, μέσα στὸ δίκτυ σὰν ψάρι. Πέντε ἕξι καλόγεροι καταγίνονταν νὰ με ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ σχοινιά.

Μόλις βγῆκα ἀπὸ τὸ Δίχτυ, κάθισα μιὰ στιγμὴ σ' ἓνα κάθισμα. Πόσο ἀνακουφίστηκα! Ἐπειτα τράβηξα πρὸς τὸ μοναστήρι ἔχοντας ὁδηγὸ ἓνα καλογεροπαίδι.

Ἡ ψυχὴ μου φούσκωνε μέσα μου καὶ παρακάλεσα τὸ καλογεροπαίδι νὰ με ὁδηγήσῃ στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ βράχου. Μοῦ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι, καὶ τράβηξα ἴσα πάνω.

3. ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Στάδιχα ἐκεῖ σὰ στήλη κι ἔφερα γύρω τὰ μάτια μου. Ἡ μέρα ἦταν ἀσυννέφιαστη, καθάρια, σωστὴ ἀνοιξιὰτικὴ μέρα. Ὁ ἥλιος ἔγερνε πρὸς τὸ βασιλεμά του πίσω ἀπὸ τὰ χιονοσκοπέαστα κορφοβούνια τῆς Πίνδου, ποὺ χάνονταν μέσα στὰ οὐράνια ὕψη.

Δυτικὰ ἀπλωνόταν ὁ καταπράσινος κάμπος τῶν Τρικάλων. Ἀνατολικά ἀνοίγε ἡ κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ. Μεσημβρινὰ φαίνονταν ἡ ὄροσειρὰ τῶν Ἀγρᾶφων, μὲ χιλιάδες γραμμὲς καὶ μυριάδες ὑψώματα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Πόρτας καὶ πάει νὰ λούσῃ τὰ πόδια της στὸ Αἰγαῖο. Ἀνατολικά ἀσπρίζαν τὰ Φάρσαλα μὲ τὴ φυσικὴ τους ἀκρόπολη κι ἔδειχναν τὶς μυτερές του κορυφές τὸ Πήλιο κι ὁ Κίσαβος, ποὺ φοροῦσαν μικρὸ στεφάνι ἀπὸ χιόνι. Βορινὰ ἀπλωνόταν ἡ ὄροσειρὰ τῶν Χασιῶν.

Ἀπ' αὐτὴ τὴ λαμπρὴ εἰκόνα ἔλειπαν μόνο ὁ Ὀλυμπος καὶ τὰ στενὰ τῶν Τεμπῶν, γιὰ νὰ εἶναι ἀκέραιο στὸ μάτι τοῦ παρατηρητῆ τὸ Θεσσαλικὸ πανόραμα, ποὺ τ' ἀγκάλιαζε μὲ τις χρυσοπόρφυρες ἀκτίνες τοῦ ὁ ἥλιος κι ἔστελνε ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῆς Πίνδου τὸ πιὸ στερεὸ φίλημα ἐκείνης τῆς ἡμέρας στὰ κορφοβούνια τῶν Ἀγραφῶν, τῆς Γκούρας, τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Κισάβου.

Ὁ πατέρας τῆς ἡμέρας ἀκούμπησε τὸ κάτω του τόξο στὸ κεφάλι τῆς Πίνδου, κι' ὅλα τὰ κορφοβούνια ἄρχισαν νὰ παίρνουν τὰ χρυσοπόρφυρα χρώματα, νὰ ἰσικιάζουν τὰ λακκώματα καὶ νὰ γιγαντεύουν οἱ ἡλιακές ἀκτίνες καὶ οἱ ἰσικιοί. Τὰ σύννεφα, ποὺ παραστέκονται στὴ δύση, χρυσώθηκαν λίγο-λίγο κι ἔγιναν πελώρια χρυσὰ κομμάτια, σὰν χρυσὰ νησιὰ μέσα σε ἀργυρὴ θάλασσα. Κι ὅσο ὁ ἥλιος κατέβαινε ἀργὰ - ἀργὰ, τόσο, τὰ χρώματα στὰ σύννεφα, στὰ κορφοβούνια καὶ στὸν οὐρανὸ ἀλλάζαν, ἀλλάζαν. Καὶ τὴ στιγμὴ, ποὺ ἔπεσε πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ κι ἄρχισαν νὰ ξεροδιίζουν καὶ τὰ ψηλότερα κορφοβούνια, ἡ ντροπαλὴ Ἑσπέρα πρόβαλε δειλὰ ν' ἀνάψη πρῶτα ἓνα ἓνα καὶ ὕστερα πολλὰ πολλὰ μαζί τὰ καντήλια τῆς ουράνιας ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ὑποδεχτῆ τὴν πανέμορφη Νύχτα.

Μποροῦσα νὰ καδίσω ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα κουβεντιάζοντας μὲ τ' ἀστέρια, ἂν δὲν ἐρχόταν τὸ γνωστὸ καλογεράκι νὰ μοῦ πῆ:

- Ὅριστε μέσα, σὰς περιμένουν.

Αὐτὸ μπροστὰ κι ἐγὼ πίσω μπήκαμε στὴν αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου ὁ δεσπότης καὶ ἡ ἄλλη συντροφιά ἔπαιρναν τὸ ὀρεκτικὸ τους κοιτάζοντας, ἐνῶ ὁ περιποιητικὸς ἠγούμενος ἐτοιμαζε τὸ τρατάζι τοῦ φαγητοῦ ἐπιστατώντας ὁ ἴδιος σὲ ὅλα.

«Διηγήματα Θεσσαλικά»

Χρῖστος Χριστοβασίλης

68. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΜΟ

1. Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΜΑΣ

Ἀπὸ τ' ἀκρογιαλία τῆς Ἰκαρίας χρόνια καὶ χρόνια τὴν ἀγνάντευα. Κάποτε θαρροῦσα πὼς ξεχώριζα τοὺς μαυροφορεμένους καλογέρους νὰ πηγαινοέρχωνται στὶς ταράτσες τοῦ μοναστηριοῦ της. Δέκα ὀχτὼ μίλια μόλις χῶριζαν τὰ δύο ἑλληνικότετα νησιά. Καὶ μιὰ βαρκούλα μὲ πανὶ θὰ μπορούσε μὲ γαλήνη νὰ μᾶς πάη προσκυνητὲς μέσα σὲ λίγες ὥρες. Ἔτσι γινόταν, πρὶν πέση ἡ Πάτμος στὰ χέρια τῶν Ἰταλῶν.

Τὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς μὲ κράτησαν κι

έμένα μακριά από τὰ νησιά μας. Μὰ τὸ ὄραμα τῆς Πάτμου ἦταν πάντα φυλαγμένο βαθιά στὴν ψυχὴ μου. Καὶ νά, πού τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946 ἦταν γραφτό μου νὰ πατήσω τ' ἅγια χώματά της.

Μόλις ἔφτασα στὴν Ἰκαρία, πληροφορήθηκα ὅτι μερικοὶ φίλοι προετοιμάζαν μιὰ ἐκδρομὴ γιὰ τὴν Πάτμο. Ἄλλο πού δέν γύρευα.

Στις 24 τοῦ Αὐγούστου ἔγινε ἡ ἐκδρομὴ μας.

Ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τις πέντε τὸ ἀπόγευμα κράτησε τὸ ταξίδι μας. Ὁ καπετάνιος σήκωσε καὶ τὸ πανί, πού μᾶς ἔγινε περιζήτητο, ὅχι τόσο γιὰ τὴ βοήθεια του στὴν ταχύτητα τοῦ πλοιαρίου μας, ὅσο γιὰ τὸν ἴσκιο του.

Πλέομε πρὸς τὰ Ν.Α. Ἀριστερά μας ἀπλώνεται ἡ Σάμος μὲ τὰ Μικρασιατικὰ παράλια στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα. Πολὺ πιὸ κοντά μας, πρὸς τὴν ἴδια διεύθυνση, εἶναι οἱ Φοῦνοι. Μόλις τοὺς προσπερνᾶμε, εἴμαστε στὰ μισὰ τοῦ ταξιδιοῦ καὶ μπαίνομε στὰ νερὰ τῆς Δωδεκανήσου. Τὸ πέλαγος μᾶς δροσίζει κάπως μέσα στὴ ζέστη τοῦ Αὐγούστου. Μὰ πιὸ πολὺ μᾶς δροσίζει ἡ ἀνέκφραστη χαρὰ, γιὰτὶ μπήκαμε στὰ πολυπόθητα νερὰ τῶν ἐλεύθερων πιά νησιῶν μας.

Ἀπ' ἐδῶ καὶ κάτω, πρὸς τὸ νοτιά, μίλια πολλὰ τὸ Αἰγαῖο εἶναι τώρα πέρα γιὰ πέρα ἐλληνικό, ἀπὸ τὴν Πάτμο ὡς τὴ Ρόδο, κι αὖριο ἀκόμη πιὸ πέρα ὡς τὴν Κύπρο μας. Ὅσο κι ἂν ἀγωνίστηκαν νὰ τὴ μολύνουν τὴ θάλασσά μας τόσοι καὶ τόσοι κατακτητές, νά την σήμερα ἀμόλυπτη, τόσο ἐλληνική, ὅσο ἦταν καὶ πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Καὶ μεῖς ἔχομε τὴ μεγάλη τύχη ν' ἀρμενίζωμε ἔπειτα ἀπὸ τόσων αἰώνων σκλαβιά πρὸς τὰ ἡλιόχαρα νησιά μας.

Τώρα πλησιάσαμε τις ἀκτὲς τῆς Πάτμου κι ἔτσι μποροῦμε νὰ περιεργασθοῦμε τὴν ἐδαφικὴ τῆς διαμόρφωση καὶ τὴ βλάστησή της. Ἡ γύμνια τῆς καὶ τὸ χαμηλό τῆς ὕψος

μᾶς θυμίζει τὴ Μύκονο, ἂν καὶ ξεχωρίζομε σὲ λίγο μερικὲς μικρὲς ὀάσεις μὲ ἀμπέλια καὶ συκιές. Παραπλέομε ἀπὸ τὸν ἕνα κολπίσκο στὸν ἄλλο, ποῦ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς δαντέλας μὲ πολλοὺς γύρους. Ὅταν κάποτε ἀντικρίζομε στὸ βάθος ἐνὸς κόλπου τὸ γραφικότατο χωριὸ τῆς, τὸν Κάμπο, ν' ἀπλώνεται σὲ μεγάλο μᾶκρος μέσα στὴν πρασινάδα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τῶν δέντρων του, θαρροῦμε πὼς βρισκόμαστε σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ τόσο νοικοκυρεμένα χωριά τῆς Σύρου μὲ τοὺς περίφημους κήπους.

Ὅλο καὶ πλησιάζομε στὸ μοναδικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ, στὴ Σκάλα, χτισμένη στὸν πιὸ βαθὺ κόλπο καὶ πολὺ κοντὰ στὸν πιὸ στενὸ λαιμὸ του, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποῦ δείχνει ὁ χάρτης τὴν Πάτμο σὰν δύο νησιά ἐνωμένα. Ὅλοι μας καμαρώνομε τὰ πεντακάθαρα νησιώτικα σπίτια τῆς Σκάλας καὶ τῆς Χώρας λίγα χιλιόμετρα πιὸ πάνω, στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ ὁλόγυρα στὸ κοσμοξακουσμένο μοναστήρι.

Εἶχα θαυμάσει πολλές φορές ὡς τώρα τὴ λευκότητα καὶ τὴν καθαριότητα τῆς Μυκόνου καὶ θαρροῦσα πὼς καμιὰ ἄλλη πόλη δὲν τὴν ξεπερνάει. Κι ὅμως πιὸ ἄσπρη καὶ πιὸ καθαρὴ εἶναι ἡ Πάτμος. Ὅλα τὰ σπίτια τῆς φρεσκοασπρισμένα καὶ οἱ αὐλές τῆς καὶ τὰ πεζοδρόμια καὶ οἱ ἄκρες τοῦ δρόμου ἀκόμη, ποῦ ἐνώνει τὴ Σκάλα μὲ τὸ μοναστήρι καὶ τὴ Χώρα. Κανένα ἄλλο χρῶμα δὲν διακρίναμε ἀνάμεσα στὰ σπίτια, ἐκτὸς ἀπὸ λίγη πρασινάδα ἐδῶ κι ἐκεῖ, κάπου ἕνα δέντρο, κάπου ἕνα μικρὸ, περιβόλι.

2. Η ἸΠΟΔΟΧΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ

Χαιρετιστήκαμε χαρούμενα μὲ δύο τρεῖς βαρκοῦλες, ποῦ πρωτοαπαντήσαμε στὸ λιμάνι. Κάμποσος κόσμος μαζεύτηκε στὴν προκουμαῖα. Στὰ μελαψά τους πρόσωπα

διαβάζαμε μιὰ εὐχάριστη ἔκπληξη. Ἡμαστέ ἡ δεύτερη ἐκδρομή, πὺ δεχόταν τὸ νησί τους ἀπὸ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Λίγες ἐβδομάδες πρὶν μᾶς εἶχαν προλάβει οἱ Σαμιῶτες, ὅπως μᾶς εἶπαν μὲν μόλις βγήκαμε. Στὴν τοπικὴ ἀστυνομία μᾶς καλοδέχτηκαν ἀδερφικὰ καὶ γρήγορα - γρήγορα μᾶς ἔδωσαν τὶς ἀπαραίτητες γιὰ τὴ διαμονὴ μας πληροφορίες. Μάθαμε πὺς τὰ τρόφιμα ἦταν ἀκόμη πολὺ σπάνια. Εὐτυχῶς μᾶς παρηγόρησαν μερικὲς κυρίες τῆς συντροφικῆς μας, πὺ εἶχαν ὑπεραρκετὴ προμήθεια.

Οἱ κουβέρτες, πὺ εἶχαμε φορτωθῆ, μᾶς ἦταν ἄχρηστες, γιὰτι καὶ ξενοδογεῖο τοῦ ὕπνου οἰκονομικὸ βρήκαμε καὶ οἱ ξενῶνες τοῦ μοναστηριοῦ ἦταν διαδέσιμοι.

Γαῖδουράκια καὶ μουλάρια ἔτοιμα μᾶς προσφέρθηκαν σὲ πολὺ χαμηλὴ τιμὴ νὰ μᾶς ἀνεβάσουν στὸ μοναστήρι, ὅπου ἀποφασίσαμε νὰ περάσωμε τὴ νύχτα οἱ περισσότεροι. Καὶ νὰ σου ἡ συνοδεία μας ἀνηφορῶν ἀκολουθώντας τὸν παλιὸ δρόμο, ὅλο πλακόστρωτο, γιὰ συντομία. Οἱ ἀγωγιάτες μας ἦταν ἡ εὐγένεια καὶ ἡ προθυμία προσωποποιημένη, στεγνοὶ καὶ φτωχοντυμένοι, ἀλλὰ καὶ πλημμυρισμένοι χαρὰ, γιὰτι στὶς μέρες τους ἦρθε ἡ περιπόθητη ἐλευθερία, πὺ τὸσους αἰῶνες τὴν ὄνειρεύτηκαν οἱ πρόγονοὶ τους.

Στοὺς ὀλάσπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν γαλάζιες ἐπιγραφὲς μαρτυροῦσαν τὴ μεγάλῃ τους εὐτυχία: «Σᾶς περιμέναμε 34 χρόνια», «Ζήτω ἡ Ἑνωσῆ!», «Καλῶς ἦρδατε, ἀδέρφια!». Πόσο ἀγνὸ διατήρησαν τὸν πατριωτισμὸ τους αὐτοὶ οἱ ἡμεροὶ νησιῶτες!

Προσπερνᾶμε τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως μὲ τὰ ἐρείπια τῆς περιφνημῆς Πατριάρχου Σχολῆς, γιὰ νὰ τὸ ἐπισκεφθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα στὸ γυρισμὸ μας ἀπὸ τὸ μοναστήρι. Καὶ φτάνουμε στὴν εἴσοδο τοῦ κάστρου - μοναστηριοῦ μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Στὸ γενικὸ του σχέδιο εἶναι ἀπαράλλαχτο,

ὅπως τὸ πρωτόχτισε ὁ Ὅσιος Χριστόδουλος τὸν 11ο αἰώνα.

Οἱ καλόγεροι εἶναι ἰλοπρόθυμοι πῶς νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν μὲ τις περιποιήσεις τους. Οἱ κοιτῶνες μᾶς περιμένουν ἔτοιμοι, γιατί στὸ μεταξύ εἶχε τηλεφωνήσει ἡ ἀστυνομία ἀπὸ τὴ Σκάλα. Ὁ ἡγούμενος μᾶς προσκαλεῖ στὸ ἡγουμενεῖο, ὅπου μᾶς προσφέρεται θαυμασίως καφές. Νιώθουμε νὰ στενοχωρῆ τοὺς καλογέρους ἢ ἀδυναμία τους, νὰ μᾶς φιλοξενήσουν, γιατί εἶναι τόση ἡ ἔλλειψη τῶν τροφίμων. Προσπαθοῦμε νὰ τοὺς καθησυχάσωμε βεβαιώνοντάς τους πῶς δὲ μᾶς λείπει τίποτε. Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ μᾶς προσφέρεται ὀροσερώτατο καρπούζι.

3. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

Νύχτα-νύχτα μᾶς ξύπνησε ἡ ψαλμωδία τοῦ Ὁρθρου, πού ἔφτανε σὰν ἀπόκοσμη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ ὡς ἐπάνω στοὺς κοιτῶνες. Γιὰ χάρη δική μας ὁ Ὁρθρος ἄρχισε στὶς τρεῖς τὴ νύχτα, ἀντὶ γιὰ τις δύο, πού εἶναι ἡ συνηθισμένη ὥρα, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴ λειτουργία ἀπὸ τις 5 ὡς τις 8,30 τὸ πρωί.

Ἔτσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία πρώτη φορά νὰ ζήσω τρεῖς ὧρες σ' ἓνα γνήσιο βυζαντινὸ περιβάλλον μὲ παπάδες καὶ ψάλτες καλογέρους, μὲ τὸ καλογεροπαίδι κανονάρχο νὰ πηγαινοέρχεται ἀπὸ τὸν ἓνα ψάλτη στὸν ἄλλο, γιὰ νὰ τοῦ κανοναρχάη μὲ τὴν ἀνόθευτη βυζαντινὴ μουσική, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὀχλοβοή, πού δὲ σ' ἀφήνει νὰ συγκεντρωθῆς. Ἡ πίστη πιὸ θερμὴ νιώθαμε νὰ μᾶς ἐξαγνίζει.

Ὅσες ὥρες μᾶς ἔμεναν, τις διαθέσαμε γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν περίφημη βιβλιοθήκη, τὸ ἀνεκτίμητο σκευοφυλάκιο, τὰ

ἄλλα διαμερίσματα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ τέλος τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Ὅχι ὥρες, ἀλλὰ μέρες καὶ ἐβδομάδες θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαμε στὴ διάθεσή μας, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ προσέξωμε ὅλα τὰ κειμήλια καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα μὲ τόση στοργὴ καὶ ἀφοσίωση κατόρθωσαν νὰ σώσουν τόσες καὶ τόσες γενεὲς καλογέρων.

Εἶναι θαῦμα πὼς κανένας ἀπὸ τοὺς τόσους ἐπιδρομεῖς δὲν ἀποτόλμησε τὴν παραμικρὴ ἱεροσυλία. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ἀνάγκαιζε καὶ τοὺς ἀλλόπιστους ἀκόμη, ὅχι μόνο νὰ σέβωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύουν πολλὰς φορὲς τὸ μοναστήρι του.

Ἡ βιβλιοθήκη ἔχει σήμερα 735 χειρόγραφα καὶ 4500 παλαιὰ ἔντυπα βιβλία. Ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα πολλὰ εἶναι πολυτιμότερα, ὅπως ὁ «Πορφύρου καὶ κωδίκης», χειρόγραφο μερικῶν κεφαλαίων τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου τοῦ Ε' μ.Χ. αἰώνα, γραμμμένο πιθανότατα ἀπὸ τὸν καλλιγράφου αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τὸ Μικρό. Πολλὰ χρυσόβουλλα, δηλαδὴ διατάγματα Φράγκων βασιλέων καὶ Ἑνετῶν δόγηδων, ἀκόμη καὶ φερμάνια σουλτάνων, φανερώνουν τὴ μεγάλη σημασία τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμον. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου Α', μὲ τὸ ὁποῖο δωρίζει τὸ νησί στὸν Ὅσιο Χριστόδουλο στὰ 1080 μ.Χ. γιὰ νὰ ἰδρῦση τὸ μοναστήρι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἀπὸ τ' ἀφθονώτατα κειμήλια καὶ ἔργα τέχνης ἃς ἀναφέρωμε τὴν ἀλυσίδα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, μὲ τὴν ὁποία τὸν μεταφέρανε δεμένο ἀπὸ τὴ Ρώμη στὴν Πάτμο, τὸ λείψανο τοῦ Ὁσίου Χριστοδούλου, τὸ μεγαλύτερο σωζόμενο Τίμιον ξύλο σὲ σταυρὸ, δῶρο τοῦ Ἀλεξίου Α', καὶ μιὰ καντήλα, δῶρο τοῦ Μωάμεθ Β'. Μόνο ὁ Πανάγιος Τάφος, μᾶς εἶπαν οἱ πάντοτε πρόθυμοι καὶ ἀκούραστοι καλόγεροι, ξεπερνᾷ τὸ

μοναστήρι στὸν πλοῦτο.

Ἀξίζει ν' ἀναφέρουμε πὼς κάτω ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο μοναστήρι εἶναι ἡ στέρνα του, τόσο μεγάλη κι αὐτή, ποὺ ἐπαρκοῦσε γιὰ τοὺς διακόσιους καλογέρους τῆς παλαιότερης ἐποχῆς καὶ τοὺς πολλοὺς ἐπισκέπτες. Σὲ περασμένους αἰῶνες, ποὺ τὸ μοναστήρι ἦταν κοινόβιο, χρησιμοποίησε ἓνα φούρνο μεγάλο σὰν ἁλώνι καὶ μιὰ σκάφη σὰ μεγάλη βάρκα, ποὺ σώζονται ἀκόμη καὶ τὰ εἶδαμε.

Βιαστικοὶ περάσαμε ἀπὸ τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Νά ἐδῶ ἡ θέση, ὅπου ἄλλοσοδεμένος ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης εἶδε τὸ ὄραμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ἑπτασφράγιστο βιβλίο, μὲ τὸ σάλπισμα τῶν ἑπτὰ Ἀγγέλων, μὲ τὸ ἑπτακέφαλο θηρίο καὶ μὲ τὴ Δευτέρα Παρουσία. Στους τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἀποσπάσματα καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψη μᾶς ξαναζωντανεύουν τὸ ὄραμα. Ἐνα ρίγος μᾶς συγκλονίζει, οἱ γυναῖκες δακρῦζουν καὶ γονατίζουν. Στιγμὲς ἀλησμόνητες γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ μας.

Ἡ τρουμπέτα μᾶς ἀναζητᾷ κάμποση ὥρα καθυστερημένους. Ὁ καπετάνιος μας δὲν τὴν πολυπιστεῦει τὴ γελαστὴ θάλασσο. Ποιὸς ξέρει ἂν δὲν τὴν πιάσουν οἱ ξαφνικοὶ θυμοὶ τῆς! Γυρίζομε λοιπὸν καταμαγεμένοι γιὰ ὅσα εἶδαμε καὶ ζήσαμε, ἀλλὰ καὶ μετανιωμένοι, γιατί δὲν εἶχαμε ὑπολογίσει πιὸ πολὺ τὸ χρόνο. Κι ὅλοι μας τάζομε πὼς μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία θὰ ξαναπάμε στὴν Πάτμο μας, στὸ ἄσπρο νησί τῶν θρησκευτικῶν μας θρύλων.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός

69. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Ἀστράφτουν καὶ τὰ δώδεκα νησιά μας σὰν πετράδια,
δεμένα σὲ πολύτιμο βραχιόλι ἐλληνικό.

Βραχιόλι, ποῦ τ' ἀσήμωσαν τῆς λευτεριάς τὰ χάρδια
καὶ τῆς Ἑλλάδας τὸ φιλὶ τὸ τίμιο καὶ γλυκό.

Δὲ σὰς ἐμάρανε ἡ σκλαβιά, ποῦ τόσα χρόνια τώρα
νὰ σὰς μαδήση κοίταζε τὰ ὀλάσπρα σας φτερά.

Μὲς στὴν καρδιά σας κρύβατε τῆς λευτεριάς τὰ δῶρα
καὶ στὴ ματιά σας ἔλαμπε ἡ ἐλληνικὴ χαρά.

Κι ὅταν τῆς θείας ἀνάστασης χτυπήσανε οἱ καμπάνες
καὶ τὸ ποδάρι του ὁ ἐχθρὸς τὸ ξάνοιξε μὲ βιά,
ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου τίς κορφές ἀκούστηκαν παιάνες
γιά τὰ δεσμά της, ποῦ ἔσπαζε παντοτινὰ ἡ σκλαβιά.

Περιοδικό «Παιδικό Κόσμος»

Γιάννης Ἰωαννίδης

70. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΙΑΪΔΑ

Τὸν περασμένο Αὐγούστο ὁ πατέρας μου, πραγματοποιώντας παλαιότερη ὑπόσχεσή του, πῆρε μαζί του σ' ἓνα ταξίδι, τὸ ὁποῖο θὰ ἔκανε ὡς τὴ Θεσσαλονίκη. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλὰ γιὰ τὴ δεύτερη πρωτεύουσα τῆς πατρίδας μας, τὴν ὁμορφὴ νύφη τοῦ Θερμαϊκοῦ, καὶ εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ.

Ξεκινήσαμε λοιπὸν ἓνα πρωινὸ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, περάσαμε τὴ Θήβα καὶ βρισκόμαστε κατὰ τὶς 12 τὸ μεσημέρι στὸ χωριὸ Μούλκι.

Δεξιὰ μας ἀπλωνόταν μιὰ ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα τῆς ζωηρῆς βλάστησης, ποὺ σκέπαζε σὲ μεγάλη ἀπόσταση τὴ γύρω ἔκταση.

- Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσιτιές! Καὶ πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτό! Δὲν μπορῶ νὰ τὰ μετρήσω, καθὼς τρέχουμε, ἀλλὰ θὰ ἔχη καθένα πέντε κι ἔξι.

Τὸ αὐτοκίνητο προχωροῦσε μὲ ταχύτητα σαράντα περίπου χιλιομέτρων τὴν ὥρα, κι ἐμεῖς μπορούσαμε νὰ διακρίνωμε δεξιὰ μας, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἀραποσίτια, τὶς θειρισμένες ἐκτάσεις τῶν σιταριῶν, τὶς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καὶ τὰ περιβόλια, στὰ ὁποῖα οἱ καλλιεργητὲς μὲ τὰ φανταχτερά τους φορέματα φαίνονταν ἀπὸ μακριὰ σὰν κινούμενα ἄνθη μέσα στὸν καταπράσινο κάμφο.

- Naί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

Ἡ ἔκταση αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ μεγάλη, 250.000

στρέμματα, αλλά και πολύ γόνιμη. Αξίζει να τη θαυμάζουμε! Αν ήξερες όμως και την ιστορία της δὲ θὰ θαυμάζεις τόσο την πρασινάδα και την πλούσια παραγωγή, ὅσο τὴ σκληρὴ και ἀδιάκοπη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸ ποὺ βλέπεις. Αν ήξερες τὴν πάλῃ, ποὺ ἔκαμε ἐναντίον τῶν στοιχείων τῆς φύσης ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μεταβάλῃ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας ἀπὸ ἐστίες δύστυχίας σὲ πηγὲς εὐτυχίας..!

- Βέβαια, πατέρα, πολλές φορές ἄκουσα στὸ σχολεῖο μας γιὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας πρὸ πάντων ἢ τῆς Θεσσαλίας. Κι ἀπὸ ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλός μας, φαντάστηκα πόσο θὰ ἐργάστηκε και τί χρήματα θὰ ξόδεψε τὸ Κράτος μας γιὰ τὴ ἐκτέλεσή τους, ὅταν εἶχε ν' ἀγωνιστῆ στὴ Μακεδονία ἐναντίον τῶν τρομερῶν πλημμυρῶν, τῶν καταστροφῶν και τῆς ἔλνοσσίας!

- Ἄ! αὐτὴ ἡ ἔλνοσσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακὸ γιὰ τὴν πατρίδα μας! Θυμοῦμαι παλιότερα ὅτι ὑπέφερε ἀπ' αὐτὴ ὁ περισσότερος πληθυσμός μας. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων τῆς Μακεδονίας και ἄλλων μερῶν ὀλόκληρο τὸ χρόνο ζοῦσαν μὲ τὸ κινίνο στὴν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες, ἀνίκανοι γιὰ ἐργασία. Εὐτυχῶς ὅμως τώρα γλίτωσαν.

Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα τῆς πεδιάδας τῶν Σερρῶν, τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιανιτσῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀποδώσει στὴν καλλιέργεια περισσότερα ἀπὸ 1.600.000 στρέμματα, γλίτωσαν και τοὺς ἀνθρώπους μας ἀπὸ τὴν ἔλνοσσία και τίς καταστροφές.

Ἄλλ' ἄς συνεχίσουμε τὴ συζήτησή μας γιὰ τὴν περιφέρεια αὐτὴ τὴν ὁποῖα ἔχομε μπροστὰ μας, γιὰ νὰ δῆς ἀπὸ πόσο μακριὰ ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑποτάξῃ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης στὴ δύναμή του! Ἀπὸ τόσο μακριά, ὥστε κινδυνεύει νὰ χαθῆ μέσα στὰ βάθη τῶν αἰῶνων.

Και στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια και στὰ νεώτερα ὅλη αὐτὴ ἡ ἔκταση, τὴν ὁποία τώρα βλέπεις μιὰ καταπράσινη πεδιάδα, ἦταν μιὰ λίμνη, ἡ Κωπαίδα, ἡ μεγαλύτερη ἴσως ἀπ' ὅλες τὶς λίμνες τῆς πατρίδας μας.

Μερικὰ μέρη τῆς, τὰ ψηλότερα, ξεραίνονταν τὸ καλοκαίρι και τὰ καλλιεργοῦσαν, ἐνῶ τὰ λίγο βαθύτερα ἔμεναν λιβάδια και βάλτοι, οἱ ὁποῖοι παντοῦ ἄφηναν στάσιμα νερά, ποὺ ἦταν διαρκῆς και μόνιμη ἐστία τῆς ἐλονοσίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας ὑπόφεραν πολὺ ἀπὸ τὶς ἀσθένειες. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀποξήρανσή τῆς.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴ περίοδο, πρὶν ἀπὸ τὸ 2.000 π.Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξήρανθῆ ἀπὸ τοὺς τότε κατοίκους τῆς, τοῦ Ὁρχομενίου. Αὐτοὶ μάλιστα εἶχαν τότε ἀπὸ τὸ εὐφωρότατο ἔδαφός τῆς τόσα πολλὰ προϊόντα, ποὺ τοὺς χάρισαν ἀμύθητα πλούτη.

Ἄλλὰ οἱ Θηβαῖοι, κατὰ τὸ 1500 π.Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὁρχομενίων, γιὰ νὰ τοὺς πάρουν τὰ πλούσια κτήματα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ τοὺς νικήσουν, ἔφραξαν τὶς καταβόθρες, τὶς ὁποῖες εἶχαν φτιάξει ἐκεῖνοι, γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερά, κι ἔτσι πλημμύρισαν πάλι τὴν περιοχὴ και μαζί ἔπνιξαν πολλὲς πόλεις, ποὺ ἦταν ἐκεῖ χτισμένες.

Ἀργότερα, στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (325 π.Χ.) ἐπιχειρήθηκε νέα ἀποξήρανση τῆς λίμνης. Κατασκευάστηκαν διώρυγες, πηγάρια και ἄλλα παρόμοια, ἀλλὰ τὸ ἔργο ἐμποδίστηκε ἀπὸ Βοιωτοὺς και σταμάτησε.

Ἐτσι ἔμεινε ἡ λίμνη ὡς τὰ 1876. Τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, ἐλεύθερο πιά ἀπὸ τὴ μακροχρόνια σκλαβιά, ἄρχισε τὴν ἐκτέλεση τεχνικῶν ἔργων, γιὰ νὰ καλυτερέψῃ τὴ θέση τῶν πολιτῶν του. Ἀνάθεσε τότε και τὴν ἀξιοποίηση τῆς Κωπαίδας σὲ μιὰ ἀγγλικὴ ἐταιρεία, ἡ ὁποία ἐξακολουθοῦσε νὰ

ἐργάζεται ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια.

Ἡ ἐταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἄλλα γιὰ νὰ σκάβουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ πετοῦν τὰ χώματα, ἄλλα γιὰ νὰ φτιάχνουν τ' ἀναχώματα ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη στὶς διώρυγες, τίς ὁποῖες κατασκευάζει, ἄλλα γιὰ νὰ τρυποῦν τοὺς βράχους καὶ τί δὲν ἔφερε!

Καὶ χρησιμοποίησε χιλιάδες ἐργάτες. Αὐτὴ ἐρεῦνησε καὶ βρῆκε τὰ παλιὰ ἔργα, κατασκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, ὀχετούς, πηγὰδια καὶ καταβόδρες καὶ διοχέτευσε τὰ νερὰ τῆς λίμνης ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ βουνὸ Σκορπονέρι στὴ θάλασσα τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ κράτησε πάρα πολλὰ χρόνια. Συνεχιζόταν κανονικὰ στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, σταματοῦσε στὰ χρόνια τῶν πολέμων καὶ πάλι ἐπαναλαμβάνόταν, ὥσπου ἀποξηράνθηκε σχεδὸν ὀλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ νερὰ, καὶ ἡ περιοχὴ ὀλόκληρη γλίτωσε ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς καὶ τίς ἀσθένειες.

Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὄρεξη οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ κτήματά τους ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ καὶ δὲν παύουν νὰ εὐγνωμονοῦν τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο δὲ λυπήθηκε μόχθους καὶ ἔξοδα, γιὰ νὰ χαρίσῃ σ' αὐτοὺς τὴν εὐτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

ΣΤ΄. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

71. ΕΡΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ: Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Τò 1862 κυκλοφόρησε στην Εὐρώπη ένα βιβλίο με τὸν τίτλο «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τῆ μάχη του Σολφερίνο». Ὁ ἄνθρωπος, πὺ ἐγράψε τὸ βιβλίο ὁ Εἰρρικός Ντυνὰν - δὲν ἦταν στρατιωτικός, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ φαντασθῆ κανεῖς. Ἦταν ἀπλούστατα ἄνθρωπος, με τὴν πιὸ μεγάλη σημασία τῆς λέξης.

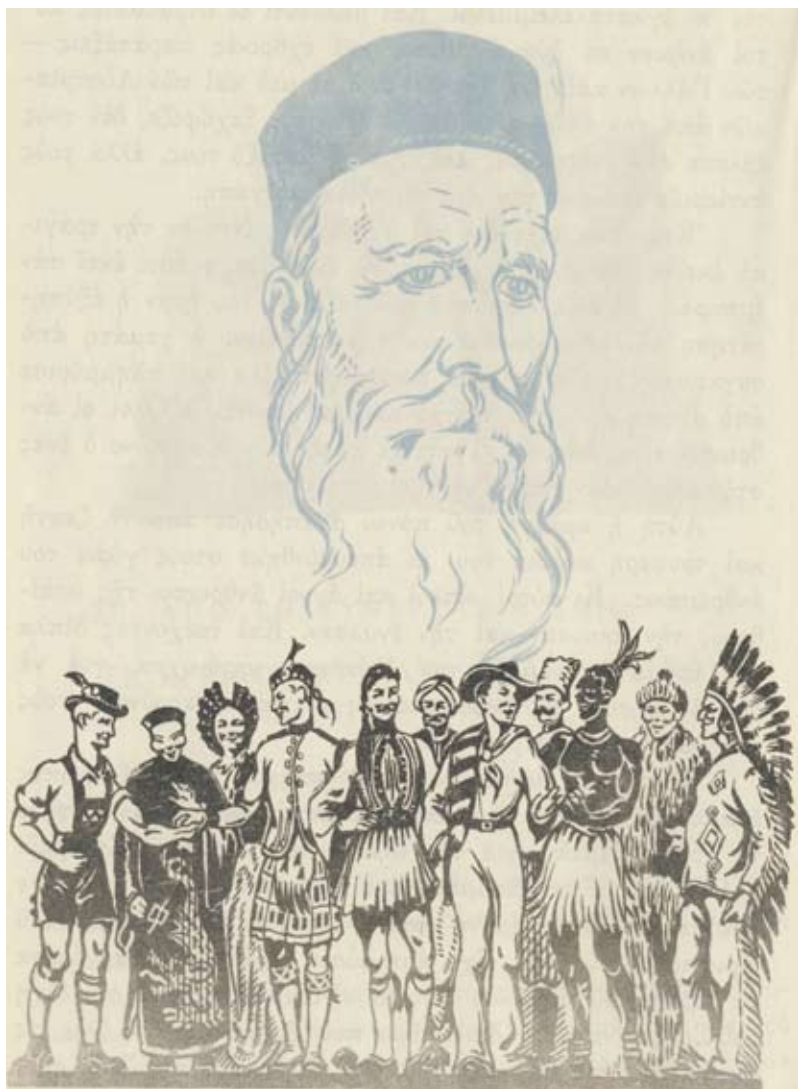
Δὲν ἱστοροῦσε τὸ βιβλίο αὐτὸ τὶς στρατιωτικὲς λεπτομέρειες τῆς μάχης, ἀλλὰ τὸν πόνο, τὴν κακουχία καὶ τὸ μαρτύριο τῶν στρατιωτῶν, πὺ εἶχαν τραυματισθῆ στὴ μάχη κι ἔμεναν ξαπλωμένοι στὴ γῆ ἀβοήθητοι. ἀπροστάτευτοι

κι ἐγκαταλελειμμένοι. Καί μολονότι οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ ἀνήκαν σὲ δύο ἀντίθετες καὶ ἐχθρικές παρατάξεις - τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τῆ μιᾶ καὶ τῶν Αὐστριακῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη - τὸ βιβλίον δὲν τοὺς ξεχώριζε, δὲν τοὺς ἔβλεπε σὰν ἀντιπάλους καὶ ἐχθροὺς μεταξύ τους, ἀλλὰ τοὺς ἀντίκριζε ὅλους μὲ τὴν ἴδια συμπόνια κι ἀγάπη.

Ἔτσι τοὺς εἶχε δεῖ καὶ ὁ Ἑρρίκος Ντυνὰν τὴν τραγικὴ ἐκείνη ἐπαύριον τῆς μάχης. Κι ἐνῶ εἶχε φτάσει ἐκεῖ σὰν ἔμπορος, κι ἐνῶ ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του ἦταν ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν ἐμπορικῶν του συμφερόντων, ἡ γεμάτη ἀπὸ συγκίνηση καρδιά του τὰ παραμέρισε ὅλα καὶ πλημμύρισε ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπο. «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδερφοί. Γιατὶ νὰ προξενοῦν τόσο πόνον ὁ ἓνας στὸν ἄλλο; Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε;».

Αὐτὴ ἡ κραυγὴ τοῦ πόνου ἀναπήδησε ἀπὸ τὴ ζεστὴ καὶ τρυφερὴ καρδιά του κι ἀπευδύνθηκε στοὺς γύρω του ἀνθρώπους. Κι αὐτοί, ἀπλοὶ καὶ ἄγνοοι ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου, τὴν ἄκουσαν καὶ τὴν ἔνωσαν. Καὶ τρέχοντας δίπλα του ἐργάστηκαν μαζί του ὁλόκληρα μερόνυχτα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν ν' ἀνακουφίσουν καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς τραυματισμένους στρατιῶτες.

Ἐκείνη τὴ μεγάλη καὶ ἱερὴ στιγμή, πού ὁ ἄνθρωπος ἔκαμε τὸ καθῆκον του ἀπέναντι στὸν ἀδερφό του, μπῆκε τὸ πρῶτον θεμέλιον γιὰ τὴν ἰδρυση τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ. Πάνω στὸ αἱματοβαμμένο ἐκείνο πεδίο τῆς μάχης εἶχε πνεύσει τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα τὸ θεῖον πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού εἶχε ἐμπνεύσει τρία χρόνια ἀργότερα τὸ βιβλίον τοῦ Ἑρρίκου Ντυνὰν «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Σολφερίνο», τὸ ἴδιον πνεῦμα πού ὡδήγοῦσε ἔπειτα ὅλες τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνέργειές του, ὅλα τὰ βήματα τῆς ζωῆς του. Ἔδωσε μὲ ἀπέραντη ἀφοσίωση καὶ πίστη, μὲ ἀνεξάντλητη

αὐταπάρνηση καὶ αὐτοθυσία ὅλες τὶς πνευματικὲς καὶ ψυχικὲς δυνάμεις του, ἀκόμη καὶ ὅλη τὴν περιουσία του, γιὰ νὰ κηρύξη τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης.

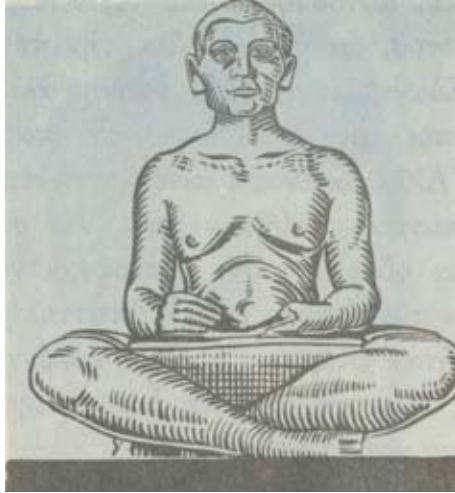
Οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀγνοοῦσαν, τὸν παρεξηγοῦσαν, τὸν περιγελοῦσαν. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ἔμεινε πιστὰ προσηλωμένος στὸ μεγάλο ἀνθρωπιστικὸ καθήκον του. Κι οὔτε ἡ κακουχία οὔτε ἡ φτώχεια οὔτε ἡ πείνα μπόρεσαν νὰ τοῦ μαράνουν τὸ ζῆλο καὶ τὴν πίστη στὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ του.

Κι ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸ ἔργο του. Καὶ στὸ τέλος εἶχε τὴ μεγάλη ἱκανοποίηση νὰ τὸ δῆ νὰ πραγματοποιηθεῖ καὶ νὰ καρποφορή.

Ἡ πρώτη ἐκείνη πρόχειρη, ἀλλὰ καὶ τόσο αὐθόρμητη καὶ συγκινητικὴ ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης συμπόνιας, πὺ εἶχε παρουσιαστῆ τότε κοντὰ στὸ Σολφερίνο, πῆρε ἀργότερα, τὸ 1864, τὴ συγκεκριμένη μορφή τῆς συνθήκης τῆς Γενεύης γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν περίθαλψη τῶν τραυματιῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν τοῦ πολέμου. Κι ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἔγινε ἡ πολὺπλευρὴ ὀργάνωση τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ, πὺ ἀγκαλιάζοντας ὁλόκληρο τὸν κόσμον ἀγωνίζεται μὲ θαυμαστὴ ἀποτελεσματικότητά ἐναντίον κάθε ἀνθρώπινης δυστυχίας καὶ ἀνάγκης.

Τὸ 1901, ὅταν πιά ὁ μεγάλος Ἑρρίκος Ντυνὰν ζοῦσε ἀποτραβηγμένος στὸ ἤσυχο χωριὸ Χάυδεν, τιμήθηκε μὲ τὸ παγκόσμιον βραβεῖο Νόμπελ. Ἀλλὰ ἡ ἀνθρωπότητα τοῦ εἶχε δώσει κάτι πολὺ μεγαλύτερο καὶ πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ βραβεῖο· τοῦ εἶχε δώσει τὴν ἀναγνώριση, τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη της καὶ τὸν εἶχε ἀνακηρύξει ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους εὐεργέτες της.

Μελῆς Νικολαΐδης

Ζ' ΑΠΟ ΤΙ Σ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

72. Η ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΓΟΥΤΕΜΒΕΡΓΙΟ

Όταν ο Χριστόφορος Κολόμβος ο μεγάλος θαλασσοπόρος, πού ανακάλυψε την Ἀμερική ἦταν μικρός, ὑπῆρχαν πολὺ λίγα βιβλία κι ἦταν ἢ χειρόγραφα ἢ χοντρά, ξυλογραφημένα. Τὰ χειρόγραφα ἦταν ἀντίγραφα τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἢ ἔργων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων.

Πολλοὶ εἶχαν ὡς ἐπάγγελμα νὰ σχεδιάζουν ἢ ν' ἀντιγράφουν τέτοια βιβλία. Οἱ περισσότεροι ἦταν καλόγεροι. Ζοῦσαν στὰ μοναστήρια καὶ χρειάζονταν ἓνα χρόνο γιὰ ν' ἀντιγράψουν ἓνα βιβλίο σὰν τὴν Ἀγία Γραφή. Ἄν ἤθελαν νὰ εἶναι ὠραῖο καὶ καλλιγραφημένο τὸ βιβλίο, χρειάζονταν δυὸ καὶ τρία χρόνια.

Τὰ χειρόγραφα βιβλία γράφονταν πάνω σὲ περιγαμηνές

ἢ μεβράνες. Ἡ περιγαμηνή γινόταν ἀπὸ δέρμα προβάτου ἢ τράγου· ἡ μεμβράνη ἀπὸ τὸ δέρμα πολὺ μικρῶν ἀρνιῶν ἢ κατσικιῶν. Ἀφαιροῦσαν τὶς τρίχες ἀπὸ τὸ δέρμα καὶ τὸ ἔβαζα μέσα σὲ νερὸ μὲ ἀσβέστη γιὰ νὰ φύγη τὸ λίπος. Ὑστερα τ' ἀπλωναν καὶ τὸ ἔτριβαν μ' ἀλαφρόπετρα, γιὰ νὰ γίνη λεπτὸ καὶ λεῖο.

Στὴν ἀρχὴ ἀπὸ κάθε παράγραφο οἱ ἀντιγραφεῖς ἄφηναν ἄγραφο τὸ πρῶτο γράμμα· τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ γιὰ τὶς σπουδαῖες λέξεις.

Ὅταν ὁ καλόγερος τέλειωνε τὴν ἀντιγραφή, ἔδινε τὰ φύλλα στὸν εἰκονογράφο. Ἐκεῖνος γέμιζε τὰ περιθώρια μὲ στέφανα, ἄνθη ἢ φύλλα γύρω ἀπὸ ἀγγέλους, ἁγίους, πουλιά ἢ ζῶα. Τὰ περιθώρια τὰ ζωγράφιζαν μὲ διάφορα χρώματα καθὼς καὶ τὶς σπουδαῖες λέξεις καὶ τ' ἀρχικὰ γράμματα, ποὺ εἶχαν παραλείψει στὴν ἀντιγραφή. Τὰ στολίδια αὐτὰ ἔδιναν στὰ βιβλία χάρη καὶ ὠραιότητα, ποὺ δὲν τὴ βρίσκομε πιά στὰ σημερινὰ βιβλία.

Ὅταν τέλειωνε ἡ διακόσμηση τῶν φύλλων τὰ ἔστελναν στὸ βιβλιοδέτη. Ἄν εἶχε καὶ ἡ βιβλιοδέτηση διακόσμηση, μεταχειρίζονταν δέρμα μὸσχου ἢ γίδας· ἄν ὄχι, μεταχειρίζονταν δέρμα χοίρου. Γιὰ τὴ διακόσμηση σπουδαίων βιβλίων ἐργάζονταν χρυσοχόοι. Ζωγράφοι, χαράκτες κλπ.

Πολλὰ βιβλία ἦταν στολισμένα μ' ἐλεφαντοκόκαλο, μ' ασήμι, ἄκομα καὶ μὲ χρυσὸ καὶ πολύτιμους λίθους.

Ὁ καθένας καταλαβαίνει ἀπ' αὐτὰ πὼς ἡ τιμὴ τέτοιων βιβλίων ἦταν πολὺ μεγάλη καὶ μόνον οἱ πλούσιοι μπορούσαν νὰ τ' ἀγοράσουν. Μιὰ Ἁγία Γραφή καλλιγραφημένη καὶ δεμένη στοιχίζε δέκα χιλιάδες σημερινές δραχμές.

Τ' ἄλλα βιβλία, ποὺ τὰ ὀνόμαζαν «βιβλία τῶν φτωχῶν», εἶχαν λίγες εἰκόνες καὶ μερικὲς ἐξηγήσεις ἢ ἐκκλησιαστικὰ ρητά. Οἱ «Εὐαγγελιστές», τὸ πρῶτο τέτοιο βιβλίον, εἶχαν

τριάντα σελίδες. Οί δεκαπέντε ήταν τυπωμένες κι οί άλλες είχαν εικόνες.

Ἡ «Ἁγία Γραφή τῶν φτωχῶν», τὸ διασημότερο ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτά, εἶχε λίγες σελίδες μὲ πολλές εἰκόνες.

Πῶς τυπώνονταν αὐτὰ τὰ βιβλία;

Ἐκοβαν κομμάτια σανίδας ἀπὸ δρύινο ξύλο ἴσα μὲ τὴ σελίδα τοῦ βιβλίου κι ἀπάνω στὴ σανίδα σκάλιζαν τὰ γράμματα καὶ τὶς εἰκόνες, ὅπως σκαλίζομε σήμερα τὶς σφραγίδες. Κατασκεύαζαν δηλαδὴ μιὰ σφραγίδα, ὅσο ἦταν ἡ σελίδα τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ χρειάζοταν μεγάλη ἐπιτηδειότητα καὶ γιὰ νὰ χαραχτῆ ἓνα βιβλίο χρειάζονταν πολλὰ χρόνια· μὲ τὶς σφραγίδες αὐτὲς ἦταν εὐκολο πιά νὰ τυπώνουν πολλὰ ὅμοια ἀντίτυπα. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ τυπωμένα βιβλία ἦταν πολὺ φθηνότερα ἀπὸ τὰ χειρόγραφα.

Μόνο μικρὰ βιβλία ὁμως μποροῦσαν νὰ τυπωθοῦν ἔτσι. Ἄν ἐπιχειροῦσαν νὰ τυπώσουν μιὰ Ἁγία Γραφή δὲ χρειάζονταν τριάντα ὀλόκληρα χρόνια. Γι' αὐτὸ καὶ κανένας δὲ σκέφτηκε νὰ ἐπιχειρήσῃ τέτοιο πρᾶγμα.

Ο ΓΟΥΤΕΜΒΕΡΓ ΤΕΧΝΙΤΗΣ

Ὅλη αὐτὴ τὴν κατάσταση τὴν ἄλλαξε ὁ Γούτεμπεργ μὲ τὰ κινητὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

Εἶχε γεννηθῆ σὲ μιὰ Γερμανικὴ πόλη στὰ 1400. Οἱ γονεῖς του ἦταν πλούσιοι κι εὐγενεῖς. Στὴν ἐποχὴ ἐκείνη θεωροῦσαν ταπεινωτικὸ γιὰ ἓνα πλουσιόπαιδο νὰ γίνῃ τεχνίτης. Ὁ Γούτεμπεργιος ὁμως ἔμαθε ὄχι μιὰ, ἀλλὰ δύο τέχνες. Ἐμαθε νὰ κατεργάζεται πολὺτιμους λίθους καὶ νὰ κατασκευάζῃ καθρέφτες. Καὶ σὲ ἡλικία τριάντα πέντε ἐτῶν εἶχε ἐγκαταθῆ στὸ Στρασβοῦργο καὶ κέρδιζε πολλὰ χρήματα ἀπὸ τὴν ἐργασία του κι ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του.

Ὁ Γούτεμπεργ σκέφτηκε ὅτι ὅλες οἱ λέξεις κι ὅλες οἱ

γλώσσες έχουν λίγα γράμματα, Ἡ Ἑλληνική γλώσσα ἔχει , 24, ἡ Λατινική 25, ἡ Γερμανική 26 κλπ.

Ἄν κατασκευάζε κανεὶς ἀρκετὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ γράμματα καὶ τὰ τοποθετοῦσε τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, θὰ ἦταν εὐκολο νὰ κάμῃ μιὰ καὶ περισσότερες σελίδες. Ἄμα τύπωνε τὶς σελίδες αὐτές, θὰ μπορούσε νὰ διαλύσῃ τὰ γράμματα καὶ μ' αὐτὰ νὰ τυπώσῃ ἄλλες σελίδες. Ἔτσι θὰ τυπώνονταν μεγάλα βιβλία σὲ λίγον καιρὸ καὶ σὲ πολλὰ ἀντίτυπα.

Ἡ ἰδέα αὐτὴ τὸν κυρίεψε τόσο, ὥστε ἄφησε κάθε ἄλλη ἐργασία κι ἀφιέρωσε τὸν καιρὸ του καὶ τὴν ἐργασία του στὸ σκοπὸ αὐτό.

Στὴν ἀρχὴ προσπάθησε νὰ κατασκευάσῃ στοιχεῖα ἀπὸ ξύλο. Αὐτὸ τοῦ φαινόταν εὐκολο, ἐνῶ πραγματικὰ ἦταν πολὺ δύσκολο. Μ' ὅλη τὴν ἐπιτηδειότητά του δὲν μπορούσε νὰ κατασκευάσῃ ἓνα μικροσκοπικὸ στοιχεῖο ἀπὸ ἓνα κομματάκι ξύλο, οὔτε καὶ νὰ κατασκευάσῃ ὅμοιο τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο. Ἀκόμα κι ὅταν ὀπωσδήποτε τὸ κατόρθωνε, ἡ μελάνη μαλάκωνε τὰ ξύλινα στοιχεῖα, κι ἔπειτα ἀπὸ λίγα τυπώματα τὰ στοιχεῖα φθείρονταν καὶ τὰ γράμματα τυπώνονταν μουτζουρωμένα καὶ δυσανάγνωστα. Γι' αὐτὸ κι ὁ Γούτεμπεργ παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν ἰδέα τῶν ξύλινων στοιχείων.

Σκέφτηκε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ μολύβι. Τὸ μολύβι ἦταν μαλακὸ κι εὐκολο ἔκοψε καὶ χάραξε τὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ τὴν ὥρα τοῦ τυπώματος τὰ μολυβένια στοιχεῖα πλάταιναν ἀπὸ τὴν πίεση καὶ τὰ γράμματα ἔβγαιναν σχεδὸν ἀγνώριστα.

Ἀφοῦ τὸ μολύβι ἦταν πολὺ μαλακὸ γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτή, ὁ Γούτεμπεργ σκέφτηκε τὸ σίδηρο· ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ κατασκευάσῃ σιδερένια στοιχεῖα κατόρθωσε ὅμως νὰ χάραξῃ μερικά. Ἀλλὰ στὸ τύπωμα τὰ σιδερένια στοιχεῖα χρειάζονταν μεγάλη πίεση· ἔτσι ὅμως τὰ στοιχεῖα προχωροῦσαν πολὺ

βαθιά κι ἔσκιζαν τὸ τυπογραφικὸ χαρτί. Ἔτσι μὲ τὰ μολυβένια καὶ τὰ σιδερένια στοιχεῖα χάθηκαν πολλοὶ μῆνες.

Ἀπὸ τίς δοκιμὲς αὐτὲς ὁ Γούτεμπεργ εἶδε ὅτι γιὰ νὰ γίνουν καλὰ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα, ἔπρεπε νὰ βρεθῆ μέταλλο σκληρότερο ἀπ' τὸ μολύβι καὰ μαλακότερο ἀπ' τὸ σίδηρο.

Δοκίμασε διάφορα μίγματα. Πότε δοκίμαζε, μολύβι καὶ χαλκό, πότε μολύβι καὶ ὀρείχαλκο (μπρούτζο). Βδομάδες καὶ μῆνες περνοῦσαν μὲ τίς δοκιμὲς. Κι ἐπιτέλους βρῆκε ὅτι τὸ καλύτερο μείγμα ἦταν πέντε μέρη μολύβι, τέσσερα ἀντιμόνιο κι ἓνα κασσίτερος.

ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΗΣ ΤΥΠΩΤΙΚΗΣ ΜΗΧΑΝΗΣ

Γιὰ τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ ξυλόγραφα βιβλία δὲ χρειαζόταν πιστήριο. Ὅταν ὅμως ὁ Γούτεμπεργ βρῆκε τὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα,

εἶδε ὅτι γιὰ νὰ μεταφερθοῦν τὰ γράμματα, στὸ χαρτὶ ἢ στὴν περγαμηνή, χρειάζοταν μεγάλη πίεση.³ Ἦταν λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἐφευρεθοῦν πιστήρια. Πῆρε , γιὰ παράδειγμα τὸ πιεστήριο, ποὺ μεταχειρίζονταν γιὰ νὰ στίψουν τὰ σταφύλια. Κατασκεύασε λοιπὸν ἓνα παρόμοιο πιστήριο· κι αὐτὸ χρησιμοποιήθηκε ἑκατὸν πενήτα χρόνια καὶ παραπάνω.

Ἔστερα εἶδε ὅτι τὸ μελάνι, ποὺ ἔγραφαν τὰ χειρόγραφα βιβλία, δὲν ἦταν κατάλληλο στὴν τυπογραφία. Ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ οἱ Ἴταλοὶ ζωγράφοι ἄρχισαν νὰ μεταχειρίζονται μιὰ νέα βαφή ἀπὸ καπνιὰ καὶ λινέλαιο. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ Γούτεμπεργ πῆρε τὴν ἰδέα γιὰ τὴν τυπογραφικὴ μελάνη του· κι ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα ἡ τυπογραφικὴ μελάνη γίνεται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Ὁ Γούτεμπεργ ἔφτασε στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του ἀλλὰ νέα βάσανα τὸν περιέμεναν.

Χρόνια ὀλόκληρα βασανίστηκε γιὰ τὴν ἐφεύρεσή του. Σ' αὐτὴν ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ του. Σ' αὐτὴ δαπάνησε τὰ προσωπικά του κέρδη καὶ τὴν πατρικὴ κληρονομιά του.

Γιὰ νὰ προχωρήσῃ ἡ ἐργασία, χρειάζονταν πολλὰ χρήματα. Ἀναγκάστηκε νὰ κάμῃ συνεταιρισμὸ μὲ τρεῖς ἄλλους καὶ συμφώνησαν νὰ μοιραστοῦν τὰ κέρδη.

Ὅπως ἦταν τότε συνήθεια, οἱ συνεταῖροι ὀρκίστηκαν νὰ κρατήσουν μυστικὴ τὴν ἐφεύρεση. Τὸ σχέδιό τους ἦταν νὰ τελειοποιήσουν τὴν ἐφεύρεση καὶ νὰ τυπώσουν τὴν Ἁγία Γραφή, ποὺ θὰ εἶχε μεγάλη κυκλοφορία.

Τὸ τί στοίχισε ἡ ἐπιχείρηση αὐτὴ καὶ πόση ἦταν ἡ πεποίθησις τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν γιὰ τὴν ἐπιτυχία της, φαίνεται στὴν ἀκόλουθη συνομιλία ἐνὸς ἀπ' αὐτοὺς μὲ μιὰ κυρία.

- Μὰ δὲ σκοπεύετε λοιπὸν νὰ σταματήσετε λίγο, γιὰ νὰ κοιμηθῆτε καὶ σεῖς καμιά ὥρα;

- Εἶναι ἀνάγκη νὰ τελειώσω πρῶτα αὐτὴ τὴν ἐργασία.
- Ἀλλὰ πόσα χρήματα ξοδεύετε!... Θὰ σᾶς κόστισε τὸ λιγότερο δέκα χιλιάδες φράγκα.
- Τί λέτε; φαντάζεστε πὼς κόστισε μόνο τόσα;
- Ἄν εἶχατε τὰ χρήματα, πὸν ξοδέψατε γι' αὐτὴ τὴν ἐργασία, θὰ ἦσατε ἐξασφαλισμένος γιὰ ὅλη σας τὴ ζωὴ.
- Γι' αὐτὴ ξόδεψα τὴν κληρονομιά μου καὶ τὴν ἀξία ὅλου τοῦ ἐργοστασίου μου.
- Ἄν ὅμως δὲν πετύχετε, τί θὰ κάμετε;
- Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν πετύχωμε. Πρὶν κλείση χρόνος θὰ ἔχωμε μαζέψει τὰ κεφάλαιά μας καὶ θὰ εἶμαστε πλούσιοι.

Δυστυχῶς ὁ συνέναιρος αὐτὸς πέθανε σὲ λίγες μέρες. Ὁ θάνατος αὐτὸς ἔφερε τὸ Γούτεμπεργ σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Οἱ ἄλλοι δυὸ συνέναιροι ἔχασαν τὸ θάρρος τους καὶ ἦταν ἔτοιμοι ν' ἀφήσουν τὴν ἐπιχείρησιν. Ὁ Γούτεμπεργ ἄρχισε νὰ φοβάται γιὰ τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης του. Ἔστειλε στὸ σπίτι τοῦ πεθαμένου συντρόφου του καὶ παρακάλεσε τοὺς δικούς του νὰ μὴν ἐπιτρέψουν σὲ κανένα νὰ ἰδῆ τὸ πιεστήριο.

Ὁ ἀδερφὸς τοῦ νεκροῦ ζητοῦσε τώρα νὰ μάθῃ τὸ μυστικὸ ἢ νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν τὰ κεφάλαια τοῦ ἀδερφοῦ του.

Ὁ Γούτεμπεργ ἀρνήθηκε καὶ ἡ ὑπόθεσις ἔφτασε στὸ δικαστήριον. Καὶ σ' ἓνα χρόνο βρῆκε τὸ δίκιον του. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἦταν εὐχαριστημένος ἀπὸ τίς πρῶτες ἐφευρέσεις του.

Ἀφοῦ πέρασαν ἓνα δυὸ χρόνια, ἄρχισε πάλιν νὰ συλλογίζεται τὴν ἐφευρέσιν του καὶ νὰ περνᾷ τίς νύχτες του μ' αὐτή. Στὸ τέλος ἀποφάσισε νὰ κάμῃ τυπογραφεῖο μόνος του.

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ

Τέσσερα ἢ πέντε χρόνια ἀργότερα ἔκαμε τὴν πρώτη ἐκτύπωση. Ἡ ἐπιτυχία ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε ἓνας πλούσιος τοκογλύφος ἔδειξε, μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Ἀποφάσισαν νὰ τυπώσουν ὀλόκληρη τὴν Ἁγία

Γραφή. Θα τυπωνόταν στὰ λατινικὰ κι ἔπρεπε νὰ εἶνα ὅμοια μὲ τὰ καλύτερα χειρόγραφα βιβλία.

Ὅταν τυπώθηκε, εἶχε 1282 σελίδες καὶ ἦταν δεμένη σὲ δυὸ τόμους. Εἶναι ἡ πρώτη μεγάλη ἐργασία ἀπὸ τυπογραφικὸ πισστήριο.

Ὁ τοκογλύφος ὅμως δὲ συνεταιρίστηκε μὲ τὸ Γούτεμπεργ μόνον γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ στὴν ἐκτύπωση τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Κι ἐπειδὴ πέντε χρόνια τώρα δὲν εἶχε εἰσπράξει οὔτε πεντάρια, βρῆκε εὐκαιρία μὲ τὴν ἐκτύπωση τῆς Ἁγίας Γραφῆς νὰ κερδοσκοπήσῃ.

Ἐκαμε αγωγή στο Δικαστήριον ζητώντας ἀπὸ τὸ Γουτεμπεργ τὰ κεφάλαιά του καὶ τοὺς τόκους του. Κι ἓνας ἄδικος δικαστὴς ἔβγαλε ἀπόφαση κακὴ γιὰ τὸ Γούτεμπεργ. Κι ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ, ὁ τοκογλύφος τοῦ ἔκαμε ἔξωση ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον καὶ τοῦ πῆρε ὅλα τὰ βιβλία.

Κατὰ καλὴ τύχη ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ τόπου δὲν ἄφησε τὸ Γούτεμπεργ νὰ κακοπαθήσῃ. Ἐπληρώνοντας τὶς ὑπηρεσίες του στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν πολιτισμὸ, τοῦ ἔδωκε τιμητικὸ τίτλον καὶ τοῦ χάρισε μηνιαία σύνταξιν.

Ἀλλ' ὁ Γούτεμπεργ δὲν πρόφτασε ν' ἀπολαύσῃ τὶς τιμὰς αὐτὲς πολὺν καιρὸν. Τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1468 ἀρρώστησε καὶ πέθανε.

Μεγάλαις τιμὰς τοῦ ἔκαμαν μετὰ τὸ θάνατόν του. Στὸ μνήμα του τοποθέτησαν ἀναμνηστικὴ πλάκα μὲ τὴν ἀκόλουθον ἀφιέρωσιν:

«Στὸν Ἰωάννην Γούτεμπεργ, ποὺ βρῆκε τὰ ὀρειγάλκινα τυπογραφικὰ στοιχεῖα ὅλος ὁ κόσμος ὀφείλει νὰ τὸν τιμᾷ».

Σὲ πολλὰ μέρη τοῦ ἔκαμαν μνημεῖα ἀναμνηστικά.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον καὶ αἰώνιον μνημεῖον τοῦ εἶναι τὸ τυπωμένον βιβλίον.

(Διασκευή)

Δ. Κοντογιάννης

73. Ο ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

Ζούσε μιὰ φορά στὶς Συρακοῦσες ὁ βασιλιάς Ἰέρωνας. Ἡ χώρα ποὺ κυβερνοῦσε ἦταν πολὺ μικρὴ, ἀλλὰ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἤθελε νὰ φορῆ τὸ μεγαλύτερο στέμμα τοῦ κόσμου.

Φώναξε λοιπὸν ἓνα ξακουσμένο χρυσοχόο καὶ τοῦ ἔδωσε δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι.

- Πάρε αὐτό, τοῦ εἶπε, καὶ νὰ μοῦ τὸ φτιάξης ἓνα στέμμα, ποὺ νὰ τὸ ζηλεύη κάθε βασιλιάς. Πρόσεχε νὰ βάλῃς μέσα σ' αὐτὸ ὄλο τὸ χρυσάφι καὶ νὰ μὴν ἀνακατώσης κανένα μέταλλο.

- Θὰ γίνῃ ὅπως διατάξεις, εἶπε ὁ χρυσοχόος. Ἐδῶ μοῦ δίνεις δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι· σ' ἐνενήντα ἡμέρες θὰ σοῦ γυρίσω τὸ στέμμα ἔτοιμο καὶ θὰ ἔχῃ ἀκριβῶς τὸ ἴδιο βάρος.

Ἵστερα ἀπὸ ἐνενήντα ἡμέρες, πιστὸς στὸ λόγο του ὁ χρυσοχόος, ἔφερε τὸ στέμμα στὸ βασιλιά. Ἦταν ὠραῖο, λεπτοκαμωμένο καὶ μὲ μεγάλη τέχνη γινωμένο. Ὅλοι, ὅσοι τὸ εἶδαν, εἶπαν πὼς δὲν ἦταν ἄλλο τέτοιο στὸν κόσμο. Ὅταν ὁ βασιλιάς Ἰέρωνας τὸ ἔβαλε στὸ κεφάλι του, τὸ στενοχώρησε κάπως, ἀλλὰ δὲν τοῦ κακοφάνηκε γι' αὐτό. Ἦταν βέβαιος πὼς κανένας ἄλλος βασιλιάς δὲν εἶχε τόσο ἔξοχο ἀριστούργημα. Ἀφοῦ τὸ θαύμασε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ζύγισε στὴ δική του τὴ ζυγαριά. Εἶχε ἀκριβῶς τὸ βάρος, ποὺ εἶχε τὸ χρυσάφι ποὺ εἶχε δώσει.

- Σοῦ ἀξίζει μεγάλη τιμὴ, εἶπε στὸ χρυσοχόο. Ἐκαμες πολὺ καλὴ δουλειὰ καὶ δὲν ἔχασες οὔτε ἓνα κόκκο ἀπὸ τὸ χρυσάφι μου.

Στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ ζοῦσε τότε ἓνας πολὺ σοφὸς ἄνθρωπος, ποὺ λεγόταν Ἀρχιμήδης. Ὅταν τον φώναξαν νὰ θαυμάσῃ κι αὐτὸς τὸ στέμμα τοῦ βασιλιᾶ, τὸ γύρισε ἀπὸ δῶ

κι από κεί πολλές φορές και τὸ ἐξέτασε προσεχτικά.

- Λοιπὸν τί ἰδέα ἔχεις γι' αὐτό; ρώτησε ὁ Ἰέρωνας.

- Ἡ ἐργασία εἶναι, ἀλήθεια, πολὺ ὠραία, ἀπάντησε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀλλά... ἀλλά τὸ χρυσάφι...

- Τὸ χρυσάφι εἶναι ὄλο ἐδῶ! φώναξε ὁ βασιλιάς. Τὸ ζύγισα στὴ δική μου τῆ ζυγαριά.

- Ὠραία, εἶπε ὁ Ἀρχιμήδης, ἀλλὰ δὲ φαίνεται νὰ ἔχη τὸ ἴδιο πλούσιο κόκκινο χρῶμα, πού εἶχε τὸ ἀδούλευτο χρυσάφι. Δὲν εἶναι καθόλου κόκκινο, ἀλλ' ἔχει, ἓνα ζωηρὸ κίτρινο χρῶμα, ὅπως, μπορείτε νὰ δῆτε καθαρά.

- Τὸ περισσότερο χρυσάφι εἶναι κίτρινο, εἶπε ὁ Ἰέρωνας ἀλλὰ τώρα πού τὸ λέτε αὐτό, θυμᾶμαι πὼς πρὶν δουλευτῆ εἶχε πλούσιο χρῶμα.

- Κι ἂν ὁ χρυσοχὸς κράτησε μιὰ ἢ δυὸ λίτρες ἀπὸ τὸ χρυσάφι καὶ συμπλήρωσε τὸ βάρος μὲ ἀσήμι ἢ μπρούτζο; ρώτησε ὁ Ἀρχιμήδης.

- Ὡ! δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάμει, εἶπε ὁ Ἰέρωνας· τὸ χρυσάφι ἀλλάξε τὸ χρῶμα του, ὅταν δουλεύτηκε.

Ἄλλ' ὅσο περισσότερο συλλογιζόταν τὸ ζήτημα αὐτό, τόσο λιγότερο ἦταν εὐχαριστημένος μὲ τὸ στέμμα του. Ἐπιτέλους εἶπε στὸν Ἀρχιμήδη:

- Δὲ εἶναι κανένας τρόπος νὰ ἐξακριβώσωμε, ἂν ὁ χρυσοχὸς αὐτὸς πραγματικὰ μὲ γέλασε ἢ ἂν, σὰν τίμιος ἄνθρωπος, μοῦ ἔδωσε πίσω τὸ χρυσάφι μου;

- Δὲν ξέρω κανένα τρόπο, ἦταν ἡ ἀπάντησή.

Ἄλλ' ὁ Ἀρχιμήδης δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού θὰ ἔλεγε πὼς ἓνα πράγμα ἦταν ἀδύνατο. Εὐχαριστιόταν πάρα πολὺ νὰ καταγίνεται νὰ λύνη δύσκολα προβλήματα, κι ἅμα ἓνα ζήτημα τὸν ἔφερνε σὲ στενοχώρια, ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸ μελετᾷ, ὥσπου νὰ βρῆ κάποια λύση.

Ἔτσι λοιπὸν κάθισε καὶ συλλογιόταν πολλὰς μέρες νὰ

βρῆ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μπορούσε νὰ δοκιμαστῆ τὸ χρυσάφι χωρὶς νὰ πάθῃ τὸ στέμμα τίποτε.

Μιὰ μέρα εἶχε στὸ νοῦ του τὸ ζήτημα αὐτό, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ κάμῃ λουτρό. Ἡ μπανιέρα ἦταν γεμάτη νερὸ ὡς ἀπάνω καὶ καθὼς ὁ Ἀρχιμήδης μπῆκε μέσα, μιὰ ποσότητα νεροῦ χύθηκε ἔξω, πάνω στὸ πέτρινο πάτωμα. Τὸ ἴδιο πράγμα εἶχε γίνῃ πολλές φορές πρωτύτερα, αὐτὴ ὅμως ἦταν ἡ πρώτη φορά, πού τὸ παρατήρησε ὁ Ἀρχιμήδης.

«Πόσο νερὸ διώχνω ὅταν μπαίνω μέσα στὴ μπανιέρα; εἶπε μέσα του. «Ὁ καθένας μπορεῖ νὰ δῆ, πὼς ἔδιωξα τόσο νερό, ὅσο εἶναι τὸ σῶμα μου. Ἕνας ἄνθρωπος, πού ἔχει τὸ μισὸ ἀνάστημα ἀπὸ μένα, θὰ ἔδιωχνε τὸ μισὸ νερό.

»Τώρα, ἂν ὑποθέσωμε πὼς, ἀντὶ νὰ μπῶ ἐγὼ στὴ μπανιέρα, ἔβαζα μέσα στὸ στέμμα τοῦ Ἱέρωνα, θὰ ἔδιωχνε τόσο νερό, ὅσο εἶναι αὐτό. Ἄ, γιὰ νὰ ἰδῶ. Τὸ χρυσάφι εἶναι βαρύτερο ἀπὸ τὸ ἀσήμι. Δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι ἔχουν λιγότερο ὄγκο ἀπὸ ὅσο ὄγκο ἔχουν ἑφτά λίτρες χρυσάφι ἀνακατωμένες μὲ τρεῖς λίτρες ἀσήμι. Ἄν τὸ στέμμα τοῦ Ἱέρωνα εἶναι καθαρὸ χρυσάφι, θὰ ξετοπίσῃ τὸν ἴδιο ὄγκο νεροῦ, ὅπως καὶ κάθε ἄλλες δέκα λίτρες καθαρὸ χρυσάφι. Ἄν ὅμως εἶναι νοθευμένο μὲ ἀσήμι, θὰ ξετοπίσῃ μεγαλύτερο ὄγκο. Ἐπὶ τέλους τὸ βρῆκα!, τὸ βρῆκα!»

Τὰ λησμόνησε ὅλα καὶ πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὸ λουτρό. Χωρὶς νὰ σταματήσῃ νὰ ντυθῆ, ἔτρεξε μέσα στοὺς δρόμους πηγαίνοντας στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ καὶ φωνάζοντας: «βρῆκα! βρῆκα! βρῆκα!».

Τὸ στέμμα δοκιμάστηκε. Βρέθηκε πὼς ξετόπιζε περισσότερο νερὸ ἀπὸ ὅ,τι ξετόπιζαν δέκα λίτρες χρυσάφι καθαρὸ. Ἡ ψευτιά τοῦ χρυσοχόου ἀποδείχτηκε χωρὶς καμιά ἀμφιβολία. Ἄν ὅμως τιμωρήθηκε ἢ ὄχι δὲν ξέρω, οὔτε μᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἡ ἀπλή ἀνακάλυψη, πού ἔκαμε ὁ Ἀρχιμήδης στή μπανιέρα του, ἄξιζε πολὺ περισσότερο γιὰ τὸν κόσμον ἀπὸ τὸ στέμμα τοῦ Ἰέρωνα.

(Διασκευή)

Δ. Κοντογιάννης

74. ΤΟ ΧΕΡΙ

Τὰ παιδιά τῆς ἑκτῆς τάξης ἑνὸς δημοτικοῦ σχολείου τῶν Ἀθηνῶν πῆγαν μιὰ μέρα ἐκδρομὴ στὴν Καισαριανή. Στὸ δρόμο πέρασαν ἀπ' τὸ ἴδρυμα, πού μένουν οἱ ἀνάπηροι τοῦ πολέμου. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς κάθονταν στὴ μεγάλη αὐλή. Ἄλλος διάβαζε τὴν ἐφημερίδα του σὲ δυὸ τρεῖς τυφλοὺς συναδέλφους του, ἄλλος καθάριζε τὰ ροῦχα του, ἄλλος μπάλωνε τὰ παπούτσια του. Ὅλοι κάτι ἔκαναν, γιὰ νὰ περάσουν τὴν ὥρα τους. Ἦταν ὅλοι χλωμοὶ κι ἀδύνατοι. Ἄλλος ἦταν κουτσὸς καὶ στηριζόταν σὲ πατερίτσες ἄλλου ἔλειπε τὸ χέρι. Ὅλοι σακάτεψαν τὸ κορμί τους πολεμώντας γιὰ τὴν τιμὴ τῆς σημαίας μας καὶ τὴ δόξα τῆς Πατρίδας.

Ὅλα τὰ παιδάκια μὲ συμπάθεια ἔβλεπαν τὰ θλιμμένα παλικάρια κί ἄρχισαν νὰ συζητοῦν ποιοὺς ἔπαθε τὴ μεγαλύτερη σωματικὴ βλάβη.

Ὁ δάσκαλος ἄκουε τὴ συζήτηση· ἄλλο παιδί ἔλεγε, πὼς τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα εἶναι νὰ χάσει κανεὶς τὸ πόδι του, ἄλλο ἔλεγε τὸ μάτι, ἄλλο τὸ χέρι, ἄλλο τὴ λαλιά.

- Ἄμα φτάσωμε στὴν Καισαριανή, θὰ σᾶς πῶ κι ἐγὼ τὴ γνώμη μου παιδιά, τοὺς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Καὶ πραγματικὰ σὰν ξεκουράστηκαν στὸν ἴσκιον τῶν ψηλῶν δέντρων, πού ἴναι κοντὰ στὴ βρύση καὶ χόρτασαν δροσερὸ νερό, ὁ δάσκαλος θυμήθηκε τὴν ὑπόσχεσή του.

- Ὅ,τι καὶ νὰ χάσει ὁ ἄνθρωπος, παιδιά μου, εἶπε ὁ

δάσκαλος, είναι κακό και ψυχρό· μὰ ἐγὼ νομίζω, πὼς τὸ πολυτιμότερο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ χέρι.

Τὸ ὄργανο τῆς ἀφῆς, εἶναι τὸ πιὸ θαυμαστὸ ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητήρια. Τὰ ὄργανα τῶν ἄλλων αἰσθήσεων δέχονται τὶς ἐντυπώσεις χωρὶς καμιὰ δική τους κίνηση. Μόνον τὸ ὄργανο τῆς ἀφῆς εἶναι ἐνεργητικό. Τὸ μάτι, τὸ αὐτί, τὰ ρουθούνια στέκονται ἀπλῶς ἀνοιχτά. Τὸ φῶς, ὁ ἦχος, ἡ μυρουδιά μπαίνουν ἐλεύθερα σ' αὐτὰ κι ἀναγκάζομαστε νὰ δοῦμε, ν' ἀκούσωμε, νὰ μυριστοῦμε. Μὰ τὸ χέρι διαλέγει ὅ,τι θὰ ἐγγίξῃ καὶ ἐγγίζει ὅ,τι θέλει. Ἀπομακρύνει τὰ πράγματα, ποὺ ἐπιθυμοῦμε.

Ἄλλὰ τὸ χέρι δὲ φροντίζει μόνον γιὰ ὅ,τι χρειάζεται ἡ ἀφή, ἀλλὰ βοηθάει καὶ τὶς ἄλλες αἰσθήσεις, ὅταν δυσκολεύονται στὴ δουλειά τους. Τὸ χέρι τοῦ τυφλοῦ τὸν ὀδηγεῖ στοὺς δρόμους καὶ τὸν φυλάει ἀπὸ ὅλες τὶς κακοτοπιές. Παρατηρεῖ γι' αὐτὸν τὰ πρόσωπα τῶν φίλων του καὶ τοῦ λέει ποῖα ἀγαπημένα πρόσωπα τὸν κοιτάζουν. Τὸ χέρι τοῦ τυφλοῦ διαβάζει μὲ προσοχὴ ὠφέλιμα βιβλία μὲ τὰ ἔκτυπα γράμματα καὶ συντομεύει τὶς μακριές ὥρες μὲ τὸ σιωπηλὸ διάβασμα.

Καὶ στὸν ἄτυχο τὸν κωφάλαλο τὰ δάχτυλα τοῦ χεριοῦ μιλοῦν μὲ πολλὴ εὐγλωττία κι ἀναπληρώνουν τὴν ἀκοή.

Γενικὰ τὰ ὄργανα ὅλων τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, καὶ στὴ μεγαλύτερη ἀκόμα τελειότητά τους, ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴ καὶ τὴ δύναμη τοῦ χεριοῦ. Τὸ χέρι κατασκευάζει γιὰ τὸ μάτι τὸ τηλεσκόπιο καὶ τὸ βοηθᾷ μ' αὐτὸ νὰ φτάνῃ τὸ βλέμμα του ὡς τ' ἀστέρια. Τὸ χέρι ὀπλίζει τὸ μάτι μὲ τὸ μικροσκόπιο, ποὺ τοῦ φανερώνει ἕναν καινούριο κόσμον μὲ θαυμαστὰ πράγματα. Τὸ χέρι κατασκευάζει γιὰ τὸ αὐτί ἐργαλεῖα, ποὺ μεγαλώνουν σημαντικὰ τὸν ἦχο. Τὸ χέρι διαλέγει τὸ λουλούδι, ποὺ ἀρέσει στὴν ὄσφρηση κι ἐτοιμάζει ὅλες τὶς εὐχάριστες μυρουδιές.

“Όσο για τή γλώσσα, ἂν δὲν εἶχε τὸ χέρι νὰ τὴν ὑπηρετῇ, θὰ ἦταν ἀναγκασμένη νὰ παραιτηθῇ ἀπ’ τὸ θρόνο της σὰν θεὸς τῶν ἄλλων αἰσθήσεων.

Ἄλλ’ ἂν τὸ χέρι μὲ κάθε τρόπο ὑπηρετῇ τὸ σῶμα, ὅμως βοηθάει καὶ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά. Αὐτὰ μὲ τὴ δική του βοήθεια φανερώνουν τὴν ἐξυπνάδα, τὸ θάρρος, τὴ στοργή, τὴν ἀντρικία θέληση καὶ τὴ δύναμη.

Βάλε ἓνα σπαθὶ στὸ χέρι καὶ θὰ πολεμήση γιὰ σένα. Βάλε ἓνα ἀλέτρι σ’ αὐτὸ καὶ θὰ ὀργώση γιὰ τὸ χατήρι σου. Βάλε του ἓνα μουσικὸ ὄργανο καὶ θὰ παίξῃ γιὰ νὰ σ’ εὐχαριστήσῃ Δῶσ’ του μιὰ πένα καὶ θὰ μιλήσῃ, θὰ παρακαλέσῃ, θὰ προσευχηθῇ γιὰ σένα.

Καὶ τί δὲ θὰ κάμῃ! Καὶ τί δὲν ἔχει κάμει! Μιὰ ἀτμομηχανὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα μεγάλο χέρι καμωμένο γιὰ ν’ ἀπλώνῃ τὴ δύναμή του ἓνα μικρὸ ἀνθρώπινο χέρι. Ἐνας ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος εἶναι γιὰ τὸ μικρὸ αὐτὸ χέρι μιὰ μεγάλη πένα γιὰ νὰ γράφῃ ὅσο θέλει καὶ ὅπου θέλει. Κι ὅλα τὰ κανόνια καὶ τ’ ἄλλα πολεμικὰ ὄπλα, μὲ τὰ ὁποῖα σκοτώνομε τ’ ἀδέρφια μας, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ χέρι τοῦ Κáιν, μεγαλύτερο, δυνατότερο, αἱματηρότερο.

Τί εἶναι ἀκόμα ἓνας σιδηρόδρομος, ἓνα ἀτμόπλοιο, ἓνας φάρος, ἓνα ἀνάκτορο; Τί εἶναι, ἀλήθεια, μιὰ ὀλόκληρὸ πόλη, μιὰ χώρα, ὅλες οἱ πόλεις τοῦ κόσμου, ὀλόκληρη ἡ γήινη σφαῖρα, ὅπως τὴν ἔχει μεταβάλλει ὁ ἀνθρωπος; Τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐργασία ἐνὸς γιγάντιου χεριοῦ τῆς ἀδρωπότητας.

Ὅταν σκέπτομαι ὅλα ὅσα ἔκαμε τὸ ἀνθρώπινο χέρι, ἀπ’ τὴν στιγμὴ ποῦ ἡ Εὐᾶ ἄπλωσε τὸ πλανεμένο χέρι της στὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ, ὡς τὴ σκοτεινὴ ὥρα, ποῦ τὰ ἄχραντα χέρια τοῦ Χριστοῦ μας καρφώθηκαν ἀπάνω στὸ Γολγοθᾶ: ὅταν σκέπτομαι τί καλὸ καὶ τί κακὸ ἔκαμαν ἀπὸ τότε τὰ ἀνθρώπινα χέρια, σηκώνω τὸ χέρι μου καὶ τὸ κοιτάζω

μέ θαυμασμό και μέ έκσταση. Τί ἐργαλεῖο γιά καλό...! Τί ὄργανο γιά κακό!... Καί δέ μένει ποτέ ἀργό...

Πολύ ἀσυλλόγιστα ὀνομάζουμε «χειρώνακτα» τὸν ἐργατικὸ ἄνθρωπο. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀνήκει σὲ κάθε τίμιο καὶ ἐνεργητικὸ ἄντρα ἢ γυναίκα καὶ εἶναι ὄνομα, ποῦ ὁ καθένας πρέπει νὰ ζηλεύη. Γιατί στὸ χέρι τοῦ βασιλιᾶ εἶναι τὸ σκῆπτρο, στὸ χέρι τοῦ στρατιώτη τὸ σπαθί, τοῦ ξυλουργοῦ τὸ πριόνι, τοῦ γεωργοῦ τὸ ἀλέτρι, τοῦ ναύτη τὸ κουπί, τοῦ γλύπτη ἢ σμίλη, τοῦ ποιητῆ ἢ πένα, τῆς γυναίκας τὸ βελόνι. Ἄν κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲ μᾶς ἀρέση, τότε γύρω ἀπ' τὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ μας θὰ περάσουν οἱ ἀλυσίδες τοῦ καταδίκου. Ἀλλὰ γιά κάθε ἄντρα καὶ κάθε γυναίκα μέ θέληση τὸ χέρι εἶναι ἓνα ἐργαλεῖο, ποῦ πρέπει νὰ μάθῃ νὰ τὸ μεταχειρίζεται. Ὅλοι πρέπει νὰ γνωρίζουμε τοῦτο: «Ὅτιδήποτε κι ἂν ἔχῃ προοριστῆ νὰ κάνῃ τὸ χέρι μας, πρέπει νὰ τὸ κάνῃ μέ καλὴ συνειδήση».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἄριστ. Προβελεγγίου (ποίημα).....σελ.	5
2. Χριστούγεννα, Κώστα Κρυστάλλη (ποίημα).....»	6
3. Ὁ Χριστούλης, Γρηγορίου Ξενοπούλου.....	» 7
4. Τὰ Χριστούγεννα τῶν ὀρφανῶν, Νικ. Κοντοπούλου.....»	9
5. Ὁ Ἅγιος Βασίλειος.....»	15
6. Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος, Θ. Γιαννοπούλου.....»	21
7. Προσευχή στὴν Παναγία, Στεφ. Μαρτζώκη (ποίημα).....»	26
8. Στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ.....»	28
9. Τὸ χρίσιμο τῆς Ἁγίας Σοφίας (Βυζαντινὲς παραδόσεις) Γ. Καλαματιανοῦ.....»	32
10. Τὸ γιάτρεμα τοῦ τυφλοῦ, Παοτελεήμονος Φωστίνη.....»	36
11. Πάσχα στὰ πέλαγα, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.....»	42

Β' ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

12. Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγένειας, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.....»	45
13. Ἡ Ἀράχνη, Ἀλεξάνδρας Δέλτα.....»	51
14. Τί εἶναι ἡ πατρίδα μας, Ἰωάννου Πολέμη (ποίημα).....»	55
15. Ὁρφέας καὶ Εὐρυδίκη, Δ. Κοντογιάννη.....»	56
16. Σωκράτης καὶ Ἀρίσταρχος.....»	59
17. Τὸ Βυζάντιο.....»	62
18. Ὁ ἐπίσκοπος Συνέσιος.....»	66
19. Πῶς φέρεται στοὺς ἀδερφούς της ἡ αὐτοκρατόρισα Εὐδοκία »	70
20. Τὸ ναυτόπουλο, Ν. Κοντοπούλου.....»	74
21. Τὸ θάρρος σώζει.....»	78
22. Στὸ φρούριο τῆς Ἐδεσσας.....»	81
23. Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας.....»	86
24. Ὁ Φλαντανελάς, Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου.....»	93
25. Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Γ. Καλαματιανοῦ.....»	96
26. Τῆς Ἁγίας Σοφίας (δημοτικὸ τραγούδι).....»	102
27. Τὸ πρῶτο «Ὅχι», Ν. Κοντοπούλου.....»	183
28. Ξανανδίσαν οἱ δάφνες, Σπ. Παναγιωτοπούλου	

(ποίημα).....»	106
29. Οί Κρητικοποῦλες, Γ. Καλαματιανοῦ.....»	107
30. Ἡ Σημαία, Ἰωάνν. Πολέμη (ποίημα).....»	111
31. Ἐπιστροφή στὸ πατρικὸ ἔδαφος, Μιχ. Ροδᾶ.....»	112
32. Χῶμα Ἑλληνικὸ, Γ. Δροσίνη (ποίημα).....»	115
33. Ἡ Τζαβέλαινα, Γιάννη Βλαχονιάννη.....»	117
34. Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν, Διονυσίου Σολωμοῦ (ποίημα).....»	119

Γ' -ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

35. Ὁ γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ, Ν. Κοντοπούλου..... »	122
36. Οἱ χωριανοί, Γ. Ἀθάνα (ποίημα).....»	129
37. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γ. Καλαματιανοῦ.....»	130
38. Πατέρας καὶ παιδιὰ (ποίημα).....»	134
39. Ἡ μητέρα καὶ τὸ παιδί Π. Παναγοπούλου.....»	135
40. Ἡ μάνα, Γ. Μαρτινέλλη (ποίημα).....»	137
41. Ἀληθινὴ χαρὰ, Ἰωάννου Πολέμη (ποίημα).....»	139
42. Ἡ γιαιγιὰ μὲ τὰ ἐγγόνια.....»	140
43. Οἱ δυὸ φτωχοί, Γ. Δροσίνη (ποίημα).....»	144
44. Ὁ μαρσμός.....»	146
45. Ὁ μπαρμπα - Στέλιος ὁ ψαράς.....»	148
46. Ἡ διαθήκη τοῦ Πλατίνη.....»	152
47. Οἱ τρεῖς φίλοι (ποίημα).....»	159
48. Ὁ Ζώης Καπλάνης.....»	160
49. Μιά θυμαστὴ κοινωνία, Ν. Κοντόπουλου.....»	174

Δ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

50. Πρώτη Μαΐου, Διονυσίου Σολωμοῦ, (ποίημα).....»	182
51. Ἕνας λαὸς κι ἕνας βασιλιάς, Παύλου Νιρβάνα.....»	183
52. Ἡ σταφίδα, Δ. Κοντογιάννη.....»	185
53. Τὸ τριζόνι, Γρηγ. Ξενοπούλου.....»	190
54. Ἡ ἐξοχή, Στεφ. Μαρτζώκη (ποίημα).....»	194

55. Ὁ Καλογιάννος, Γ. Δροσίνη (ποίημα).....» 125
 56. Ἡ «Ἀργώ », Ἄνδρ. Καρκαβίτσα.....» 196
 57. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ ναύτη, Ἄριστ. Προβελεγγίου (ποίηση).....»199
 58. Πατρίδα, Γ. Δροσίνη (ποίημα).....» 200
 59. Τὸ πανηγύρι τῶν χωραφιών Γ. Καλαματιανοῦ.....» 201
 60. Ἀληθινὸ παραμῦθι, Ν. Κοντοπούλου.....» 203
 61. Οἱ ἐλληνικοὶ ὄρυζῶνες, Γ. Καλαματιανοῦ.....» 218
 62. Μὲ τὴ συρτή, Ἐμμ. Λυκούδη.....» 220
 68. Ὁ σπάρος, Θ. Ποταμιάνου.....» 227
 64. Ψαράδες, Γ. Ἀθάνα (ποίηση).....» 230

Ε΄ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

65. Ἡ Ἀραπίτσα, Γ. Ἀθάνα.....» 231
 66. Προσκύνημα στὸ Μιστρά, Γ. Καλαματιανοῦ.....» 239
 67. Τὰ Μετέωρα, Χρ. Χρηστοβασίλη.....» 247
 68. Προσκύνημα στὴν ἐλεύθερη Πάτμο, Γ. Καλαματιανοῦ,.....»2
 53
 69. Δωδεκάνησα, Γ. Ἰωαννίδη (ποίημα).....»260
 70. Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐδα, Θ. Γιαννοπούλου,.....
 »268

ΣΤ΄ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ. ΛΑΩΝ

71. Ἐρρίκος Ντυνάν: ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ, Μ. Νικολαΐ-
 δη.....» 266

Ζ΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΕΧΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

72. Ἡ τυπογραφία, Δ. Κοντογιάννη.....» 270
 73. Ὁ Ἀρχιμήδης, Δ. Κοντογιάννη.....» 279
 74. Τὸ χέρι.....» 281
 ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....» 284

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ: Α. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ - ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ:
Τ. ΧΑΤΖΗ

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαδέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/28 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1966 - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 235.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ
1.344/30-3-66

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ - ΑΘΗ-
ΝΑΙ

